

บทบาททางสังคมของภาษาไทยกับการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย

รายงานการวิจัย

เสนอ สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดย รองศาสตราจารย์ ดร. อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์
ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตุลาคม 2540

๑๑,๐๐๘๘

๑.๑

บทบาททางสังคมของภาษาไทยกับการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย

The Social Role of the Thai Language and the Modernization of Thai Society

ศูนย์ข้อมูลสถาบันไทยศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

เสนอ

สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดย

๒ 14731459
I 17301907

รองศาสตราจารย์ ดร. อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์
ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตุลาคม 2540

สถาบันไทยศึกษา
รับวันที่ 14 ต.ค. 40
เวลา 15.00 น. เลขที่ 551

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าทำงานวิจัยนี้สำเร็จด้วยความช่วยเหลือของบุคคลหลายฝ่าย
ขอขอบคุณสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่จัดสรรทุนให้ทำวิจัยเรื่องนี้
ขอบคุณ คุณสายสมร วัฒนะสมบูรณ์ และคุณวิภาสรินทร์ ประพันธ์ศิริ ผู้ช่วยวิจัยซึ่งช่วย
เก็บข้อมูลด้วยความขยันขันแข็ง และความเป็นระบบอย่างดี อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผลงาน
วิจัยนี้ถูกต้องและน่าเชื่อถือ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติ และหอสมุดกลาง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้ความอนุเคราะห์แก่ข้าพเจ้าและผู้ช่วยวิจัย ในการเก็บข้อมูล
ท้ายที่สุด ข้าพเจ้าเป็นหนี้บุญคุณ ศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา นาคสกุล และรอง
ศาสตราจารย์ ดร. ปราณี กุลละวณิช ผู้ซึ่งได้อ่านรายงานวิจัยฉบับก่อนหน้านี และได้เสนอความ
คิดเห็นเพื่อการปรับปรุงรายงานให้สมบูรณ์ ข้าพเจ้าได้รับประโยชน์อย่างยิ่งจากข้อเสนอแนะของ
ท่านทั้งสอง และขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 คำนำ-----	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหาและผลงานในอดีตที่เกี่ยวข้อง-----	1
1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย-----	5
1.3 ขอบเขตของการวิจัย-----	6
1.4 กรอบแนวคิดของการวิจัย-----	7
1.5 ประโยชน์ของการวิจัย-----	8
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย-----	8
2 การแปลภาษาตะวันตกเป็นภาษาไทย--กระบวนการรับวิทยาการจากตะวันตก-----	11
2.1 การแปลในช่วงเวลาที่ 1 (พ.ศ. 2369-2393)-----	11
2.2 การแปลในช่วงเวลาที่ 2 (พ.ศ. 2394-2434)-----	11
2.3 การแปลในช่วงเวลาที่ 3 (พ.ศ. 2435-2474)-----	21
2.4 การแปลในช่วงเวลาที่ 4 (พ.ศ. 2475-2503)-----	24
2.5 การแปลในช่วงเวลาที่ 5 (พ.ศ. 2504-ปัจจุบัน)-----	27
2.6 สรุป-----	32
3 การใช้ภาษาแนวใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย--อิทธิพลของภาษาต่างประเทศในภาษาไทย---	34
3.1 การใช้ภาษาแนวใหม่ในช่วงเวลาที่ 1 (พ.ศ. 2369-2393)-----	36
3.2 การใช้ภาษาแนวใหม่ในช่วงเวลาที่ 2 (พ.ศ. 2394-2434)-----	36
3.3 การใช้ภาษาแนวใหม่ในช่วงเวลาที่ 3 (พ.ศ. 2435-2474)-----	43
3.4 การใช้ภาษาแนวใหม่ในช่วงเวลาที่ 4 (พ.ศ. 2475-2503)-----	58
3.5 การใช้ภาษาแนวใหม่ในช่วงเวลาที่ 5 (พ.ศ. 2504-ปัจจุบัน)-----	63
3.6 สรุป-----	68
4 การทำนุบำรุงภาษาไทย-----	72
4.1 กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาไทยในช่วงเวลาที่ 1 (พ.ศ. 2369-2393)-----	74
4.2 กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาไทยในช่วงเวลาที่ 2 (พ.ศ. 2394-2434)-----	76
4.3 กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาไทยในช่วงเวลาที่ 3 (พ.ศ. 2435-2474)-----	79
4.4 กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาไทยในช่วงเวลาที่ 4 (พ.ศ. 2475-2503)-----	84
4.5 กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาไทยในช่วงเวลาที่ 5 (พ.ศ. 2504-ปัจจุบัน)-----	92
4.6 สรุป-----	99

5 การยืมคำและการบัญญัติศัพท์ในสังคมไทย -----	101
5.1 การยืมและการบัญญัติศัพท์ในช่วงเวลาที่ 1 (พ.ศ. 2369-2393)-----	101
5.2 การยืมและการบัญญัติศัพท์ในช่วงเวลาที่ 2 (พ.ศ. 2394-2434)-----	102
5.3 การยืมและการบัญญัติศัพท์ในช่วงเวลาที่ 3 (พ.ศ. 2435-2474)-----	103
5.4 การยืมและการบัญญัติศัพท์ในช่วงเวลาที่ 4 (พ.ศ. 2475-2503)-----	106
5.5 การยืมและการบัญญัติศัพท์ในช่วงเวลาที่ 5 (พ.ศ. 2504-ปัจจุบัน)-----	108
5.6 สรุป-----	110
6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ -----	112
6.1 สรุป-----	112
6.2 อภิปรายประเด็นน่าสนใจที่พบในงานวิจัย-----	114
6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต-----	116
รายชื่อหนังสืออ้างอิง -----	117
ภาคผนวก 1 ตัวอย่างจากอักษราภิธานศรับท์ -----	122
ภาคผนวก 2 พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงระบบการเขียนหนังสือไทย -----	125
ภาคผนวก 3 คำนำพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 เมื่อพิมพ์ครั้งที่หนึ่ง -----	134
ภาคผนวก 4 ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่อง การปรับปรุงตัวอักษรไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม -----	139
ภาคผนวก 5 การประชุมเพื่อปรับปรุงระบบการสะกดคำในภาษาไทย สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม -----	141
ภาคผนวก 6 เรื่องการปฏิรูปการสะกดคำ ที่เป็นข่าวหน้าหนึ่ง ในหนังสือพิมพ์ -----	148
ภาคผนวก 7 รายละเอียดเกี่ยวกับการพิจารณาปรับปรุงการเขียนคำภาษาไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม -----	151
ภาคผนวก 8 ประกาศเรื่องการใช้คำแทนชื่อ คำรับ และปฏิเสธ -----	154
ภาคผนวก 9 ปาฐกถาทางวิทยุเรื่อง การเขียนคำไทยตามแบบใหม่โดยพระองค์วรวงษ์ -----	155
ภาคผนวก 10 คำนำพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 เมื่อพิมพ์ครั้งที่หนึ่ง -----	160
ภาคผนวก 11 รายชื่อหนังสือศัพท์บัญญัติที่ตีพิมพ์ พ.ศ. 2504-ปัจจุบัน -----	166

บทที่ 1

คำนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาและผลงานในอดีตที่เกี่ยวข้อง

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยนเป็นสังคมสมัยใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ งานวิจัยหลายเรื่อง (เช่น ประสิทธิ์ 2522, ภาวดี 2524, Riggs 1966, Jacobs 1971, Maxwell 1971, Ramsay 1976 และ Tanphaichitr 1977) ได้วิเคราะห์สังคมไทยในช่วงนี้และแสดงให้เห็นสาเหตุและกระบวนการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ซึ่งทำให้สังคมไทยเปลี่ยนโฉมหน้าจากการเป็นสังคมดั้งเดิมมาเป็นสังคมสมัยใหม่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิรูปประเทศไทยในหลายๆด้าน ในด้านการเมืองการปกครอง พระองค์ทรงปฏิรูปการบริหารประเทศ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ในด้านสังคม ทรงเลิกทาส ยกเลิกระบบไพร่ และเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา ในด้านเศรษฐกิจ ทรงตราพระราชบัญญัติสำหรับพระคลังมหาสมบัติ พระราชบัญญัติงบประมาณ เริ่มระบบเงินตรา และการค้าต่างประเทศ ในด้านการคมนาคมขนส่ง ทรงโปรดให้มีการขุดคลอง สร้างทางรถไฟและถนน เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้น ซึ่งทำให้สังคมไทยเปลี่ยนสภาพจากสังคมแบบดั้งเดิมมาเป็นสังคมสมัยใหม่นั้น จะเกิดขึ้นไม่ได้ หากไทยไม่ได้เปิดประตูรับวัฒนธรรมจากตะวันตก และการรับวัฒนธรรมจากตะวันตกเข้ามาเพื่อปรับปรุงสังคมไทยนั้นจะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีภาษาเป็นสื่อนำวิทยาการและเทคโนโลยีด้านต่างๆจากสังคมตะวันตกสู่คนไทย ภาษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในกระบวนการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคม และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าการถ่ายทอดวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นภายในสังคมเดียวกันหรือข้ามสังคมย่อมต้องอาศัยภาษาเป็นสื่อทั้งสิ้น ในสังคมอื่นๆในเอเชียซึ่งเป็นอาณานิคมของโลกตะวันตกและมีการใช้ภาษาของเมืองแม่เป็นภาษาราชการ เช่น ภาษาอังกฤษ หรือฝรั่งเศส ก็สามารถใช้ภาษาเหล่านั้นเป็นสื่อนำวิทยาการเข้ามาใช้ได้เลย แต่สำหรับประเทศไทยซึ่งไม่เคยเป็นอาณานิคมของโลกตะวันตก การแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกเข้าสู่คนไทยนั้น ไม่สามารถใช้ภาษาต่างประเทศเป็นสื่อได้ เพราะคนไทยส่วนใหญ่ไม่รู้ภาษาเหล่านั้น จึงต้องใช้ภาษาไทยเป็นสื่อนำวิทยาการต่างๆ และในการทำเช่นนั้น ภาษาไทยซึ่งแต่เดิมเคยใช้สื่อสารในวงแคบหรือเป็นส่วนตัว จึงต้องขยายตัวเพื่อรองรับวัฒนธรรมใหม่ๆ ชาวเจ้ามีความสนใจประเด็นนี้มาก เพราะคิดว่าภาษาไทยจะต้องได้รับผลกระทบจากการปรับเปลี่ยนครั้งใหญ่ของสังคมไทยอย่างแน่นอน และอยากรู้อะไรมีลักษณะอะไรในภาษาไทยที่ได้เปลี่ยนแปลงไป จึงได้ทำวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงของประโยคกรรมวาจกในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ (Prasithrathsint 1985/1988) และเรื่องการแปลงให้เป็นนามวลีในภาษาไทย: หลักฐานแสดงการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2538) งานวิจัยทั้ง 2 เรื่องนี้

ชี้ให้เห็นว่าระบบไวยากรณ์ของภาษาไทยต้องเปลี่ยนแปลงไป เพราะการที่ภาษาไทยได้สัมผัสกับภาษาอังกฤษ ซึ่งสืบเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย รูปแบบใหม่ของประโยคกรรมวาจก เช่นการใช้คำว่า ถูก กับกริยาทั่วไปซึ่งไม่ใช่กริยาที่มีความหมายในทางเลว เช่น ถูกค้นพบ ถูกกำหนด ฯลฯ และรูปแบบใหม่ของการแปลงให้เป็นนามวลี เช่น ที่เขาประพடுத்தิน เช่นนั้น การที่เขาสอบตก หรือการใช้นามวลี การ-/ความ- เช่น การเปลี่ยนแปลง ความสมดุล มากขึ้นหลังจากประเทศไทยปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่แล้ว ล้วนเป็นหลักฐานของการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทย ซึ่งทำให้ภาษาไทยกลายเป็นภาษาสมัยใหม่ที่ใช้สื่อความในสังคมสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มีงานวิจัยอีก 2 เรื่องที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยในทำนองเดียวกับงานของข้าพเจ้าได้แก่วิทยานิพนธ์ของ สายสมร วัฒนะสมบูรณ์ (2537) เรื่องการเปลี่ยนแปลงของวิเศษณูประโยคบอกเวลาในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ และของประภารัตน์ พรหมปภากร (2539) เรื่องการแปรและการเปลี่ยนแปลงของคณูประโยคในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ทั้งสองเรื่องนี้ต่างแสดงให้เห็นว่าหน่วยสร้างบางประเภทในภาษาไทยมีรูปแบบใหม่เกิดขึ้น หรือไม่ก็มีความถี่ในการใช้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นสมัยที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ยุคใหม่

งานของสายสมร แสดงให้เห็นว่าหลังจากสมัยที่ประเทศไทยมีการติดต่อกับโลกตะวันตกแล้ว มีรูปแบบใหม่ของวิเศษณูประโยคบอกเวลาเกิดขึ้น รูปแบบเดิมคือ คำเชื่อม+ประโยค เช่น หลังจากผลไม้เริ่มเป็นสีเหลือง... ตั้งแต่เราได้รู้วิธีรักษาความสะอาด คำว่า หลังจาก ตั้งแต่ เป็นคำเชื่อม ที่เหลือเป็นประโยค รูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นคือ คำเชื่อม + นามวลีแปลง เช่น ก่อนที่พวกธรณีวิทยาจะสำรวจอายุโลก ขณะที่กล้องทำการถ่าย หลังจากที่มีพืชเกิดขึ้นในโลก คำว่า ก่อน ขณะ หลังจาก คือคำเชื่อม และ ที่... คือนามวลีที่แปลงมาจากประโยค และทำหน้าที่เป็นหน่วยเดิม¹

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาความถี่ในการใช้รูปแบบต่าง ๆ จากสมัยต้นรัตนโกสินทร์ถึงปัจจุบัน สายสมรพบว่าความถี่ของการใช้รูปแบบที่มีความเป็นนามเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว ในขณะที่รูปแบบเดิมมีความถี่ลดลง สายสมรคิดว่ารูปแบบใหม่น่าจะเกิดขึ้นเพราะอิทธิพลของภาษาอังกฤษ

งานของประภารัตน์ พรหมปภากรไม่พบคณูประโยครูปแบบใหม่ คณูประโยคในภาษาไทยมีรูปแบบ ที่ ซึ่ง อัน ในเอกสารทุกสมัย อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าคณูประโยคแบบ ซึ่ง และ อัน ปรากฏน้อยลงมากจากอดีตถึงปัจจุบัน ส่วน ที่ ใช้มากขึ้นจน

¹นักภาษาศาสตร์เรียกหน่วยเช่นนี้ว่า complement clause หรือ sentential complement คำว่าไวยากรณ์ สมัยก่อนเรียกหน่วยเช่นเดียวกันนี้ว่า nominal clause หรือ noun clause เนื่องจากมีรูปเป็นประโยค แต่ทำหน้าที่เหมือนคำนาม พระยาอุปกิตศิลปสารก็เรียกหน่วยสร้างเช่นนี้ว่า นามานูประโยค หมายความว่าอนุประโยคที่ทำหน้าที่เป็นคำนามนั่นเอง

สังเกตเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงเป็นที่คาดได้ว่าในอนาคต รูปแบบ ซึ่ง และ อัน อาจหายไปจากภาษาไทย

นอกจากงานวิจัยในแนวการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษาไทยแล้ว ยังมีงานอื่น ๆ อีก ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) อักษรวิธีหรือระบบการเขียน 2) การใช้คำชนิดต่าง ๆ 3) ความหมาย 4) ภาษาเฉพาะกิจ เช่น ภาษาโฆษณา

งานที่วิเคราะห์ประวัติความเป็นมาของอักษรวิธีไทย มีตัวอย่าง เช่น กอบกุล ถาวรานนท์ (2521) ซึ่งสำรวจวิธีการเว้นวรรคตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงรัชกาลที่ 8 และพบว่าในสมัยสุโขทัย ไม่มีการเว้นวรรคตามลำพัง มีแต่การใช้เครื่องหมายฟองมันควบคู่ไปกับการเว้นวรรค เพื่อแยกคำ แยกข้อความ นำหน้าข้อความสำคัญ และคั่นข้อความระหว่างไทยกับบาลี สมัยอยุธยาใช้ฟองมัน เริ่มเรื่อง และแยกรายการต่างๆ สมัยธนบุรีถึง รัชกาลที่ 5 ใช้ฟองมันควบคู่กับการเว้นวรรค เหมือนสมัยสุโขทัยและอยุธยา สมัยรัชกาลที่ 6-8 ใช้เครื่องหมายวรรคตอนแบบยุโรปคู่กับการ เว้นวรรค มาในสมัยปัจจุบันนี้เองที่การเว้นวรรคมีหลักเกณฑ์มากขึ้นและใช้ลำพังโดยไม่มีเครื่องหมายวรรคตอน นอกจากงานนี้ยังมีงานของอภิวัน เชื้อไทย (2526) ซึ่งศึกษารูปอักษร อักษรวิธี และระบบการเขียนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สรุปได้ความว่ารูปอักษรที่ปรากฏเป็นรูปแบบ อักษรที่สืบทอดมาจากอักษรสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ส่วนการสะกดการันต์ต่างจาก ปัจจุบันมาก และวรรณยุกต์ก็ใช้ไม่แน่นอน

เกี่ยวกับการใช้คำชนิดต่าง ๆ มีผู้ศึกษาเช่น บัวหลวง วงศ์ภักดี (2528) เทพี พันธุเมธา (2528) และ วราภรณ์ แสงสด (2532) ซึ่งมุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงของคำลักษณะนาม คำ สันธาน และคำบุรุษสรรพนาม ตามลำดับ โดยอาศัยข้อมูลจากพระราชสาส์น พงศาวดาร และ จดหมายเหตุในอดีต ทั้งสามเรื่องให้ผลสรุปในทำนองเดียวกันคือ คำบางคำมีใช้ในอดีตแต่ไม่ใช้ ในปัจจุบัน คำบางคำมีใช้ในปัจจุบันแต่ไม่ใช้ในอดีต และคำบางคำมีใช้ทุกสมัย รายละเอียดที่ได้ จากงานวิจัยนี้เป็นฐานข้อมูลอย่างดีที่บ่งบอกว่าคำใดเริ่มมีใช้เมื่อใด และใช้อยู่จนถึงเมื่อใด

การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคำในภาษาไทยก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีผู้ศึกษาไว้ เช่น วัลยา วิมุกตะลพ (2513) ซึ่งเป็นงานที่ละเอียดและน่าสนใจ วัตถุประสงค์ คือวิเคราะห์การ เปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคำ สำนวน และลำดับคำ ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ สรุปได้ ว่าคำในอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกันดังนี้

- 1) รูปเหมือนแต่ความหมายต่าง เช่น ถล่ม (ประตู) > (แผ่นดิน) ถล่ม
- 2) รูปต่างแต่ความหมายเหมือนกัน เช่น ตั้งแต่ง > แต่งตั้ง
- 3) สมัยก่อนมีใช้ สมัยนี้ไม่มีแต่อาจมีในภาษาถิ่นเท่านั้น เช่น อ่าโง
- 4) เกิดกับบุพพทต่างกัน เช่น ทำร้ายแก่ > ทำร้าย

นอกจากนั้น งานนี้ยังให้รายละเอียดเกี่ยวกับสำนวนต่างๆที่สมัยก่อนมีใช้ แต่สมัยนี้เลิกใช้ แล้ว และที่มีใช้อยู่แต่ความหมายเปลี่ยนไป และท้ายที่สุดได้แสดงให้เห็นความแตกต่างของการ ลำดับคำในสมัยก่อนกับสมัยปัจจุบัน เช่น ยังไม่แก้แค้นได้ > ยังแก้แค้นไม่ได้

นอกจากผลงานที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีงานวิจัยอีกจำนวนหนึ่งซึ่งมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงของทำเนียบภาษาบางประเภทโดยเฉพาะ เช่นภาษาโฆษณา งานของอุบลวรรณ ปิติพัฒนโกษิต และอวยพร พานิช(2528) ศึกษาวิวัฒนาการของภาษาโฆษณาในหนังสือพิมพ์ไทย (พ.ศ. 2387-2527) แนวการวิเคราะห์มีได้เน้นตัวภาษาไทยนัก แต่ดูเหมือนจะเน้นเทคนิคของการโฆษณามากกว่า ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่าวิวัฒนาการของรูปแบบการโฆษณาแบ่งได้เป็น 8 ยุค คือ

- 1) ยุคตัวอักษรล้วน (2387-2450)
- 2) ยุคตัวอักษรแทรกภาพประกอบขนาดเล็ก (2453-2467)
- 3) ยุคพาดหัวและกรอบโฆษณา (2467-2470)
- 4) ยุคภาพประกอบ รูปถ่าย รูปลายเส้น ประณีต และกำเนิดคำขวัญ (2471-2485)
- 5) ยุคเปลี่ยนแปลงการเขียน (2486)
- 6) ยุครูปประกอบเป็นการ์ตูน (2490-2499)
- 7) ยุคก่อนปัจจุบัน: ยุคของรูปถ่ายและเครื่องหมายการค้า (2500-2519)
- 8) ยุคปัจจุบัน: ยุคของความหลากหลาย (2519-2527)

งานของวราภรณ์ รัตนกาญจน์ (2531) ศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำและเครื่องหมายในภาษาโฆษณาในหนังสือพิมพ์รายวันไทย ปี พ.ศ. 2519 กับ 2529 งานนี้ครอบคลุมลักษณะที่เกี่ยวกับภาษาโฆษณา เช่น ชนิดของคำ การใช้คำไม่สุภาพ การเพิ่มสร้อยคำ คำสแลง การซ้ำคำ และคำต่างประเทศ ฯลฯ นอกจากนั้นยังพบการใช้เครื่องหมายทั้งหมดในภาษาไทย 17 อย่าง ได้แก่ 1) จุดไข่ปลา ..... 2) อัญประกาศ “ “ 3) นชลิขิต ( ) 4) ดอกจัน * 5) ยติภังค์ - 6) เสมอภาค = 7) + 8) มหัพภาค . 9) ทวิภาค : 10) จุลภาค , 11) ไปยาลน้อย ๆ 12) ไปยาลใหญ่ ฯลฯ 13) บุพสัญลักษณ์ ,, 14) อัศเจรีย์ ! 15) ยมก ๆ 16) ปรศนีย ? 17) .___.

นอกจากผลงานที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยดังกล่าวแล้ว ยังมีผลงานที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้อีกด้าน ได้แก่การแปลในแง่ที่มีอิทธิพลต่อโครงสร้างภาษาไทย งานวิจัยของข้าพเจ้าเอง (Prasithrathsint 1983) ศึกษาหน่วยสร้างในภาษาไทยที่เทียบเท่าหน่วยสร้างกรรมวากในภาษาอังกฤษในการเขียนบทความวิชาการ พบว่าหน่วยสร้างกรรมวากรูปแบบเดียวในภาษาอังกฤษมีหน่วยสร้างเทียบเท่าในภาษาไทยหลายรูปแบบ เช่นประโยค ถูก ได้รับ มี เป็นที่ อยู่ใน ได้มี และประโยคกรรมวาก นอกจากนั้นยังพบอีกด้วยว่ามีบางครั้งภาษาไทยใช้ประโยคที่ปรกติใช้ไม่ได้ในภาษาไทย หรือประโยคที่หลายคนเห็นว่าผิดไวยากรณ์ ได้แก่ประโยคที่ขึ้นต้นด้วยนามไม่ว่าเฉพาะ เช่น *คนถูกรถชนตายบนถนนพญาไทเมื่อเช้านี้ ประโยคปรกติคือ มีคนถูกรถชนตายบนถนนพญาไทเมื่อเช้านี้ อย่างไรก็ตาม ด้วยอิทธิพลของภาษาอังกฤษ ประโยคประเภทเดียวกับที่มี * ในที่นี้ปรากฏว่ามีใช้ในการแปล

ในทำนองเดียวกัน วิทยานิพนธ์ของศิริมา ภิญโญสินวัฒน์ (2533) ศึกษาการแปลประโยคกรรมวากจากภาษาอังกฤษในข่าวดาวเทียม พบว่ามีกลวิธีหลายแบบในการแปลประโยคกรรมวากจากอังกฤษเป็นไทย รูปแบบที่ใช้เป็นรูปแบบเทียบเท่ามากที่สุดคือหน่วยสร้าง

กรรตุวาท รองลงมาคือหน่วยสร้าง ถูก ความหมายไม่ดี และหน่วยสร้างอกรรมกริยา (เช่น บ้าน หลังนั้นสร้างเสร็จแล้ว) เป็นอันดับสาม ปัจจัยที่กำหนดการเลือกใช้หน่วยสร้างเทียบเท่าได้แก่ ประเภทของกริยาในภาษาอังกฤษและข้อจำกัดทางโครงสร้างของภาษาไทยเอง

แม้จะมีงานวิจัยหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยดังกล่าวไปแล้วข้างต้น รวมทั้งงานของข้าพเจ้าเองก็ตาม แต่ข้าพเจ้ายังไม่พบผลงานที่ตอบคำถามที่ข้าพเจ้ายังสงสัยอยู่ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยมีกระบวนการอย่างไร มีวิวัฒนาการเป็นขั้นตอนอย่างไร มีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์อื่น ๆ ในสังคมไทยอย่างไร และการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยก่อให้เกิดทัศนคติ อันนำไปสู่กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษามากน้อยเพียงไร กล่าวโดยย่อคือยังไม่มียานใดที่เสนอภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยในบริบทสังคมไทยอย่างแจ่มชัด

ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงมุ่งวิจัยเพื่อค้นพบรายละเอียดของการเติบโตของภาษาไทยหลาย ๆ ด้าน ตั้งแต่สมัยที่สังคมไทยเริ่มติดต่อกับโลกตะวันตกในสมัยรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยในแง่การขยายตัวหรือการเจริญเติบโตในด้านต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย โดยมีแนวทางในการศึกษาดังนี้

1.2.1 ศึกษาเกี่ยวกับการแปลภาษาตะวันตกเป็นภาษาไทย ซึ่งเป็นผลของการรับวิทยาการ ตะวันตกเข้าสู่สังคมไทย และมีจุดมุ่งหมายที่จะเผยแพร่วิทยาการต่าง ๆ ให้เข้าถึงคนไทยโดยทั่วกัน

ในการศึกษาหัวข้อนี้จะมุ่งประเด็นดังนี้

1.2.1.1 การแปลภาษาตะวันตก (ในที่นี้เน้นเฉพาะภาษาอังกฤษ) เป็นภาษาไทย เริ่มมีขึ้นเมื่อใด ทำโดยใคร และมีเนื้อหาเกี่ยวกับอะไร

1.2.1.2 การแปลดังกล่าวมีการพัฒนามาอย่างไรจนถึงปัจจุบัน

1.2.1.3 การแปลมีผลอย่างไรต่อตัวภาษาไทย และส่งผลกลับต่อการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทยอย่างไร

1.2.2 สืบหาว่ามีการใช้ภาษาแนวใหม่ (new ways of talking) ประเภทใดบ้างที่พัฒนาขึ้นตั้งแต่เริ่มการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่จนถึงปัจจุบัน แต่ละแบบเริ่มมีเมื่อใด ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ใดในสังคม และส่งผลกลับต่อสังคมอย่างไร

1.2.3 วิเคราะห์กระบวนการทำนุบำรุงภาษา (language cultivation) ของไทย อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย “การทำนุบำรุงภาษา” หมายถึงการที่สังคมหรือคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคมยื่นมือเข้าไปจัดการกับภาษาหรือพัฒนาภาษาโดยตั้งใจเพื่อให้ภาษามีรูปแบบตามต้องการ การทำนุบำรุงภาษาอาจช่วยชลอการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยตามโลกยุคใหม่ไม่ให้เป็นไปอย่างรวดเร็วเกินไป เช่นการสร้างมาตรฐานของการใช้ให้ถูกต้อง หรือ

ในทางตรงข้ามอาจช่วยทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลงไปให้เหมาะสมกับสมัยใหม่ เช่นการปฏิรูประบบการเขียนในสมัยรัชกาลที่ 6 หรือการปฏิรูปการสะกดคำสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

การศึกษาหัวข้อนี้จะแสดงให้เห็นการชักร้อยกันระหว่างการเปลี่ยนไปสู่ภาษาสมัยใหม่กับการอนุรักษ์รูปแบบเก่าที่ใช้กันมาเป็นประเพณีอันถือว่าดีงามของภาษาไทย

1.2.4 พรรณนาวิวัฒนาการของการยืมและการบัญญัติศัพท์วิชาการในภาษาไทย ซึ่งเป็นผลโดยตรงของการรับวิทยาการจากโลกตะวันตก โดยมุ่งเน้นประเด็นดังนี้

1.2.4.1 ไทยเริ่มรับวิทยาการ/ศาสตร์ต่างๆจากโลกตะวันตกเมื่อใด

1.2.4.2 การยืมคำศัพท์วิชาการเริ่มแรกมีลักษณะอย่างไร (เขียนทับศัพท์หรือยืมแปล)

1.2.4.3 การบัญญัติศัพท์เริ่มมีเมื่อใด ทำโดยใคร และมีเหตุผลทางสังคมอย่างไร

1.2.4.4 การบัญญัติศัพท์ในปัจจุบันทำโดยใคร ในระดับใด มีสาขาใดบ้างที่มีการบัญญัติศัพท์ และมีการเผยแพร่อย่างน้อยเพียงใดในสังคม

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ข้าพเจ้าศึกษาการเปลี่ยนแปลงเฉพาะระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2369 ถึงปัจจุบัน เหตุที่เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2369 เพราะถือตามประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล (2522) ว่าปีพ.ศ. 2369 เป็นปีที่ไทยทำสนธิสัญญาเบอร์นีกับอังกฤษในสมัยรัชกาลที่ 3 และเหตุที่ศึกษาถึงเวลาปัจจุบันเพราะถือว่าการบวนการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ไม่มีวันจบ แม้ในปัจจุบันสังคมไทยก็ยังปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ

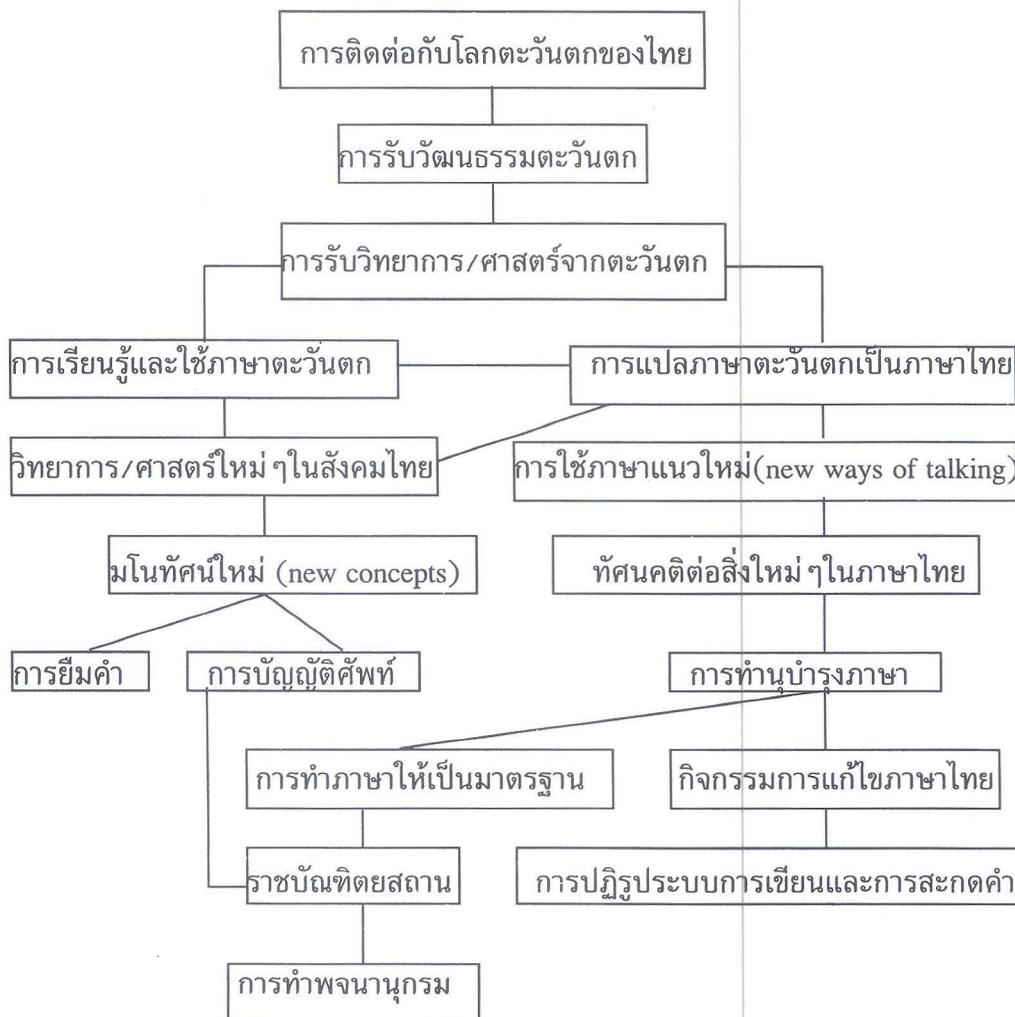
1.3.2 ข้าพเจ้าศึกษาเฉพาะภาษาไทยมาตรฐาน ไม่รวมภาษาถิ่นหรือภาษาตระกูลอื่นๆในประเทศไทย

1.3.3 ในการกล่าวถึงอิทธิพลจากภาษาตะวันตก ข้าพเจ้าจะมุ่งพิจารณาอิทธิพลของภาษาอังกฤษ แต่อาจกล่าวถึงภาษาตะวันตกอื่นๆอยู่บ้าง เช่นภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน และขอบเขตของงานวิจัยนี้ไม่รวมอิทธิพลของภาษาตะวันออกต่างๆต่อภาษาไทย เช่น บาลี สันสกฤต เขมร จีน ฯลฯ

1.3.4 งานวิจัยนี้มีใช่งานวิจัยด้านภาษาศาสตร์เชิงประวัติ กล่าวคือมิได้มุ่งวิเคราะห์รายละเอียดของการเปลี่ยนแปลงของตัวภาษาเอง เช่น การเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์ สำนวนโวหาร รูปแบบโครงสร้างของประโยค ดังนั้น ตัวอย่างคำศัพท์ หรือประโยคที่แสดงในที่นี้จึงเป็นเพียงหลักฐานเพื่อพิสูจน์ให้เห็นภาพรวมของกระบวนการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยทั้งระบบ หรือการเปลี่ยนแปลงด้านบทบาทของภาษาไทยในบริบทของสังคมไทย การวิจัยนี้จึงเป็นงานวิจัยด้านภาษาศาสตร์สังคมมหภาค (macro-sociolinguistics) ซึ่งมุ่งศึกษาความเป็นพลวัตของภาษาแบบภาพรวม ไม่ใช่งานวิจัยด้านภาษาศาสตร์สังคมจุลภาค (micro-sociolinguistics) ซึ่งมุ่งศึกษาการแปรหรือการเปลี่ยนแปลงของด้านใดด้านหนึ่ง หรือลักษณะใดลักษณะหนึ่งของภาษา

1.4 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ข้าพเจ้ามีแนวคิดและสมมติฐานดังแสดงเป็นแผนภูมิข้างล่างนี้

แนวคิดตามแผนภูมิข้างบนนี้คือ การรับวัฒนธรรมตะวันตกของไทยเกิดขึ้นเมื่อไทยติดต่อกับโลกตะวันตก ผลที่ตามมาคือการรับเอาวิทยาการและศาสตร์ต่างๆจากตะวันตกเข้ามาสู่สังคมไทย ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ภาษาตะวันตก และผลที่ตามมาอีกขั้นคือการแปลภาษาตะวันตกเป็นภาษาไทย

การใช้ภาษาตะวันตกและการแปลเป็นภาษาไทย ทั้ง 2 อย่างนี้นำมาซึ่งความรู้หรือวิทยาการสาขาต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดมโนทัศน์ใหม่ในสังคมไทย นอกจากนั้น การแปลภาษาตะวันตกเป็นภาษาไทยยังเป็นปัจจัยเอื้ออำนวยให้เกิดการใช้ภาษาแนวใหม่ประเภทต่างๆขึ้นตามความต้องการของสังคมที่ปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ เช่นการเขียนข่าว บทความ นวนิยาย เป็นต้น การใช้ภาษาแนวใหม่บางอย่างกระตุ้นให้เกิดทัศนคติที่เป็นปฏิกิริยาของคนไทย โดยเฉพาะในระดับผู้นำ ผลที่

ตามมาก็คือมีการทำนุบำรุงภาษาเกิดขึ้น ซึ่งอาจแสดงออกในรูปการทำภาษาให้เป็นมาตรฐาน หรือ กิจกรรมการแก้ไขภาษาในด้านต่าง ๆ

ด้วยความประสงค์ของการทำภาษาไทยให้เป็นมาตรฐาน สังกมไทยจึงมีราชบัณฑิตยสถาน เกิดขึ้น ซึ่งมีกิจกรรมหลักที่สำคัญคือการทำพจนานุกรมและการบัญญัติศัพท์วิชาการ ส่วนกิจกรรม การแก้ไขภาษาไทยอื่น ๆ ได้แก่การปฏิรูประบบการเขียนในสมัยรัชกาลที่ 6 และการปฏิรูปการ สะกดคำภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

มโนทัศน์ใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เป็นส่วนประกอบของวัฒนธรรมสมัยใหม่ของไทย มโนทัศน์เหล่านี้กลายเป็นสิ่งจำเป็นในวิถีชีวิตไทย จึงต้องมีคำเรียก ภาษาไทยจึงต้องยืมคำจาก ภาษาตะวันตก หรือไม่ก็บัญญัติศัพท์ภาษาไทยขึ้นเพื่อใช้เรียกมโนทัศน์เหล่านั้น การบัญญัติศัพท์ ดังกล่าวนี้เป็นกิจกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของราชบัณฑิตยสถาน นอกเหนือจากการทำ พจนานุกรมทั่วไป

กรอบแนวคิดที่แสดงความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ทางทฤษฎีดังกล่าวนี้จะเป็นพื้นฐานของ การวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้

1.5 ประโยชน์ของการวิจัย

1.5.1 ผลการศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยที่แสดงในงานวิจัยนี้ ช่วยให้ เห็นภาพที่ชัดเจนของการเติบโตของภาษาไทยมาตรฐาน และเข้าใจว่าทำไมคนไทยจึงยอมรับว่า ภาษาไทยมาตรฐานเป็นรากฐานและเอกลักษณ์ของสังคมไทย

1.5.2 ทำให้เข้าใจผลกระทบซึ่งกันและกันของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กับการเปลี่ยนแปลงทางภาษา

1.5.3 ทำให้เข้าใจภูมิหลังและพัฒนาการของภาษาไทยมาตรฐานจากสภาพและบทบาทที่ไม่ต่างจากภาษาถิ่นอื่น ๆ มากนักมาเป็นภาษาของประเทศอุตสาหกรรมใหม่ อันจะเป็นแนวทาง สำหรับการวางแผนเพื่อปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรืออนุรักษ์เอกลักษณ์สำคัญของสังคมไทยขึ้นนี้ ต่อไป

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

1.6.1 การกำหนดช่วงเวลาสำหรับข้อมูลและการวิเคราะห์

ข้าพเจ้าแบ่งระยะเวลาที่ศึกษาคือตั้งแต่ พ.ศ. 2369 ถึงปัจจุบันเป็น 5 ช่วงเวลาตาม เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ดังนี้

ช่วงเวลาที่ 1: พ.ศ.2369-2393 นับจากปีที่ไทยทำสนธิสัญญาเบอร์นีกับอังกฤษ จน สิ้นสมัยรัชกาลที่ 3

ช่วงเวลาที่ 2: พ.ศ.2394-2434 นับจากปีแรกของรัชกาลที่ 4 ถึงปีก่อนเริ่มปฏิรูป สังคมไทย ในสมัยรัชกาลที่ 5

ช่วงเวลาที่ 3: พ.ศ.2435-2474 นับจากปีที่เริ่มการปฏิรูปสังคมไทยครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปีก่อนมีการปฏิวัติเปลี่ยนระบอบการปกครองของไทย

ช่วงเวลาที่ 4: พ.ศ.2475-2503 นับจากปีที่มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นประชาธิปไตย จนถึงปีก่อนเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ

ช่วงเวลาที่ 5: พ.ศ.2504-ปัจจุบัน นับจากปีแรกที่ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ จนถึงปัจจุบัน (2540)

1.6.2 การเก็บข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ข้าพเจ้าใช้คือสิ่งตีพิมพ์ที่เป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร หนังสือเป็นเล่ม พจนานุกรม และหนังสือศัพท์บัญญัติ ในหอสมุดแห่งชาติ ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดกลาง และศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในการเก็บข้อมูล ข้าพเจ้าสุ่มตัวอย่างเอกสารในแต่ละช่วงเวลาโดยการจับฉลากด้วยชื่อสิ่งตีพิมพ์ ปีที่พิมพ์ เดือน และบางครั้งก็สุ่มโดยใช้วันที่ด้วย ได้เอกสารที่ใช้เป็นข้อมูลในแต่ละช่วงเวลาประมาณ 350 หน้ายกเว้นในช่วงสุดท้ายซึ่งมีเอกสารมาก จึงได้จำนวนประมาณ 700 หน้า ในกรณีที่ช่วงเวลาใดมีเอกสารน้อยหรือจำนวนจำกัด ข้าพเจ้าใช้เอกสารทั้งหมดที่ทำได้ หรือถ้าเป็นปีที่มีเหตุการณ์สำคัญเฉพาะเจาะจง เช่น ปี พ.ศ. 2485 ซึ่งเป็นปีแห่งการเปลี่ยนแปลงระบบการเขียนของไทย ข้าพเจ้าใช้ข้อมูลในปีอย่างเจาะจง

สำหรับสมัยที่มีข้อมูลมากเกินไป เช่นสมัย 2504-ปัจจุบัน ข้าพเจ้าใช้วิธีข้ามปีอย่างมีระบบ คือเก็บเฉพาะปี 2505 2515 2535 และ 2540

ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นหนังสือพิมพ์และวารสาร เพราะตีพิมพ์เรื่องหรือเหตุการณ์สม่ำเสมอ และทันกับสิ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งต่างจากหนังสือเป็นเล่ม ซึ่งปีที่พิมพ์มักไม่สอดคล้องกับปีของเหตุการณ์จริง ข้าพเจ้าจึงใช้หนังสือเป็นเล่มน้อยมาก

1.6.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ข้าพเจ้าดำเนินตามหัวข้อและประเด็นสำคัญที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ และตามสมมติฐานที่ระบุไว้ในกรอบแนวคิด ดังกล่าวแล้วข้างต้น การวิเคราะห์แบบนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และในการเสนอผลการวิเคราะห์ ข้าพเจ้าจะเสนอตามหัวข้อได้แก่ 1) การแปล 2) การใช้ภาษาแนวใหม่ 3) การทำนุบำรุงภาษา 4) การยืมและการบัญญัติศัพท์ ซึ่งจะบรรจุไว้ในบทที่ 2, 3, 4, และ 5 ตามลำดับ ส่วนเนื้อหาในแต่ละบทนั้นจะเรียงตามเวลาที่กำหนดไว้ 5 ช่วง ทั้งนี้จะทำให้เห็นวิวัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยในแต่ละด้านอย่างชัดเจน

อนึ่ง ในแต่ละบทที่เสนอผลการวิเคราะห์ บางครั้งข้าพเจ้าจำเป็นต้องกล่าวถึงผลงานในอดีตที่เกี่ยวข้องในด้านทฤษฎี หรือเนื้อหา ข้าพเจ้าตั้งใจที่จะไม่กล่าวถึงเรื่องดังกล่าวตอนบททวน

วรรณกรรมใน 1.1 เพราะเห็นว่านำไปกล่าวในบทที่เกี่ยวข้องจะตรงประเด็นและเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านมากกว่า

สำหรับในบทสรุป ข้าพเจ้าจะเชื่อมโยงสิ่งที่ข้าพเจ้าค้นพบทั้งหมดให้สัมพันธ์กันตามกรอบแนวคิดที่เสนอไว้ เพื่อจะให้เห็นภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทย

บทที่ 2

การแปลภาษาตะวันตกเป็นภาษาไทย--กระบวนการรับวิทยาการ จากตะวันตก

ตามวัตถุประสงค์ที่กล่าวไว้ในบทที่ 1 ข้าพเจ้ามุ่งศึกษาประเด็นเกี่ยวกับการแปล ว่า การแปลภาษาตะวันตกเป็นภาษาไทยเริ่มขึ้นเมื่อใด ทำโดยใคร มีเนื้อหาเกี่ยวกับอะไร การแปล ดังกล่าวมีการพัฒนาอย่างไรตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน การแปลมีผลอย่างไรต่อภาษาไทย และส่งผลอย่างไรต่อการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ ข้าพเจ้าจะลำดับเนื้อหาตามช่วงเวลาที่ได้แบ่งไว้ 5 ช่วง (ที่กล่าวแล้วในบทที่ 1) คำตอบของคำถามที่ตั้งไว้เป็นประเด็นต่าง ๆ จะปรากฏอยู่ในคำอธิบายเกี่ยวกับการแปลในแต่ละช่วง ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

2.1 การแปลในช่วงเวลาที่ 1 (พ.ศ. 2369-2393)

ช่วงเวลานี้เริ่มจากปีที่ไทยทำสนธิสัญญาเบอร์นีกับอังกฤษจนถึงสิ้นรัชกาลที่ 3 เอกสารที่เป็นร้อยแก้วเป็นประเภทเดียวกับที่มีมาในสมัยอยุธยา เช่นจดหมายเหตุ พงศาวดาร บันทึกการเดินทาง และมีเพิ่มคือกฎหมายตราสามดวง วรรณกรรมแปลเรื่องสามก๊ก และราชาธิราช งานเขียนนอกจากนั้นเป็นร้อยกรอง และไม่มีเอกสารแปลจากภาษาตะวันตก¹

2.2 การแปลในช่วงเวลาที่ 2 (พ.ศ. 2394-2434)

ช่วงนี้เริ่มจากปีแรกของรัชกาลที่ 4 จนถึงปีก่อนที่จะเริ่มมีการปฏิรูปสังคมไทยครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถือเป็นช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของสังคมไทย นักวิชาการบางคนเรียกสมัยนี้ว่าเป็นรุ่งอรุณของการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย

สมัยนี้เป็นช่วงเวลาที่สำคัญยิ่งในแง่ประวัติของการแปลภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย เป็นครั้งแรกที่ประเทศไทยมีการตีพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทยฉบับแรก และหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษฉบับแรก โดยใช้ชื่อเดียว กันคือ *บางกอกเรคคอร์ดเดอร์* หรือ *Bangkok Recorder* โดยหมอปรีดเล²

---

¹เป็นที่น่าเสียดายว่าสนธิสัญญาเบอร์นีไม่มีคู่มือฉบับเป็นภาษาไทย หากมี ก็จะเป็นหลักฐานชิ้นแรกที่แสดงบทบาทใหม่ของภาษาไทยเมื่อสังคมไทยเริ่มเปิดประตูสู่โลกตะวันตก

²ข้าพเจ้าเขียนชื่อนี้ตามที่ปรากฏในเอกสารดั้งเดิมที่ตีพิมพ์ในสมัยที่หมอปรีดเลยังมีชีวิตอยู่ หมอปรีดเล มีชื่อเต็มว่า Dan Beach Bradley เป็นมิชชันนารีชาวอเมริกันที่เข้ามาเมืองไทยสมัยรัชกาลที่ 3 ในหนังสือโดยนวนลจันท์ และคณะ (2525) เขียนชื่อนี้ว่า หมอปรีดเล ในปัจจุบัน ชื่อ Bradley น่าจะนิยมเขียนเป็นไทยว่า แบริดลีย์ หรือ แบริลเลย์

ตามที่ระบุไว้ใน นวลจันทร์และคณะ (2525:42) การพิมพ์หนังสือบางกอกรีคอร์ดอร์ เริ่มพิมพ์ด้วยภาษาไทยในปีพ.ศ. 2387 เป็นหนังสือพิมพ์รายปักษ์ ออกได้ 1 ปี ก็เลิกกิจการในปี พ.ศ. 2388 เพราะขายไม่ดี และประกอบกับภรรยาหมอปรีดเล็งแก่กรรม หมอปรีดเล็งจึงต้องนำ บุตร 3 คนกลับสหรัฐอเมริกา และกลับมากรุงเทพฯ อีกครั้งในปีพ.ศ. 2393

ในเดือนมกราคมปีพ.ศ.2408 หมอปรีดเลได้ออกหนังสือพิมพ์ บางกอกรีคอร์ดอร์ อีก ครั้งหนึ่ง เป็นฉบับภาษาอังกฤษและตีพิมพ์ฉบับภาษาไทย ในเดือนมีนาคมปีเดียวกัน เป็นราย ปักษ์ทั้งสองฉบับ หมอปรีดเลเป็นทั้งเจ้าของและบรรณาธิการ แต่ฉบับภาษาอังกฤษได้ให้ นายเอน เอ แมคโดแนล (N.A. McDonald) เป็นบรรณาธิการ รายละเอียดเกี่ยวกับการตีพิมพ์หนังสือ พิมพ์เหล่านี้ จะเห็นได้จากแถลงการณ์ของบรรณาธิการดังนี้

A semi-monthly journal will be issued from the printing office of the American Missionary Association at the mouth of the Canal, "Klawng Bang Luang" about the 1st and the 15th of every month. It will contain such Political, Literary, Scientific, Commercial, and Local Intelligence, as shall render it worthy of the general patronage.

The Recorder will be open to Correspondents subject to the usual restrictions.

The proprietors will not be responsible for the sentiments of their correspondents.

No communication will be admitted unless accompanied by the name of the Correspondent.

No rejected manuscript will be returned unless as a special favor....

BANGKOK JANUARY 16TH

We had hoped to be able to have the Recorder make its re-appearance among the citizens of Bangkok at the first of the year, so that it might wish them the compliments, and congratulations of the season, but machines to make *haste* are still rare in Siam, and we have been obliged to forego that pleasure, and be thankful to be able to appear half a month later. The reference to our *re-appearance* may perhaps need some explanation. About twenty years ago there was a journal issued from this office, to which was given the name of Bangkok Recorder. It was wholly in the Siamese language, and we trust

was the means of conveying to many of this people much useful information.

They were not however yet in a condition fully to appreciate such an enterprise, and partly on account of sickness in the family of one of the parties concerned, and the increased duties of the other, it was discontinued, after a brief, but we trust useful existence, of one year and three months.

The present journal, although in a somewhat different form, we think may justly claim to be a continuation of that one, and consequently the first newspaper published in Bangkok....

Among ourselves too, the press, if rightly conducted, may become highly beneficial. It acts as a monitor in any community. It rubs off asperities, and correct errors. It matters not how small a community may be, there will be occasion for controversy. Of course such should not be encouraged; but when it does arise, it should be conducted to the best advantage. Through the press each one can vindicate his own cause, and expose the errors of his opponent. It should not however be abused. Vile vituperations should be avoided. Handle an opponent sharply if necessary, but do it gentlemanly. The English language is ample, surpassed by none except the French, in delicate expression. There is no necessity then to descend to vulgarisms.

But a truce to this, for the present. We offer the Recorder, to the citizens of Bangkok and others. We shall try to merit a liberal share of patronage. We shall try to do justice to all, but will flatter none.³

ในหนังสือพิมพ์ฉบับเดียวกันนี้เอง หมอปรัดเลได้กล่าวถึงเหตุผล และความเป็นมาของการออกหนังสือพิมพ์ฉบับนี้โดยเขียนเป็นภาษาไทย (หน้า 10) ดังนี้

ถึงผู้อ่าน

การนานมาได้ประมาณ ๒๐ ปีแล้ว, ครูเกษเวลกับข้าพเจ้า หมอปรัดเล, ได้แต่งหนังสือจดหมายเหตุอนลระฉบับ, ที่เขาเรียกว่า บางกอกรีคอเต็อ,⁴ แปลเป็น

³จาก Bangkok Recorder, A Semi-monthly Journal, Vol 1, No 1, Monday January 16th, 1865. หน้า 1-2

ไทยว่า, จดหมายเหตุเมืองบางกอก. ในหนังสือนั้น, จดหมายข่าวที่มีมาแต่ประเทศ ล้อมรอบเมืองไทย, แลประเทศยุโรป, และประเทศอเมริกัน, แลบอกศิลปะศาสตรวิชา การต่าง ๆ. หนังสือนั้นทำได้แต่เพียง ๑๖ เดือนก็หยุด, เพราะภรรยาหมอปรีดเลป่วย หนักลง, แลกิจธุระของครูเกษเวล, ก็มีมากขึ้นหลายอย่างด้วย. ครั้งนั้นพวกไทยก็ไม่ เต็มใจจะซื้อหนังสือจดหมายเหตุด้วย, จึงได้หยุดการนั้นเสีย. ตั้งแต่นั้นมาขนบธรรมเนียม ในเมืองไทย, ก็เปลี่ยนแปลงยกย้ายเป็นหลายอย่าง. พระเจ้าแผ่นดินก่อนนั้น เล่า, ก็ไม่โปรดพวกชาวเมืองนอก, แลไม่ต้องพระราชประสงค์ที่จะทำหนังสือสัญญา เป็นไมตรีกันกับเมืองในประเทศยุโรป, แลอเมริกัน. แต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้, ทรงพระกรุณาโปรด, ให้ทำหนังสือสัญญาเป็นไมตรีกัน กับเมือง ในประเทศยุโรป, แลอเมริกัน. ชาวประเทศเมืองนอก จึงได้เข้ามาค้า ขายเป็นการต่าง ๆ โดยสะดวก. ข้าพเจ้าหมอปรีดเล, แลครูแอนแอ แมกคัล, ทั้งสองคน นี้จึงได้ตั้งใจจะแต่งหนังสือจดหมายเหตุ ที่เรียกว่า บางกอกรีคอร์ดอนั้น, เดือนละสอง ฉบับต่อไป, ด้วยหมายว่า, พวกชาวไทยทุกวันนี้, มีความปรารถนาจะรู้ข่าวที่บังเกิด มาแต่เมืองนอกนั้น มากกว่าเวลาก่อนได้ ๒๐ ปีนั้น. ในประเทศยุโรปที่คนทั้งปวงย่อม ว่า, เป็นคนมีปัญญามากนั้น, เขาได้อาไศรยจดหมายเหตุเป็นอันมาก. จดหมายเหตุ นั้น, มีมากมายหลายอย่างนัก. แต่เดิมนั้นเมืองอังกฤษเป็นเมืองเล็กน้อย, ไม่มีจด หมายเหตุ. เดียวนี้ก็มีมากนับได้เป็นหลายพัน. นับแต่หลังมาได้ประมาณ ๗๐ ปีมา แล้ว, หนังสือจดหมายเหตุที่เมืองอเมริกัน, มีแต่สองฉบับเท่านั้น. ทุกวันนี้ก็มีหลาย พัน. ที่ในหัวเมืองใหญ่ ๆ นั้น, เขาได้ตีหนังสือจดหมายเหตุทุกวัน. ครอบครัวยุโรป ประเทศอเมริกันก็ซื้อ, เจ็ดวันฉบับหนึ่งบ้าง, บางที่ได้ซื้อวันละฉบับ, สองฉบับ, สามฉบับบ้าง. คนที่ไม่ได้ซื้อจดหมายเหตุนั้นก็มีบ้าง, คนอื่นสำคัญเข้าใจกันว่า, ผู้นั้นเป็นคนยากจนจริง ๆ. เพราะได้อาไศรยจดหมายเหตุ, ชาวเมืองทั้งปวงจึงได้รู้ ข่าว, แลวิชาการต่าง ๆ, ที่บังเกิดทั้งโลกย์.

การที่ในสังคมไทยเริ่มมีการตีพิมพ์หนังสือพิมพ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษคู่กันไปใน สมัยนี้มีความสำคัญมาก ประการแรกทีเดียว การแปลเป็นการเปิดโอกาสให้มีการถ่ายทอดภาษา หนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่ง ข่าวเรื่องเกี่ยวกับไทยได้ถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อตีพิมพ์ในฉบับภาษา

⁴ สอดคล้องตามที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ The Bangkok Recorder, Vol. 1, No 1 ปัจจุบันมักสะกดว่า บางกอกรีคอร์ดอร์ คำอื่นๆ ในบทความตอนนี้ก็เช่นกัน ผู้วิจัยจะสะกด และเก็บเครื่องหมายวรรคตอนไว้ตามที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ต้นฉบับ

อังกฤษ ส่วนเรื่องด้านวิทยาศาสตร์ หรือที่เกี่ยวกับความเป็นไปในโลกตะวันตกจะถูกถ่ายทอดเป็นภาษาไทย การแปลจึงเป็นกิจกรรมที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เลย

ประการที่สอง เนื้อหาข่าวส่วนใหญ่ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเขียนโดยหมอปรีดเล และคณะ ซึ่งเป็นผู้รู้สองภาษา--อังกฤษ-ไทย (bilingual, English-Thai) การที่ผู้รู้สองภาษาเหล่านี้ใช้ภาษาทั้งสองสลับกันไปมาเป็นกระบวนการสัมผัสภาษา ตามที่ไวน์ไรค์ (Weinrich 1953:1) กล่าวไว้ การสัมผัสภาษาเช่นนี้จะทำให้เกิดการแทรกแซงของภาษาหนึ่งไปอีกภาษาหนึ่งเสมอ โดยเฉพาะภาษาไทยของหมอปรีดเลย่อมถูกแทรกแซงโดยภาษาอังกฤษของเขาอย่างแน่นอน ภาษาไทยที่หมอปรีดเลใช้เป็นภาษาไทยแบบแปลจากภาษาอังกฤษ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนครั้งสำคัญ of ภาษาไทย ดังจะได้ขยายความในหัวข้ออื่น ๆ ต่อไป

ประการที่สาม ลักษณะที่น่าสังเกตอย่างยิ่งของ *The Bangkok Recorder* ฉบับภาษาอังกฤษ คือมักมีภาษาไทยปนอยู่ไม่น้อย ดังตัวอย่างฉบับวันที่ 16 มกราคม ค.ศ. 1865 (พ.ศ. 2408) เริ่มด้วยแถลงการณ์เกี่ยวกับการพิมพ์หนังสือ และปัญหาที่ต้องหยุดซังกไปเป็นเวลานาน (ในบทบรรณาธิการ) แล้วต่อด้วยจดหมายจากผู้อ่านถึงบรรณาธิการ (To the Editor of the Bangkok Recorder) ตามด้วยเรื่อง Books on Siam เรื่อง America ซึ่งเป็นจดหมายที่มีผู้เขียนถึงหนังสือพิมพ์ The Daily News และนำมาลงในนี้ ต่อจากนั้นเป็นเนื้อหาภาษาไทย เรื่อง “นี้เป็นข่าวมาแต่เมืองนอก” ซึ่งเกี่ยวกับต่างประเทศหลายประเทศ หลังจากนั้นเป็นเนื้อหาภาษาอังกฤษ Miscellaneous items แล้วต่อด้วยเรื่อง “ถึงผู้อ่าน” เล่าถึงประวัติการทำหนังสือพิมพ์ของหมอปรีดเล ในหน้าต่อมาเป็นภาษาอังกฤษอีกเรื่อง The Civil War in America แล้วตามด้วยข่าวเกี่ยวกับประเทศฝรั่งเศส ออสเตรีย รัสเซีย เยอรมนี ข่าวย่อยอื่น ๆ แล้วต่อด้วยภาษาไทยอีกเรื่อง “น้ำมันดิน” แล้วต่อด้วยข่าวทั่วไปอีก หลังจากนั้นเป็นภาษาอังกฤษ เรื่องต่าง ๆ จบลงด้วย Public Auction และ Appointment of consul

การที่มีการใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษสลับกันในฉบับเดียวกันดังกล่าวข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าในสังคมไทยเริ่มมีผู้รู้สองภาษา ไทย-อังกฤษ ขึ้นแล้ว และการที่มีผู้รู้สองภาษาเช่นนี้จะ เป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้มีการแปลขึ้นโดยเฉพาะการแปลอังกฤษเป็นไทย เพราะมีความจำเป็นต้องถ่ายทอดวิทยาการจากโลกตะวันตกให้เป็นที่แพร่หลายในหมู่คนไทย

การแปลที่เกิดขึ้นในสมัยนี้ ไม่ว่าจะเป็นการแปลภาษาไทยเป็นอังกฤษหรืออังกฤษเป็นไทย ย่อมทำให้เกิดปัญหาในการถ่ายทอดภาษา ปัญหาหนึ่งในการถ่ายทอดภาษาไทยเป็นอังกฤษได้แก่ การเขียนชื่อไทยเป็นอักษรโรมัน ปัญหานี้สะท้อนให้เห็นได้จาก บทความเกี่ยวกับการแปลชื่อไทยเป็นอังกฤษ ในหน้า 34 ของ *The Bangkok Recorder* ฉบับวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2408 ดังนี้

A Translation

The names of temples, villages and cities, in the Kingdom of Siam, are derived from three sources viz--Sanskrit, Siamese and Cambodian.

The names which the people generally use, are spoken according to the

idiom of the Siamese language, and are short and easily spoken; but the names used in the Court language, that is in Government documents are generally of Sanskrit derivation, and apt to be long; even though the Sanskrit names are in full length, the people are prone to speak them incorrectly.

Some Cities and Temples have two and even three names, being the ancient and modern names, as they are used in the Court language, or that of the people.

The present city of Bangkok, was formerly the chief Province of Siam, called T'onburi, a Sanskrit name. When written according to the teacher of Sanskrit, in the Roman character, Dhanapuri, but if written according to the Siamese sound, it could not be well read. This is the name used in all the Royal documents, but in common parlance it is called Bangkok....

The Province of Non, if it be called according to the Court language, would be Nont'a buree written according to Sanskrit and is Romanized, according to the teacher of Romanizing, it would be Nandapuri, but if written in full it would be Nant'uri Sri Maha Samudd: and the Sanskrit name of Bangkok written in full would be Dhanapuri Sri Maha Samudd but the common people universally call the former province T'alat K'wan and the latter Bangkok; while the class a little more elevated call the former Non, and the latter T'on.

It is only in Court language, and in Royal documents, that the names are written in full, which could not be well used in common parlance....

ข้อความเดียวกันนี้ หมอปรัดเลได้แปลเป็นภาษาไทย ลงพิมพ์ใน *The Bangkok Recorder* ฉบับภาษาไทย หรือที่มีชื่อว่า *หนังสือจดหมายเหตุ* ฯ ฉบับวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2408 หน้า 1 ดังนี้

หนังสือหลวง

ชื่อวัด, ชื่อบ้าน, ชื่อเมือง, ที่มีอยู่ในแผ่นดินไทย. ลางแห่งก็เป็นคำไทยแท้, ลางแห่งก็เป็นคำสังสกฤตแท้, ลางแห่งก็เป็นคำเขมร. ก็คำราษฎรเรียกทั่วไปนั้น, มักเรียกตามคำคนมาก ๆ, แลสั้น ๆ ง่าย ๆ. แต่ในราชการคือหนังสือท้องบัตไบตรา

มักเรียกยาว ๆ. แลเปนคำสังสกฤตโดยมาก. ถึงคำสังสกฤตก็เรียกเต็ม. ฝ่ายราษฎร
แม้จะใช้คำสังสกฤต, ก็เรียกผิด ๆ ไป.

เมืองหนึ่งมีชื่อสองอย่างสามอย่าง, ฤๅตหนึ่งมีชื่อสองอย่างสามอย่าง, ตาม
คำหลวงแลคำราษฎร, แลคำเก่าคำใหม่, เมืองที่เปนเมืองหลวงเมืองไทยบัดนี้, แต่
เดิมเปนหัวเมืองชื่อธนบุรี, เปนภาษาสังสกฤต. เขียนตามครูที่เขาแปลงสังสกฤตเปน
หนังสือโรมดังนี้. Dhanapuri. จะเขียนอย่างเสียงไทยอ่านไม่ได้. แต่คำนี้ใช้ในหนังสือ
ราชการ, แต่คำตลาดเรียกเมืองบางกอกทั้งนั้น, ฤๅกลางคำเรียกสั้น ๆ, ว่าเมืองธน, คู่
กับเมืองนน. ก็เมืองนนนั้น, ตามราชการเรียกว่านนทบุรี, เขียนเปนสังสกฤตอย่างที่
ครูเขาแปลงเปนหนังสือโรม, เขาเขียนดังนี้, Nandapuri. แต่ในหนังสือยาวเขียน ศรี
มหาสมุท ต่อท้ายเข้าทั้งสองเมือง. ศรีมหาสมุท เขียนตามสังสกฤต, ตามครูที่เขา
แปลงเปนหนังสือโรม, เขาเขียนดังนี้, Sri Maha Samudd. แต่คำคนทั้งบ้านทั้งเมือง,
เมืองนนก็เรียกว่า ตลาดขวัน, เมืองธนกัเรียกว่า บางกอก. ต่อผู้ดีขึ้นมาน้อย, จึง
เรียกว่า เมืองนน เมืองธน. ที่เรียกเต็ม, เขียนเต็มคำสังสกฤตอย่างว่านั้น, มีแต่คำ
กราบทูลในหลวงอย่างหนึ่ง, เขียนในท้องบัตไบตราอย่างหนึ่ง, คำเรียกไมใครมี....

หนังสือพิมพ์อีกฉบับที่ตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษในสมัยนี้ได้แก่ *The Siam Repository* ลง
ทั้งข่าวและสารคดีทั่วไป ที่เรียกว่า articles ซึ่งครอบคลุมเรื่องเมืองไทยเป็นส่วนใหญ่ ดังตัวอย่าง
เรื่องที่ลงพิมพ์ในฉบับ มกราคม พ.ศ. 2412 ดังนี้

ARTICLE I CORONATION OF PRABAT SOMDETCHE PARAMINDR MAHA
CHULALONGKORN SUPREME KING OF SIAM

ARTICLE II EVENTS IN SIAM CONNECTED WITH THE ECLIPSE OF 1868

ARTICLE III EVENTS IMMEDIATELY SUBSEQUENT TO THE DEATH OF
THE KING

ARTICLE IV THE SMUGGLING OF OPIUM

ARTICLE V MILITARY PROCESSION AND PUBLIC FESTIVITIES

ARTICLE VI CORONATION OF THE SECOND KING

การที่มีการตีพิมพ์หนังสือพิมพ์ทั้งไทยและอังกฤษ ซึ่งส่งผลทำให้มีการแปลเกิดขึ้นนั้น ผล
กระทบที่เป็นที่สนใจของข้าพเจ้าคือผลที่มีต่อภาษาไทย ในสมัยนี้เราสามารถเห็นได้ว่า ภาษาไทย
ได้เริ่มยืมคำภาษาอังกฤษเข้ามาใช้โดยเขียนทับศัพท์ ดังตัวอย่างข้อความที่ขีดเส้นใต้ในเรื่องแปลที่
ตัดตอนมาจากหนังสือ *มิวเซียม* หรือ *รัตนโกษา* พ.ศ. 2420 เล่ม 1 หน้า 109 ถึง 215 ดังนี้

เยี่ยมเยียนหากันในเวลาเช้า⁵

คือ

วิลิต มอริงกอลส์

пенธรรมเนียมอังกฤษ

แปลโดย

ท.จ.ว., ภ.ช., ภ.ม.,

คำที่ว่ามอริงกอลส์, คือไปเยี่ยมเยียนหากันเวลาเช้านั้น, ถ้าจะว่าให้ถูกต้องตามที่จริง, ก็เป็นเวลาบ่าย, ด้วยจะต้องไปหากันในระหว่างเวลาสามโมง, ไปจนห้าโมงบ่าย, โดยธรรมเนียมที่เข้าใจอย่างนี้, เพราะจะกันมิให้ขัดขวาง กับเวลารับประทานอาหารกลางวัน ที่เรียกว่า ลันชัณ. ให้เจ้าเรือนผู้ที่จะรับเยี่ยมเยียนรับประทานเสียให้เสร็จ, คนใช้จะได้โต๊ะให้หมด. แล้วอีกประการหนึ่ง, จะได้ให้เลดีผู้เป็นแม่เรือนมีเวลาว่างสักชั่วโมงหนึ่งฤฯ ชั่วโมง, พอเป็นเวลาที่จะได้ไปเที่ยวขี่ม้าแลขับรถตากอากาศให้สบายกายก่อนเวลาที่จะทำกับข้าวเย็นที่เรียกว่า ดินเนอร์ ตอยเลตเต้. อนึ่งจงอย่าไปเยี่ยมเยียนมิศหาย, แลพวกก่อนเวลาเที่ยงเลยเปนอันขาด,... ให้เปนที่ขัดขวางแก่การรับประทานได้, บางเลดีรับประทานอาหาร, ดินเนอร์ กับบุตรหลาน, เวลาบ่ายโมงหนึ่งบ้างบ่ายโมงครึ่งบ้าง, ถ้าผู้ไปหาเร็วเวลาไป, เจ้าของบ้านหาทันได้เตรียมตัวที่จะรับผู้มาเยี่ยมไม่,... ความจำด้วยการเล็กน้อยไม่สู้เปนสำคัญเหล่านี้แล, ย่อมเปนที่หมายการสำคัญของเยนเทลอแมน, คือท่านผู้ดีมีชาติตระกูลอันสูง, ดุจเงินที่มีตราหลวงเปนเครื่องหมายเปนบริสุทธิแล้ว.

ถ้าจะมีผู้มาเยี่ยมคราวแรก, ซึ่งเรียกว่า เฟิสต์วิลิต แล้วควรจะต้องไปเยี่ยมตอบในวันรุ่งขึ้น, ฤฯอย่างซำก็เพียงในสามวัน, ถ้าจะไปเยี่ยมโดยนิยมน คือ วิลิตออฟเฟเรมนี้ แลเยี่ยมโดยไมตรี คือ วิลิตออฟเฟรนด์ชิบ แล้วอย่าไปอยู่ให้ช้า...

...ถ้าจะไปเยี่ยมเยียนกันด้วยความเศร้าโศกดังเช่นชาวตายเปนต้น, ซึ่งเรียกว่า วิลิตออฟกอนโดเลนซ์, แล้วควรจะไปเยี่ยมแต่ในกำหนดอาทิตย์หนึ่ง, ที่หลังเหตุเกิดขึ้น,...

ถ้าจะไปเยี่ยมเยียนอวยพรด้วยการมงคล, ซึ่งเรียกว่า วิลิตออฟกอนแครตุเลชัน แล้ว, จงตั้งใจไปโดยความยินดี,...

เป็นที่น่าสังเกตว่า การแปลเรื่องต่างๆจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยเป็นการรับเอาทั้งภาษาและวัฒนธรรมของอังกฤษและอเมริกันเข้ามาซึมแทรกในภาษาและวัฒนธรรมไทย ในด้าน

⁵คำว่า เยี่ยมเยี่ยม ในที่นี้เข้าใจว่าพิมพ์ผิด ในตัวบทความเขียนว่า เยี่ยมเยือน ซึ่งน่าจะเป็นคำที่ถูก

ภาษานั้น มีคำยืมหลักเข้ามาในภาษาไทยเป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างข้างต้น นอกจากนั้นไทยยังรับเอาการใช้เครื่องหมายวรรคตอนในภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ด้วย ถึงแม้จะอยู่ไม่นาน แต่ก็แสดงให้เห็นอิทธิพลของการแปลเป็นอย่างดี

ในด้านรูปแบบของการแปลในสมัยนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการแปลแบบสรุปความ หรือตีความจากภาษาอังกฤษ แล้วนำมาเขียนเป็นภาษาไทย ดังตัวอย่างบางส่วนจากเรื่องแปล “ว่าด้วยอาหาร” (วชิรญาณวิเสส พ.ศ. 2428) ดังนี้

ว่าด้วยอาหาร

เครื่องบำรุงความสุข แห่งร่างกายประการที่ ๒ ก็คือจะต้องบริโภคอาหารเลี้ยงร่างกายพอสมควร ในการที่จะทราบให้เลียดว่า จะต้องบริโภคอาหารอย่างไร และต้องบริโภคสิ่งใดเป็นอาหาร แลเมื่อบริโภคแล้ว จะควรทำอย่างไรดังนี้ ก็จำจะต้องทราบบ้างก่อนว่าอาหารเลี้ยงกายเราอย่างไร แลเปลี่ยนแปลงไปในกายเราอย่างไร จึงไปเพิ่มเติมแทนร่างกายที่สูญที่เปลืองไปเป็นธรรมดาอันได้....

การแปลมีผลต่อสังคมไทย เพราะเป็นสื่อให้สังคมไทยรับวัฒนธรรมใหม่ ดังจะเห็นได้จากเนื้อหาของเรื่องที่แปล ซึ่งจะเป็นหลักฐานให้เห็นการรับวิทยาการและศาสตร์ใหม่ๆ จากตะวันตก โดยผ่านทางกระบวนการการแปล วิทยาการและศาสตร์ใหม่ๆ เหล่านี้คือองค์ความรู้ที่เป็นระบบ ซึ่งรวมตัวกันเป็น วัฒนธรรม ความรู้เหล่านี้เอง ทำให้เกิดมโนทัศน์ใหม่ และเมื่อคนไทยมีมโนทัศน์ใหม่ พฤติกรรมและวิถีชีวิตก็จะเปลี่ยนไป ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนไปด้วย

ในสมัย พ.ศ. 2394 ถึง 2434 นี้ หลังจากมีการพิมพ์หนังสือพิมพ์ *The Bangkok Recorder* แล้ว การแปลก็มีให้เห็นทั่วไปในหนังสือพิมพ์ทุกฉบับที่ออกในสมัยนี้ เนื้อหาที่แปลส่วนใหญ่ เป็นด้านวิทยาศาสตร์แขนงต่างๆ ได้แก่ ธรรมชาติวิทยา สรีรวิทยา การแพทย์ ประวัติการคิดค้นต่างๆ นอกจากนั้นยังมีการแปลข่าวต่างประเทศ ซึ่งตีพิมพ์ในหลายฉบับ ตัวอย่างเรื่องแปลที่พบในข้อมูลของสมัยนี้มีดังนี้

(ตัวอย่างเรียงจากปีก่อนไปหลัง และเสนอเป็นคอลัมน์ ในคอลัมน์ที่หนึ่ง ชื่อเรื่องและข้อความประกอบจะเขียนตามที่ปรากฏในข้อมูลและอยู่ในเครื่องหมายคำพูด ส่วนข้อความในวงเล็บเป็นคำอธิบายเพิ่มเติมของข้าพเจ้า ในคอลัมน์ที่สอง เป็นการตีความว่าเรื่องดังกล่าวเป็นความรู้ด้านใด คอลัมน์ที่สามเป็นชื่อหนังสือพิมพ์ที่ตีพิมพ์เรื่องดังกล่าว ส่วนคอลัมน์สุดท้ายเป็นปีที่ตีพิมพ์)

เรื่องที่แปล	ความรู้ด้าน	แหล่งพิมพ์	ปีที่พิมพ์
● “น้ำมันดิน” (เกี่ยวกับประวัติการขุดน้ำมันในอเมริกา)	การประดิษฐ์คิดค้น	<i>The Bangkok Recorder</i>	2408
● “เรื่องไอน้ำ”	การประดิษฐ์คิดค้น	<i>ดร.ไฉนาท</i>	2417

(เล่าเรื่องประวัติการคิดค้นเครื่องจักรไอน้ำของเจมส์ วัตต์)

- “ว่าด้วยรูปพรรณโลกยซึ่งเรียก ชีววิทยา ดร.โผนวาท 2417
ตามภาษาอังกฤษว่า บีโอลยี” (เล่ากำเนิดของสิ่งมีชีวิตบนโลก)
- “กิริยาฝนตก แต่งโดย ธรรมชาติวิทยา มิวเซียม หรือ 2420
รีเวอเรนต์ ช.ว. วันโต๊ก”(อธิบายปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ รัตน์โกษ
ต่างๆ เช่นเมฆ ฟ้าแลบ ฟ้าร้อง ฝน ฤดูกาล อากาศ ลม
รุ่งกินน้ำ ฯลฯ)
- “คัมภีร์ครรภ์รักษา แปรย่อความออกจาก การแพทย์ มิวเซียม 2420
คัมภีร์ครรภ์รักษาแห่งแพทย์อเมริกา โดย
ดอกเตอร์ ด.บ. บรัดเลที่ถึงแก่กรรม”⁶ (อธิบาย
ระบบอวัยวะต่างๆ ที่เกี่ยวกับการตั้งครรภ์
การแท้งบุตร และการรักษา)
- “เอตยูเคเซน แต่งโดยเรเวอเรนต์ น.อ. การศึกษา มิวเซียม 2420
แมกดอนัลด์ (อธิบายว่า การศึกษามีความจำเป็น
และประโยชน์อย่างไร เช่นกล่าวว่า เอตยูเคเซน
นั้นดีกว่าเงินทองทรัพย์สินสมบัติมาก...)
- “เรื่องอินเตอร์นาชันนาลลอว์ คือกฎหมาย กฎหมาย มิวเซียม 2420
นานาชาติ สังเขป”⁷ (อธิบายกฎหมายนานาชาติ)

⁶จะสังเกตได้ว่าหลังจากหมอบรัดเลถึงแก่กรรมแล้ว คนอื่นอ้างถึงท่านหรือเขียนชื่อของท่านเป็น หมอบรัดเล (ใช้
บ แทน ป)

⁷มีการเขียน โคลงสี่สุภาพไว้เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการแปลเรื่องนี้จากอังกฤษเป็นไทยไว้ดังนี้

ค้นคิดข้อเรียบ	เรียงความ
อังกฤษออกเป็นสยาม	เยี่ยงไว้
นานาชาติเทศนาม	บทกวี หมายเฮ
หวังประชาชนได้	เรื่องรู้ดูจำ
เงินขาดคลาศเคลื่อนข้อ	คำใด
อังกฤษแปลเป็นไทย	ยากแท้
ปวงปราชโพรคอะไทย	ที่ผิด เพี้ยนนา
ทราบชัดตัดแปลงแก้	กอบเกื้อการุญ

(จาก มิวเซียม เล่ม ๓ หน้า ๑๗๖ พ.ศ. ๒๔๒๐)

และแจกรายละเอียดว่ามีอะไรบ้าง เช่นการถือครอง
น่านน้ำ การปฏิบัติของทูต เป็นต้น)

● “ว่าด้วยลมอากาศ”	ธรรมชาตวิทยา	จดหมายเหตุ สยามไสมย	2425
● “ว่าด้วยลมอากาศ”(เกี่ยวกับระบบการหายใจ)	สรีรวิทยา	วชิรญาณวิเสศ	2428
● “ว่าด้วยอาหาร” (เกี่ยวกับระบบย่อยอาหาร)	สรีรวิทยา	วชิรญาณวิเสศ	2428
● “ว่าด้วยความสะอาด” (เกี่ยวกับระบบการขับถ่ายของเสียจากร่างกาย)	สรีรวิทยา	วชิรญาณวิเสศ	2428
● “การซ่อมหัตถิรียาบทของร่างกาย” (การออกกำลัง)	สุขภาพ	วชิรญาณวิเสศ	2428
● “ว่าด้วยความเย็นแลร้อนในกายตัว” (อุณหภูมิในร่างกาย)	สุขภาพ	วชิรญาณวิเสศ	2428
● “ว่าด้วยความรื่นสำราญใจ” (recreation หรือการพักผ่อนหย่อนใจ)	สุขภาพ	วชิรญาณวิเสศ	2428
● “ว่าด้วยความเดือดร้อนรำคาญใจ” (เกี่ยวกับ สุขภาพจิต)	สุขภาพ	วชิรญาณวิเสศ	2428

นอกจากเนื้อหาการแปลดังกล่าวเป็นตัวอย่างข้างต้นแล้ว ยังมีการแปลข่าวต่างประเทศ
และสารคดีสั้น ๆ อีก ซึ่งพบในหนังสือพิมพ์ทุกฉบับในสมัยนี้อีกด้วย

2.3 การแปลในช่วงเวลาที่ 3 : พ.ศ. 2435 ถึง 2474

ช่วงเวลานี้นับตั้งแต่จุดเริ่มการปฏิรูปสังคมในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปีก่อนมีการปฏิวัติ
ระบอบการเมืองไทย ถือได้ว่าเป็นสมัยที่ประเทศไทยอยู่ในยุคการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่อย่าง
แท้จริง สิ่งตีพิมพ์มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากช่วงที่แล้วมาก และหลากหลายชนิดมากขึ้นด้วย เอื้อให้มีการแปล
มากขึ้น เพราะผู้พิมพ์ต้องจัดหาเรื่องมาลงหนังสือ เรื่องที่คนไทยริเริ่มเขียนเองที่เป็นองค์ความรู้
ทางศาสตร์ต่าง ๆ ยังมีน้อยมาก คนไทยยังต้องพึ่งเรื่องแปลอยู่ในการรับเอาความรู้มาเผยแพร่ใน
สังคมไทย

ตัวอย่างข้างล่างนี้ ข้าพเจ้าคัดเลือกมาเพื่อแสดงให้เห็นความหลากหลายของหัวข้อของ
ความรู้ที่แปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย จะสังเกตได้ว่าเนื้อหาครอบคลุมความรู้ในด้านต่าง ๆ
มากกว่าในสมัยก่อนหน้านี้ และมีการแปลเรื่องอ่านเล่นเป็นครั้งแรกในสมัยนี้และจำนวนเพิ่มมาก
ขึ้นเมื่อเวลาล่วงเข้าปลายสมัย และเช่นเดียวกับในหัวข้อที่แล้ว ข้าพเจ้าจะเรียงตัวอย่างจากปีก่อน

ไปปีหลัง และใส่ข้อความที่คัดลอกมาไว้ในเครื่องหมายคำพูด ส่วนข้อความอธิบายของข้าพเจ้าเอง จะอยู่ในเครื่องหมายวงเล็บในคอลัมน์ที่หนึ่ง

เรื่องที่แปล	ความรู้ด้าน	แหล่งพิมพ์	ปีที่พิมพ์
● “กล่าวด้วยกิริยาที่ของโสโครก ในโลหิตถ่ายออกมาเป็นน้ำต่าง ๆ” (ระบบขับถ่าย เขียนโดยหมอยอช แม็กฟ้าแลนด์)	สรีรวิทยา	จดหมายเหตุแสงอรุณ	2442
● “การอ้อนวอนพระเยซู” (เขียนโดยหมอยอช แม็กฟ้าแลนด์)	ศาสนา	จดหมายเหตุแสงอรุณ	2442
● “การสร้างรถไฟแต่เมืองนิวยอร์ก ถึงเมืองบูนเอเรศ”	สารคดี	จดหมายเหตุแสงอรุณ	2442
● “เรื่องหน้าดูจหินเหล็กไฟ”	นิทาน	จดหมายเหตุแสงอรุณ	2445
● “ความเห็นของนักปราชญ์ โดย แท่นแก้ว”(แปลจากหนังสือพิมพ์อังกฤษประจำสัปดาห์ ฉบับหนึ่ง)	ปรัชญา	จดหมายเหตุแสงอรุณ	2445
● “สตรีกิจสำหรับสตรี วิธี เลี้ยงทารกอย่างย่อเขียนโดยลูสรี วิชเนตร”	การเลี้ยงทารก	จดหมายเหตุแสงอรุณ	2449
● “เรื่องเด็กหญิงเกอร์ทรูด”	นิทาน	จดหมายเหตุแสงอรุณ	2449
● “เรื่องมนุษย์บิน”(เกี่ยวกับเครื่องบิน) เทคโนโลยี	เทคโนโลยี	จดหมายเหตุแสงอรุณ	2449
● “เรื่องความคิดและเครื่องจักรต่าง ๆ” เทคโนโลยี (เล่าเรื่องการทำไมซิด เครื่องทอผ้า เครื่องถ่ายรูป)	เทคโนโลยี	จดหมายเหตุแสงอรุณ	2449
● “วิธีหาสุขวิทยาเพื่อร่างกาย ตอนที่ ๕” (เกี่ยวกับโปรตีนเนื้อสัตว์ที่มีประโยชน์ต่อ ร่างกาย ตลอดจนวิธีทำให้สุก 4 วิธี รวมถึง เรื่องเกี่ยวกับผักผลไม้ ไข่ และยาสูบ)	สุขศึกษา	จดหมายเหตุแสงอรุณ	2455
● “เรือเหาะหรืออากาศยาน โดยเอดิเตอร์ที่ ๗”(เกี่ยวกับประวัติของบอลูน เครื่องร่อน เครื่องบิน)	เทคโนโลยี	ปฏิทินบัตรและจด หมายเหตุ	2457
● “คนมีกรรมร้าย ๑ ที่ต้องผ่าตัด เอาเด็กออกทางหน้าท้อง ของนายพันโททรวงศ์กิตติพิทักษ์”	การแพทย์	จดหมายเหตุทางการ แพทย์ (พิมพ์ 2 ภาษา อังกฤษ-ไทยคู่กัน)	2461
● “profiteering ตลาดน้ำคุก”	เศรษฐศาสตร์	หนังสือพิมพ์ตู้ทอง	2465

- “แร่เรเดียม จำปาร์ตันแปล”   การแพทย์   ศัพท์ไทย   2466
(กล่าวถึงประโยชน์ของแร่เรเดียม โดยนายแพทย์เอส. เอ โซโซคี้ Sochochy แห่งมหาวิทยาลัยปรักร์ และเดรสเดิน
เวลานี้ประจำอยู่ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีแห่งนิวยอร์ก)
  - “ความลับของนักบวช พ่อเทศ แปล นวนิยาย   สตรีไทย   2469
และเรียบเรียง จากฉบับเดิมของ ชาลส์ คิงส์ตัน”
  - “วาทะของพระนางมารี อังตัวเนท   นวนิยาย   ศรีกรุง   2472
โดยศรียาตรา”
  - “ความทรงจำของมนุษย์   การแพทย์   ไทยเกษม   2474
โดย สัตย์ธรรม” (เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความจำกับเซลในสมอง)
-

นอกจากเนื้อหาที่แสดงเป็นตัวอย่างข้างต้นแล้ว ยังมีการแปลข่าวและสารคดีสั้น ๆ จากต่างประเทศด้วย ซึ่งพบในหนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารแทบทุกฉบับ

สำหรับลักษณะของการใช้ภาษาไทยที่แปลจากต่างประเทศในสมัยนี้ อาจกล่าวได้ว่า ไม่มีการใช้เครื่องหมายวรรคตอนแบบภาษาอังกฤษ การใช้คำยืมดูเหมือนจะมีน้อยกว่าสมัยก่อนหน้านี้ ผู้แปลมักพยายามแปลคำศัพท์ให้เป็นภาษาไทย แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์การบัญญัติศัพท์เพราะเราสามารถสังเกตเห็นความไม่สม่ำเสมอ และความหลากหลายได้ในคำศัพท์ที่แปลเป็นไทย รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้จะกล่าวถึงต่อไปในเรื่องการยืมและการบัญญัติศัพท์

ในด้านรูปแบบของการแปล เป็นที่สังเกตได้ว่า การแปลในสมัยนี้มีลักษณะเป็นการแปลที่เทียบเท่าต้นฉบับมากกว่าในสมัยก่อนนี้ รูปโครงสร้างแบบภาษาอังกฤษเริ่มปรากฏในภาษาไทยตั้งที่ขีดเส้นใต้ในบทตัดตอนจากเรื่อง “เรือเหาะหรืออากาศยาน” (ปฏิทินบัตรและจดหมายเหตุ พ.ศ 2457) ดังนี้

เรือเหาะหรืออากาศยาน โดย “เอดิเตอร์ ที่ ๗”

ในปีนั้นเอง มหาวิทยาลัยในกรุงปารีส ลงมือตั้งสภาพพิเศษ สำหรับจัดการพยายามเปลี่ยนแปลงวิธีทำลูกบาธอย่างใหม่ เพื่อให้ถูกกับความประสงค์ แต่มหาชนที่กระหายอยากเห็นโดยรวดเร็ว นั้น จึงได้ชักชวนกันออกเงินเรียรายให้แก่โปรเฟสเซอร์ชาลส์ ซึ่งเปนหัวหน้าจัดการทำบาธุน ได้ทำบาธุนใหญ่ขึ้นลูกหนึ่งหุ้มด้วยผ้าไหมอย่างทนทาน ในวันที่ ๒๗ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๓๒๕ คนในประเทศฝรั่งเศสประมาณสี่แสนคน ได้พากันแตกตื่นมาดูการขึ้นลูกบาธุนในคราวนั้น

2.4 การแปลในช่วงเวลาที่ 4 : พ.ศ. 2475-2503

สมัยนี้ นับตั้งแต่ปีที่เกิดการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง จนถึงปีก่อนเริ่มใช้แผนพัฒนาประเทศเป็นครั้งแรก ถือว่าเป็นสมัยที่ประเทศไทยได้เข้าสู่ยุคใหม่แล้ว สังคมด้านต่างๆ ได้รับการปฏิรูปหรือเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งใหญ่ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สมัยนี้ยังถือได้ว่าสังคมไทยยังอยู่ในระหว่างการปรับเปลี่ยนอยู่ มีเหตุการณ์หลายอย่างที่เกิดขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นการปรับตัวของสังคมไทยสู่การเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลก เช่นความพยายามปรับเปลี่ยนสังคมไทยให้ทันสมัยโดยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม พร้อมกับการปลุกเร้าให้เกิดจิตสำนึกเชิงชาตินิยม ซึ่งเป็นธรรมชาติของการถ่วงดุลไม่ให้ไทยกลายเป็นฝรั่งมากเกินไป การเปลี่ยนแปลงในสมัยนี้ที่มีผลต่อภาษาไทยอย่างมากได้แก่การปฏิรูปตัวสะกด ซึ่งจะกล่าวถึงในบทที่เกี่ยวกับการทำนุบำรุงภาษาต่อไป

ในแง่ที่เกี่ยวกับการแปล ยังพบความหลากหลายในเนื้อหาอยู่เช่นเดียวกับสมัยที่แล้ว วิทยาศาสตร์ยังคงเป็นอันดับหนึ่งของเรื่องที่แปล แต่หนักไปทางการแพทย์และเภสัช เนื้อหาที่เพิ่มขึ้นจากสมัยก่อนดูเหมือนจะเป็นเรื่องการเมือง และสารคดีเกี่ยวกับประเทศต่างๆ รวมทั้งเหตุการณ์สงครามในบริเวณต่างๆ ในโลก นวนิยายก็มีการแปลมากขึ้นในสมัยนี้ด้วย ลักษณะการใช้ภาษาในสมัยนี้โดยเฉพาะปลายๆ สมัย มีลักษณะใกล้เคียงปัจจุบันเช่นการใช้คำไทย วงเล็บคำภาษาอังกฤษ และการอ้างอิงแหล่งต้นฉบับอย่างชัดเจน

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของผลงานแปลในสมัยนี้

เรื่องที่แปล	ความรู้ด้าน	แหล่งพิมพ์	ปีที่พิมพ์
● “สภาพแห่งการรบในเขตดัจจะปัก FIGHTING IN THE CHAPEL HELL by Charlie Chan แปลโดย นายฮาร์บิน” (เกี่ยวกับการที่ญี่ปุ่นบุกจีน)	ข่าวสงคราม	หลักเมือง	2475
● “อุปสรรคที่ทำให้จีนญี่ปุ่นไม่สงบศึก OBJECTIONS TO THE LATEST PEACE PROPOSAL by P.H. Chang นายโลยาง แปล”	ข่าวสงคราม	หลักเมือง	2475
● “ตำราชีววิทยาอย่างง่าย ร.อ.อ. จรัส สุนทรสิงห์ B.Sc. เรียบเรียง”	ชีววิทยา	วิทยากรย์	2476
● “วิธีแก้ไขการพูดติดอ่าง สวัสดิ์ ภูมिरัตน์ เขียนจาก Stammering ของ E. Forgerty”	การแพทย์	วิทยากรย์	2476
● “การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในการปรองดอง (Incompatibility)”	เภสัช	เภสัชกรรม	2479
● “ลักษณะรัฐบาลอเมริกา”	การเมือง	ประมวลวัน	2479

(ในคอลัมน์ สารกถา)

- “ดินแดนที่ยังมีมนุษย์กินคน”   สารคดี   ประมวลวัน
ในปัจจุบัน   2479
- “ถนนผีสิงในอังกฤษ”   สารคดี   ประมวลวัน   2479
- “ฮิตเลอร์ว่าควรระงับรัสเซียให้มาก”   สารคดี   ประวัติ   ประชาชาติ
บุคคล   2479
- “ปรัชญาเมธีพูดถึงสภาวะแห่งความรัก”   ปรัชญา   ประชาชาติ   2479
- “ตำราว่าด้วยเทคนิคฟรีควอนซีสูง   ไฟฟ้า   ไฟฟ้า   2483
นายนาวาโท ชลี ลินธุโสภณ ผู้เรียบเรียง”
- “อัศวินแห่งโต๊ะกลม ดาบเหล็ก   นิยาย   สยามนิกร   2490
ศัตรูพ่าย”
- “การค้นคว้าเรื่องปรมาณู   เทคโนโลยี   วิทยาศาสตร์   2491
ม.ล.อนงค์ นิลอุบล กรมวิทยาศาสตร์ เรียบเรียงจาก Fifty Years of
Atomic Research โดย S.C. Lind, Dean of Institute
of Technology, University of Minnesota ใน Chemical
and Engineering News, ๑ กย. ๑๙๕๗”
- “The Pen ปากกา จากเรื่อง   นวนิยาย   สยามสมัย   2495
The Pen ของ JohnAersay แปลและเรียบเรียงโดย แก้วโกเมร”
- “กุมารเวชวิทยา, อาการของโรค   การแพทย์   เวชสาร   2497
ไทฟอยด์ในทารก. Some Clinical Aspects of Typhoid
Fever in Infancy. อรพรรณ คุณวิศาล, พ.บ.
- “ความบกพร่องในการตรวจ   การแพทย์,   เวชสาร   2498
คนไข้มีอาการทางจิต. ชมนาด   ประสาทวิทยา
วิมุกตานนท์ พ.บ. Some Diagnostic Errors in Patients with a Psychiatric
Label. Southern Medical Journal, Vol. 47, Aug.
1954, No. 8. Harold I. Leef. M.D, New Orleans, Louisiana.”
- “วิธีการอย่างใหม่และทรงคุณภาพ   การแพทย์,   เวชสาร   2498
ในการคัดลอกกรรมตกแต่งรอยแผลเป็น   คัดลอกกรรมตกแต่ง
ต่างๆ แปลโดยกระแสด ศาสตราสังข์ จาก The Radsidian,
May-June 1954, Vol. 9, Nio. 5.”
- “ยาใหม่รักษาบิดมีตัว เก็บความ   แพทย์,   เกสซ์   ข่าวสารเกสซ์พาณิชย์   2498

จาก Recent Drugs for Treatment of Amebiasis, Pharmacy International, Dec., 54. เสริมพันธ์ ขจัดสรรพโรค ภ.บ.			(รายเดือน)
● “ยุโรปสมัยใหม่ ค.ศ. 1789-1933 ของ A.E.ECCLESTONE นายประเสริฐ เรื่องสกุล แปลและเรียบเรียง”	สารคดี	วิทยาจารย์	2500
● “ปฏิบัติการของเอฟ. บี. ไอ. จาก The F.B.I. Story ของ ดอน ไวท์เฮด แปลและเรียบเรียงโดย ม. เกิดสว่าง”	สารคดี	ตำรวจ	2503
● “ความมหัศจรรย์ของไม้ โดยนางสาวรัชนา กาญจนวนิชย์ เรียบเรียงจาก Wonders from Wood โดย Lloyd Stouffer ลงพิมพ์ในหนังสือ รัตเตอร์ไจเจสต์ ฉบับประจำเดือนพฤษภาคม 1960”	เคมี	วิทยาศาสตร์	2503
● “อาการอ้วนพีและการลดความอยากอาหาร โดยนางสาวเฟื่อง พงศ์พานิช เรียบเรียงจาก บทความเรื่อง Obesity and Appetite Depression by Bernard Idson, Director of Research, Julius Schmid Inc., ตีพิมพ์ลงในนิตยสาร Drug and Cosmetic Industry, New York City, พ.ศ. 2501”	การแพทย์	วิทยาศาสตร์	2503

ในด้านรูปแบบของการแปลนั้น จะเห็นได้ว่าในสมัยนี้ผู้แปลพยายามรักษารูปแบบและเนื้อหาของภาษาต้นฉบับมาก จนเป็นการแปลคำต่อคำส่วนใหญ่ คำใดไม่มีคำเทียบเท่าในภาษาไทยก็ใช้ทับศัพท์เป็นภาษาอังกฤษกันไปในตัวท ตัวอย่างข้างล่างนี้จะแสดงให้เห็นรูปแบบของการแปลในสมัยนี้ (จาก *ข่าวเกสซ์พาดิชย์* 2498)

ปรมาณูรับใช้มนุษย์

ในโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในประเทศยูโกสลาเวีย นายแพทย์ชาวอเมริกัน ผู้หนึ่งให้ยาแก่คนไข้ชื่อ คาร์ติแนล สเตบิแนล ซึ่งกำลังป่วยเป็นโรคเกี่ยวกับโลหิต อันอาจทำให้ทุพพลภาพได้ อีกครั้งทางฟากโลกตรงข้าม นักวิทยาศาสตร์ชาวญี่ปุ่น กลุ่มหนึ่งหมกเขม้นต่อการทดลองหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสรีรวิทยาของยาตัวใหม่ ทางนครริโอเดอแจนไนโร นายแพทย์ผู้หนึ่งปลอมโยนหญิงผู้มีบุตรธิดา ๕ คน ซึ่งเขาเพิ่งจะได้ช่วยบำบัดมะเร็งให้ ทั้ง ๆ ที่ผิดแผกแตกต่างกันโดยเวลา สถานที่ และลักษณะ การกระทำดังที่กล่าวมานี้ และที่มีอยู่ทั่วทุกภาคโลกอีกนับร้อยๆ ราย ต่างก็ใช้ของเหมือนกันอยู่สิ่งหนึ่ง วัตถุดังกล่าวที่ผู้ดำเนินการเหล่านั้นใช้

คือไอโซโตปริงส์ หรือเรเดียไอโซโตป อันได้มาจากชุมชนคนซึ่งรวมกันอยู่เป็น
หย่อม ๆ เชิงภูเขาแคมเบอร์แลนด์ในรัฐเทนเนสซี ซึ่งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้
ของสหรัฐอเมริกา....⁸

ยาใหม่รักษาบิดมีตัว

ในรอบปีหลัง ๆ นี้ การค้นคว้าหายาที่มีคุณสมบัติดีจริงจังกเพื่อรักษาบิด
มีตัวอันเนื่องมาจากเชื้อ *Endamoeba Histolytica* ได้ดำเนินไปอย่างกว้างขวาง
ปัจจุบันประมาณกันว่า ทั่วโลกมีคนที่เป็นโรคนี้นี้ราว ๗๐๐ ล้านคน แม้ในสหรัฐ
อเมริกาเองก็เชื่อกันว่ามีพลเมืองที่เป็นโรคนี้นี้ในระยะความรุนแรงผิดแผกกัน
ประมาณ ๒๐ ล้านคน....⁹

2.5 การแปลในช่วงเวลาที่ 5: พ.ศ. 2504-ปัจจุบัน

สมัยนี้นับตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นครั้งแรกจนถึง
ปัจจุบัน ข้อมูลที่วิเคราะห์ได้แสดงให้เห็นว่าในราว ๆ ครั้งแรกของสมัยนี้ หัวข้อของการแปลมี
ลักษณะเช่นเดียวกับสมัยก่อนหน้านั้น กล่าวคือยังคงเน้นด้านวิชาการ หรือศาสตร์ต่าง ๆ เราอาจถือ
ว่าเป็นรอยต่อระหว่างสมัยที่ 4 กับสมัยปัจจุบันก็ว่าได้ ตัวอย่างของเรื่องแปลที่ตีพิมพ์ในหนังสือ
พิมพ์และวารสารต่าง ๆ ตั้งแต่ ราว พ.ศ. 2504 ถึง
พ.ศ. 2518 มีดังนี้

เรื่องที่แปล	ความรู้ด้าน	แหล่งที่พิมพ์	ปีที่พิมพ์
● “ภูเขาไฟใต้ทะเล เรียบเรียงจาก The Geographic Magazine ส.ค. 1966”	ภูมิศาสตร์	วิทยาคารย์	2510
● “การวิจัยทางการประชาสัมพันธ์ โดย Dr. Robert O. Carlson อรณัฐ ตุลยานนท์ ถอดความ” ประชาสัมพันธ์	นิเทศศาสตร์,	นิเทศสาร	2515
● “กระดาษแก้ว แปลโดยมุกดา จันทราพรชัย เคมี (ประยุกต์)วารสารยาสูบ แปลและเรียบเรียงจาก Sincavage J.T. 1971, Cellophone. Modern Packaging Encyclopedia, Vol. 44, No. 7A.” (เกี่ยวกับการประยุกต์ความรู้ด้านเคมีในการทำบุหรี)	เคมี (ประยุกต์)	วารสารยาสูบ	2515

⁸บทความนี้แปลจากเรื่อง Recent Drugs for Treatment of Amebiasis ตีพิมพ์ใน *Pharmacy International*, Dec. 1954. แปลโดย เสริมพันธ์ ขจัดสรรพโรด ใน *ข่าวสารเภสัชพาณิชย์* มีนาคม 2498 หน้า 45-47.

⁹บทความนี้แปลโดย สำนักข่าวสารอเมริกัน ไม่ปรากฏชื่อผู้แปล และชื่อเรื่องของต้นฉบับ พิมพ์ใน *ข่าวสารเภสัชพาณิชย์* มีนาคม 2498 หน้า 61-68.

- “กระดาษเหนียวสีน้ำตาล โดยไพศาล เทคโนโลยี วารสารยาสูบ 2515
 ธีระศุภะ แปลและเรียบเรียงจาก Modern Packaging Encyclopedia,
 Issue 1963, Vol. 36, No. 3A, Nov. 1962 และเพิ่มเติม
 รายละเอียดจาก Modern Encyclopedia Issue 1969,
 Vol. 42, No. 7A, July 1969.”
- การถ่ายรูปสำหรับโครงการอพอลโล เทคโนโลยี วารสารแผนที่ 2515
 Photographic System for Apollo by Frederick J.
 Doyle ใน Photogrammetric Engineering, Vol. 36,
 No. 10 แปลเรียบเรียงโดย พต. หญิง จิตรา ภูจินดา”
- “หอวิจัยลอยฟ้า ผลงานและความหมาย โดย วิศวกรรม นิตยสารของสำนัก 2517
 วอลเตอร์ โฟร์ลิช, เจลิมพงษ์ แยมเอิบสิน ผู้แปล” ข่าวสารอเมริกัน

ในสมัยนี้ นอกจากจะมีการแปลโดยปัจเจกบุคคลแล้ว ยังมีการแปลโดยองค์กรของรัฐ
 อย่างเป็นทางการอีกด้วย ซึ่งนับเป็นครั้งแรกในสังคมไทย เช่นการจัดแปลโดยสภาวิจัยแห่งชาติ ดัง
 ตัวอย่างข้างล่างนี้

- คู่มือการตรวจสอบคอนกรีตของสมาคมคอนกรีตอเมริกัน แปลจาก *Manual of Concrete Inspection*. American Concrete Institute 1967m 4th Edition. อรุณ ชัยเสรี ผู้แปล 2505
 งานแปลของสภาวิจัยแห่งชาติชุดแรกอันดับ 3 เนื้อหาเป็นความรู้ด้านวิศวกรรมโยธา

ในครั้งหลังของสมัยนี้ (ตั้งแต่ราว พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา) ข้าพเจ้า พบว่าการแปลจะอยู่
 ในรูปของหนังสือเป็นส่วนใหญ่ และเนื้อหาที่ครอบคลุมความรู้ในแทบทุกสาขา มีทั้งงานแปลโดย
 ปัจเจกบุคคลและหน่วยงาน ผลงานแปลที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์กับวารสารต่าง ๆ กลับมีน้อยลง
 กว่าช่วงก่อนหน้านี้ แต่กลับมีจำนวนมากกว่าในรูปหนังสือ ดังปรากฏในบรรณานุกรมแห่งชาติ ซึ่ง
 จัดทำโดยหอสมุดแห่งชาติ และระเบียบหนังสือที่แปลจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยจัดพิมพ์
 โดยสภาวิจัยแห่งชาติ

จากผลการสำรวจของข้าพเจ้า พบว่างานแปลในช่วงนี้ (ราวปี 2518 ถึง 2533) ครอบคลุม
 เนื้อหาหลายด้านมากยากต่อการจัดประเภทอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าได้แบ่งเนื้อหาทั้ง
 หมดยออกเป็น 18 กลุ่ม และเรียงลำดับจากกลุ่มที่มีผู้แปลมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดดังนี้

1. ภาษาและวรรณกรรม (ภาษาศาสตร์, ภาษาอังกฤษ, วรรณคดี, วรรณกรรมอังกฤษ,
 เรื่องอ่านเล่นต่าง ๆ, และสารคดีเพื่อความบันเทิง
2. ประวัติศาสตร์ (ประวัติศาสตร์ชาติต่าง ๆ, ประวัติศาสตร์ชาวบ้าน, จดหมายเหตุ,
 ชีวประวัติบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์)

3. ปรัชญาและชีวิต (ปรัชญา, จิตวิทยา, การประยุกต์ปรัชญาและจิตวิทยาในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน)

4. สังคม และวัฒนธรรม (สังคมวิทยา, มานุษยวิทยา, สังคมประเทศต่างๆ, ประชากร, วัฒนธรรมของชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ)

5. ศาสนา (ศาสนาต่างๆ, ลัทธิต่างๆ, คัมภีร์, กิจกรรมทางศาสนา, ศาสนาเปรียบเทียบ)

6. ชีววิทยา และเกษตรฯ (ชีววิทยา, เกษตรกรรม, การทำไร่นา, ประมง, ป่าไม้, การชลประทาน, น้ำ, พืช และสัตว์ต่างๆ)

7. วิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยี (การก่อสร้าง, ไฟฟ้า, เครื่องยนต์ เครื่องมือ, อุตสาหกรรม, ความปลอดภัย)

8. การเมืองและการบริหาร (การเมือง, การปกครอง, การบริหาร, การต่างประเทศ, รัฐศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์)

9. เศรษฐศาสตร์และการเงิน (เศรษฐศาสตร์, การเงิน, การธนาคาร, การค้า)

10. การศึกษา (องค์การการศึกษา, การเรียน การสอน, วัสดุอุปกรณ์, การประเมินผล, การวิจัยการศึกษา, เยาวชน, การพัฒนาเด็ก)

11. การแพทย์และสุขภาพ (การแพทย์, สรีรวิทยา, ยา, การพยาบาล, โรคภัยไข้เจ็บ, กายวิภาค, พยาธิวิทยา)

12. ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ธรรมชาติ, สิ่งแวดล้อม, ภูมิศาสตร์กายภาพ, ภูมิอากาศ, บรรยากาศ, จักรวาล)

13. ศิลปะ (ศิลปะ, อารยธรรม, สถาปัตยกรรม, การพัฒนาศิลปะ, ประติมากรรม, การออกแบบ)

14. วิทยาศาสตร์พื้นฐาน (คณิตศาสตร์, เคมี, ฟิสิกส์, วิทยาศาสตร์ทั่วไป)

15. การสื่อสาร (นิเทศศาสตร์, การสื่อสาร, สื่อมวลชน)

16. นิติศาสตร์ (กฎหมาย, ศาล)

17. คอมพิวเตอร์ (คอมพิวเตอร์, การเขียนโปรแกรม, คู่มือการใช้โปรแกรมต่างๆ)

18. กีฬา

เป็นที่สังเกตได้ว่าในช่วงเวลานี้ การแปลเอกสารจากต่างประเทศสาขามนุษยศาสตร์มีมากที่สุด นอกจากนั้นด้านสังคมศาสตร์ก็มีเพิ่มขึ้นมากจากสมัยก่อน จนแทบจะเท่าๆกับสาขาวิทยาศาสตร์เลยทีเดียว อย่างไรก็ตาม เมื่อสำรวจงานแปลในปี 2539-2540 ซึ่งเป็นปีปัจจุบัน ข้าพเจ้าพบว่าลำดับของกลุ่มของเรื่องที่แปลไม่เหมือนกับในสมัยข้างต้น แสดงว่าการรับความรู้จากต่างประเทศโดยการแปลนั้นได้เปลี่ยนการเน้นไปอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากลำดับของเอกสารแปลกลุ่มต่างๆของ ปี 2539-2540 ดังนี้

1. เศรษฐศาสตร์ และการเงิน

2. ปรัชญา และชีวิต
3. คอมพิวเตอร์
4. การแพทย์และสุขภาพ
5. วิทยาศาสตร์พื้นฐาน
6. ภาษาและวรรณกรรม
7. วิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยี
8. กีฬา
9. ประวัติศาสตร์
10. การสื่อสาร
11. สังคมและวัฒนธรรม
12. การเมืองและการบริหาร
13. ชีววิทยาและเกษตรฯ
14. ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
15. ศาสนา
16. ศิลป
17. การศึกษา
18. นิติศาสตร์

เป็นที่สังเกตได้ว่าเรื่องที่แปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยในปัจจุบันดังแสดงข้างต้นนี้เป็นดัชนีที่ชี้ให้เห็นการเน้นของสังคมไทยในด้านเศรษฐกิจ ปัญหาชีวิต (ทางจิตใจ) คอมพิวเตอร์ และปัญหาด้านสุขภาพ เพราะเป็นกลุ่มความรู้ที่มีผู้นิยมแปลมากที่สุด 4 อันดับแรก ถัดจากนี้แล้วจำนวนเอกสารต่ำลงมาก จนอาจกล่าวได้ว่าไม่มีความเด่นเท่ากับ 4 สาขาดังกล่าว นอกจากนั้นความรู้ด้านที่เคยสำคัญก็ลดความสำคัญลง เช่นด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา ในขณะที่การกีฬากลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในปัจจุบัน

ในด้านรูปแบบของการแปลนั้น ในสมัยนี้ดูเหมือนว่าภาษาไทยได้ปรับเปลี่ยนเป็นภาษาสมัยใหม่อย่างเต็มที่แล้ว การแปลบทความวิชาการจากภาษาอังกฤษไม่จำเป็นต้องแปลคำต่อคำ แต่เป็นการแปลแบบเรียบเรียงโดยเก็บเนื้อหาหรือใจความให้เท่าเดิมมากที่สุด ภาษาไทยที่ใช้ถึงแม้จะมีลักษณะบางประการที่เป็นรูปแบบใหม่ที่เพิ่งพัฒนาขึ้น แต่ก็ฟังดูรื่นหู และมีการเรียบเรียงที่ดี เช่นตัวอย่างข้างล่างนี้

กระดาษแก้ว

กระดาษแก้วชนิดที่ใช้ในอุตสาหกรรมบรรจุอาหาร ได้แก่ชนิดเคลือบด้วยโพลีไวนิลิตินคลอไรด์ประกบกับแผ่นโพลิโพรพิลีน อาหารสำเร็จรูปและเครื่องปรุงอาหารซึ่งต้องบรรจุให้เรียบร้อยและแน่นหนา ส่วนมากมักจะใช้ฟิล์ม

ประกบกันหลายชั้น เช่นกระดาษแก้วชนิดเคลือบด้วยโพลีไวนิลิดีนคลอไรด์
ประกบกับอลูมิเนียมฟอยล์และชั้นในสุดเป็นแผ่นโพลีเอธิลีนเป็นต้น

ปัจจุบันกระดาษแก้วลักษณะซับซ้อนดังกล่าวได้ใช้ห่อของมากขึ้น แต่
ชนิดง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนยังนำหน้าอยู่ในตลาด ชนิดง่าย ๆ อย่างหนึ่ง คือกระดาษ
แก้วเคลือบด้วยโพลีโพรพิลีนคลอไรด์ประกบเข้าด้วยกันโดยใช้ความร้อน มีผู้
นำไปใช้อย่างกว้างขวาง เช่นห่อมันทอดและของกินเล่นต่าง ๆ ซึ่งป้องกันไม่ให้
ชื้นได้ กันน้ำซึมได้และดูสวยงาม อีกอย่างหนึ่งคือกระดาษแก้วเคลือบด้วยโพลี
โพรพิลีนคลอไรด์กับกระดาษใสหรือแผ่นโพลีโพรพิลีน แผ่นที่ประกบกันเช่นนี้
มีคุณสมบัติและราคาต้นทุนแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อย แต่ก็ทำให้ได้ใช้วัสดุเหล่านี้นั้นกว้างขวางมากขึ้น....¹⁰

การศึกษาการใช้เทคโนโลยีแบบใหม่ที่เกี่ยวข้องกับพลังงานหมุนเวียน

การวิจัยด้านพลังงานหมุนเวียน (renewable energy) ต้องลงทุนค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับผลที่ได้รับและเทคโนโลยีที่ค่อนข้างจะเฉพาะด้านแต่จะก่อเกิดประโยชน์ในด้านสิ่งแวดล้อม

การคาดหวังการนำพลังงานหมุนเวียนที่ไม่ใช้สารประกอบพวกไฮโดรคาร์บอน (non-hydro renewable energy) มาใช้นั้นได้คำนึงถึงความสำคัญ 2 ประการคือ ในด้านสิ่งแวดล้อม ที่สามารถจะลดมลภาวะหรือผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ในระยะยาว เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้พลังงานที่มาจากซากสิ่งมีชีวิตที่ทับถมมานานหลายล้านปี (fossil fuel) และพลังงานนิวเคลียร์ ประการที่สองคือ ในระยะเวลาสั้นและปานกลางนั้น ควรจะต้องมีนโยบายด้านสังคมและอุตสาหกรรมที่ชัดเจน....¹¹

¹⁰จากบทความเรื่อง “กระดาษแก้ว” โดยมุกดา จักรทราพรชัย ตีพิมพ์ในวารสาร *ยาสูบ* กันยายน 2515 (หน้า 39-41) แปลและเรียบเรียงจาก *Modern Packaging Encyclopedia* Issue 1963, Vol. 36, No. 3A, November 1962:110-112 และเพิ่มเติมรายละเอียดจาก *Modern Packaging Encyclopedia* Issue 1969, Vol. 42, No. 7A, July 1969:90-91.

¹¹บทความนี้แปลและรวบรวมโดย เฉลิมเดช เฉลิมลาภอักษร ตีพิมพ์ใน *สารอนุรักษพลังงาน*, กพ.-พค. 2535, หน้า 26-28 แปลจาก *A Study of Modernized Renewable Energy Technologies* โดย Dr. Michael Grubb, Research Fellow, Energy and Environment Programme of the Royal Institute of International Affairs. ตีพิมพ์ใน *Energy Policy*, Vol. 18, No. 6, July-August 1990.

2.6 สรุป

ผลการวิเคราะห์แสดงว่าการแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยเริ่มมีขึ้นในปี พ.ศ. 2408 พบในหนังสือพิมพ์ *The Bangkok Recorder* ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับแรกในประเทศไทย ตีพิมพ์เป็นสองภาษาคือภาษาอังกฤษและไทย โดยหมอบรัดเล มิชชันนารีชาวอเมริกัน แรงกระตุ้นที่ทำให้เกิดการแปลคือความจำเป็นที่จะต้องเผยแพร่ความรู้หรือวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกตะวันตกให้แก่คนไทย ส่วนปัจจัยเกื้อหนุนที่ทำให้การแปลเป็นไปได้คือการมีผู้รู้สองภาษาในสังคมไทย ในระยะแรกบุคคลดังกล่าวได้แก่คนตะวันตกที่รู้ภาษาไทย ซึ่งตีพิมพ์ผลงานแปลที่ตนเป็นผู้ทำในหนังสือพิมพ์ที่ตนริเริ่มทำขึ้น ในระยะหลัง ๆ ต่อมาผู้รู้สองภาษาในสังคมไทยได้แก่คนไทยที่รู้ภาษาตะวันตกโดยเฉพาะภาษาอังกฤษ บุคคลเหล่านี้เองที่ทำให้การแปลเกิดขึ้นมากมายในสังคมไทย

เรื่องแปลจากภาษาอังกฤษเป็นไทยเรื่องแรกที่พบในหนังสือพิมพ์ *The Bangkok Recorder*, ฉบับเดือนมีนาคม พ.ศ. 2408 ได้แก่ “น้ำมันดิน” มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติการขุดค้นน้ำมันในอเมริกา

การแปลมีพัฒนาการทางด้านรูปแบบตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ในสมัยแรก ไม่พบหลักฐานการแปล มีแต่การใช้ภาษาไทยและอังกฤษสลับกัน ในสมัยที่ 2 (พ.ศ. 2394-2434) เป็นการแปลแบบสรุป กล่าวคือผู้แปลนำใจความที่สรุปได้จากต้นฉบับภาษาอังกฤษ มาเขียนเป็นภาษาไทย ผู้แปลมักใช้คำยืมที่เขียนทับศัพท์ตามระบบต่าง ๆ กันสำหรับมโนทัศน์ที่ยังไม่มีคำเรียกในภาษาไทย เช่นเขียนตามตัวสะกดบ้าง เขียนตามการออกเสียงบ้าง มีความพยายามที่จะใช้คำไทยเทียบเท่าอยู่บ้างแต่น้อยมาก ในสมัยที่ 3 ต่อมา (2435-2474) รูปแบบของการแปลเป็นแบบเทียบเท่า กล่าวคือผู้แปลพยายามรักษาโครงสร้างของภาษาอังกฤษไว้ แม้แต่เครื่องหมายวรรคตอนแบบภาษาอังกฤษ เช่น comma และ full stop ก็รับมาใช้ด้วย และในด้านการใช้คำในสมัยนี้ ผู้แปลใช้คำภาษาไทยมากขึ้น เป็นคำที่ผู้แปลคิดขึ้นเอง ซึ่งยังไม่เป็นระบบนัก ในสมัยที่ 4 (2475-2503) รูปแบบของการแปลเป็นแบบคำต่อคำ ผู้แปลพยายามรักษารูปแบบของภาษาต้นฉบับไว้ในฉบับภาษาไทยให้ได้มากที่สุด กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มีความซื่อสัตย์ต่อต้นฉบับมากที่สุด ส่วนคำศัพท์เฉพาะนั้นมีการใช้ศัพท์ที่บัญญัติโดยราชบัณฑิตแล้ว และมีความเป็นระบบมากกว่าสมัยที่ 3 ในสมัยหลังสุด (2504-2540) การแปลเป็นแบบเรียบเรียงหรือเก็บใจความ ดูเหมือนว่าผู้แปลส่วนใหญ่รู้ภาษาอังกฤษดีมากจึงไม่แปลแบบคำต่อคำ แต่นำเนื้อหาที่ตนเข้าใจมาเรียบเรียงโดยรักษารายละเอียดไว้ให้เท่าเดิมมากที่สุด คำศัพท์เป็นศัพท์บัญญัติส่วนใหญ่ คำยืมก็ยังมีใช้อยู่โดยเฉพาะในงานแปลทางวิทยาศาสตร์ สรุปพัฒนาการของรูปแบบการแปลในสังคมไทยแสดงเป็นแผนผังอย่างสังเขปดังนี้

แปลแบบสรุป > แปลแบบเทียบเท่า > แปลแบบคำต่อคำ > แปลแบบเรียบเรียง

สำหรับพัฒนาการด้านเนื้อหาในการแปล ในระยะแรก (พ.ศ. 2394-2434) ส่วนใหญ่ให้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะสาขาธรรมชาติวิทยา การแพทย์ ชีววิทยา และการประดิษฐ์คิดค้น ในสมัยต่อมา (2435-2474) การแปลครอบคลุมเนื้อหามากขึ้น เช่น แพทย์ เทคโนโลยี

เศรษฐศาสตร์ ปรัชญา และ นวนิยาย ในสมัยถัดมา (2475-2503) ผลงานแปลคล้ายกับสมัยก่อนหน้านี้ แต่เน้นข่าว และสารคดีต่างประเทศมากขึ้น สำหรับในสมัยล่าสุดที่ศึกษา (2504-2540) ในช่วงกลาง ๆ มีงานแปลด้านมนุษยศาสตร์มากที่สุด แต่ในปีปัจจุบันเป็นที่น่าสนใจว่า ผลงานแปลที่มีปรากฏมาก 4 อันดับแรก และทิ้งห่างความรู้ด้านอื่น ๆ อย่างเด่นชัด ได้แก่ ความรู้ด้าน เศรษฐกิจ คอมพิวเตอร์ ปัญหาทางจิตใจ และปัญหาสุขภาพ

การแปลส่งผลกระทบต่อตัวภาษาไทยโดยตรง ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 3 ประเด็นดังนี้

(1) ทำให้ภาษาไทยมีคำศัพท์เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาล อันเนื่องมาจากการแปลทำให้เกิดคำยืมและศัพท์บัญญัติในภาษาไทยเป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างคำเรียกชื่อสาขาวิชาต่าง ๆ (เช่น สังคมวิทยา ภูมิศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาศาสตร์) คำเรียกชื่อวัตถุต่างๆทางวิทยาศาสตร์ (เช่น ออกซิเจน โมเลกุล กัมมันตภาพรังสี) ทางศิลปะ (เช่น ไวโอลิน เปียนโน คอนเสิร์ต) และการกีฬา (เช่น ฟุตบอล เทนนิส ประตู สपोर्ट) และที่สำคัญ คือคำเรียกมโนทัศน์สำคัญที่ใช้ในชีวิตประจำวันอีกด้วย (เช่น ประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ โลกาภิวัตน์)

(2) ทำให้ภาษาไทยมีรูปประโยคแบบใหม่ใช้ ดังตัวอย่างประโยคกรรมมาจากแบบมีความหมายเป็นกลาง (เช่น ถูกค้นพบ... ถูกทดลอง)¹² และการใช้หน่วยสร้างบางแบบมากขึ้น ดังตัวอย่างคุณาปะโยค (เช่น ...ซึ่งได้กล่าวมาแล้ว ...ที่สำคัญที่สุดในประเทศ)¹³ และนามวลีแปลง (เช่น การพัฒนาประเทศ... ความเท่าเทียมกันในสังคม... ที่รัฐบาลชักชวนให้ประชาชนประหยัด... การที่รัฐธรรมนูญผ่านสภา...)¹⁴ เป็นต้น

(3) ทำให้มีการใช้ภาษาแนวใหม่ เช่น การเขียนบทบรรณาธิการ นวนิยาย การพาดหัวข่าว ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดในบทต่อไป

นอกจากที่กล่าวข้างต้น การแปลซึ่งเป็นผลมาจากการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย ยังมีผลกระทบต่อสังคมด้วย ซึ่งสรุปเป็นประเด็นสำคัญดังนี้

(1) ทำให้สังคมไทยสามารถเรียนรู้และดูดซับวิทยาการจากโลกตะวันตก ซึ่งนำมาใช้ปรับเปลี่ยนสังคมไทยให้เป็นสังคมสมัยใหม่

(2) ทำให้เกิดการแพร่กระจายความรู้หรือศาสตร์ใหม่ๆในสังคมไทย และทำให้การเรียนการสอนศาสตร์สมัยใหม่ต่าง ๆ ในหมู่คนไทยเป็นไปได้ ซึ่งทำให้สังคมไทยไม่เป็นเช่นเดิมอีกต่อไป

(3) ทำให้สังคมไทยสร้างความรู้ต่อจากพื้นฐานที่รับมาจากตะวันตก เพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศในสมัยต่อมา

¹² คุรายละเอียดใน Prasithratsint (1985/1988)

¹³ คุรายละเอียดในวิทยานิพนธ์ของประการัตน์ พรหมปภากร (2539)

¹⁴ คุรายละเอียดใน อมราประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2538)

บทที่ 3

การใช้ภาษาแนวใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย--อิทธิพลของภาษาต่างประเทศต่อภาษาไทย

ในบทที่แล้ว จะเห็นได้ชัดเจนว่า การแปลเริ่มขึ้นเมื่อหมอสอนศาสนาชาวอเมริกัน ชื่อ แดน บี ปรีดเล ตีพิมพ์เรื่องแปลเกี่ยวกับการแพทย์ วิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ และข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศและต่างประเทศ ในหนังสือพิมพ์ *The Bangkok Recorder* การแปลนั้นมิได้นำมาซึ่งความรู้ และวิทยาการต่างๆสู่สังคมไทยเท่านั้น ยังนำมาซึ่งการใช้ภาษาแนวต่างๆ (ways of talking) ที่ไม่เคยมีมาก่อนหน้านี้ด้วย ในบทนี้ ข้าพเจ้าต้องการวิเคราะห์เกี่ยวกับการใช้ภาษาดังกล่าว ซึ่งจะเรียกว่า “การใช้ภาษาแนวใหม่” (new ways of talking)

“การใช้ภาษาแนวใหม่” ในที่นี้หมายถึงการพูดหรือการเขียนประเภทใหม่ๆที่เกิดขึ้นตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ ข้าพเจ้าต้องการทราบว่ามีการใช้ภาษาแนวใหม่ประเภทใดบ้างที่พัฒนาขึ้นตั้งแต่เริ่มมีการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ในสังคมไทยจนถึงปัจจุบัน แต่ประเภทเริ่มมีเมื่อใด ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ใดในสังคม และส่งผลกลับต่อสังคมสมัยใหม่อย่างไร

ข้าพเจ้าใช้ข้อมูลเช่นเดียวกับที่ใช้ในการวิเคราะห์พัฒนาการการแปลภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย ที่เสนอในบทที่แล้ว และในการเสนอผลข้างล่างนี้ ข้าพเจ้าเรียงเนื้อหาตามช่วงเวลาที่ได้แบ่งไว้ 5 ช่วงเช่นเดียวกับในบทที่แล้ว

ในการพรรณนาวิวัฒนาการของการใช้ภาษาแนวใหม่ ซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้นั้น มีคำสำคัญ 5 คำ ที่ข้าพเจ้าจะต้องใช้บ่อยครั้งและมีความหมายใกล้เคียงกันและคาบเกี่ยวกัน แต่ข้าพเจ้าจะเลือกใช้ให้แตกต่างกันเมื่อเน้นข้อความต่างกัน จึงขออธิบายคำเหล่านี้เสียก่อนเพื่อความชัดเจนของเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง คำเหล่านี้ได้แก่ *การใช้ภาษาแนวใหม่* (new ways of talking), *ชนิดการประพันธ์* (genre), *วิธภาษา* (language variety), *ทำเนียบภาษา* (register), และ *วจนลีลา* (style)

การใช้ภาษาแนวใหม่ ข้าพเจ้าใช้คำนี้ให้ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า new ways of talking คำว่า talking ในที่นี้มีได้แปลว่าการพูด แต่หมายความรวมถึงทั้งการพูดและการเขียน บางคนใช้ new ways of speaking ซึ่งหมายความอย่างเดียวกัน Hymes (1974) ใช้คำว่า way of speaking ในความหมายว่า การใช้ภาษาประเภทใหญ่ๆ เช่น prepared speech ซึ่งอาจจำแนกย่อยออกเป็นหลายประเภท เช่น sermons, university lectures, final statements in courts, political speeches, เป็นต้น ประเภทต่างๆของการใช้ภาษาที่แตกมาจาก prepared speech เหล่านี้เรียกว่า genre หรือ “ประเภทการประพันธ์” (ดูข้างล่าง) อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปข้าพเจ้าพบว่าคำว่า ways of talking/speaking เป็นคำที่มีความหมายกว้างและไม่เฉพาะสาขานัก มีความหมายที่เปิดให้นักวิชาการตีความเอาเองว่าจะเน้นจุดใด จะหมายถึงลักษณะย่อยๆในไวยากรณ์ของภาษาก็ได้ เช่นเรา

พูดว่า ภาษาอังกฤษใช้ประโยคกรรมวาจก แต่ภาษาไทยใช้ประโยคกรตุวจกในการพูดถึงเหตุการณ์เดียวกัน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าภาษาอังกฤษและภาษาไทยมีการใช้ภาษาแนวต่างกัน (different ways of talking) ดังนั้นเป็นต้น หรือจะใช้คำนี้โดยคิดถึงการเขียนชนิดต่าง ๆ หรือการพูดชนิดต่าง ๆ ก็ได้ เช่น การสนทนา การปาฐกถา การเขียนโคลง การเขียนนวนิยาย ฯลฯ เป็นการใช้ภาษาแนวต่างกัน หรือแม้แต่คนที่พูดภาษาต่างสำเนียงกันก็ยังคงใช้คำ ways of talking พรรณนาได้ ข้าพเจ้าเลือกคำนี้เป็นประเด็นการวิจัยและเป็นหัวข้อของบทนี้อย่างตั้งใจ เพราะคำนี้มีความหมายกว้างและยืดหยุ่น อีกทั้งใช้ได้ไม่ว่าเราจะพูดถึงการใช้ภาษาในมิติใดก็ตาม

ชนิดการประพันธ์ ข้าพเจ้าใช้คำนี้ให้ตรงกับคำว่า genre คำว่าการประพันธ์ในที่นี้มิได้หมายถึงการเรียงร้อยถ้อยคำในวรรณคดีแต่ใช้ในความหมายกลาง จะหมายถึงการพูดหรือการเขียนก็ได้ ตัวอย่างชนิดการประพันธ์ในภาษาอังกฤษจะพบได้ในงานวิจัยของ Douglas Biber (1988) ซึ่งศึกษาความแตกต่างทางภาษาของ genres ต่างๆ ในภาษาอังกฤษ เช่น press reportage, editorials, press reviews, official documents, academic prose, broadcasts, fiction, humor, personal letters, เป็นต้น ตัวอย่างชนิดคำประพันธ์ในภาษาไทย เช่น นวนิยาย ข่าว คำขวัญ คำอวยพร จดหมาย บทบรรณาธิการ บทความวิชาการ ฯลฯ ประเด็นที่ควรเน้นในที่นี้คือ ถ้ามีชนิดการประพันธ์ในสังคมใด ภาษาของสังคมนั้นจะต้องมีคำเรียก ข้าพเจ้าจะใช้คำนี้เมื่อต้องการเน้นว่าการใช้ภาษาแนวใหม่ได้พัฒนาขึ้นแล้วในสังคมไทยเพราะภาษาไทยมีคำเรียกชนิดการประพันธ์ เช่นมีการใช้ชื่อคอลัมน์ว่า “ข่าว” “สารบัญ” เป็นต้น

วิธภาษา (language variety) เป็นศัพท์เฉพาะในภาษาศาสตร์สังคม หมายถึง ชนิดต่างๆ ของภาษาใดภาษาหนึ่ง เช่น เมื่อพูดถึงการที่ภาษาไทยแตกย่อยเป็นชนิดต่างๆ ชนิดต่างๆ ของภาษาไทยก็คือ วิธภาษานั้นเอง เช่นภาษาผู้หญิง ภาษาผู้ชาย ภาษาโฆษณา ภาษากฎหมาย เป็นต้น จะเห็นได้ว่า คำว่า วิธภาษา มีความหมายครอบคลุมหลายมิติ คาบเกี่ยวกับคำสองคำที่อธิบายข้างต้น แต่กว้างกว่า ชนิดการประพันธ์ และแคบกว่า การใช้ภาษาแนวต่างๆ

ทำเนียบภาษา (register) เป็นศัพท์เฉพาะในภาษาศาสตร์สังคม หมายถึง วิธภาษาที่แตกต่างกับวิธภาษาอื่นๆ โดยการใช้ เช่นใช้ต่างกันตามหน้าที่ ต่างกันตามสถานการณ์ ต่างกันตามวัตถุประสงค์ และประเภทของงานและอาชีพ ดังนั้นภาษาที่ใช้ในสถานการณ์เป็นทางการก็จัดเป็นทำเนียบภาษาหนึ่ง ซึ่งต่างกับ ทำเนียบภาษาไม่เป็นทางการ ภาษาแพทย์ ภาษากฎหมาย และภาษาวิศวกร ก็ถือได้ว่าเป็นทำเนียบภาษา 3 ประเภท หรือภาษาที่ใช้ในการโฆษณาเกี่ยวกับภาษาที่ใช้เขียนบทความทางวิทยาศาสตร์ก็ถือเป็นคนละทำเนียบภาษา คำนี้ดูผิวเผินอาจเห็นว่าคาบเกี่ยวกับชนิดการประพันธ์ แต่อันที่จริงแล้วเป็นคนละมิติ คำว่าชนิดการประพันธ์ ใช้เพื่อเอ่ยถึงชื่อของประเภทการเขียนหรือพูดที่มีใช้จริงๆ ในสังคม ส่วนคำว่าทำเนียบภาษาเป็นคำที่ใช้จากมุมมองของผู้วิเคราะห์ ยกตัวอย่างเช่น การโฆษณา การหาเสียง และคำขวัญ เป็น 3 ชนิดการประพันธ์ เพราะมีคำเรียกต่างกัน แต่เราอาจจัดเป็นทำเนียบภาษาเดียวกันได้ เพราะมีลักษณะหรือกลวิธีในการใช้

ภาษาเหมือนกัน วัตถุประสงค์ก็เหมือนกันคือใช้เพื่อดึงดูดความสนใจและชักจูงคนให้เชื่อสิ่งที่เราพูดเพื่อจะได้ทำในสิ่งที่เราต้องการ ดังนั้นเป็นต้น

วจนลีลา (style) ในภาษาศาสตร์สังคมหมายถึง รูปแบบการใช้ภาษาแบบใดแบบหนึ่ง ซึ่งต่างจากการใช้แบบอื่นโดยปริบทหรือสถานการณ์การใช้ภาษา เช่นวจนลีลาเป็นทางการ และไม่ เป็นทางการ คนส่วนใหญ่จำแนกวจนลีลาเป็น 5 ระดับตามมาร์ติน โจส (Martin Joos 1961) เรียงลำดับจากเป็นทางการมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดคือ วจนลีลาตายตัว (frozen style) วจนลีลา เป็นทางการ (formal style) วจนลีลาหารือ (consultative style) วจนลีลาเป็นกันเอง (casual style) และวจนลีลาสนิทสนม (intimate style) คำว่า “วจนลีลา” อยู่ในมิติเดียวกับ “ทำเนียบ ภาษา” มีความหมายใกล้เคียงกันมาก แต่มักใช้เมื่อผู้ใช้ต้องการเน้นการแบ่งภาษาเป็นระดับ หรือ เปรียบเทียบลักษณะอย่างละเอียดของตัวภาษาที่เป็นลักษณะเฉพาะของวจนลีลาใดวจนลีลาหนึ่ง

3.1 การใช้ภาษาแนวใหม่ในช่วงเวลาที่ 1 (พ.ศ. 2369-2393)

ช่วงเวลานี้เริ่มตั้งแต่ปีที่ไทยทำสนธิสัญญาเบอร์นีกับอังกฤษจนถึงสิ้นรัชกาลที่ 3 งานเขียน ส่วนใหญ่เป็นร้อยกรอง ซึ่งใช้ภาษาตามประเพณีที่ปฏิบัติมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ งานที่เป็น ร้อยแก้วมีจำนวนน้อย เช่นกฎหมายตราสามดวง สามก๊ก ราชอิริยา และจดหมายเหตุต่าง ๆ ภาษา ที่ใช้ในงานเหล่านี้ยังไม่มีลักษณะที่ดูเหมือนจะได้มาจากตะวันตกเลย จึงสรุปได้ว่าในช่วงเวลานี้ ยังไม่มีการใช้ภาษาแนวใหม่เลย

3.2 การใช้ภาษาแนวใหม่ในช่วงเวลาที่ 2 (พ.ศ. 2394-2434)

ในสมัย “รุ่งอรุณของการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่” ของสังคมไทยนี้ ประเทศไทยภายใต้ รัชกาลที่ 4 ได้รับอิทธิพลจากชาวตะวันตกโดยตรง เรื่องราวของหม่อมแอนนา ลีโอโนเวนส์ ที่เป็น พระอาจารย์ของพระโอรส และพระธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นเรื่อง ที่กล่าวถึงมาจนทุกวันนี้ เนื่องจากเป็นหนังสือที่เขียนโดยแอนนาเอง และถ่ายถอดเป็นภาพยนตร์ ฮอลลีวูด ซึ่งกลายเป็นตำนานอมตะที่เป็นที่นิยมในหลายๆประเทศ มาจนทุกวันนี้ ถึงแม้เรื่องราว ในหนังสือ และในภาพยนตร์จะเกินเลยความเป็นจริงไปบ้าง แต่ประเด็นที่แสดงให้เห็น สถานการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อคนสองวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างมากมาพบกันและต่าง ฝ่ายต่างต้องปรับตัวเข้าหากัน เป็นแก่นแท้ของความเป็นจริงแน่นอน

ในสมัยนี้ การพิมพ์ได้เข้ามาแทนที่การเขียนด้วยมือในการเผยแพร่ข่าวสารหรือความรู้ให้ สาธารณชนทราบ ภาษาที่ใช้มากในการพิมพ์ระยะแรกคือภาษาอังกฤษ เนื่องจากส่วนใหญ่ของผู้ที่ ใช้เครื่องพิมพ์เป็นชาวต่างประเทศ แต่ต่อมาภาษาไทยเริ่มมีบทบาทสำคัญเคียงคู่กับภาษาอังกฤษ จนในที่สุดเข้ามาแทนที่ภาษาอังกฤษในสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ในช่วงเวลาถัดไป

ด้วยอิทธิพลของการสัมผัสกับภาษาอังกฤษในสมัยนี้เอง ภาษาไทยที่คนไทยเคยใช้ในการ แสดงความรู้สึกนึกคิดในรูปร้อยกรองได้ถูกแทนที่ด้วยร้อยแก้วในสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ งานเขียนที่เป็น

ร้อยกรองจึง มีน้อยลงกว่าสมัยก่อนมาก และในทีนี้จะไม่กล่าวถึงเลย เพราะถือว่าเป็นการใช้ภาษาที่มีมาแต่เดิมในสังคมไทย

การใช้ภาษาแนวใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้มีดังนี้

พ.ศ. 2408 เริ่มมีการเขียนเรื่องทำนองสารคดี ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะเผยแพร่ความรู้ในระดับทั่วไปแต่ยังไม่มีคำเรียกว่า “สารคดี” โดยตรง จึงยังถือไม่ได้ว่าภาษาไทยมีชนิดการประพันธ์ประเภทสารคดีในเวลา นี้ แต่ถือได้ว่าเริ่มมีการเขียน “เรื่อง” เพื่อเผยแพร่ความรู้ เช่น “เรื่องเมืองอะเมริกา บทต้น” ที่ตัดตอนมาแสดงเป็นตัวอย่างข้างล่างนี้ จะสังเกตได้ว่าการใช้เครื่องหมายวรรคตอนแบบภาษาอังกฤษด้วย ยกเว้นเครื่องหมายฟองมัน ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว ในที่นี้ข้าพเจ้าใช้เครื่องหมาย @ แทนฟองมัน

@ ครั้นฝ่ายหลังคริสต์ศักราชได้ ๕๐๐ ปี, ผู้คนในทวีปยุโรปจะได้รู้จักทวีปอะเมริกา, ฤทธิพิชังตะวันตกก็หาไม่ได้. คนทั้งปวงในทวีปยุโรปคิดว่า, มหาสมุทรแอตแลนติก เป็นน้ำใหญ่, ไม่รู้หมดไม่รู้สิ้น, แลไปถึงไหนเขามิได้รู้. เขาได้คิดว่าในมหาสมุทรนั้น, มีสัตว์กาลีต่าง ๆ เปนอันมากซึ่งจะกินคน, ผู้ใด ๆ ซึ่ง จะอาจเดิรกำปั่นในมหาสมุทรนั้น. แต่ในเวลาคริสต์ศักราช ๑๔๙๒ ปี, เมฆที่ได้ปิดใจเขาได้หายไป,... คือว่าการที่ภททวีปอะเมริกานั้น, ครั้งนั้นพระเจ้าได้โปรดให้มีคนหนึ่ง, ชื่อว่า คริสโตเฟอร์ โคะลัมโบ, เปนคนฉลาดในการเดิรกำปั่น, แลมีใจไม่รู้ถอย...¹

ในปีเดียวกันนี้เอง เริ่มมีการเขียนเพื่อชี้แจงหลักการและเหตุผล เรียกว่า “หนังสือสำแดงการ” ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

@ ตั้งแต่นี้ไปจะไม่ให้ติดอยู่กับหนังสือจดหมายเหตุ, ที่เป็นภาษาอังกฤษนั้นต่อไป. แต่จะให้ตีต่างหาก, เปนสองใบสีน้ำเต็ม ๆ เปนอย่างฉบับที่มีอยู่แล้ว. แลหนังสือนั้น จะจุความที่ว่ด้วยกำปั่นเมือง, แลความที่รู้รอบตามหนังสือ, แลศิลปะศาสตรวิชาการต่าง ๆ, แลการพ่อค้า, แลข่าวที่บังเกิดขึ้นในเมืองนี้, แลเมืองที่ล้อมรอบ...²

เริ่มมีการเสนอข่าวซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อรายงานข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ปัจจุบันทันด่วน การเขียนข่าวในข้อมูลที่พบของปี นี้ มักขึ้นต้นว่า “มีข่าวมาว่า...” หรือ “ได้ยินข่าวมาว่า...” เช่น

@ มีข่าวมาว่ามีกำปั่นรบของเมืองยูนิติสเตต, เปนทกร้อยเจ็ดสิบเบ็ดลำ, บันทุก

¹หนังสือจดหมายเหตุ *The Bangkok Recorder* เล่ม ๑ บางกอกเดือนสี่ จุลศักราช ๑๒๒๕ คริสต์ศักราช ๑๘๖๕ ใบ ๒ (พ.ศ. 2408) หน้า 5

²เรื่องเดิม หน้า 18

ของหมตด้วยกัน, ศรีเพนห้าแสนสิบหมื่นสามร้อยเก้าสิบหกตอน. มีปืนใหญ่สี่พันหกร้อยสิบบอก, มีทหารสำหรับเรือรบห้าสิบหมื่นคน....³

@ ไต้ยีนชาวมาว่าใช้สงครามที่เมืองสิงคโปร์หายแล้ว. ชาวว่าใช้อย่างอื่นเกิดขึ้นที่เมืองสิงคโปร์เพนเร็ววันนั้น, เหนจะไม่จริง. เพราะหนังสือจดหมายเหตุที่เมืองสิงคโปร์, หาได้กล่าวด้วยโรคเช่นนั้นไม่....⁴

พ.ศ. 2418 เป็นปีกำเนิดของหนังสือพิมพ์ภาษาไทยล้วน ที่จัดพิมพ์โดยคนไทยฉบับแรก แต่มีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า COURT ซึ่งตีพิมพ์ “ข่าวราชการ” ไม่มีบทบรรณาธิการ เหมือนปัจจุบัน ในเนื้อที่ที่มักเป็นบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ปัจจุบัน หนังสือพิมพ์ COURT มีการเขียนที่เหมือนค่านำหนังสือ กล่าวคือ ผู้จัดพิมพ์ชี้แจงเหตุผลบางประการ หรือลงข่าวสำคัญที่สุด ตัวอย่างค่านำในฉบับแรกมีดังนี้

@ หนังสือพิมพ์นี้ เจ้านายซึ่งมีนามที่จะว่าต่อไป ได้ทรงคิดเห็นพร้อมกัน ตั้งขึ้นเพื่อจะได้มีประโยชน์ แต่ผู้ซึ่งจะได้รับราชการต่อไปในปัจจุบันนี้แลอนาคตกาล; ในหนังสือพิมพ์นี้จะมีความเป็นข่าวราชการซึ่งมีขึ้นทุกวัน และจะมีข่าวที่ควรจะบอกล่วงหน้าได้บ้าง ... อนึ่ง การซึ่งจะตีพิมพ์หนังสือนี้ นั้น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษี สวางวงษ์ ได้ทรงเป็นธุระทั้งสิ้น, แต่การซึ่งจะแต่งข่าวราชการทุกวันนี้ ได้แบ่งกันองศ์ละวัน ดังนี้:_____

สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษี,	ทรงแต่งในวันเสาร์
กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์,	ทรงแต่งในวันอาทิตย์
พระองค์เจ้าเกษมสันตโสภาคย์,	ทรงแต่งในวันจันทร์
พระองค์เจ้าทองแถมถวัลย์วงศ์,	ทรงแต่งในวันอังคาร
พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์,	ทรงแต่งในวันพุธ
พระองค์เจ้ามุนษยนาคนานพ,	ทรงแต่งในวันพฤหัสบดี
พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติ,	ทรงแต่งในวันศุกร์...

หนังสือนี้ได้ออกตั้งแต่วันอาทิตย์ เดือนสิบ แรมสิบสองค่ำ เป็นวันที่หนึ่ง, แลจะได้ออกทุกวันแต่จะมีมากบ้างน้อยบ้างไม่มีกำหนด. หนังสือพิมพ์นี้ไม่เป็นหนังสือพิมพ์ขาย, เปนแต่ตีแจกกันในพวกที่ได้แต่งหนังสือ, กับจะได้ทูลเกล้าฯ ถวายในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.⁵

³เรื่องเดิม หน้า 17

⁴เรื่องเดิม หน้า 17

⁵จากหนังสือพิมพ์ COURT วัน ๑ แรม ๑๒ ค่ำ เดือนสิบ เล่ม ๑ หน้า ๑-๒ (พ.ศ. 2418)

พ.ศ. 2420 เป็นครั้งแรกที่ภาษาไทยมีการเขียน สารบัญ เรียกว่า “สารบาลเรื่อง” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงรายการเรื่องที่ลงพิมพ์ในหนังสือแต่ละฉบับ อันจะเป็นประโยชน์ในการเปิดค้น ดังตัวอย่างนี้⁶

สารบาลเรื่อง

โลกานุวัตร, แต่งโดย.....	๑
โคลงยอพระเกียรติ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว.....	๑๘
หนังสือสัญญากรุงสยามกับกรุงเบลเยียมเปนทางไมตรีค้าขายกัน.....	๕๘
กิริยาฝนตก แต่งโดย เรเวอเรนต์ ช.ว. วันใดก็.....	๙๔
ระยะทางทูตานุทูตสยามออกไปเจริญทางพระราชไมตรี กรุงฝรั่งเศส	
นำ ๑๓๙ เล่ม ๑	๑๐๐
สุภาสิตพระร่วงกลอนลิลิต ต่อ นำ ๕๒ เล่ม ๑	๑๑๙
วิชาแห่งสิ่งของที่แลเห็นพบทุกวัน ๆ แปรออกจากภาษาอังกฤษ โดย	
เรเวอเรนต์ ช.ว. วันใดก็ ต่อ นำ ๑๙๐ เล่ม ๑	๑๔๓
มิเนอร์โลซี, คือวิชาหินแลแร่ต่าง ๆ	๑๕๑
พระราชนิพนธ์โคลงต้นเรื่องพระราชพิธีโสกันต์ข้างในพระบรมมหาราชวัง.....	๑๖๗
เรื่องอินเตอรนาชันนาลอร์ ฤา กฎหมายนานาประเทศ	๑๗๖
คำภีร์ครุฑรักษา, ต่อ นำ ๒๐๘ เล่ม ๑	๑๙๔

ปีนี้เช่นเดียวกันมีการเรียกคํานำของหนังสือ ว่า “บริภาษ” ซึ่งผู้เขียนใช้สื่อสารกับผู้อ่าน ดังตัวอย่างข้างล่างนี้⁷

บริภาษ

@ ผู้เรียบเรียงหนังสือนี้, ขอแจ้งความให้ทราบทั่วกัน, ด้วยหนังสือมิเซียมฤา รัตนโกษ, ต่อไปนั้นก็คิดว่าจะออกเล่ม ๓ ในเร็ว ๆ นี้, ซึ่งได้กะไว้แต่ก่อนว่า, จะออกปีละ ๔ เล่ม ฤา ๖ เล่มนั้น, ครั้นคิดดูเวลาที่ทำการอื่น ๆ นั้นหาพอกันไม่, แลผู้ที่มาลงชื่อซื้อหนังสือนี้ยังน้อยอยู่. ยังไม่คุ้มทุนที่จะจับจ่ายในการพิมพ์, ถ้าผู้ที่มาลงชื่อหนังสือได้สัก ๒๕๐ ชื่อ, เดียวนี้ได้ผู้มาลงสัก ๑๕๐

⁶ หนังสือ *มิวเซียม ฤา รัตนโกษ* เล่ม ๒ อาสาฬมาส เดือน แแปด ปี ๑๒๓๕ (พ.ศ. 2420)

⁷ เรื่องเดียวกัน

ชื่อแล้ว, ถ้าได้อีกสัก ๑๐๐ ชื่อเหนือจะคุ้มทุนที่จะจับจ่ายในการพิมพ์นี้, แล้วจึงจะขยับระยะเวลาให้เร็วเข้ามา, ... อนึ่งข้าพเจ้ามีความพอใจท่าน ทั้งปวงซึ่งได้ส่งเรื่องราวต่าง ๆ มาเป็นการช่วยในเรื่องราวหนังสือนี้, แลขบ ใจท่านผู้ที่ลงชื่อซื้อหนังสือ. ที่จะช่วยกำลังข้าพเจ้าขอให้การที่ได้คิดนี้ดำรง คงอยู่ได้.... อนึ่ง หนังสือเล่ม ๒ นี้ ตัวพิมพ์ก็ยังมีผิดแผกปลั่งพลาดอยู่บ้าง, เพราะผู้ที่ตรวจตรา นั้น, ลางทีก็คลาศเคลื่อนไปบ้างยังไม่ถ้วนถี่ทีเดียว, ลางทีฉบับเดิมก็คลาศเคลื่อนไปบ้าง, ต่อเมื่อเล่มที่สุตปีนี้ออกแล้ว, ข้าพเจ้า จึงจะบอกที่แก้อักษร, แลผิดนั้นไปให้แจ่มโดยละเอียด, แลจะบอกสาระบาน เรื่องทุก ๆ เรื่องเรียงตามตัวอักษรไป. ที่อังกฤษเรียกว่าอินเดกซ, ...

นอกจากนั้น ในปีนี้ มีบทความวิชาการซึ่งแปลมาจากภาษาอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ และตี พิมพ์ขนาดยาวหลายหน้า และเป็นครั้งแรกที่มีการลงรูปประกอบ เรียกว่า “แผน” เช่น แผนที่ ๗ หมายความว่าภาพที่ ๗ เป็นต้น ส่วนการเขียนข่าวนั้นเริ่มมีความยาวมากขึ้นกว่าปีก่อนหน้านี้

พ.ศ. ๒๔๒๕ มีข้อมูลที่ทำให้เชื่อได้ว่าคนไทยเริ่มตระหนักถึงการเขียนแบบต่าง ๆ แล้ว เพราะจะเห็นได้ว่ามีคอลัมน์ต่าง ๆ หลากหลายในหนังสือพิมพ์ เช่น “ข่าวโทรเลขนอก” “ข่าวนอก” “แจ้งความให้รู้ทั่วกัน” ชนิดหลังนี้มีวัตถุประสงค์ที่ตนเองเกี่ยวกับการโฆษณาในปัจจุบัน กล่าวคือ เพื่อให้ข้อมูลและชักจูงให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าหรือบริการ แต่รูปแบบไม่เหมือนโฆษณาสมัยปัจจุบัน เพราะใช้วลีจลลิตาแบบประกาศ และที่น่าสนใจที่สุดคือเริ่มมีการทำดัชนีของหนังสือแล้ว แต่ไม่มีคำว่า “ดัชนี” และเรียกการใช้ภาษาแบบนี้ด้วยถ้อยคำยาว ๆ ว่า “บอกข้อความโดยย่อว่าอยู่แผ่นนั้นนั่น นั้น ๆ” ตัวอย่างของการใช้ภาษาแนวใหม่ที่กล่าวมานี้พบในหนังสือพิมพ์ จดหมายเหตุสยามไสมย (พ.ศ. ๒๔๒๕) ซึ่งได้คัดมาแสดงข้างล่างนี้

@ ข่าวโทรเลขนอก ๖

ประเทศจีน

@ กรุงลันตัน วันประหัตศบตี เดือนห้า แรมสิบเอ็ดค่ำ เซอแฮรี แอศ ปากซ์ ถือเตีรื่อง พระราชาอิศริยยศ ก.ก.บ. แลเปนราชทูตอังคริชประจำที่ประเทศยี่ปุ่น โปรดเลื่อน ที่ตั้งขึ้นเปนราชทูตประจำที่กรุงปักกิ่ง ๖

รูเซีย

@ กรุงลันตัน วันพุธ เดือนหก แรมสองค่ำ สมเด็จพระเจ้าซาร์ แล สมเด็จพระนาง เอมเปรส คราวการราชาภิเศก ได้เข้าที่เกรมลิน วันนี เปนการแห่ใหญ่ คนทั้งเมือง ต้อนรับ ด้วยความยินดีเปนอันยิ่ง ๖

ข่าวนอก

โรคอะสันนิต

@ มีข่าวว่าคนตายด้วยลกรากเปนอันมาก ที่เมืองไซรบุรี แห่งหนึ่ง ที่เกาะชิบูแห่งหนึ่ง ะ
ประเทศอิตาลี

@ เจ้าที่เรียกว่า ตุกออฟ ยีโนอะ เมื่อจะมีภรรยา คือพระองค์เจ้าพระนางอิชะเบละ ชาว
เมืองบะวะเรีย ท่านคงจะรับเงินปีทุกปี เปนเงินแผ่นดินถึงร้อยชั่ง ที่เมืองโรมเขาจัดการ
เปนการใหญ่ จะรับเจ้าทั้งสององค์นั้น เมื่อจะเสด็จมายังเมืองโรม ะ

@แจ้งความให้รู้ทั่วกัน ะ

@ ดึกช่างชักรูปโปโตแครฟ ตั้งอยู่ในเมือง (เคียงประตู ผี แล ถนนใหม่) ะ

@ มิคเตอ ดะเปลยู เกนเนต ลอฟดัช มีความยินดีขอแจ้งความ ให้ท่านที่เป็นฝรั่ง เปน
ไทย เปนจีน ทราบทั่วกันว่า ฅวันจันทร์ เดือนสี่ แรมสิบค่ำ แลต่อ ๆ กันไป จะรับจ้างชัก
รูปโปโตแครฟในดึกใหม่นี้ ... ท่านทั้งหลายอันมีธุระในการรายนี้ เชิญมาหาที่ดึกอันว่า
มาแล้วนี้ จะได้ช่วยให้สำเร็จความปรารถนาโดยเร็ว ราคานั้นจะคิดเอาแต่พอสมควร
การนัดหมายจะทำให้แล้วตามนัด... แจ้งความมา ฅ วันศุกร์ เดือนสี่ แรมเจ็ดค่ำ
จุลศักราช ๑๒๔๔ ปีมะเมีย จัตวาศก ะ

ประณินทิน

@ เปนภาษาอังกฤษ บอกวัน เดือน ฝรั่ง จีน ไทย บอกให้รู้เลียดว่า ดวงอาทิตย์อยู่เหนือ
ธาใต้ กลางโลกย์ ทุกวัน เท่าไร ตลอดปี ให้รู้ว่าสุนไสยกลางดวงอาทิตย์ดูโตเล็กเท่าไร
ทุกวัน ให้รู้ว่าเวลาเที่ยงแลเวลาตามเงาแดดคลาดกันวันละเท่าไร ให้รู้ว่าเวลาน้ำขึ้นน้ำลง
ที่กรุงเทพทุกวัน ... ประณินทินนี้ราคาถูก เล่มละสี่บาทเท่านั้น เชิญมาซื้อที่โรงพิมพ์บาง
คอแหลม มีถึงห้าปี ถ้าต้องการได้ตั้งแต่คริสต์ศักราช ๑๘๗๘ ถึง ๑๘๗๓ ครบหกปี ะ

บอกข้อความโดยย่อว่าอยู่แผ่นนั้นนานนั้น ๆ

@ บอกเรื่องเปนคำย่อ อันมีใน
หนังสือสยามไสมย ตั้งแต่เดือนเก้า
จุลศักราช ๑๒๔๔ ปีมะเมีย จัตวาศก
จนสิ้นเดือนแปด จุลศักราช ๑๒๔๕ ปี
มะแม เบญจศก...

.....

ก

การเอกซอิบีเชื่อน แผ่น ๑ หน้า ๑ แผ่น ๕

ข

พวกแขก แผ่น ๑ หน้า ๑ แผ่น ๔ หน้า ๓

ของบำเหน็จ แผ่น ๑๐ หน้า ๕

ข่าวในกรุงเทพ แผ่น ๑ หน้า ๑...

แขกเมือง แผ่น ๕ หน้า ๑ แผ่น ๑๐ หน้า ๑

แผ่น ๑๑ หน้า ๑ หน้า ๒...

ค

คนหลวง แผ่น ๑ หน้า ๑ แผ่น ๒ หน้า ๑

หน้า ๒	แผ่น ๕ หน้า ๖ แผ่น ๖ หน้า ๑ แผ่น ๙
การปล้น แผ่น ๑ หน้า ๒	หน้า ๑ แผ่น ๑๐ หน้า ๑...
กรงเก่า แผ่น ๓ หน้า ๙...	ครูสอนศาสนา แผ่น ๕ หน้า ๒ แผ่น ๖
กำปั่นไฟลำใหม่ แผ่น ๘ หน้า ๔...	หน้า ๔...
การศพ แผ่น ๙ หน้า ๑...	ค่าแลกเงินที่สิงคโปร์ แผ่น ๑๒ หน้า ๓
กำปั่นไฟใหม่สำหรับประเทศสยาม	ง
แผ่น ๙ หน้า ๕	งาเปนสินค้า แผ่น ๕ หน้า ๒
กำปั่นรบไฟฝรั่งเศส แผ่น ๑๑ หน้า ๒	เงินแดง แผ่น ๖ หน้า ๗
หน้า ๓...	จ
	จีน แผ่น ๒ หน้า ๒ แผ่น ๓ หน้า ๕ แผ่น ๔
	หน้า ๓ แผ่น ๔ หน้า ๕ แผ่น ๕ หน้า ๗
	แผ่น ๘ หน้า ๔...
	โจร แผ่น ๒ หน้า ๒ หน้า ๓...

พ.ศ. 2428 การใช้ภาษาแบบแจ้งความยังคงมีอยู่ที่น่าสนใจคือพบว่ามีการพัฒนาการใช้ทำเนียบภาษาแบบอธิบายขึ้น เช่นเรื่อง “วิธีจะว่ายน้ำไปช่วยคนจมน้ำ” “อธิบายตัวเลข” “อธิบายตารางวันเดือนปี” “วิธีเทียบวันไทยวันฝรั่ง” เป็นต้น การเขียนแบบอธิบายมีวัตถุประสงค์ที่จะชี้แจง หรือขยายความรายละเอียดเกี่ยวกับกลไกหรือขั้นตอนของการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้ผู้อ่านนำไปปฏิบัติได้ การใช้ภาษาแบบนี้เป็นแนวใหม่อีกประเภทหนึ่งที่ไทยรับมาจากตะวันตก ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

วิธีจะว่ายน้ำไปช่วยคนจมน้ำ

เรื่องราวที่กล่าวด้วยวิธีจะว่ายน้ำไปช่วยคนจมน้ำ ซึ่งข้าพเจ้าเลือกมาแต่งตามเวอร์ของข้าพเจ้า ๆ จดหมายลงไว้ตามที่ได้รู้เห็นเป็นความย่อ ๆ ไว้แต่พอสังเกต แลมิใช่จะอวดคิดสั่งสอนใคร เป็นแต่เก็บความรู้ที่เห็นกันอยู่ในผู้ที่เอาใจใส่ศึกษาแล้วนั้น มาจดหมายลงไว้สำหรับผู้ที่มิได้มีเวลา ที่สังเกตธรรมดาการเรื่องนี้ จะมาพบเห็นหนังสือนี้เข้าบ้างจะได้มีความสังเกตได้ง่ายให้เป็นการเจริญวิชาสืบไป... เมื่อว่ายน้ำจะไปช่วยผู้ที่จมน้ำอยู่นั้น ก็ให้ร้องบอกผู้นั้นเป็นเสียงปรกติว่าไม่เป็นไร แต่เมื่อจะโจนลงน้ำไปช่วยนั้นรีบเปลื้องผ้าของตนเสียให้หมดโดยเร็ว ถ้าเปลื้องไม่ทันก็ฉีกฉีกกระชากออกอย่าได้อาลัย แลเมื่อว่ายน้ำออกไปถึงคนที่อยู่ในน้ำ ถ้ายังดันอยู่

อย่าเพิ่งจับ แต่รออยู่ที่ใกล้สักประเดี๋ยวหนึ่ง พอผู้นั้นนั่งอยู่จึงให้จับ...⁸

วิธีเทียบวันไทยกับวันฝรั่ง

อธิบายตารางวันต้นปี

... แลให้ฟังสังเกตว่า ปีใดตั้งอยู่ชิดเหนือเส้นบันทึกที่ขีดตามขวางนั้น ในปีนั้นเป็นปี
อธิกมาสเหมือนปีที่มีในตารางดังนี้

ปี	จ.ศ.	วัน	ค.ศ.	วันฝรั่ง
2	1071	2	1709-10	11

ดังนี้ให้เข้าใจว่า ในปีฉลู จุลศักราช ๑๐๗๑ ซึ่งวันต้นปีเป็นวันจันทร์ ตรงกับคฤศตศักราช
๑๗๐๙ แล ๑๗๑๐ ซึ่งวันต้นปีตรงกับวันที่ 11 เดือนมาฆ ปี ๑๗๐๙ นั้นเป็นปีอธิกมาส
ดังนี้

แลให้ฟังสังเกตในช่องที่หมาย ค.ศ. คือคฤศตศักราชนั้น ถ้าที่ปีใดมีดอกจันท*
อยู่ท้ายศักราช ให้ฟังเข้าใจว่าปีนั้นเอา ๔ ทารขาดตัวเป็นอธิกวารฝรั่งคือ Leap Year
ลีปเยีย มีเดือนเพบรูวารี ๒๙ วันทุกแห่งไป...⁹

สรุปการใช้ภาษาแนวใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ 2 (พ.ศ. 2394-2434) ได้แก่ สารคดี
ซึ่งแปลมาจากภาษาอังกฤษ บทบรรณาธิการแบบส่วนตัว ข่าว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข่าวต่างประเทศ
การแจ้งความ ซึ่งเป็นจุดเริ่มของภาษาโฆษณา การเขียนแบบอธิบาย สารบัญ และดัชนี (ซึ่งยังไม่
มีคำเรียก)

ส่วนลักษณะของภาษาที่ใช้ในสมัยนี้นั้น ระบบการเขียน มีการสะกดคำที่ไม่สม่ำเสมอ มี
การแปรมาก เช่น คริสศักราช/คฤศตศักราช บางคำสะกดสม่ำเสมอแต่ต่างกับปัจจุบัน เช่น เปน
ตรง เลียด ฯลฯ มีการใช้เครื่องหมายวรรคตอน เช่น , และ . แต่ไม่สม่ำเสมอ และไม่เป็นที่
ตามหน้าที่แบบที่ใช้ในภาษาอังกฤษ มีการใช้คำทับศัพท์ตามการออกเสียง เช่น คำว่า ลันตัน
(London) โฟโตแครฟ (photograph) ปักกิ่ง (Peking) และท้ายที่สุด ลักษณะทางวากยสัมพันธ์
ของภาษาสมัยนี้เป็นแบบภาษาพูด กล่าวคือ ประโยคสั้นและมีคำสันธานน้อยมาก

3.3 การใช้ภาษาแนวใหม่ในช่วงเวลาที่ 3 (พ.ศ. 2435-2474)

ในสมัยนี้ สิ่งตีพิมพ์มีจำนวนและประเภทเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณจากสมัยที่ 2 หนังสือพิมพ์ราย
วันและวารสารที่ออกรายสัปดาห์ รายปักษ์ รายเดือน มีจำนวนมาก จากการสำรวจผู้วิจัยพบว่า สิ่ง

⁸จาก หนังสือพิมพ์ วรรณคดีเสศเล่ม ๑ แผ่น ๒๗ วัน ๖ เดือน ๘ แรม ๘ คำ ปิจอ อัฐศก ๑๒๔๘ หน้า ๓๑๐

⁹จากหนังสือพิมพ์ วรรณคดีเสศเล่ม ๑ แผ่น ๒๗ วัน ๖ เดือน ๘ แรม ๘ คำ ปิจอ อัฐศก ๑๒๔๘ หน้า ๓๒๕-๓๓๐

ตีพิมพ์ที่ออกเป็นประจำ (periodicals) มีทั้งสิ้น 348 ฉบับ เรียงลำดับจากที่มีจำนวนฉบับ (ยี่ห้อ หรือผู้ตีพิมพ์) มากที่สุดไปหาน้อยที่สุดดังนี้

สิ่งตีพิมพ์	จำนวนฉบับ	ตัวอย่าง
รายสัปดาห์	107	ตู้ทอง สารานุกรม ประมวลวัน บางกอกการเมือง
รายเดือน	97	ข่าวแพทย์ สารสมัย กลีกร สยามวิทยาศาสตร์
รายวัน	52	พิมพ์ไทย สยามราชฎร์ มอร์นิ่งโพสต์ ข่าวสด
รายปักษ์	47	ศรีนคร นารีนเทศ ตรุณเกษม สารคดี
ราย 3 เดือน	11	ทหารปืนใหญ่ บทบัณฑิตย ดุสิตสมิต
ราย ทศ	9	ทศวารันเทิง วิทยาสาร บันเทิงลิขิต
ไม่มีกำหนด	6	ภาพยนตร์ ชูชาติ นิสิตบันเทิง
รายสัปดาห์ละ 2 ครั้ง	5	ไทยแท้ ข่าวภาพยนตร์ ข่าวด่วน
ราย 2 เดือน	3	ราชินีบำรุง ตำรวจ มัชชวีรติกัสยาม
ราย 6 เดือน	3	ข่าวช่าง ปริณสร้อยแยล สนองโอรุสสุภากาชาตาฯ
ราย ปี	3	อิตีส์อิต ปทีปากร นาครสงเคราะห์
ราย 3 วัน	2	สยามไมตรี ไทยธวัช
ราย 5 เดือน	1	Met in Siam
ราย 3 สัปดาห์	1	นารีนาด
ราย 4 วัน	1	บางกอกแฮแรลด์

เป็นที่สังเกตได้ว่าสิ่งตีพิมพ์ที่มีกำหนดออกเป็นประจำในสมัยนี้มีหลายประเภท บางประเภทก็มีกำหนดแบบตามสะดวก แต่ที่มีผู้จัดพิมพ์มากที่สุดเห็นจะเป็น 4 ประเภทแรกที่มีจำนวนฉบับมากจนเห็นได้ชัด คือ หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ รายเดือน รายวัน และ รายปักษ์

เมื่อพิจารณาลักษณะของสิ่งตีพิมพ์ดังกล่าวแล้ว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันในด้านรูปเล่ม และการวางเนื้อหา ตลอดจนประเภทของเนื้อหา ในสิ่งตีพิมพ์เหล่านี้เองที่ข้าพเจ้าได้ค้นพบการใช้ภาษาแนวใหม่แบบต่าง ๆ ที่พัฒนาขึ้นในสังคมไทย ในช่วงเวลา พ.ศ. 2435-2474

เป็นที่สังเกตว่าในสมัยนี้ ยังปรากฏหนังสือพิมพ์ที่เป็นสองภาษาอยู่ เช่น The Siam Observer ในฉบับ January 3, 1910 (พ.ศ. 2453) มีการตีพิมพ์ทั้งภาษาอังกฤษ และภาษาไทย สลับกันไป โฆษณาก็มีทั้งภาษาอังกฤษและไทย บางหน้าพิมพ์ 3 คอลัมน์แรกเป็นภาษาอังกฤษ และ 2 คอลัมน์หลังเป็นภาษาไทย

การใช้ภาษาแนวใหม่ประเภทต่าง ๆ ที่พบในสมัยก่อนหน้านี้ ยังปรากฏอยู่เช่นเดิม ในตอนต้น ๆ ของช่วงเวลานี้ เช่นบทบรรณาธิการที่พูดถึงหนังสือ หรือเป็นแบบส่วนตัว ดังใน จดหมายเหตุ แสงอรุณ ปี 2435 และ 2442

การเขียนแบบอธิบายซึ่งเกิดขึ้นในสมัยที่แล้ว ในสมัยนี้มีมากแบบขึ้น เช่นมีคอลัมน์ “ความรู้เบ็ดเตล็ด” “รู้เล็กน้อย” ซึ่งสอนวิธีทำสิ่งต่าง ๆ เช่นวิธีคำนวณหาซ็อปี (ใน *เสนาศึกษาแลแพทยศาสตร์* 2465) และมีคอลัมน์วิธีทำอาหารด้วยในหลายฉบับ

การใช้ภาษาแนวใหม่ที่ผู้วิจัยพบว่าพัฒนาขึ้นในสมัยนี้มีดังนี้

พ.ศ. 2442 เริ่มมีบทความวิชาการสั้น ๆ ชื่อเรื่องมักขึ้นต้นด้วยคำว่า “กล่าวด้วย...” เช่น “กล่าวด้วยกิริยาที่ของโสโครกในโลหิตถ่ายออกมาเป็นน้ำต่าง ๆ” “กล่าวด้วยไตแลประโยชน์ต่าง ๆ ของไต” “กล่าวด้วยประโยชน์แห่งหนังผิวกาย” “กล่าวด้วยประโยชน์ของผิวน้ำ” “กล่าวด้วยสิ่งซึ่งมีชีวิต” “กล่าวด้วยของที่เกิดขึ้นเมื่อขณะเนื้อกล้ามเนื้อหดตัวสั้นเข้า” “กล่าวด้วยกิริยาที่เนื้อกล้ามเนื้อกระตุก” “กล่าวด้วยร่างกายของเราเปรียบกับเครื่องกลจักร” (ใน *จดหมายเหตุแสงอรุณ* 2442) ถึงแม้จะเป็นเรื่องแปลก็ตาม แต่ผู้แปลดูเหมือนจะต้องการแสดงให้เห็นว่าเป็นการเขียนประเภทหนึ่งซึ่งมีวัตถุประสงค์เชิงวิชาการ คือ เพื่อเผยแพร่ความรู้ในศาสตร์ด้านใดด้านหนึ่งอย่างเป็นทางการ เครื่องขริม และเอาจริงเอาจัง

พ.ศ. 2445 ภาษาโฆษณาเริ่มมีการเล่นอักษรตัวเล็กและใหญ่ ดังตัวอย่างจาก *จดหมายเหตุแสงอรุณ* (2445) ดังนี้

<p>ห้าง เอช ทีพีแมน แอน โก ตั้ง อยู่ ที่ ถนน เพ็ชร นวน ใน เมือง ขาย ภาชนะ เงิน อย่าง ดี ที่ สุด ซึ่ง ทำ ใน เมือง ช่างกฤษ ขาย เพชร พลอย ต่าง ต่าง ห้าง นี้ ชื่อ ขาย เงิน ทอง โบราณ รับ จ้าง ทำ เพชร พลอย แล เครื่อง เงิน ขาย นาฬิกาพก นาฬิกา ตั้ง หีบ เข็ม กับ เครื่อง นาฬิกา เงิน แล ทอง เป็น อย่าง ถูก ที่ สุด ใน กุญ เพท ขาย เครื่องรด กับ อวน มี อย่าง ดี ที่ สุด ซึ่ง ทำ ใน เมือง ฮังการ รับ จ้าง แกะ นาฬิกา ต่าง ๆ เป็น การ สำคัญ</p>	<p>โรง เวียน ตรีศเทียน ไฮตัก อยู่ บ้าน พวก คู อเมกัน สำหน มี ที่ก ใหญ่ กว้าง ขวาง สำหรับ เลี้ยง กุ้งบวบ ตาม ขรรมนิยม ยุโรป สอน หมื่อ ไทย หมื่อ ฮังการ กับวิชา กุ้ง ดั่ง ต้น ไม้ ไม้ จะ คิด เอา ค่า เลี้ยง อย่าง ที่ หนึ่ง เต็ม ละ ยี่สิบ บาท ค่า เลี้ยง อย่าง ที่ สอง เดือน ละ แปด บาท ค่า สอน เดือน แลกับ ค่า ค้ำ ขอ เชิญ ท่าน ทิพนาม เวียน หมื่อ ฝาก ไป ถึง คู เจ เอ อกัน ผู้ เป็น อาก</p>
--	--

พ.ศ. 2445 นับเป็นปีแรก ของการตีพิมพ์ เรื่องอ่านเล่นในรูปนวนิยายแปล เรื่องแรกคือ เรื่อง ความพยาบาท แปลโดย แม้วิน (นามแฝง) จากเรื่อง *The Vendetta* โดย Marie Corelli ลงพิมพ์ใน *ลักขิตยา* พ.ศ. 2445 และต่อมามีผู้เขียนนวนิยายเลียนแบบเรื่อง ความพยาบาท แต่

เปลี่ยนเรื่องให้จบแบบมีความสุขคือแทนที่จะเป็นการฆ่าล้างแค้น กลับเป็นการจบด้วยการให้อภัย และให้ชื่อนวนิยายเรื่องนี้ว่า ความไม่พยายาท ซึ่งนักวิชาการบางท่านถือว่าเป็นนวนิยายเรื่องแรกที่เขียนโดยคนไทย¹⁰

พ.ศ. 2456 เริ่มมีบทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ที่ไม่ได้พูดถึงหนังสือแต่ตีพิมพ์เรื่องอื่น เช่น คำถวายไชยมงคล ในบทบรรณาธิการ ของ กรุงเทพฯเดลิเมล์ ฉบับ 4 มกราคม 2456 ดังนี้

กรุงเทพฯเดลิเมล์

วันอาทิตย์ที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖

คำถวายไชยมงคล

แต่

สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ

พระบรมราชชนนี

ในงานมงคลสมัย

เฉลิมพระชนม์พรรษา

พระพุทธศักราช ๒๔๕๖

วันอาทิตย์ที่ ๔ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๖

ราช ๒๔๕๖

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปก

เกล้าปกกระหม่อม

ข้า พระพุทธเจ้าคณะหนังสือพิมพ์

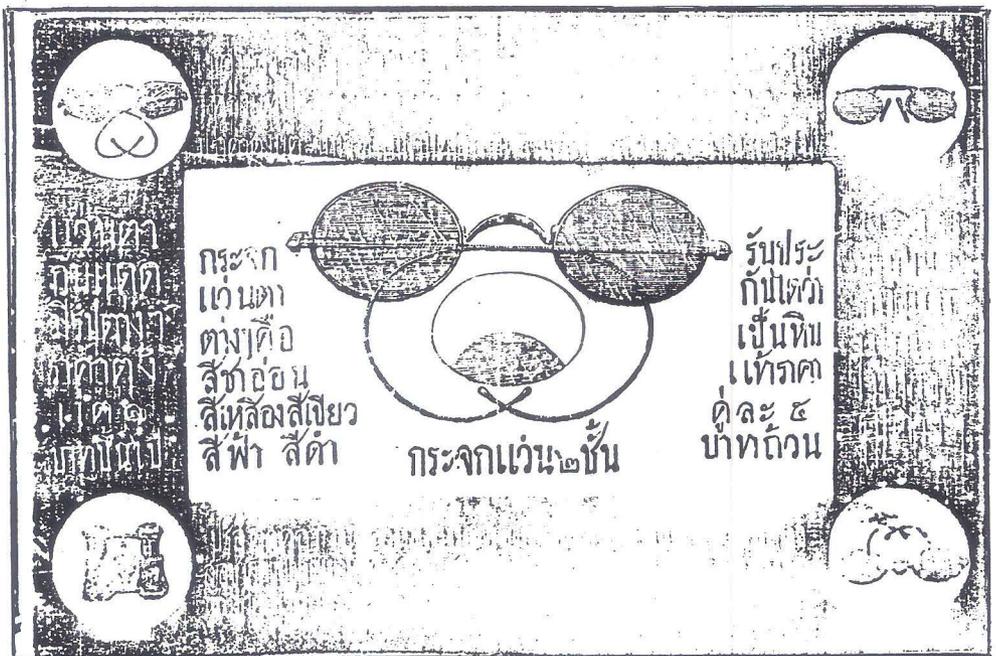
กรุงเทพฯเดลิเมล์ ขอพระราชทาน

พระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูล

¹⁰ ก่อนหน้านี้ ในสังคมไทยมีการเขียนนิทาน หรือเรื่องจักรๆวงๆ ไม่ใช่การเขียนจากจินตนาการและเหมือนจริง เช่นนวนิยาย อย่างไรก็ตาม มีหลักฐานว่าการเริ่มรู้จักการเขียนทำนองนี้อาจเริ่มแล้วเมื่อ หนังสือพิมพ์ *วชิรญาณวิเศษ* ตีพิมพ์เรื่องสั้น “สนุกนีก” เขียนโดยหม่อมเจ้าพิชิตปรีชากรณ พ.ศ. 2429 เป็นเรื่องเกี่ยวกับภิกษุ 4 รูปในวัดบวรนิเวศ ซึ่ง ปรีชากันถึงแผนที่จะสึกในอนาคต เรื่องนี้ทำให้เจ้าอาวาสวัดนี้โกรธมากถึงกับถวายฎีกาขอลาออก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเขียนจดหมายส่วนพระองค์ไปยัง เจ้าอาวาสเพื่ออธิบายว่านั่นเป็นเรื่องไม่จริง เขียนจากจินตนาการให้อ่านเล่นเท่านั้น เหตุการณ์นี้แสดงว่าคนไทยยังไม่ชินกับการเขียนเรื่องอ่านเล่นแบบฝรั่งในสมัยนั้น (ดูรายละเอียดใน Senanan 1975: 63-64 และ Rutin 1978:20-21)

แต่สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี ทรราช
 ฝ่าละอองธุลีพระบาท
 ด้วยวาระนี้เป็นมหามงคลสมัย
 เฉลิมพระชนม์พรรษาของพระองค์ ซึ่ง
 ทรงพระเจริญพระชนมายุ บรรจบรอบ
 กึ่งร้อย พรรษกาลบริบูรณ์แล้ว...

เริ่มมี การเขียนข่าวเกี่ยวกับกิจกรรมในพระราชสำนักโดยเฉพาะ เรียกว่า “ข่าวในพระราชสำนัก” นอกจากนั้นยังมีการลงรายนามผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์” ด้วย
 เริ่มมีการโฆษณา (เรียกว่า “แจ้งความ”) แบบมีภาพประกอบ และการใช้ภาษาที่กระชับขึ้น ดังตัวอย่างข้างล่างนี้¹¹

เริ่มมีการเขียนแบบประกาศ ใช้คำว่า “ประกาศ” เช่น “ประกาศพระราชทานนามสกุลครั้งที่ ๙” ในกรุงเทพฯ เดลิเมต์ วันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖

¹¹ จาก กรุงเทพฯ เดลิเมต์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑๑๘๖ วันอาทิตย์ที่ ๔ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๖

พ.ศ. 2461 เริ่มมีการเขียนเชิงวิชาการแบบเป็นทางการเต็มที่ทั้งในรูปบทความและตำรา มีการใช้ภาษาเป็นทางการ มีคำนำ มีการใช้คำไทยที่บัญญัติขึ้นให้เทียบเท่าคำอังกฤษ ซึ่งเขียนไว้ในวงเล็บ และมีการใช้ภาพประกอบ บรรยายว่า “รูปที่...” ข้างล่างนี้ เป็นตัวอย่างของการเขียนเชิงวิชาการ

การผ่าตัด

(คัดจากตำราผ่าตัดของนายพันโท หลวงศักดาพลรักษ์)

คำนำในการผ่าตัด

ความประสงค์ของการผ่าตัด

การผ่าตัดเป็นวิชาสำคัญอันหนึ่งในการรักษาโรคต่าง ๆ ช่วยให้คนพ้นจากอันตรายรอดตายได้ แต่การที่มีคนตายบ้างโดยการผ่าตัดนั้น หาวิชาผ่าตัดทำให้คนตายไม่... คนโดยมากพากันเข้าใจผิด คิดเสียว่าการรักษาพยาบาลโดยวิธีใหม่นั้นใช้การผ่าตัดเป็นพื้น... อันที่จริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ กลับตรงกันข้ามเสียอีก เหตุที่ต้องทำการผ่าตัดก็เมื่อจำเป็น และเพื่อประโยชน์ต่อไปนี้...

นี่แหละเป็นความประสงค์ที่เราทำการผ่าตัด หาใช่ว่าอะไร ๆ ก็ต้องผ่าตัดทั้งนั้นเมื่อไร และจงจำเป็นหลักไว้ว่า “เราไม่ทำการผ่าตัดเลย ถ้ารักษาโดยวิธีอื่นได้ดีกว่า” ...

วิธีย้อมแบคทีเรียให้ติดสีต่าง ๆ

ของ

นายร้อยเอกเจิม หุตะดิลก

และนายร้อยตรีพ้อง ถนนอมชาติ

เมื่อต้องการย้อมของสิ่งใด ๆ เช่น หนอง, โลหิต, เสมหะ หรือเชื้อโรคที่เราปลูกไว้ (Culture) ให้เอาสิ่งเหล่านี้มาละเลงบนกระจก...

สีต่าง ๆ ที่ใช้ในการย้อมเชื้อโรคนั้นมีอยู่ ๒ ชนิด ๆ หนึ่งเป็นด่าง (Alkaline) อีกชนิดหนึ่งเป็นกรด (Acid) ... ชนิดต่างนั้นเป็นสีสำหรับย้อมตัวแบคทีเรียและนิวเคลอุส (Nucleus) ของเซลล์ (Cells) ...¹²

พ.ศ. 2464 เริ่มมีการเขียนกิตติกรรมประกาศ (Acknowledgments) แต่เรียกชื่อว่า “อนุโมทนาคุณ” เพื่อแสดงความขอบคุณบุคคลต่าง ๆ ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

¹²จาก จดหมายเหตุทางการแพทย์ สิงหาคม พ.ศ. 2461 หน้า 233-234 และ 219-220

อนุโมทนาคุณ

ท่านทั้งหลายซึ่งมีนามต่อไปนี้ได้ส่งหนังสือมาบำรุงห้องสมุดของโรงเรียนนี้เป็นพระเดชพระคุณ ซึ่งอุโฆษสมัยขอประกาศให้ท่านผู้อ่านร่วมอนุโมทนาด้วย คือ

๑. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ สภานายกหอพระสมุดวชิรญาณ สำหรับพระนคร ทรงประทานบทละครเรื่องมณีพิไชย, ประชุมบทรำโคม, เรื่องละเต๋นลันได, นิทานเทียบสุภาษิต...

๒. กระทรวงศึกษาธิการส่งพระราชนิพนธ์ธรรมาธรรมะสงคราม, ... รายงานลูกเสือ, รายงานศิลปหัตถกรรม ครั้งที่ ๘ ...¹³

เริ่มมีบรรณาธิการแบบแสดงทัศนะ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความคิดเห็น ทัศนะหรือจุดยืนของบรรณาธิการ หรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ แต่ที่ผู้วิจัยพบเป็นครั้งแรกในสมัยนี้มีชื่อคอลัมน์ว่า “วิสาสะนุเคราะห์” ตัวอย่างในหนังสือพิมพ์ *แสงอาทิตย์* ดังนี้

แสงอาทิตย์

วันเสาร์ที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๔

วิสาสะนุเคราะห์

มารยาสภาพ

(โดย จาคา)

ข้าพเจ้ารู้สึกกระตือรือร้นมากในการที่นำเรื่องต่อไปนี้มาเขียน แต่ก็ด้วยเหตุที่มาคำนึงถึงมารยาสภาพ คือลักษณะแห่งความเป็นอยู่อันลวงได้แพร่หลายมากขึ้นเป็นอันดับ เป็นเหตุประการหนึ่งที่กระทำให้มนุษย์ต้องเสียคน จึงสมควรที่จะนำอุทาหรณ์ขึ้นมากล่าว เพื่อว่าถ้าเป็นประโยชน์อยู่ ก็จะได้เป็นบทเตือนชายหนุ่มให้เร่งรำลึกถึงทำที่อันดีของตน
หนังสือพิมพ์ไทยได้กล่าวถึงเรื่องการคบหญิงแพศยา มีความว่า....

¹³ ทัศนะสมัยอุโฆษสมัย พ.ศ. ๒๔๖๔ หน้า ๘๑

พ.ศ. 2465 เริ่มมีการเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้อ่านแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ หรือเพื่อเป็นสื่อกลางให้ผู้อ่านสื่อสารปัญหาต่างๆถึงองค์กรอื่นๆ ใช้ชื่อคอลัมน์ว่า “จดหมาย” หรือ “จดหมายเปิดผนึก” ซึ่งมีตัวอย่างการเขียนดังนี้

จดหมาย

วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๕

คำนับมายังท่านบรรณาธิการหนังสือสยาม
สารสินทราบ

ขอท่านช่วยกรุณานำจดหมายของข้าพเจ้า
ลงในหนังสือพิมพ์ของท่านด้วย ข้าพเจ้าจะขอบ
คุณท่านหาหน่อยไม่

เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๕ เวลา
๕ ก.ท. มีชายคนหนึ่งได้เข้าไปซื้อบุหรีที่การึก
ที่ร้านยี่หื้อหลีฮวด ปากตรอกลำเพ็งตรงสะพาน
หัน จีนผู้ขายเป็นผู้ที่ค่อนข้างแก่มีหนวดแต่ไม่
ทราบชื่อไร เมื่อซื้อตกลงแล้วเป็นราคา ๑
บาทถ้วน แต่ชายผู้นั้นหาทันสังเกตไม่เพราะจะ
รีบไปธุระ พอขึ้นนั่งรถลากก็ฉีกกระดาษที่ห่อ
กระป๋องออก กระดาษที่ห่อนั้นทำเรียบร้อยมาก
พอฉีกออกก็แลเห็นกระป๋องบุหรีเป็นกระป๋อง
เก่าฝากระป๋องก็ได้ถูกเปิดแล้ว เมื่อชายผู้นั้น
เปิดฝาออกดูแทนที่จะได้พบตัวบุหรี กลับกลายเป็น
พบก้อนหิน ๑ ก้อนกับกระดาษฟางห่อรวม
อยู่ในกระป๋อง... เมื่อการเป็นเช่นนี้เข้า ชายผู้นั้น
ก็ลงจากรถมาต่อว่ากับจีนผู้ขาย จีนแก่ผู้นี้เถียงว่า
ไม่ยอมรับคืนเพราะไม่ใช่ของ ๆ เขา... นี้แหละข้า
พเจ้าขอเตือนนักการึกไว้อีก จงระวังสังเกตให้ดี
อย่าให้ถูกของปลอมแทนได้เพราะจะนำไปเกิด
ความรำคาญเดือดร้อนขึ้นจนหาสารระมิได้...

ผู้รู้เห็น

(การที่เราเอาจดหมายฉบับนี้ลงพิมพ์ ก็เพื่อ
ความรู้สำหรับนักสูบการึก ในเมื่อผู้ที่ซื้อไปเป็นที่
เชื่อได้ดังนี้ เราเห็นว่าหลีฮวดควรจะค้นคว้าหา
เค้าเงื่อนดู แล้วนำความแจ้งต่อบริษัท เพื่อบริษัท

จะได้จัดการต่อไป บ.ก.)¹⁴

จดหมายเปิดผนึก

จังหวัดพระนคร

วันที่ ๘ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๕๖๔
แจ้งความมายัง บริษัทไฟฟ้า ตำบลช้าง
วัดเสียบ

ด้วยตามข่าวที่ปรากฏในหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์บางฉบับว่า ไฟฟ้ารายดวงประจำตึกแถวตามถนนสายต่าง ๆ เสีย หรือดับบ่อย ๆ นั้น ข้าพเจ้าผู้หนึ่งได้เอาใจใส่สังเกตอยู่เหมือนกัน บัดนี้ได้ทราบว่ ในเดือนมกราคมนี้ ไฟฟ้ารายดวงที่ตึกแถวถนนแพรงภูธร แลแพรงนรา เสียหรือดับตั้งแต่เวลา...

กิจการของบริษัทไฟฟ้านี้มีผู้กล่าวชมเชยอยู่ว่า ได้ระเบียบเรียบร้อยเคร่งครัดดีเป็นอันมาก ... เช่น กำหนดวันปรับแลตัดสายไฟฟ้า ก็เที่ยงเป่งหาที่ตำหนิไม่ได้อยู่แล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ ถ้าบริษัทจะนั่งนอนใจหรือเพิกเฉยให้ไฟฟ้าเสียหรือดับบ่อย ๆ แลเป็นเวลาตั้ง ๑๑-๑๒ ชั่วโมงดังกล่าวแล้ว บริษัทจะไม่คิดบ้างหรือว่าฝ่ายผู้เช่าดวงไฟฟ้าต้องได้รับความเสียหาย...

ข้าพเจ้าเห็นว่า บริษัทไฟฟ้าควรจะต้องกำชับกำชาเจ้าพนักงานให้เอาใจใส่กระทำการตามหน้าที่โดยซมึกเขม้น อย่าปล่อยมือให้ไฟฟ้าดับหรือเสียบ่อย ๆ ดังกล่าวมาแล้ว จึงจะป้องกันข้อครหาได้มิดชิด

พเนิน ¹⁵

¹⁴สยามสาสน์ วันศุกร์ที่ ๖ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๕๖๕ หน้า ๔

¹⁵หนังสือพิมพ์ บางกอกเซเรลด์ พ.ศ. ๒๕๖๔

พ.ศ. 2465 เช่นกัน พบว่าเริ่มมีการใช้คำว่า “ชาวต่างประเทศ” และภาษาที่ใช้ดูเหมือนจะเป็นทำเนียบภาษาการรายงานข่าวคล้ายกับในปัจจุบันแล้ว ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

ชาวต่างประเทศ

ปราศจากสามี มีชีวิตอยู่ไม่ได้
เมื่อเสร็จการศพของมิสเตอร์ คอร์ดเนย์ มาร์ตินเดล
เวท ได้สัก ๒-๓ ชั่วโมง มิสซิส คลารา อติเลด
เวท ภรรยาอายุ ๒๗ ปี ก็ได้ตายไปด้วยอีกคนหนึ่ง
มีผู้กล่าวว่า เมื่อมิสเตอร์เวท ตายได้สัก ๒ ชั่วโมง
มิสซิส เวท ผู้ซึ่งมีความเศร้าโศกเสียใจอย่างยิ่ง ก็ได้เข้าไปนอน
ในวันรุ่งขึ้น หล่อนก็มีอาการหมดสติ ไม่รู้ตัว
ต่อมาอีกสองสามวัน หล่อนก็ถึงแก่กรรม...
นายแพทย์มิลิแกนกล่าวว่า ทั้งนี้เนื่องด้วยเจ้าหล่อน
กินยาพิษฆ่าตัวตายเสียในขณะที่เสียใจจนหมดสติ ¹⁶

เริ่มมีคอลัมน์ ตอบจดหมายผู้อ่าน ซึ่งทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างหนังสือพิมพ์กับผู้อ่าน และเป็นเครื่องมือให้บรรณาธิการชี้แจงข้อเท็จจริง หรือไขข้อข้องใจต่างๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตอบจดหมาย

เสนาบุตร-- ยินดีที่จะสนทนากับท่านเสมอ เรื่องคูปอง
นั้น เราได้ชี้แจงไว้ในฉบับที่ ๑๑ แจ่มแจ้งแล้ว ที่ขอร้องให้
เราลงเรื่องเงินจนเต็ม ๒ หน้า นั้น เราจะปฏิบัติตามคำของ
ท่านได้ต่อเมื่อเราได้เพิ่มหน้ากระดาษขึ้นอีก...

อาปามาจัน. พ.พ.--ขอขอบใจที่ท่านเอื้อเฟื้อลงนามเปน
สมาชิก เราได้จัดส่งหนังสือไปให้ตามความจำนงค์ของท่าน
แล้ว...

UP-TO-DATE-- การตัดสินใจโดยแฟร์ที่สุดสำหรับท่าน
ผู้อ่านทั้งหลายที่ต้องการทราบ เราจึงขอบรรยายในที่นี้เสียที่
เดียว ระเบียบการตัดสินใจของเรา ใช้วิธีให้คะแนน แลผู้ที่ให้
คะแนนก็คือชาวคณะแลกรรมการ เมื่อรวมคะแนนของบทใด

¹⁶สยามสารณ์ วันศุกร์ที่ ๑ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๕ หน้า ๔

ได้มาก ก็ยกเป็นที่ ๑-๒-๓ ตามลำดับ...¹⁷

พ.ศ. 2467 เริ่มมีบทความวิชาการที่ใช้ชื่อสาขาเป็นชื่อเรื่องเพื่อเผยแพร่ความรู้เฉพาะสาขา เช่น สุขวิทยา ภูมิศาสตร์ ในหนังสือพิมพ์จดหมายเหตุแสงอรุณ
เริ่มมีคอลัมน์ ถาม-ตอบ เพื่อให้ความรู้รอบตัวแก่ผู้อ่าน เช่นตัวอย่างดังนี้

ปัญหา

๑. ถาม:- ทำไมดวงดาวจึงยิบ ๆ

ตอบ:- เป็นเพราะแสงสว่างแล่นผ่านอากาศหนาวบางแล้วร้อนเย็นต่าง ๆ ตีกรีกันเป็นเนืองนิจ และทั้งแสงสว่างนั้นมิได้แล่นเป็นสายตรง แต่ตัดเป็นมุม ๆ เหมือนคนคดกฤษผ่านอากาศไป ตาของเราที่จ้องดูจึงเห็นว่าเต็นยิบ ๆ ยิ่งดวงที่ไกลขอบฟ้าก็ยิ่งดูยิบ ๆ มากกว่าที่อยู่ตรงเหนือ ๆ ศีรษะของเรา...¹⁸

เริ่มมีโฆษณาย่อย (classified ads) เพื่อให้ข้อมูลที่แยกเป็นประเภทชัดเจน เป็นการสะดวกในการค้นหาและติดต่อ เช่นตัวอย่างดังนี้¹⁹

พระพุทธศักราช ๒๔๖๘

<p>ห้างความร่มเย็น ร่มไม้</p> <p>โรงรถยนตร์ ขวซ เดิม มนวงค์</p> <p>ถนน รวงเมือง</p> <p>โทรศัทพ์ ๑๒๘๘</p>
<p>โรงรถยนตร์ รุน๘๐</p> <p>ถนน เชาวราช</p> <p>โทรศัทพ์ ๑๒๘๘</p>
<p>โรงรถยนตร์ คันคนเค็ง</p> <p>ถนน รวงวงค์</p> <p>โทรศัทพ์ ๑๒๘๘</p>
<p>โรงรถยนตร์ เชื้อผูกค</p> <p>ถนน เชาวราช</p> <p>โทรศัทพ์ ๑๒๘๘</p>

<p>โรง รถยนตร์ ศีร์รัง</p> <p>ถนน ยศ๕</p> <p>โทรศัทพ์ ๘๘๘</p>
<p>โรง รถยนตร์ จัมนู</p> <p>คึกแถว หน้า โรงเรียน มพจนม รรราชฉ</p>
<p>โรง รถยนตร์ งานรชยามยนต์</p> <p>คึกแถว หน้า ศาลา เชาวราช</p>
<p>โรง รถม่า พวงวงศีร์รัง</p> <p>ถนน ฉิมขวาง</p> <p>โทรศัทพ์ ๑๒๘๘</p>
<p>โรง รถฉิม</p> <p>ถนน ฉิม</p> <p>โทรศัทพ์ ๑๒๘๘</p>

<p>ขุนตงอาหารทีละคต</p> <p>เนตบัณเจต</p> <p>รับ แก่ คต ทัว พระ ราช อาณา จักร</p> <p>ต้่านัก งาน ค่ำมด ตี แยก มหาวนาค</p> <p>จังหวัด พระ นคร</p>
<p>นายพุตรัตน์ ณหนองคาย</p> <p>เนตบัณเจต</p> <p>รับ แก่ คต ทัว พระ ราช อาณา จักร</p> <p>ต้่านัก งาน ถนน วรจักร</p> <p>จังหวัด พระนคร</p>

¹⁷สยามสาสน์ วันศุกร์ที่ ๒๕ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๕ หน้า ๔
¹⁸จดหมายเหตุแสงอรุณพ.ศ. ๒๔๖๗ หน้า ๕๑๘
¹⁹จากหนังสือพิมพ์ มอนิ่งโพสต์ วันอังคารที่ ๑๕ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๗

พ.ศ. 2468 เริ่มมีบทความวิชาการแบบบรรยาย เป็นเรื่องที่คนไทยเขียนเอง (ไม่ใช่เรื่องแปล) เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ สังเกตได้ว่าใช้คำอังกฤษน้อยลง ภาษามีความเคร่งขรึม น้อยกว่าบทความแปล น่าจะถือว่าเป็นทำเนียบภาษาการบรรยายมากกว่าบทความวิชาการทั่วไป เช่นเรื่องข้าวกับการสีข้าว ดังนี้

เรื่องข้าวกับการสีข้าว

ของ

นายโชติ สวะเปารยะ

เครื่องต้นกำลังใช้ในการสีข้าว

เท่าที่ได้บรรยายในเรื่องการสีข้าวมาแต่เดือนก่อนพอเป็นสังเขปนั้น ไซว่า จะละเอียดเพียงพอก็หาไม่ได้ จึงขอโอกาสบรรยายให้ท่านฟังดังต่อไปนี้:-

เครื่องต้นกำลังใช้ในการสีข้าวนี้ ขอให้ท่านผู้อ่านพึงเข้าใจว่าส่วนสำคัญในการได้เสียจากผลกำไรของการสีข้าวตกอยู่แก่เครื่องต้นกำลังโดยแน่แท้ การเลือกสรรพ์เครื่องจักรประเภทนี้มาใช้ในการสีข้าว เป็นเหตุให้ท่านผู้คิดแสวงหาประโยชน์ในทางสีข้าว ต้องใช้การพินิจพิเคราะห์หรือเรียนรู้ความเป็นไปของเครื่องจักรประเภทนี้ให้ถ่องแท้ก่อนก็จะพึงได้ประโยชน์อันใหญ่ยิ่ง...

เครื่องจักรประเภทนี้เท่าที่ได้เห็นใช้กันในบ้านเราทุกวันนี้ จำแนกได้เป็น ๒ ชนิด ๆ ๑ เรียกตามภาษาฝรั่งแปลว่า เครื่องประจำสถานที่ เครื่องชนิดนี้หมอน้ำกับเครื่องวางอยู่ห่างจากกัน... อีกชนิดหนึ่งเรียกตามภาษาไทยว่าเครื่องหลังหม้อ ผู้สร้างเครื่องจัดวางเครื่องจักรไอน้ำไว้บนหลังหม้อ...²⁰

ก.ข.ค. นายาลักษณ์

โดย

รัศมีแอ็กโทนิค

(รัศมีคู่ปรปักษ์กับกระจกถ่ายรูป)

แจ้งความ-- การเขียนเรื่องการถ่ายรูปนี้ ผู้เขียนมิได้มุ่งจะให้เปนตำรับตำราอย่างใด หมายเพียงแต่จะเปิดเผยความรู้เท่าที่คิดเห็นและได้ทดลองมาแล้วได้ผล บ้างไม่ได้ผลบ้างเหล่านี้ ย่อมพึงทราบว่าเป็นหน้าที่ของผู้แสวงหาความรู้ ในทางนี้เอง จึงจะเรียกว่าหน้าที่ของนักเรียนพึงกระทำ... เพราะฉะนั้นการเขียนเรื่องนี้เปนอันว่าข้าพเจ้าเขียนสุ่ม ๆ ไปก่อน เมื่อท่านเห็นชอบมา

²⁰ จาก สยามวิทยาศาสตร์ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ตอนที่ ๕ หน้า ๘๗๕

พากลอย่างไร ก็แล้วแต่ท่านจะคิดเอาตามความพอใจเถิด ข้าพเจ้า
ไม่ขัดความคิดท่านเลย

ว่าด้วยกล้องถ่ายรูป

ก.ข.ค. ในเล่มก่อนได้กล่าวถึงกล้องถ่ายรูปชนิดต่างๆ แต่ที่ไม่บรรยาย
ให้ท่านทราบทุกชนิดว่ามีอะไรและอย่างไรดึกว่าอย่างไรนั้นเกรงจะเป
นการเบื่อ... แต่ในตอนนี้ขอให้ทราบวิธีสร้างกล้องเล็กๆ ก่อน กล่าวคือ...²¹

จะเห็นได้ว่าวจนลีลาที่ใช้ในบทความทั้งสองบท ที่แสดงข้างต้น เป็นวจนลีลาที่เอียงไปทาง
ภาษาพูดมากกว่าจะเป็นภาษาเขียนที่เคร่งขรึม ผู้เขียนเขียนเหมือนกำลังบรรยายต่อหน้าผู้อ่าน
สังเกตได้จากอารมณ์บทที่เป็นกันเอง และการใช้คำในภาษาพูดว่า “บรรยายให้ท่านฟัง” “ขอให้
ท่าน...” “ที่เห็นใช้ในบ้านเรา” “เรียกตามภาษาฝรั่งแปลว่า...” “ตำหรับตำรา” “เพนอันว่า”
“เขียนสุ่มๆ ไปก่อน” “เห็นชอบมาพากลอย่างไร” “ก็แล้วแต่ท่าน” “เถิด”

นอกจากตัวอย่างข้างต้น ยังมีบทความวิชาการอีกประเภทที่ตัดลีนยากกว่าเป็นเรื่องที่คน
ไทยเขียนเองหรือแปลจากภาษาอังกฤษ อันที่จริงแล้วนับตั้งแต่ปีนี้เป็นต้นไป เป็นการยากที่เด็ยที่
จะระบุว่าบทความใดเป็นบทความที่คนไทยเขียนเอง หรือเป็นบทความแปล ยกเว้นแต่ผู้เขียนจะ
บอกว่าแปลหรือเรียบเรียงมาจากต้นฉบับภาษาอังกฤษเรื่องใด ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของบทความ
ดังกล่าวที่พบในข้อมูล

เทพธิดาไฟฟ้า

โดย คณะสยามวิทยาศาสตร์

ยังมีสิ่งอะไรบ้างซึ่งเราจำเป็นต้องคอยได้รับจากอำนาจไฟฟ้า²²

ความเจริญของสัตตวรรษที่ ๒๐

ไฟฟ้า เมื่อสมัยครึ่งสัตตวรรษที่ล่วงแล้ว ก็มีใช้สิ่งซึ่งแปลกประหลาดหรือพิศดาร
ไปกว่าของพิงพิศวงในทางวิทยาศาสตร์แต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ณ บัดนี้ได้กลายเป็นองค์
แห่งความเจริญอันสำคัญยิ่ง และเราไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้...²³

²¹จาก สยามวิทยาศาสตร์ตอนที่ ๑๐ หน้า ๘๘๓ พ.ศ. ๒๔๖๘

²²เป็นที่สัง เกตได้ว่าประ โยคนี้ใช้ภาษาแปลก ฟังดูเหมือนแปลมาจากภาษาอังกฤษ แต่ก็เดายากกว่าประโยคดั้งเดิม
คืออะไร คำว่า “อะไร” เข้าใจว่าเป็นการสะกดแบบหนึ่งของคำว่า “อะไร”

²³ประ โยคนี้ฟังดูแปลกและซับซ้อน สิ่งนี้เองทำให้ข้าพเจ้าคิดว่าบทความนี้น่าจะเป็นบทความแปล คำว่า
“สัตตวรรษ” ก็เขียนต่างกับบรรทัดข้างบน แต่ทั้งสองคำก็ต่างจากคำ “ศตวรรษ” ในปัจจุบัน

การรับใช้ของไฟฟ้านี้ สถิตยอยู่แทบทุกแห่งทุกตำบล เช่นในการหัตถกรรม, การค้นหาทางวิทยาศาสตร์ และความต้องการรื้อแปดของปดยบันกาลแห่งชีวิตเรา....

ในสมัยนี้ผู้พยายามเที่ยวแสวงหา “บ่อเกิดกำลังไฟฟ้าโดยธรรมชาติ” แทบทุกประเทศซึ่งเป็นการสำคัญแห่งเศรษฐกิจ ในอนาคตความจำเป็นอันนี้เกิดเนื่องมาจากจำนวนอันลดถอยของแกลบ, ไม้พื้น และน้ำมันเชื้อเพลิงใต้บาดาล...²⁴

ในปีนี้มีเริ่มมีการลงพิมพ์คอลัมน์เรื่องตลก ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อความบันเทิงและถือเป็นศิลปะของการใช้ภาษาแบบหนึ่ง อันที่จริงแล้วการเล่าเรื่องตลกน่าจะมีมานานแล้วในสังคมไทย แต่การเขียนให้อยู่ในรูปของ jokes และตีพิมพ์นั้นผู้วิจัยถือว่าเป็นการใช้ภาษาแนวใหม่ เช่นคอลัมน์ “ชวนหาว” ดังนี้

ชวนหาว

“ช่อมาลี”

หนูจ๋องวิ่งเข้ามาหามารดาเป็นครั้งที่ ๕ เพื่อขอสตางค์ไปดูภาพยนตร์ มารดาจึงตวาดเอาไว้ว่า:

“เอ! อ้ายนี่กวนรำไร บอกไม่ให้ละก็ไม่ให้บ้างซี เจ้าจะต้องกวนใจข้าอีกกี่ครั้งกันนะ?”

หนูจ๋องเดินหน้าเศร้าจะออกประตูไป แต่แล้วหันมาพูดกับมารดาว่า “หนูคิดไม่ออกเลยว่าทำไมพ่อแกถึงว่าแม่ี่ละช่างเปลี่ยนใจง่ายเหลือเกิน แต่หนูไม่เห็นจริงเลย!”

* * * * *

“เอ๊ะ! ทำไมแกถึงยังไม่กินกะท่อนอีกเล่า?”

“ยังก่อน, ต้องรอข้าวก่อน”

“ทำไมต้องรอด้วย จะกินเสียคนเดียวไม่ได้รี?”²⁵

พ.ศ. 2469 พบคำว่า “สารบาญ” ใช้เป็นครั้งแรก ใน สตรีไทย ปีที่ ๑ เล่ม ๓ วันจันทร์ที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๙ ดังนี้

สารบาญ

๑ มรรยาทของภรรยา.....หน้า ๕

๒ รั้วข้าวสตรี.....หน้า ๙

²⁴จาก สยามวิทยาศาสตร์พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ เล่มที่ ๑ ตอนที่ ๕ หน้า ๕๐๕

²⁵จาก สยามวิทยาศาสตร์ ๔ กันยายน พ.ศ.๒๔๖๘ ตอนที่ ๕ หน้า ๘๘๓

๓ ประกาดกวี.....	หน้า ๑๙
๔ เพ็ชรของเธอ.....	หน้า ๒๐
๕ ชตาของหล่อน.....	หน้า ๒๒
๖ เรื่องความลับของนักบวช.....	หน้า ๒๕
๗ จากโต๊ะบรรณาธิการนี้.....	หน้า ๒๙

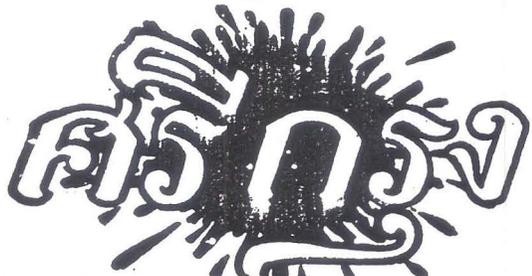
พ.ศ. 2472 เริ่มมีการพาดหัวข่าวซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านสนใจข่าว และให้รวดเร็วในการสื่อสาร ดังตัวอย่างข้างล่างนี้²⁶ และนอกจากนั้น การโฆษณาเริ่มจำกัดเนื้อที่และสั้นกะทัดรัดมากกว่าสมัยก่อนนี้ดังในตัวอย่างข้างล่างเช่นกัน²⁷

เครื่องบินพระยาเวหาสา ต้องอุปถัมภ์

วิจารณ์วันสำคัญ. เปิดฉากปัญหาชาติ

ห้างแอล.อี.วิกินต์
ตั้งราพเจ้า เพนเตนค์
ปากกาน้ำเคอร์ สนิลคิง โคร
เคิง และ คี สนิล พอนาง
เคิง และ คี มีทุกๆขนาด

ศรีกรุง

The Srikrung Daily News. Bangkok, Siam.
Registered - SRIKRUNG PRESS. Address - SRIKRUNG PRESS, SAPHAN BOK. TELEPHONE NO. 396.

ห้างแอล.อี.วิกินต์
PARKER PEAS
ปากกาน้ำดื่ม โคคเกอร์มา
ใหม่ มีทุกๆสิ่งคงทนแข็งแรง
จำหน่าย ราคาสมเหตุสมผล

กล่าวโดยสรุป การใช้ภาษาแนวใหม่ที่พัฒนาขึ้นในสมัยนี้มีหลายประเภท การเขียนบทความวิชาการที่พบมีการแปรมากพอสมควร มีบทความวิชาการที่เคร่งขรึม (แปลจากภาษาอังกฤษ) บทความวิชาการแบบสั้นๆ บทความที่ใช้ชื่อเรื่องระบุงสาข และบทความวิชาการแบบบรรยายหรือพูด ภาษาโฆษณาเริ่มมีการเล่นอักษรเล็กใหญ่ ภาษากระชับมากขึ้น และมีภาพประกอบ และมีหลายประเภทขึ้นรวมทั้งโฆษณาย่อย (classified ads) ด้วย บทความวิชาการเริ่มสื่อความอย่างอื่นที่ไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับการพิมพ์หนังสือ เช่นแสดงทัศนคติต่างๆ เริ่มมีการเขียนประกาศเป็นทางการ เริ่มมีการแบ่งประเภทของข่าวขึ้น เช่นข่าวในพระราชสำนัก ข่าวต่างประเทศ

²⁶จาก ศรีกรุงวันพุธที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๒

²⁷จาก ศรีกรุงวันพุธที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๒

เริ่มมีการพาดหัวข่าว เริ่มมีการเขียนนวนิยาย เรื่องตลก กิตติกรรมประกาศ จดหมายถึง บรรณาธิการ การตอบจดหมายผู้อ่าน และเริ่มมีคอลัมน์ถาม-ตอบปัญหา เพื่อให้ความรู้รอบตัว แก่ผู้อ่าน

ในด้านลักษณะทางภาษา เป็นที่สังเกตได้ว่าการสะกดคำยังมีบางคำที่สะกดต่างกับปัจจุบัน เช่น อโร แต่ก็มีจำนวนน้อยกว่าสมัยที่แล้ว การใช้เครื่องหมายยังมีอยู่บ้าง แต่น้อยกว่าสมัยที่แล้ว มาก ที่น่าสนใจคือการใช้คำและรูปประโยคในสมัยนี้เริ่มมีความแตกต่างกันทางวจนลีลาแล้ว เรา จึงสังเกตเห็นการใช้วจนลีลาตายตัวในคำถวายไชยมงคล วจนลีลาเป็นทางการในการเขียนบทความวิชาการ การเขียนข่าว บทบรรณาธิการ และจดหมายถึงบรรณาธิการ วจนลีลาถึงทางการในการเขียนแบบบรรยาย นอกจากนี้ยังมีการเขียนภาษาแบบสร้างสรรค์ (creative writing) อีกด้วย เช่นในทำเนียบภาษาโฆษณา การเขียนนวนิยาย และการเขียนเรื่องตลก

3.4 การใช้ภาษาแนวใหม่ในช่วงเวลาที่ 4 (พ.ศ. 2475-2503)

ดังได้กล่าวแล้ว สมัยนี้เป็นสมัยที่สังคมไทยประสบความสำเร็จเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายประการ นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองการปกครองในปี พ.ศ. 2475 การเปลี่ยนแปลงแนวสากลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามไปจนถึงสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งนำไปสู่การฟื้นฟูเศรษฐกิจตามแนวอเมริกัน

การใช้ภาษาแนวใหม่ที่พบมีดังนี้

พ.ศ. 2475 การพาดหัวข่าวมีลักษณะเกือบเหมือนปัจจุบันแล้ว เช่นใช้ประโยคขึ้นต้นด้วยกริยา ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

อาบน้ำอยู่หลังบ้าน คนร้ายดอดเข้าไปลักปืนและสร้อยคอ

เที่ยวงานฉลองพระนคร นั่งพักผ่อน ถูกแม่หมอนวดล้วงกระเป๋า

กินแล้วไม่ให้สตางค์ซ้ำวิ่งหนีไปต่อหน้า

นอนอยู่กับเมียในห้อง ยังมีคนบังอาจเข้าไปพินหน้าจนเสียโฉม²⁸

พ.ศ. 2480 การโฆษณาใช้ภาษาสั้นขึ้นและใช้รูปประกอบมาก เช่นที่พบในวารสาร *เกสซ์กรรม* พ.ศ. 2480 ดังนี้

²⁸จากหนังสือพิมพ์ *หลักเมือง* วันที่ ๗ และ ๑๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๗๕

เมื่อปวดศีรษะ

เนื่องจากโรค เส้นประสาท หัวใจ
ใช้ความถี่ความทรงจำทางประสาทใหม่
เพียงเห็นเดียว จะรู้สึกสบายทันที

Veramon
Schering

หลอดเล็กมี ๑๐ เม็ดใหญ่มี ๒๐ เม็ด
มีจำหน่ายตามร้านขายยาทั่วไป.

พ.ศ. 2481 บทความวิชาการที่เขียนเองโดยคนไทย (ไม่ได้แปลมาตรงๆจากบทความภาษาอังกฤษ) มีลักษณะเป็นทางการ เช่นใช้คำว่า “ทำการค้นคว้า” “บังเกิด” และใช้หน่วยสร้างนามวลีเช่น “การที่นักวิทยาศาสตร์ทั้งสองตัดต่อบ่อนอก...” หน่วยสร้างกรรมวาจกเช่น “อาหารพวกไขมันจะถูกย่อยหรือไม่...” “เพราะอาหารในลำไส้ไม่ถูกย่อยจากต่อบ่อน...” เป็นต้น ตัวอย่างบทความมีดังนี้

อินซูลิน

โดย

กิมกั สุวรรณกิจ M.B.

เมื่อประมาณ ๖๐ ปีมาแล้ว ฟอนเบริงกับมินโกสกี (ค.ศ. ๑๘๘๙) ทำการค้นคว้าอยู่ในเมืองสตราสบูร์ก นักวิทยาศาสตร์สองคนนี้ช่วยกันตัดต่อบ่อน (Pancreas) ออกจากสุนัข เพื่อจะศึกษาว่าสุนัขที่ขาดต่อบ่อนจะย่อยอาหารพวกไขมันได้หรือไม่เพียงไร เขามีความประหลาดใจมากที่ได้สังเกตพบว่าสุนัขที่ปราศจากต่อบ่อนเช่นนี้บังเกิดอาการของโรคเบาหวานขึ้นทันที

ต่อบ่อนที่กล่าวถึงนี้เป็นที่ ๆ ทำน้ำย่อยอาหารปล่อยไปตามท่อลงสู่ลำไส้อ่อน

(Duodenum) การที่นักวิทยาศาสตร์ทั้งสองตัดตับอ่อนออก ก็ประสงค์จะทราบว่าอาหารพวกไขมันจะถูกย่อยหรือไม่ ถ้าไม่มีน้ำย่อยจากตับอ่อน เมื่อปรากฏว่าการตัดตับอ่อนออกทำให้เกิดโรคเบาหวานขึ้น ก็มีปัญหาคือว่า “อะไรทำให้เกิดโรคเบาหวาน?” เพราะอาหารในลำไส้ไม่ถูกย่อยจากตับอ่อนหรือ? หรือว่ามีอะไรอยู่ในตับอ่อนที่คอยป้องกันมิให้เกิดโรคเบาหวานขึ้น ปัญหาเหล่านี้ นักวิทยาศาสตร์ต้องเสียเวลาทำการค้นคว้าอยู่เป็นนานจึงประจักษ์ขึ้น...²⁹

พ.ศ. 2485 ซึ่งเป็นปี แห่งการเปลี่ยนแปลงระบบการเขียนและสะกดคำไทย บทบรรณาธิการใช้ภาษาที่เหมือนปัจจุบันมาก เนื้อหาแสดงจุดยืนของผู้เขียนอย่างเด่นชัด และสะท้อนเหตุการณ์สำคัญในสังคมด้วยดังตัวอย่างนี้

การปรับปรุงภาษาไทย

เราคงเคยได้ประสบความยุ่งยากในการเรียนภาษาไทยอย่างหนึ่ง คืออักษรที่ออกเสียงซ้ำกัน เช่น ตม ท ศ ษ เหล่านี้เป็นต้น แต่ความยุ่งยากของเราในเรื่องนี้เมื่อได้ใช้ได้เรียนกันชิน ๆ ไปแล้ว ก็รู้สึกเบลอของธรรมดาไป ถ้าคิดถึงคนต่างประเทศและเด็กที่เรียนภาษาไทยใหม่ ๆ เราก็จะรู้สึกว่า ได้ทำความยากให้เกิดขึ้นแก่ภาษาไทยโดยไม่จำเป็นมากนักเลย.

ในสมัยปัจจุบัน เมื่อโลกผันแปรไปจากสถานะเดิมอย่างมากมาแล้วเช่นนี้ ความจำเป็นของประเทศไทยในการดำรงตนอยู่ในโลก จำต้องผันแปรไปตามสถานการณ์ของโลกด้วย ชาตินไทยต้องมีความยิ่งใหญ่ไพศาลยิ่ง ๆ ขึ้นไป...

ในบรรดาวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานสำคัญยิ่งนั้น เราต้องยกให้แก่ ภาษา เพราะเมื่อมีภาษาแล้ว ย่อมเป็นสื่อถ่ายทอดความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกันได้โดยง่าย ชาตินที่เป้นหัวหน้าของชาติทั้งปวง จำต้องหาวิธีที่จะให้ภาษาของตนแพร่หลายออกไปให้มาก ซึ่งในการนี้ จำต้องหาวิธีที่จะให้คนต่างประเทศเรียนภาษาของตนได้โดยไม่ยากเกินไปนัก...

ด้วยความจำเป็นดังนี้ การปรับปรุงภาษาไทยจึงเป็นของจำเป็นมาก เพราะอย่างไรเสีย ภาษาไทยจะต้องไม่อยู่แต่ในประเทศไทยนี้ประเทศเดียวเท่านั้น...

เราได้ทราบว่า ในการประชุมครั้งแรกของคณะกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทยเมื่อวันเสาร์ที่แล้ว ที่ประชุมได้ลงมติให้ตัดตอนอักษรไทยที่ซ้ำกันบางตัวออกเสีย เพื่อให้การเรียนภาษาไทยไม่ยุ่งยากเกินไปในอนาคต

เราขอต้อนรับมตินี้ด้วยความยินดียิ่ง... เราขอขอบคุณแต่คณะกรรมการคณะ

²⁹ วารสารวิทยาศาสตร์ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ หน้า ๑๘๒

นี้ และเรายินดีที่จะเริ่มปฏิบัติตามวิธีเขียนแบบใหม่โดยเร็วที่สุด.³⁰

พ.ศ. 2489-2490 เริ่มมีการใช้ภาษาแบบถากถาง หรือเสียดสี (sarcastic) เพื่อวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคม และเพื่อให้เขาแก้ไขตนเองให้ดีขึ้น โดยไม่พูดตรงๆ แต่พูดอ้อมในเชิงตลก ตัวอย่างเช่น การ์ตูนเรื่อง พระไชยสุริยา เขียนโดยประยูร จรรยาวงษ์³¹ ดังแสดงการเสียดสีในคำโฆษณาข้างล่างนี้

-- ทำได้ ใครหาเอา
ไฟรฟ้าเสิร์ฟล่าอุรา--"

นั่นแน่!!!

“พระไชยสุริยา”
เริ่มลงวันพฤษ์นี้แล้ว

ภาพบรรยายพระราชนิพนธ์ เรื่อง
“เตาเผา” โดย “จรรยา” จร
จบลงแล้ว และในอันต่อไป
เราจะเสนอ การ์ตูน เรื่องของอันนี้
ชื่อว่า “พระไชยสุริยา” นึกชื่อ
“ประยูร จรรยาวงษ์” นึกเขียน
การ์ตูนที่ทานูจัก คงต้องจากตอนที่ได้เคยลงมาแล้ว

-- โกงกินเอะโหลว-- โกง
กินเอะโหลว กว่าเรื่องจะแดง
ขึ้นมา เองข้าก็รวบ--"

ในตอนใหม่นี้ ผู้เขียน บอกว่า
เราจะเขียนบรรยายภาพ ตราจตุรวิดิ
ใน ไชยสุริยาชุด อย่างใหม่มีการ
“เบร็ค” กันเลยทีเดียว และตาเขียน
ครั้งนี้ เขียนอย่างไม่มีพิธีกรรมหรือ
ยกดู หากมีอันเป็นไปอย่างไรแล้ว
ขอท่านผู้ชานได้โปรดเอ็นดูด้วย หา
คับมือเค็มที่ คืองเงินเรื่อง ถัดด้วยซักหิว- ซ้าวซัก ปีนโค คิคมือ
พระ- พระไชย (สุริยา) ดิคไม้ ไปเขียนบ้าง- ก็ยังดี
คำตำม- “พระไชยสุริยา” โดย “ประยูร จรรยาวงษ์”

นอกจากนี้การเขียนแบบเสียดสีอาจอยู่ในรูปที่เคร่งขรึมแต่มีอารมณ์ขันดังตัวอย่างข้างล่าง

นี้

ปทานุกรมแก้ไขเพิ่มเติม
ที่ซึ่งตนอาจไปยืมเงินได้ โดยที่สามารจจะแสดงหลักฐาน
ให้เห็นได้ว่าตนไม่ต้องการเงินนั้นเท่าใดนัก

ธนาคาร

³⁰ บทบรรณาธิการ ของหนังสือพิมพ์ นิกร วันอังคารที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๕

³¹ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร วันจันทร์ที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๐ หน้า ๔

การวางแผนการณ	ศิลปะในการผลัดวันประกันพรุง ในสิ่งซึ่งท่านยังไม่ต้องการจะทำในวันนี้
นักการเมืองที่ซื่อสัตย์	นักการเมืองซึ่งเมื่อถูกซื้อแล้ว ก็ซื่อสัตย์พอที่จะทนอยู่ในสภาพนั้นเรื่อยไป
คนเห็นแก่ตัว	ผู้ที่พร้าบอกกับท่านถึงเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเขาเอง ในขณะที่ท่านก็ต้องการหนักหนาที่จะเล่าเรื่องตัวท่านให้เขาฟัง...
ความลับ	สิ่งซึ่งผู้หญิงพร้าบอกกับทุก ๆ คนว่า อย่าไปบอกใครหนา
การตรงต่อเวลา	การที่จะต้องคอยกังวลคาดคะเนว่า เมื่อไรหนออีกฝ่ายหนึ่ง จะมาถึง ³²

พ.ศ. 2503 เริ่มมีการให้รายละเอียดเกี่ยวกับเอกสารแปล คือระบุชื่อเรื่องต้นฉบับและผู้เขียน รวมทั้งแหล่งที่ตีพิมพ์แต่เดิม เช่นตัวอย่างดังนี้

อาการอ้วนพีและการลดความอยากอาหาร

โดย

นางสาวเฟื่อง พงศ์พานิช

กองวิจัย กรมวิทยาศาสตร์

ต่อไปนี้เป็นเรื่องที่เรียบเรียงมาจากบทความเรื่อง โอบีซิติ แอนด์ แอพพีไทท์ ดีเพรสชัน (Obesity and Appetite Depression by Bernard Idson, Director of research, Julius Schmid, Inc., New York City) และได้ตีพิมพ์ลงในนิตยสาร ดร็ก แอนด์ คอสเมทิก อินดัสทรี (Drug and Cosmetic Industry) เล่มที่ ๘๓ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๐๑ ³³

ความมหัศจรรย์ของไม้

โดย

นางสาวรัชนา กาญจนะวณิชย์

กองฟิสิกส์และวิศวกรรม กรมวิทยาศาสตร์

ทุกวันนี้คนเราได้อาศัยไม้ในการประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ เพื่อช่วยในการดำรงชีวิตเป็นจำนวนมาก ไม้เป็นวัสดุที่ให้ประโยชน์แก่มนุษย์อย่างเหลือหลาย...

³²หนังสือพิมพ์ สยามนิกร วันจันทร์ที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕ หน้า ๘

³³วารสาร วิทยาศาสตร์ ปีที่ ๔ ฉบับ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๓

บทความข้างต้นนี้ ได้เรียบเรียงขึ้นจากบทความเรื่อง วันเดอร์ส ฟรอม วู้ด (Wonders from Wood) โดย ลอยด์ สทัฟเฟอร์ (Lloyd Stouffer) ซึ่งลงพิมพ์ใน หนังสือรีดเดอร์ไดเจสท์ ฉบับประจำเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๖๐³⁴

ในสมัยนี้ สรุปได้ว่าการใช้ภาษาแนวใหม่ประเภทต่างๆ ยังคงมีเช่นสมัยที่แล้ว นอกจากนั้น การที่สังคมไทยมีความเคลื่อนไหวทางการเมืองมาก นักการเมืองเริ่มมีการซื้อเสียง การเขียนแบบ เสียดสีจึงเกิดขึ้นหลายรูปแบบ และเนื่องจากช่วงเวลานี้เป็นยุคที่สังคมไทยพุ่งความสนใจไปที่ภาษาไทยเป็นพิเศษ จึงเป็นไปได้ว่าผู้ใช้ภาษาไทยเริ่มมีความระมัดระวังมากขึ้น ภาษาที่ใช้เป็นไปตามกฎระเบียบมากขึ้น เราจึงเห็นได้ว่าภาษาที่ใช้เขียนบทบรรณาธิการ และบทความวิชาการมีความเป็นทางการมากขึ้น

3.5 การใช้ภาษาแนวใหม่ในช่วงเวลาที่ 5 (พ.ศ. 2504-ปัจจุบัน)

ช่วงนี้เป็นช่วงสุดท้ายที่ศึกษา ลักษณะทั่วไปของภาษาในสมัยนี้เหมือนปัจจุบันแล้ว การใช้ภาษาแนวใหม่ที่พัฒนาขึ้นมีดังนี้

พ.ศ. 2505 บทบรรณาธิการมีความสม่ำเสมอมากขึ้น และกลายเป็นการเขียนที่พบในหนังสือพิมพ์ทุกเล่ม ใช้จรรยาบรรณแบบเป็นทางการ อาจกล่าวได้ว่านับจากปีนี้เป็นต้นไป บทบรรณาธิการได้กลายเป็นกระจกเงาบานใหญ่ที่สะท้อนให้คนไทยเห็นสังคมตนเองเป็นเงารูปแบบต่างๆ ซึ่งก็คือปัญหาด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่รัฐหรือประชาชนควรเอาใจใส่หรือแก้ไข ดังจะเห็นได้จากหัวข้อของบทบรรณาธิการที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างล่างนี้ ซึ่งล้วนเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เป็นที่กล่าวขวัญ หรือประเด็นปัญหาสำคัญในสังคม จุดประสงค์ชัดเจนคือแสดงจุดยืนหรือความเห็นในทางสร้างสรรค์ของหนังสือพิมพ์

หัวข้อ	ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่
วิกฤตในลาวสงบแล้วหรือ	กรุงเทพ	2 สิงหาคม 2505
สีหนุอีก็	กรุงเทพ	4 สิงหาคม 2505
นโยบายของตงกู	กรุงเทพ	7 สิงหาคม 2505
จุดต้านคอมมิวนิสต์	กรุงเทพ	9 สิงหาคม 2505
เศรษฐกิจของเรา	กรุงเทพ	10 สิงหาคม 2505
ใบปลิวของเขมร	เกียรติศักดิ์	1 กุมภาพันธ์ 2505
เหตุการณ์ในมลายู	เกียรติศักดิ์	3 กุมภาพันธ์ 2505

³⁴วารสาร วิทยาศาสตร์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๓

เครื่องแบบมาตรฐานของนักเรียน	เกียรติศักดิ์	7	กุมภาพันธ์ 2505
ชตากรรมของประเทศลาว	เกียรติศักดิ์	8	กุมภาพันธ์ 2505
ความยุ่งยากจากหาบเร่	เกียรติศักดิ์	9	กุมภาพันธ์ 2505
การคุ้มครองสิทธิการประดิษฐ์	เกียรติศักดิ์	14	กุมภาพันธ์ 2505
ข้อคิดเรื่องประหยัดต่อมทรัพย์	ชาวไทย	5	ธันวาคม 2505
การค้าไทย-ญี่ปุ่น	ชาวไทย	7	ธันวาคม 2505
การต้อนรับนักท่องเที่ยว	ชาวไทย	8	ธันวาคม 2505
การกำจัดน้ำโสโครก	ชาวไทย	12	ธันวาคม 2505
คุ้มครองผู้ใช้ถนน	ชาวไทย	14	ธันวาคม 2505
ควบคุมความประพฤตินักเรียนนอก	แนวหน้า	3	มกราคม 2505
ย่านสลัม	แนวหน้า	8	มกราคม 2505
ค่าครองชีพสูง	แนวหน้า	10	มกราคม 2505
สวรรค์โปรดหาบเร่	แนวหน้า	12	มกราคม 2505
มติมหาชน	ประชาธิปไตย	23	กรกฎาคม 2505
คาดการณ์ข้างหน้า	ประชาธิปไตย	30	กรกฎาคม 2505
โรงเรียนนักเทศน์	ไตรायวัน	5	สิงหาคม 2505
โทรทัศน์	ไตรायวัน	8	สิงหาคม 2505
รัฐสภาในเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้	สารเสรี	2	ธันวาคม 2505
ทรงชนะใจประชาชน	สารเสรี	4	ธันวาคม 2505
ขอทรงพระเจริญ ชโย	สารเสรี	5	ธันวาคม 2505
ท่าทีของรัฐบาลลาว	สยามรัฐ	12	เมษายน 2505
ควรให้สิทธิ์แก่ชาวปาปวน	สยามรัฐ	15	เมษายน 2505
โรงแรมกับอาชญากรรม	สยามรัฐ	17	เมษายน 2505

ในปี นี้ เริ่มมีการเขียนข่าวประชาสัมพันธ์สังคมสั้น ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์รายการหรือกิจกรรมที่น่าสนใจ เช่นในไตรायวัน วันที่ 9 สิงหาคม 2505 มีคอลัมน์ชื่อ “สังคม-ธุรกิจ-ชีวิต” ลงข่าวเป็นคอลัมน์เล็ก ๆ อันหนึ่งชื่อ “ไหว้ครู” แจงให้ทราบเกี่ยวกับกำหนดการไหว้ครูประจำปีของพระอาจารย์วัดหนึ่ง อันที่สองชื่อ “สมรส” เกี่ยวกับการจัดพิธีสมรส และอีกอันหนึ่งชื่อ “อวสาน” เกี่ยวกับ กำหนดการฌาปนกิจศพ

ในปีเดียวกันนี้เอง เป็นที่สังเกตได้ว่าเริ่มมีการนำเนื้อข่าวมาย่อย หรือเพิ่มเติมความเห็นวิพากษ์วิจารณ์ลงไปเขียนออกมาเป็นคอลัมน์ที่มีชื่อต่าง ๆ กัน แต่ใช้ภาษาระดับเดียวกันคือเป็นวจนลีลาไม่เป็นทางการ ซึ่งต่างจากการรายงานข่าว ตัวอย่างเช่น คอลัมน์ “สะท้อนสังคม” ในแนว

หน้า เดือนมกราคม 2505 ซึ่งเล่าเหตุการณ์ด้านสังคมที่สำคัญๆ บางครั้งมีการเอ่ยชื่อบุคคลสำคัญด้วย “แง่คิดจากข่าว” ในสยามรัฐ เดือนเมษายน 2505 เป็นการวิเคราะห์ข่าวทั่วไป “ระเบียบการเมือง” ในแนวหน้า เดือน มกราคม 2505 เป็นคอลัมน์วิเคราะห์ข่าวการเมือง “ข่าวสังคม” ในสารเสรี ธันวาคม 2505 เล่าเหตุการณ์ในสังคมพร้อมความเห็น เราอาจเรียกการเขียนทำนองนี้ว่า “วิจารณ์ข่าว”

ในทำนองเดียวกันกับการมีการเล่าข่าวแบบไม่เป็นทางการ ขนานกับการรายงานข่าวที่เป็นทางการ ในปีนี้เริ่มมีการเขียนคอลัมน์เผยแพร่ความรู้ด้วยจรรยาบรรณไม่เป็นทางการ เช่น คอลัมน์ “วิทยาการ” ในสารเสรี ธันวาคม 2505 การเขียนเช่นนี้ขนานกับบทความวิชาการที่ใช้ภาษาเป็นทางการ ซึ่งยังคงมีอยู่ในสมัยนี้ แต่ไม่ปรากฏในหนังสือพิมพ์หรือวารสารทั่วไป เพราะแยกไปตีพิมพ์ในวารสารวิชาการโดยเฉพาะ

พ.ศ. 2515 กล่าวได้ว่าภาษาไทยเป็นไทยเต็มตัว ผู้ใช้ภาษาไทยมีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ลอกเลียนฝรั่ง และมีความริเริ่มในการสร้างสรรค์คอลัมน์หลากหลายขึ้น เพื่อเสนอความคิดหรือเผยแพร่ความรู้ตามที่ตนต้องการ ดังจะเห็นได้ในหนังสือพิมพ์รายวัน นอกจากการเสนอข่าวในรูปแบบของรายงานแล้ว ยังมีคอลัมน์อีกมากมายที่จัดได้ว่าเป็นการเขียน “วิจารณ์ข่าว” ดังตัวอย่างดังนี้

คอลัมน์	แหล่งตีพิมพ์
การเมืองนอกเวที	ประชาธิปไตย ธันวาคม 2515
งานบ้านงานเมือง	ไทยรัฐ ตุลาคม 2515
เขียนจริงๆให้อ่านเล่น	สยามรัฐ กันยายน 2515
สยามที่รัก โดยรัตนะ เยาวะประภาษ	สยาม ธันวาคม 2515
คุณแหงแกลงข่าว	สยาม ธันวาคม 2515
จตุรัสการเมือง	สยาม ธันวาคม 2515
ลมการเมือง	พิมพ์ไทย มิถุนายน 2515
ทรศนะบันทึก	ไทยเดลี เมษายน 2515

เป็นที่น่าสังเกตว่าการเขียนภาษาในคอลัมน์ที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้นนั้น เป็นการใช้ภาษาที่ผนวกวัตถุประสงคสองอย่างไว้ด้วยกัน คือเพื่อให้ความรู้และเพื่อแสดงความคิดเห็นประสานไปด้วยกัน

ในปีนี่ยังพบการใช้ภาษาที่สื่อสารสองทางคือแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียนให้อ่าน เช่นคอลัมน์ดังนี้

คอลัมน์	แหล่งตีพิมพ์
ปัญหาประจำวัน ถาม-ตอบโดยคึกฤทธิ์ ปราโมช	สยามรัฐ กันยายน 2515
ทุกข์ที่พอจะพูดกันได้	บ้านเมือง ธันวาคม 2515

พ.ศ. 2525 ข้อมูลแสดงว่าการใช้ภาษาแนวต่างๆมีการแยกกันอย่างเด่นชัดในด้านลักษณะของภาษาหรือวจนลีลา ภาษาที่ใช้ในการรายงานข่าว การวิจารณ์ข่าว สารคดี เกี่ยวกับธุรกิจ การบันเทิง ศิลปะ และกีฬา เหล่านี้ล้วนมีลักษณะเด่นเฉพาะตัว และแยกพื้นที่ชัดเจนในหนังสือพิมพ์รายวัน ดังตัวอย่างหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน วันที่ 2 มกราคม 2525 มีการจัดสรรเนื้อหาที่ตามการใช้ภาษาแนวต่างๆดังนี้

หน้า	หัวข้อประจำหน้า	ตัวอย่างคอลัมน์ในหน้านี้
2	“ต่างประเทศ”	รอบโลก (ข่าวสั้นๆ), นอกสยามรัฐ (วิจารณ์ข่าวต่างประเทศ), รายงานข่าวต่างประเทศตามพาดหัวข่าวต่างๆ
3	“บทความ”	บทความบรรณาธิการ, จดหมายถึงบรรณาธิการ, บทความเรื่อง“ความในใจของนักภาษาศาสตร์ ความเปลี่ยนแปลงย่อมเป็นไป.”, การ์ตูนเสียดสี
4	“สังคม”	บริการ (ประกาศรับสมัครเข้างาน), รอบสยามรัฐ (ประชาสัมพันธ์กิจกรรมและสัมมนาต่างๆ), ภัยสังคม, เด็กๆในโลกนี้, ชีวิตวันเสาร์ (กล่าวถึงชีวิตตัวอย่างของคนไทย)
5	“ในประเทศ”	ปทานุกรมศัพท์รัฐสภาไทย, “สยามรัฐ” วิกาศ์, กระทบบไหล่สมาชิกร (ข่าวสังคมเกี่ยวกับบุคคลดังในสังคม)
6	“บทความ”	ที่เล่นที่จริง, ประสกชวนคุย
8	“กีฬา”	ข่าวกีฬาประเภทต่างๆ
9	“บันเทิง”	หมายเหตุบันเทิง, ศิลปะ
10	“เศรษฐกิจต่างประเทศ”	ข่าวเศรษฐกิจเกี่ยวกับประเทศต่างๆ
11	“เศรษฐกิจในประเทศ”	มองเศรษฐกิจ, ข่าวเศรษฐกิจ, ดอกเบี้ย, เงินตรา, ทอง (ระบุอัตราของดอกเบี้ยธนาคาร, อัตราแลกเปลี่ยน และราคาทองคำ)

จะสังเกตได้ว่าไม่มีการตีพิมพ์นวนิยายและบทความวิชาการแบบเคร่งขรึมในหนังสือพิมพ์รายวันปีนี้ ทั้งนี้เพราะประเภทเหล่านั้นถูกแยกไปพิมพ์ต่างหากที่อื่น นวนิยายมักปรากฏในนิตยสารทั่วไปหรือเป็นรูปของหนังสือ ส่วนการเขียนบทความวิชาการในปีนี้ และตั้งแต่ พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา ดูเหมือนจะปรากฏแยกกันไปตามสาขาวิชา หรือ กลุ่มวิชาชีพอย่างเด่นชัดในรูปของวารสารวิชาการ เช่น แพทยสภาสาร เทคโนโลยี สุขภาพ ข่าวสารประหยัดพลังงาน วารสารไทยออยล์ สารอนุรักษ์พลังงาน วารสารโลหะ วัสดุ และแร่ วารสาร กฟผ. วารสารสังคมศาสตร์ วารสารอักษรศาสตร์ วารสารมนุษยศาสตร์ เสี่ยงนิเทศศาสตร์ วารสารถ่ายภาพ สงขลานครินทร์เวชสาร วารสารการประกันภัย อุตสาหกรรมสาร วารสารเภสัชศาสตร์ เป็นต้น

ในปีปัจจุบัน หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสารมีจำนวนมาก และมีหลากหลายประเภทแยกกันไปตามวัตถุประสงค์เช่นเพื่อความบันเทิง (ตัวอย่าง: นวนิยาย) หรือเพื่อให้ข้อเท็จจริง (ตัวอย่าง: ข่าว) ตามเนื้อหาเช่นวารสารวิชาการที่พิมพ์แยกเล่มตามสาขาวิชาต่าง ๆ ดังตัวอย่างข้างต้น หรือตามแวดวงสังคม เช่น หนังสือพิมพ์กีฬา หนังสือพิมพ์เศรษฐกิจ นิตยสารธุรกิจ ฯลฯ นอกจากนี้สิ่งตีพิมพ์อาจแยกประเภทตามทำเนียบภาษาก็ได้เช่น นิตยสารบ้านและสวนย่อมต่างจากวารสารสถาปัตยกรรม นิตยสารสุขภาพครอบครัวย่อมต่างจากวารสารการแพทย์ ชนิดแรกใช้ภาษาไม่เป็นทางการ แต่ชนิดหลังใช้ภาษาและคำศัพท์เป็นทางการ ถึงแม้ทั้งสองเล่มจะพูดถึงสิ่งเดียวกันก็ตาม

ข้อมูลที่สำรวจได้ในปัจจุบันยังเปิดเผยให้เห็นแนวโน้มอย่างหนึ่งในสังคมไทยเกี่ยวกับการใช้ภาษา กล่าวคือสมัยนี้ดูเหมือนจะเป็นที่นิยมมากที่จะตั้งชื่อนิตยสารเป็นภาษาอังกฤษ มีทั้งที่เขียนเป็นไทยและเขียนด้วยอักษรภาษาอังกฤษ เช่น ไอ เลิฟ มาย ไลฟ์ ฮอนด้านิวส์ ไฮคลาส ไอที-ซอฟต์แวร์ ไลฟ์แอนด์เดคคอร์ วิกเอนด์ GM SMART เป็นต้น

ส่วนการเขียนเรื่องอ่านเล่นนั้น ในปีปัจจุบันพบว่านวนิยายที่ถูกดัดแปลงเป็นบทละครโทรทัศน์มักตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์รายวัน มีลักษณะเอียงไปทางบทละคร และเป็นที่นิยมอ่านมากในสังคมไม่น้อยไปกว่านวนิยายหรือเรื่องสั้นที่มีรูปแบบปรกติ

ในช่วงเวลาสุดท้ายซึ่งรวมปีปัจจุบันด้วยนี้ สรุปได้ว่า มีชนิดการประพันธ์ใหม่ๆ เกิดขึ้นตามความต้องการของสังคม ที่พบในงานวิจัยนี้ เช่น วิจารณ์ข่าว ประชาสัมพันธ์ ข่าวสังคม (ซุบซิบ) ข่าวกีฬา ฯลฯ นอกจากนี้ ภาษาไทยในปัจจุบันยังมีชนิดการประพันธ์อีกหลายประเภท ซึ่งมีคำเรียกที่เป็นที่รู้จักกันดีในสังคมไทย³⁵ เช่น รายงาน ระเบียบ ข้อบังคับ คู่มือ ทำเนียบนาม บรรณานุกรม แผนภูมิ วารสาร อนุสาร จุลสาร แผ่นปลิว สารคดี ปกิณกะ บันเทิงคดี ตอบปัญหา บทนำ สุนทรพจน์ สัมภาษณ์ วิจารณ์หนังสือ ฯลฯ

³⁵ข้อมูลชนิดการประพันธ์เหล่านี้ ข้าพเจ้าสรุปเอาจากหนังสือเรื่อง การเลือกหนังสือพิมพ์ และวารสาร โดย รัญจวน อินทรกำแหง (2515) หน้า 85-94 และ 97-109

ในมิติของทำเนียบภาษา อาจสรุปได้ว่าสมัยนี้เป็นยุคที่ทำเนียบภาษาใหม่ ๆ พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะสังคมไทยขยายตัวขึ้นเป็นสังคมสมัยใหม่โดยแท้ เรียกได้ว่าอยู่ในระดับแทบทัดเทียมกับสังคมในยุโรปและอเมริกา การขยายตัวของสังคมเช่นนี้ทำให้มีกิจกรรมหลากหลายสำหรับคนในสังคม อันนำไปสู่ความหลากหลายของกลุ่มสังคม แวดวงอาชีพ และการพัฒนาสาขาวิชาใหม่ ๆ ภาษาที่ใช้ย่อมพัฒนาตามสังคมไปด้วย ภาษาไทยในสมัยนี้จึงเติบโตเร็วมาก ภาษาเฉพาะกลุ่ม และเฉพาะชั้นทางสังคมมีมากขึ้น สิ่งตีพิมพ์ที่มุ่งไปที่กลุ่มหนึ่งกลุ่มใดโดยเฉพาะ เช่น ผู้หญิง วัยรุ่น คนมีการศึกษา ชาวบ้านที่ไม่มีการศึกษา คนที่สนใจกีฬา กลุ่มนักบริหาร ฯลฯ ย่อมเลือกใช้วิธภาษาให้สอดคล้องกับวิธภาษาของกลุ่มเหล่านั้น ลักษณะนี้เป็นลักษณะเด่นของการใช้ภาษาแนวใหม่ในสมัยนี้

3.6 สรุป

ในบทนี้ ข้าพเจ้าได้พยายามแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยในแง่การขยายตัวหรือการเติบโตตามความต้องการของสังคม ตั้งแต่ราวพ.ศ. 2408 มีหลักฐานว่าภาษาไทยได้ค่อย ๆ พัฒนาการใช้ภาษาแนวใหม่ ในช่วงเวลาก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 ภาษาไทยมีแนวการใช้ภาษาที่ลอกเลียนจากตะวันตก ซึ่งได้มาโดยการแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ดังได้เห็นแล้วในบทที่ 2 การแปลนั้นมีได้นำเนื้อหาใหม่ ๆ มาสู่สังคมไทยเท่านั้น รูปแบบของภาษาเองก็ได้รับการถ่ายทอดด้วย เช่น การเขียนบทความวิชาการ การเขียนข่าว การเขียนคำนำ สารบัญ และ ประกาศ ต่อมาภาษาไทยเริ่มมีการใช้ภาษาแนวใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เช่น บทบรรณาธิการ นวนิยาย พาดหัวข่าว วิจารณ์ข่าว โฆษณา การเขียนเสียดสี เรื่องตลก รายงานข่าวประเภทต่างๆ และการเขียนบทความวิชาการประเภทต่างๆ

เป็นที่สังเกตได้ว่า แม้การใช้ภาษาแนวใหม่ในภาษาไทยระยะแรกเริ่มจะได้มาจากภาษาอังกฤษโดยผ่านเข้ามาทางการแปล แต่ต่อๆ มาเมื่อการแปลน้อยลง และการเผยแพร่ความรู้ในสังคมไทยทำโดยคนไทยเอง หรือคนไทยเป็นผู้เขียนเรื่องต่างๆ เองโดยไม่ต้องแปลตรงๆ จากภาษาอังกฤษ การใช้ภาษาแนวใหม่ก็ได้พัฒนาขึ้นในสังคมไทยเองตามความต้องการของคนไทย เช่น การนำข่าวมาเล่าและสอดแทรกความเห็นประกอบ โดยใช้วัจนลีลาภาษาพูด (ไม่เป็นทางการ) เป็นแนวการใช้ภาษาที่เป็นที่นิยมมาก ดังจะสังเกตเห็นว่าแพร่หลายมากตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา

ในปัจจุบัน ภาษาไทยได้พัฒนามาถึงขั้นที่มีทำเนียบภาษาเป็นจำนวนมาก เพื่อใช้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ และสถานการณ์ ตามชนิดการประพันธ์ที่สังคมไทยได้สร้างขึ้น ทั้งสร้างเองและเลียนแบบตะวันตก

ตารางข้างล่างนี้ เป็นการสรุปชนิดการประพันธ์ หรือทำเนียบภาษาที่พบในข้อมูล พร้อมวัตถุประสงค์ และวัจนลีลาที่ใช้ ซึ่งข้าพเจ้าตีความเอาจากข้อมูล คำในคอลัมน์ที่ 2 นอกวงเล็บเป็น

คำที่มีชื่อเรียกในสมัยนั้น ๆ จริง ๆ เครื่องหมาย (>) ใช้กับคำที่ข้าพเจ้าเติมเอง เป็นคำที่ข้าพเจ้าเห็นว่า เป็นประเภทที่การใช้ภาษาที่พบจะพัฒนาไปสู่

ส่วนวจนลีลานั้น ข้าพเจ้าได้วิเคราะห์เพียงสังเขปและระบุเป็นระดับตามมาร์ติน โจส 5 ระดับ ได้แก่ วจนลีลาตายตัว เป็นทางการ หรือ เป็นกันเอง และ สนิทสนม นอกจากนี้ ข้าพเจ้าได้เติม วจนลีลากึ่งทางการ วจนลีลาภาษาพูด วจนลีลาภาษาเขียน และวจนลีลาแบบสร้างสรรค์ ด้วย

ตารางที่ 3.1 สรุปพัฒนาการของการใช้ภาษาแนวใหม่ในภาษาไทย

ปีที่เริ่มปรากฏ	ชนิดการประพันธ์	วัตถุประสงค์	วจนลีลา
<u>ช่วงเวลาที่ 1:</u>	ไม่มี		
<u>ช่วงเวลาที่ 2:</u>			
2408	เรื่อง (>สารคดี)	เผยแพร่ความรู้ทั่วไป	ทางการ
2408	หนังสือสำแดงการ (>คำนำหนังสือ/ อารัมภกถา)	ชี้แจงเกี่ยวกับหนังสือ	กึ่งทางการ
2408	ข่าว	รายงานข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ปัจจุบันทันด่วน	กึ่งทางการ
2418	ข่าวราชการ	ให้ประโยชน์แก่ผู้รับราชการ	ทางการ
2420	สารบาลเรื่อง (>สารบัญญัติ)	แสดงรายการเรื่องที่ลงพิมพ์แต่ละฉบับเพื่อความสะดวกในการค้นคว้า	ทางการ
2420	บริภาษ (>คำนำหนังสือ)	ชี้แจงเกี่ยวกับหนังสือ	กึ่งทางการ
2420	แผน (>ภาพ/รูป)	เป็นส่วนประกอบบทความวิชาการ	--
2425	ข่าวโทรเลขนอก (>ข่าวโทรพิมพ์)	แจ้งข้อเท็จจริงแปลจากโทรเลขต่างประเทศ	ทางการ
2425	ข่าวนอก (>ข่าวต่างประเทศ)	แจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างประเทศ	ทางการ
2425	แจ้งความให้รู้ทั่วกัน (>โฆษณา)	ให้ข้อมูลและชักจูงให้ซื้อสินค้า	ทางการ
2425	บอกข้อความโดยย่อว่าอยู่แผ่นนั้น นำนั้น ๆ (>ดัชนี)	เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้า	ทางการ
2428	วิธี.../ อธิบาย... (>คู่มือ)	เพื่ออธิบายขั้นตอนของการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง	ทางการ
<u>ช่วงเวลาที่ 3:</u>			
2442	กล่าวด้วย... (>บทความวิชาการ)	เผยแพร่ความรู้ในศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่ง	ทางการ
2445	(>นวนิยายแปล)	ให้ความบันเทิง	สร้างสรรค์
2445	(>นวนิยาย)	ให้ความบันเทิง	สร้างสรรค์
2456	คำถวายไชยมงคล	ถวายพระพร	ตายตัว

2456	ข่าวในพระราชสำนัก	รายงานพระราชกรณียกิจ	ตายตัว
2456	ประกาศ	แจ้งให้ทราบถึงข่าวสำคัญ	ทางการ
2456	แจ้งความ (>โฆษณาที่มีภาพประกอบ)	เหมือนข้างต้น	กึ่งทาง
การ/กันเอง			
2461	(>บทความวิชาการ)	เหมือนข้างต้น	ทางการมาก
ขั้น			
2464	อนุโมทนาคุณ(>กิตติกรรมประกาศ)	แสดงความขอบคุณ	ทางการ
2464	วิสาสะนุเคราะห์ (>บทบรรณาธิการ)	แสดงความคิดเห็น ทักตะหรือจุดยืน	ทางการ
2465	จดหมาย/จดหมายเปิดผนึก (>จดหมายถึงบรรณาธิการ)	ให้ผู้อ่านแสดงความคิดเห็น หรือเสนอแนะ	ทางการ
2465	ข่าวต่างประเทศ	แจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างประเทศ	ทางการ
2465	ตอบจดหมายผู้อ่าน	ให้บรรณาธิการแจ้งข้อเท็จจริงหรือไขข้อข้องใจของผู้อ่าน	ทางการ
2467	(>บทความวิชาการเฉพาะสาขา)	เผยแพร่ความรู้เฉพาะสาขาวิชา	ทางการ
2467	ปัญหา (>ถาม-ตอบ)	ให้ความรู้รอบตัว	ทางการ
2468	(>การบรรยายทางวิชาการ)	เผยแพร่ความรู้	กึ่งทางการ (ภาษาเขียน
ปนพูด)			
2468	ชวนหาว (>เรื่องตลก)	เพื่อความบันเทิง	สร้างสรรค์
2469	สารบาญ	เหมือนข้างต้น	ทางการ
2472	(>พาดหัวข่าว)	เพื่อดึงดูดความสนใจและรวดเร็วในการสื่อสาร	ภาษาพูด
2472	(>โฆษณา) กะทัดรัดขึ้น	เหมือนข้างต้น	สร้างสรรค์
ช่วงเวลา ^{ที่} 4:			
2475	(>พาดหัวข่าว) เหมือนปัจจุบัน	เหมือนข้างต้น	ภาษาพูด
2480	(>โฆษณา) ใ้รู้ปมากกว่าคำพูด	เหมือนข้างต้น	สร้างสรรค์
2481	(>บทความวิชาการ) เหมือนปัจจุบัน	เหมือนข้างต้น	ทางการ
2485	(>บทบรรณาธิการ)	เหมือนข้างต้น	ทางการมาก
ขั้น			
2489	(>การเขียนเสียดสี)	วิจารณ์พฤติกรรมเพื่อให้ปรับปรุง	สร้างสรรค์
ช่วงเวลา ^{ที่} 5:			
2505	(>บทบรรณาธิการ)เหมือนปัจจุบัน	เหมือนข้างต้น	ทางการ
2505	(>ประชาสัมพันธ์)	เพื่อประชาสัมพันธ์รายการหรือกิจกรรมสำคัญทางสังคม	ทางการ
2505	(>วิจารณ์ข่าว)	นำข่าวมาเล่าและวิจารณ์หรือแสดงทัศนคติประกอบ	กันเอง
2515	ถาม-ตอบ	เหมือนข้างต้น	กันเอง

2525	ข่าวกีฬา	รายงานกิจกรรมกีฬา	กันเอง
2525	ข่าวบันเทิง	รายงานกิจกรรมด้านบันเทิง	กันเอง
2525	ข่าวเศรษฐกิจ	รายงานกิจกรรมเรื่องเศรษฐกิจ	ทางการ
2525	ข่าวสังคม (ซุบซิบ)	รายงานความเป็นไปของชีวิตคน ในสังคม	กึ่งทางการ

จากตารางข้างต้น อาจกล่าวสั้น ๆ ได้ว่า ในช่วงเวลาที่ 1 คือสมัยก่อนรัชกาลที่ 4 ยังไม่ปรากฏการใช้ภาษาแนวใหม่ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 (2394-2434) เริ่มมีการใช้ภาษาเพื่อเผยแพร่ความรู้และข้อเท็จจริง วจนลีลาที่ใช้มีทั้งเป็นทางการและกึ่งทางการ ในช่วงเวลาที่ 3 (2435-2474) มีการใช้ภาษาเพื่อเผยแพร่ความรู้ ประกาศ โฆษณา และแสดงความคิดเห็น มีการใช้วจนลีลาแบบสร้างสรรค์เกิดขึ้น สมัยที่ 4 (2475-2503) การใช้ภาษาที่เพิ่มขึ้นคือ การเขียนแบบเสียดสี ซึ่งใช้วจนลีลาไม่เป็นทางการปนการสร้างสรรค์ด้วย ในสมัยสุดท้าย มีการใช้ภาษาแนวต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย เพราะสังคมขยายตัวมาก วจนลีลาที่ใช้มีทุกแบบซึ่งแปรไปตามวัตถุประสงค์ เนื้อหา ผู้อ่าน ฯลฯ

บทที่ 4

การทำนุบำรุงภาษาไทย

บทที่ 2 และ บทที่ 3 ได้แสดงให้เห็นปรากฏการณ์ที่เป็นตัวการสำคัญของกระบวนการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษาไทย กล่าวคือ การแปล ซึ่งเกิดจากความต้องการรับวัฒนธรรมตะวันตกของสังคมไทย การแปลนำไปสู่การถ่ายทอดความรู้และวิทยาการจากตะวันตกสู่คนไทย โดยผ่านภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาเป้าหมายเทียบเท่ากับภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาต้นแบบ การแปลยังผลให้เกิดการขยายตัวของบทบาทภาษาไทย ซึ่งแสดงออกในรูปของการใช้ภาษาแนวใหม่ ประเภทต่าง ๆ มากมายหลายประเภท

การใช้ภาษาแนวใหม่ดังกล่าวนี้ย่อมไม่ต่างไปจากวัฒนธรรมใหม่ในสังคมไทย ซึ่งย่อมทำให้เกิดทัศนคติต่อสิ่งใหม่ๆ อาจเป็นทัศนคติทางบวกหรือทางลบก็ได้ ทัศนคติทางบวกอาจไม่ส่งผลทางปฏิบัติที่เห็นได้ชัดในแง่ที่เกี่ยวกับตัวภาษาไทย แต่อาจส่งผลทำให้มีกิจกรรมการแปลหรือการใช้ภาษาแนวใหม่มากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่ามีผลงานแปลจำนวนมากขึ้น จนถึงปัจจุบัน(ดูบทที่ 2) ส่วนการใช้ภาษาแนวใหม่ก็มีมากขึ้นตามความต้องการของสังคม เช่นมีการใช้ภาษาหลากหลายลีลาหรือหลายทำเนียบภาษามากขึ้น ทำให้ภาษาไทยมีภาษาเฉพาะกิจมากขึ้น ซึ่งต้องอาศัยทักษะในการเขียนหรือพูดโดยเฉพาะ เช่น ภาษาโฆษณา ภาษานักจัดรายการ talk show ภาษาบรรยายข่าว กีฬา ภาษาบทละครโทรทัศน์ เป็นต้น

ในทางตรงข้าม อาจมีผู้ไม่เห็นด้วยกับการขยายตัวหรือเติบโตของภาษาไทย ซึ่งส่งผลให้มีกิจกรรมอีกประเภทเกิดขึ้นในสังคม กล่าวคือมีการยื่นมือเข้าไปจัดการหรือกำราบภาษาไทยไม่ให้เติบโตมากเกินไป เปรียบเหมือนการตัดแต่งกิ่งก้านต้นไม้ให้อยู่ในรูปที่เรียบร้อยและสวยงามตามที่เจ้าของต้องการ กิจกรรมด้านนี้มักเอียงไปทางอนุรักษ์นิยม แม้ว่า อันที่จริงแล้วการจัดการกับภาษาให้อยู่ในร่องในรอยหรือมีระเบียบในการใช้ ไม่จำเป็นต้องอยู่ในเชิงอนุรักษ์นิยมเสมอไปก็ตาม กิจกรรมดังกล่าวนี้ ข้าพเจ้าเรียกว่า “การทำนุบำรุงภาษา” (language cultivation)

คำว่า “การทำนุบำรุงภาษา” เป็นคำที่ข้าพเจ้าใช้เทียบเท่าคำภาษาอังกฤษว่า language cultivation ซึ่งใช้โดย Neustupny (1970/1974 อ้างใน Cobarrubias 1983:4) ในความหมายดังได้กล่าวไปแล้ว และเน้นหน้าที่ของทำเนียบภาษาต่างๆพร้อมความเหมาะสมและความถูกต้องของวจนลีลา สรุปลก็คือ การทำนุบำรุงภาษาจะเกี่ยวข้องกับการที่สังคมยื่นมือเข้าไปจัดการกับภาษาเพื่อให้เกิดความถูกต้องและเหมาะสมในการใช้นั้นเอง

คำว่า language cultivation สัมพันธ์และคาบเกี่ยวกับคำอื่นๆอีกหลายคำ ที่มีผู้นิยมใช้ได้แก่

language planning (การวางแผนภาษา)

language reform (การปฏิรูปภาษา)

language development (การพัฒนาภาษา)

language standardization (การทำภาษาให้เป็นมาตรฐาน)

คำว่า language planning (การวางแผนภาษา) มีผู้นิยมใช้มาก เช่น Fishman (1983, 1989), Haugen (1970, 1983), Kramer (1983), Baldauf Eggington (1989) และ George (1989)

การวางแผนภาษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆคือ การวางแผนภาษาด้านสถานภาพ (status planning) และการวางแผนภาษาด้านเนื้อหา (corpus planning)

การวางแผนภาษาด้านสถานภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนสถานภาพของภาษาหนึ่งภาษาใดหรือวิธภาษาของภาษาใดก็ตาม เช่นดำเนินการยกระดับภาษาพื้นเมืองให้เป็นภาษามาตรฐาน ภาษาราชการ หรือภาษาประจำชาติ เป็นต้น เรื่องนี้ไม่สู้จะเกี่ยวข้องกับสังคมไทยมากนัก เพราะสังคมไทยมีภาษามาตรฐานมานานแล้ว และไม่มีปัญหาเรื่องความขัดแย้งในการเลือกภาษามาตรฐาน¹

การวางแผนภาษาด้านเนื้อหา มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการให้รูปแบบหรือเนื้อหาในภาษาเป็นไปตามที่สังคมเห็นว่าดี เช่น การจัดทำพจนานุกรม การบัญญัติศัพท์ การออกกฎหมายใช้ภาษาด้านต่างๆ และการเขียนตำราไวยากรณ์ เป็นต้น การวางแผนภาษาด้านนี้ อันที่จริงก็คือการทำนุบำรุงภาษานั้นเอง

คำว่า language reform (การปฏิรูปภาษา) ใช้ในวงจำกัดกว่า “การวางแผนภาษา” มีความหมายคล้ายคลึงกัน คือหมายถึง การที่สังคมยื่นมือเข้าจัดการปฏิรูปภาษาด้านใดด้านหนึ่ง คำว่า language reform มีความหมายแฝงในเชิงค่อนข้างรุนแรง และเกี่ยวพันกับความคิดในเรื่องความบริสุทธิ์ของภาษา การปฏิรูปเป็นการป้องกันภาษาไม่ให้วิบัติ หรือเปลี่ยนไปในทางไม่พึงประสงค์²

คำว่า language development (การพัฒนาภาษา) มีผู้ใช้เช่น Ferguson (1968), Hutt (1989), Jungrathmayr (1983) บางคนใช้คำนี้ในความหมายกว้างๆ ว่าหมายถึงการจัดการกับภาษาเพื่อให้ดีขึ้น พัฒนาขึ้น จะเป็นในแง่ใดก็ได้ แต่ Ferguson (1968) แบ่ง language development ออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ 1) การสร้างระบบตัวเขียน (graphization) 2) การทำภาษาให้เป็นมาตรฐาน (standardization) 3) การปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่ (modernization)

การพัฒนาภาษาในความหมายกว้างๆ อาจหมายถึง การพัฒนา ภาษาย่อย (dialect) ให้เป็น ภาษา (language) หรือการพัฒนาภาษาท้องถิ่น (vernacular) ให้เป็นภาษามาตรฐาน ไม่ว่า

¹ดูรายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของภาษาไทยมาตรฐาน ใน Smalley (1994)

²อ่านรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่อง การปฏิรูปภาษาได้ใน หนังสือชุดซึ่งประกอบด้วย 6 ตอน (volume) มี Istvan Fodor และ Claude Hagege (1983-1994) เป็นบรรณาธิการ ชื่อของหนังสือคือ Language Reform: History and Future

จะเป็นกิจกรรมใด การพัฒนาภาษาต้องผ่าน 4 ขั้นตอน คือ 1) การเลือกสรรรูปแบบมาตรฐาน 2) การจัดประมวลรูปแบบ (codification of form) 3) การขยายหน้าที่ 4) การยอมรับของชุมชน ขั้นตอนที่ 1 และ 4 เกี่ยวกับสังคม ส่วนขั้นตอนที่ 2 และ 3 เกี่ยวกับภาษาโดยตรง การจัดประมวลคือการสร้างกฎเกณฑ์ของการใช้ภาษา เช่นการทำพจนานุกรม ส่วนการขยายหน้าที่คือการใช้ภาษาในบทบาทเพิ่มขึ้นในสังคม

คำว่า language standardization (การทำภาษาให้เป็นมาตรฐาน) หมายถึง กระบวนการทำภาษาย่อย หรือวิธภาษาใดก็ตามให้เป็นภาษามาตรฐาน คำว่า มาตรฐานหมายความว่า มีระบบและระเบียบ เป็นไปตามกฎเกณฑ์ ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับและถือว่าถูกต้องในสังคมต่อไป ดังนั้นการทำภาษาให้เป็นมาตรฐานจึงต้องพึงกระบวนการที่เรียกว่า language codification ซึ่งมีความหมายดังกล่าวแล้วข้างต้นในเรื่องการพัฒนาภาษาที่หมายความรวมถึง การทำพจนานุกรม การสร้างตำราไวยากรณ์ และการออกกฎเกณฑ์ต่างๆในการใช้ภาษา เป็นต้น ดังนั้นคำว่า การทำภาษาให้เป็นมาตรฐาน จึงคาบเกี่ยวกับคำอื่นๆที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด ในที่นี้ข้าพเจ้าจะถือว่า การทำภาษาให้เป็นมาตรฐาน เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของ การทำนุบำรุงภาษา และเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดก็ว่าได้เพราะเกี่ยวข้องกับทัศนคติของคนในชาติ และเป็นกิจกรรมที่ทำให้ภาษาไทยเปลี่ยนแปลงหรือหยุดเปลี่ยนแปลงได้เป็นส่วนใหญ่

ในงานวิจัยนี้ ข้าพเจ้าเลือกใช้คำว่า language cultivation (การทำนุบำรุงภาษา) โดยตั้งใจเพราะเห็นว่าเป็นคำที่เหมาะสมที่สุดกับสังคมไทย เนื่องจากเป็นที่สังเกตได้ว่าคนไทยมีความคิดเรื่องความถูกต้องและความเหมาะสมของการใช้ภาษา ซึ่งสัมพันธ์กับกิจกรรมต่างๆที่พบเห็นได้ทุกสมัย นอกจากนั้น ขอบเขตของคำนี้ก็กว้างหรือแคบเกินไป คำนี้จึงเหมาะกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ ซึ่งมุ่งที่จะวิเคราะห์ว่าเมื่อภาษาไทยเปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่เริ่มรับอิทธิพลจากตะวันตกนั้น คนไทย (โดยเฉพาะผู้มีอำนาจ) จัดการอย่างไรบ้าง ที่จะทำให้ภาษาไทยเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ถูกต้อง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลและหลักฐานต่างๆ ข้าพเจ้าพบการดำเนินกิจกรรมหลายประการที่จัดได้ว่าเป็นการทำนุบำรุงภาษาในสังคมไทย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย ในการเสนอผลการวิเคราะห์ต่อไปนี้ ข้าพเจ้าจะเรียงลำดับตามช่วงเวลาดังที่ได้ทำในบทที่แล้วมา

4.1 กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาในช่วงเวลาที่ 1 (2369-2393)

ข้าพเจ้าไม่พบหลักฐานกิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาที่เรียกได้ว่าเกิดขึ้นเพราะอิทธิพลตะวันตกในช่วงเวลานี้ เป็นที่น่าสนใจที่ประเทศไทยได้มีกิจกรรมการทำภาษาให้เป็นมาตรฐานมาแล้วตั้งแต่สมัยอยุธยา กล่าวคือมีการเขียนตำราไวยากรณ์ไทยแล้ว ตำราไวยากรณ์ ในที่นี้หมายถึงหนังสือที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสอนคนในสังคมให้ใช้ภาษาถูกต้องหรือเรียนภาษาและใช้ภาษาได้อย่างมีหลักเกณฑ์ ตำราไวยากรณ์ในที่นี้จึงหมายความรวมถึงแบบเรียน ตำราเรียนภาษา หลัก

ภาษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน ตำราไวยากรณ์เล่มสำคัญที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาและสมัยนี้มีดังนี้

(1) จินตามณี ฉบับที่แต่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2231) เรียกกันทั่วไปว่า จินตามณี (เล่ม ๑) แต่งโดยพระโหราธิบดี ส่วนปีที่เขียนนั้นไม่ได้ระบุไว้ ถือเป็นตำราไวยากรณ์ที่เก่าแก่ที่สุด ภาษาที่ใช้เป็นร้อยกรองเกือบทั้งหมด เนื้อหาว่าด้วย (1) อักษรศัพท์ (เหมือนปทานุกรม แต่ไม่มีความหมาย จุดประสงค์คือเน้นการสะกดคำ) (2) คำนัยสการ (คำสวดมนต์) (3) ตัวอย่างคำที่สะกดด้วย ส, ศ, ซ (4) ไม้้วน 20 คำ (5) ไม้มลาย 80 คำ (6) การใช้ ฤ ฤา ฤ ภา (7) การจำแนกอักษร 3 หมู่ และการแจกลูก (การผันอักษรตามวรรณยุกต์) (8) การสะกดคำตามเสียงสระและตัวสะกดแม่ต่าง ๆ (9) พุดถึงเครื่องหมาย ฝนทอง ฟองมัน และ นฤคหิต (10) วิธีแต่งกาพย์ กลอน โคลง ฉันท์

(2) จินตามณี ฉบับที่แต่งในสมัยพระเจ้าบรมโกศ (ปีที่แต่งคือ พ.ศ. 2275) ภาษาที่ใช้เป็นร้อยแก้วเขียนด้วยอักษรวิธีและวากยสัมพันธ์แบบสมัยปลายอยุธยาเชื่อมกับรัตนโกสินทร์ตอนต้น เนื้อหาครอบคลุมเรื่องการผันอักษรสามหมู่กับวรรณยุกต์ทั้ง 5 เสียง วิธีการสะกดคำตามสระและตัวสะกดแม่ต่าง ๆ ความหมายของคำ คำพ้องรูป และการอ่านเสียงสระต่าง ๆ

(3) จินตามณี (เล่ม ๒) แต่งในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นพระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ ชั้น ๒ กรมหลวงวงษาธิราชสนิท มีลักษณะคล้ายจินตามณีเล่ม ๑ ภาษาที่ใช้เป็นร้อยกรองแทบทั้งหมด ที่เป็นร้อยแก้วมีเพียง 28 บรรทัดเท่านั้น เนื้อหาว่าด้วย (1) บทนำเป็นบทสวดมนต์ (2) การจำแนกอักษรสามหมู่และการผันวรรณยุกต์ (3) การสะกดคำ และหลักการอ่านตัวสะกดต่าง ๆ (4) หลักการประพันธ์ ร่ายสุภาพ โคลงสุภาพ โคลง ๒ โคลง ๓ โคลงตรีพิธพรรณ โคลงจัตวาทัศนที่ ร่ายตัน โคลงวิวิธมาลี โคลงบาทกฤษณ และร่ายกาพย์

(4) หนังสือชื่อ *A Grammar of Thai or Siamese Language* แต่งโดย Captain James Low พิมพ์ในปี พ.ศ. 2371 ที่ The Baptist Mission Press ในเมือง Serampore, Culcutta หนา 102 หน้า เขียนเป็นภาษาอังกฤษ มีภาษาไทยปนน้อยมาก

(5) ตำราไวยากรณ์ แต่งโดยสังฆราชปัลเลอกัวซ์ (Jean Baptist Pallegoix) พิมพ์ในปี พ.ศ. 2386 ที่โรงพิมพ์ของมิชชันนารีคณะเบตติสต์ เขียนเป็นภาษาไทยและพิมพ์ด้วยตัวอักษรไทยที่หล่อเป็นครั้งแรกในประเทศไทย³

จะเห็นว่าสังคมไทยยุคก่อนสมัยรัชกาลที่ 4 คนไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างกฎเกณฑ์ในการใช้ภาษาแล้ว แต่มุ่งเน้นด้านการอ่านและการเขียนคำเท่านั้น ยังไม่คลุมถึงด้านวากยสัมพันธ์ และความหมายในบริบทต่างๆ อย่างไรก็ตามที่น่าสนใจคือตำราไวยากรณ์สมัยอยุธยาและก่อนรัชกาลที่ 4 ที่เขียนโดยคนไทยให้น่าหนักแก่วิธีการประพันธ์ร้อยกรองมาก ซึ่งสอดคล้อง

³ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตำราในข้อ 4 และ 5 ได้มาจากคำร สติรกุล (2530:126, 129) ข้าพเจ้าไม่มีตัวหนังสือทั้งสองเล่มจึงไม่ทราบเนื้อหาว่าเกี่ยวกับอะไรบ้าง

คล้องกับสภาวะของการใช้ภาษาไทยในยุคนี้คือการเขียนส่วนใหญ่อยู่ในรูปร้อยกรอง และร้อยกรองมีความสำคัญมากกว่าร้อยแก้ว แม้ตำราไวยากรณ์เองก็เขียนด้วยร้อยกรอง ถ้าเป็นในสมัยปัจจุบันการเขียนตำรา ซึ่งจัดเป็นการเขียนทางวิชาการ จะต้องเขียนเป็นร้อยแก้วเท่านั้น เพราะร้อยกรองถูกลดบทบาทเหลือเพียงด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์เท่านั้น

ตำราไวยากรณ์สองเล่มหลัง (ที่ 4 และ 5) ซึ่งเขียนโดยชาวต่างประเทศในสมัยนี้แสดงให้เห็นรอยเชื่อมต่อของการเปลี่ยนแปลงด้านการทำนุบำรุงภาษาเป็นอย่างดี--จากลักษณะที่เป็นไทยแท้ไปสู่ลักษณะปนตะวันตก อย่างไรก็ตาม เราสามารถสรุปได้ว่าการทำนุบำรุงภาษานั้นริเริ่มโดยคนไทยผู้ตระหนักดีถึงความสำคัญของการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง อิทธิพลของตะวันตกนั้นเพียงแต่ทำให้รูปแบบ และเนื้อหา ของตำราไวยากรณ์ เปลี่ยนแปลงไปเท่านั้น

การทำพจนานุกรมในสมัยนี้ เรียกได้ว่ายังไม่มีปรากฏแพร่หลาย ถึงแม้จะมีผู้เริ่มรวบรวมคำไทยบ้างแล้ว เช่น พ.ศ. 2385 มิชชันนารี เทเลอร์ โจนส์ได้รวบรวมคำไทย และแปลเป็นคำภาษาอังกฤษไว้จำนวนหนึ่งแต่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

4.2 กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาในช่วงเวลาที่ 2 (พ.ศ. 2394-2434)

ในสมัยนี้ระบบการเขียนภาษาไทยยังไม่สม่ำเสมอและเป็นระบบ สังเกตได้จากการใช้วันวรรณกับเครื่องหมาย , และ . เรียกได้ว่าเขียนแบบไทยปนฝรั่ง นอกจากนี้ยังพบว่าบางคนใช้ทั้งวันวรรณและเครื่องหมาย แต่บางคนใช้เครื่องหมายอย่างเดียว ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล

ในด้านการสะกดคำ ในสมัยนี้พบว่ายังขาดความสม่ำเสมอ คำบางคำเขียนได้หลายแบบแล้วแต่บุคคล ยิ่งหากเป็นคำที่เขียนทับศัพท์ด้วยแล้ว ยิ่งปรากฏการแปรมาก เช่น ปรัตเล-บรัตเล-ปลัดเล ยุโรป-ยุโรป รีคอเดอ-รีคอเดอร์ เป็นต้น

ในด้านการเขียนตัวเลขและการบอกวันเดือนปี เนื่องจากหนังสือสมัยนี้ใช้ 2 ภาษาคือไทยกับอังกฤษ เมื่อเป็นภาษาไทยจะใช้เลขไทย และบอกวันเดือนปีแบบไทย ถ้าเป็นภาษาอังกฤษจะใช้เลขฝรั่ง และวันเดือนปีแบบฝรั่ง ดังตัวอย่างนี้ Vol. 1 เล่ม ๑ บางกอก เดือนสี่ จุลศักราช ๑๒๒๕ March 16th 1865

กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาที่ควรกล่าวถึงในสมัยนี้ได้แก่การเขียนตำราไวยากรณ์ และการทำพจนานุกรม

4.2.1 การเขียนตำราไวยากรณ์

ความต้องการที่จะทำให้ภาษาไทยมีความเป็นมาตรฐานเริ่มมานานแล้ว แม้ไม่มีการติดต่อกับตะวันตกก็ตาม คนไทยก็รู้วิธีเขียนตำราไวยากรณ์เพื่อสร้างกฎเกณฑ์แล้ว ในสมัยนี้สังคมไทยมีการผลิตตำราไวยากรณ์ดังนี้

(1) จินตามณี ฉบับหมอบรัดเล⁴

จินตามณีเล่มนี้เป็นตำราไวยากรณ์ เขียนโดยหมอบรัดเล เป็นหนังสือรวมเล่มประกอบด้วย (1) ประถมกกาแจกลูก (2) จินตามณี (3) ประถมมาลา (4) ปทานุกรม นอกจากนั้นยังมีการแทรกเรื่องและคำอธิบายต่างๆไว้ด้วย เช่น อักษรควบ โดยกล่าวว่า “คำว่า แสง แถง โฉน ถน ถลิ่ง เป็นต้นนี้ ไม่มีในจินตามณี แต่เราผู้ชำระหนังสือนี้ได้จัดแจงไว้ เพื่อจะให้กุลบุตรรู้จักอ่าน ๒ อักษรควบติดกัน” และมีการแบ่งอักษร ๔๔ ตัวออกเป็น ๕ จำพวก โดยอธิบายเหตุผลว่า “อันแบ่งอักษรเป็น ๕ จำพวก เช่นว่ามานี้ ไม่สู้สำคัญนักแก่กุลบุตรที่เป็นไทย แต่จำพวกคนมาแต่ นอก ผู้เป็นปราชชอบเรียนภาษาไทยเลียด เขาเห็นสมควรจะแบ่งอักษรไทยเช่นว่านี้ เราจึงได้แบ่งออกตามใจเขา จะได้เป็นประโยชน์แก่ฝรั่งบ้าง” นอกจากนั้นหนังสือเล่มนี้ยังได้เอาเครื่องหมายวรรคตอนในภาษาอังกฤษมาลงไว้ด้วย และมีราชาศัพท์ ศัพท์คำพูชา คำชวา และโคลงกลอนบทต่างๆในจารีกวดพระเชตุพน

(2) แบบเรียนหลวง โดย หลวงสารประเสริฐ หรือ น้อย อาจารย์ยางกูร

ตำราชุดนี้ หลวงสารประเสริฐ แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ประกอบด้วย 10 เล่มคือ มูลบทบรรพกิจ วาหนิต์นิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวพจน์พิจารณ์ พิศาลการ์นต์ อนันตวิภาค เขมรรากษรมาลา นิตินสารสาธก และ ปกิรินทร์ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 หลวงสารประเสริฐได้เลื่อนยศเป็นพระยาตรีสุนทรโวหาร เป็นอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนหลวงในพระบรมมหาราชวัง และได้ปรับปรุงตำราสอนภาษาไทยที่แต่งไว้แล้ว กลายเป็นตำราชุดใหม่เรียกว่า แบบเรียนหลวง ประกอบด้วย 6 เล่ม ได้แก่ มูลบทบรรพกิจ วาหนิต์นิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวพจน์พิจารณ์ พิศาลการ์นต์ ตำราชุดนี้วางหลักเกณฑ์การเขียนและการใช้ภาษาไทยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น แต่ใช้มาจนถึง พ.ศ. 2431 เท่านั้น

(3) แบบเรียนเร็ว โดยสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ

เมื่อครั้งทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศึกษาธิการใน ปี พ.ศ. 2430 กรมพระยาดำรงฯ ทรงนิพนธ์หนังสือเพื่อสอนคนไทยให้อ่านและเขียนภาษาไทยได้รวดเร็ว หนังสือนี้เป็นที่รู้จักกันในนาม แบบเรียนเร็ว ประกอบด้วย 3 เล่ม เริ่มใช้ในปี พ.ศ. 2431 นอกจากเนื้อหาที่สั้นกะทัดรัดแล้วจุดเด่นของหนังสือชุดนี้คือเป็นหนังสือเล่มแรกๆที่ให้ชื่อประจำตัวแก่อักษรไทย เช่น ก. ไก่ ข. ไข่ ค. ควาย ง. งู ว. แหวน ฯลฯ ซึ่งใช้เรียกมาจนทุกวันนี้

4.2.2 การทำพจนานุกรม

พจนานุกรมมีหลายแบบ ได้แก่พจนานุกรมภาษาเดียวคือมีคำศัพท์พร้อมคำอธิบายความหมาย และพจนานุกรมหลายภาษา (ตั้งแต่สองภาษาขึ้นไป) ในสมัยนี้พบว่ามิชชันนารีเริ่ม

⁴ข้าพเจ้าไม่พบฉบับเต็ม ข้อเท็จจริงในนี้ได้จาก จินตามณี เล่ม ๑-๒ ของกรมศิลปากร หน้า 153-154 ปีที่พิมพ์ก็ไม่ไ้ระบุไว้ แต่ข้าพเจ้าคิดว่าน่าจะจัดไว้ในสมัยนี้

ทำพจนานุกรมภาษาไทยขึ้นหลายเล่ม แต่ที่สำคัญที่สุด และเป็นพื้นฐานของพจนานุกรมเล่มต่อ ๆ มา ได้แก่ *อักษรวิธานศรึบท์* หรือ *Dictionary of the Siamese Language* โดยหมอปรีดเล

อักษรวิธานศรึบท์ ถือเป็นพจนานุกรมภาษาไทย (ไทย-ไทย) เล่มแรก บรรจุคำประมาณ 40,000 คำ พิมพ์ในปี พ.ศ. 2416 มีคำชี้แจงสั้น ๆ เกี่ยวกับหนังสือนี้ไว้ดังนี้

แจ้งความ

@ หนังสืออักษรวิธานศรึบท์นี้ เปนคำไทยอธิบายความโดยพิศดารตามภาษาไทย ข้าพเจ้าหมอปรีดเลได้ให้อาจารย์รัตคัดแปล แลอธิบายโดยละเอียดตามวิธีอักษรสยามภาคย์ ได้ตีพิมพ์ริมป้อมปากคลองบางกอกใหญ่ หลังวังสมเด็จพระเจ้าน้อยยาเธอเจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี จบลมเมื่อ ณ วันอังคาร เดือนสิบสอง ขึ้นหนึ่งค่ำ จุลศักราช ๑๒๓๕ ปีรกาเบญจศก ๖๖

ในคำนำของหนังสือนี้ที่จัดพิมพ์ โดยองค์การคำของครุสภา พ.ศ. 2514 แม้นมาส ชาลิต อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของคำศัพท์ในหนังสือนี้ดังนี้

คำไทยซึ่งอยู่ในหนังสือเล่มนี้ มีทั้งคำและสำนวนที่ใช้กันอยู่ทั่วไป ในสมัยนั้น คำในหนังสือวรรณคดี ศัพท์กฎหมาย ศัพท์พุทธศาสนา ศัพท์แพทย์แผนโบราณ ศัพท์ทางการเมืองและปกครอง นามเฉพาะต่าง ๆ เช่น ชื่อสถานที่ ชื่อต้นไม้ ชื่อสัตว์ ฯลฯ นับได้ว่าเป็นหนังสือรวมคำต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสมัยนั้น ทั้งที่เป็นคำพูดและคำเขียนในหนังสือเกือบทุกประเภท...

อนึ่ง การเรียบเรียงคำก็แตกต่างจากพจนานุกรมที่ทำขึ้นตอนหลัง หนังสือนี้เรียงคำตามลำดับตัวพยัญชนะและตามลำดับสระและมาตราตัวสะกดในไวยากรณ์ คือ แม่ ก กา แม่ กก กง กต กน กบ กม เกย เกอว ในการค้นคำจึงต้องนึกถึงหลักนี้ไว้

พจนานุกรมของหมอปรีดเลมีความสำคัญต่อสังคมไทยมาก เพราะเป็นตัวกระตุ้นให้คนไทยตระหนักถึงแหล่งอ้างอิงที่เป็นมาตรฐาน และเป็นจุดเริ่มของการทำพจนานุกรมอีกมากมายในสังคมไทย ทำให้เกิดมาตรฐานของการสะกดคำ และการใช้คำให้ตรงกับความหมาย นอกจากนั้นยังเป็นบันทึกที่ดีที่สุดของภาษาไทยสมัยต้นรัตนโกสินทร์ (ดูตัวอย่างบางหน้าของ *อักษรวิธานศรึบท์* ในภาคผนวก 1)

พจนานุกรมเล่มอื่น ๆ ที่เขียนขึ้นในสมัยนี้ต่างจากของหมอปรีดเล กล่าวคือเป็นพจนานุกรมหลายภาษา ซึ่งเน้นประโยชน์แก่ชาวต่างประเทศที่เรียนภาษาไทย หรือคนไทยที่เรียน

ภาษาต่างประเทศ แต่ไม่เน้นความหมายโดยละเอียดหรือการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง ที่พบเรียงตามปีที่พิมพ์ดังนี้⁵

พ.ศ. 2397 สัพพะพจนะพาสาไทย หรือ สัพพะ พะจะนะ พาสาไท เขียนโดย สังฆราชปลัด เลอแก้วซ์ เป็นพจนานุกรม 4 ภาษา คือ ไทย-อังกฤษ-ฝรั่งเศส-ละติน

พ.ศ. 2408 *Thai English Dictionary* เป็นพจนานุกรม 2 ภาษา อังกฤษ-ไทย จัดทำโดย Samuel G. McFarland मिซซันนารีชาวอเมริกัน และปรับปรุงโดย George B. McFarland (อำมาตย์เอกพระอาจารย์วิชาคม) ผู้เป็นบุตร บรรจุค่าประมาณ 7,000 คำ เรียงตามภาษาอังกฤษ และแปลเป็นไทย

พ.ศ. 2434 *ลিপิกรมายนภาษาไทย* เป็นพจนานุกรม 2 ภาษา ไทย-อังกฤษ จัดทำโดย นาย อี บี มิซเซล ที่ปรึกษาทางกฎหมายของรัฐบาลไทย บรรจุค่าประมาณ 8,000 คำ

สรุปเกี่ยวกับกิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาในสมัยนี้ อาจกล่าวได้ว่าการเขียนตำราไวยากรณ์นั้น มีทั้งที่ทำโดยคนไทยและชาวต่างประเทศ ส่วนพจนานุกรมมีแต่ที่ทำโดยชาวต่างประเทศ อาจเป็นไปได้ว่าคนไทยรวมการเขียนคำ หรือเรื่องของศัพท์ไว้ในตำราไวยากรณ์แล้ว จึงไม่ได้คิดแยกออกมาต่างหากในรูปพจนานุกรม สมัยนี้เป็นสมัยไทยปนฝรั่งโดยแท้จริง แม้แต่การเขียนที่กล่าวไว้ข้างต้นก็แสดงว่าใช้แบบไทยปนฝรั่งเช่นตัวเลข และเครื่องหมายวรรคตอน การใช้ภาษาจึงดูเหมือนจะขนานกับกิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาด้วย

4.3 กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาไทยในช่วงเวลาที่ 3 (พ.ศ. 2435-2474)

ในช่วงเวลานี้ มีเหตุการณ์สำคัญทางสังคมคือการปฏิรูปสังคมในสมัยรัชกาลที่ 5 และการเปลี่ยนแปลงอีกหลายด้านที่ตามมาในสมัยรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7

ภาษาไทยในสมัยนี้ปนภาษาอังกฤษน้อยลง เช่นเครื่องหมายแบบภาษาอังกฤษใช้น้อยลงมาก มีบางฉบับเท่านั้นที่ยังคงใช้อยู่ เช่น *อัสสัมชัญอุโฆษสมัย* ปีพ.ศ. 2464 ส่วนตัวเลข ยังใช้เลขไทยทั้งหมดเมื่อเขียนภาษาไทย แต่ถ้าเขียนเป็นภาษาอังกฤษก็ใช้เลขสากล

ส่วนการสะกดคำยังไม่เหมือนปัจจุบัน เช่น

- 2435 พีชน โพนนา
- 2442 ไปรสนีย์ อาไศรย
- 2445 ฤก (>ลือก) อาศรัย
- 2449 โลภย์ ชีวิตร์ ชะโมย เลอียด
- 2464 ปถมว้ย สอาด
- 2465 ดำเนียรความ
- 2469 เปน อหิวาตกะโรค

⁵ข้อมูลได้จาก กำธร สติกรกุล (2530: 141-143) และ นวลจันทร์และคณะ (2525: 56-65)

2472 มนุสส์

สมัยนี้ กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาที่สำคัญมีทั้งการทำพจนานุกรม สืบเนื่องจากสมัยที่แล้ว ส่วนการเขียนตำราไวยากรณ์นั้น มีที่สำคัญมาก คือ *หลักภาษาไทย* โดยพระยาอุปกิตศิลปสาร นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาอย่างอื่นที่สำคัญ เกิดขึ้นในสมัยนี้อีกหลายอย่าง ได้แก่การสร้างระบบการเขียนแบบใหม่โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การตั้งวรรณคดีสมาคม การตั้งนิรุกติสมาคม การเขียนอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน และการตั้งราชบัณฑิตยสภา ดังจะได้กล่าวต่อไป

4.3.1 การทำพจนานุกรม

สืบเนื่องจากสมัยที่แล้ว ในสมัยนี้ยังมีผู้ทำพจนานุกรมอยู่ ที่มีหลักฐานได้แก่ *พจนานุกรม: ลำดับแลแปลศัพท์ที่ใช้ในหนังสือไทย* ของกรมศึกษาธิการ พิมพ์ในปี พ.ศ. 2435 อันที่จริงเริ่มจัดทำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2426 หัวหน้าของกลุ่มผู้เรียบเรียงคือขุนประเสริฐอักษรนิติ (แพ ตาละลักษมณ์) การเรียบเรียงใช้ *อักษรวิธานศรึบท์* ของหมอปรัดเล เป็นหลักด้วย

นอกจากนั้น ยังพบว่ามีการทำพจนานุกรมของกระทรวงศึกษาธิการด้วย ดังหลักฐานที่พบในโฆษณาในหนังสือพิมพ์ *อัสสัมชัญอุโฆษสมัย* พ.ศ. 2464 กล่าวว่า “พจนานุกรมนั้น สอนให้เขียนศัพท์ไทยให้ถูกต้องตามแบบข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งใช้กันในสมัยนี้”

พ.ศ. 2470 กระทรวงธรรมการได้พิมพ์ *พจนานุกรม ฉบับกรมตำรา* ออกใช้ในราชการ ซึ่งต่อมาจะได้รับการพัฒนาเป็นพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (ดู 4.4.2)

สำหรับพจนานุกรมหลายภาษา ที่พบเป็นการสืบเนื่องจากสมัยที่แล้ว ได้แก่ *ศรีพจนัภาษา ไทย* พิมพ์ในปีพ.ศ. 2439 เป็นพจนานุกรม 3 ภาษา ไทย-ฝรั่งเศส-อังกฤษ ปรับปรุงจาก *สัพพะพจนะพาสาไทย* โดยสังฆราชปิลเลอกัวซ์ และบาทหลวงเวย์ (J.L. Vey) พิมพ์ที่ Catholic Mission กรุงเทพฯ บรรจุค่าประมาณ 30,000 คำ เป็นคำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน วลี และศัพท์ในแขนงวิชาต่าง ๆ มีคำแนะนำในการใช้ ที่ผู้เขียนเรียกว่า “คำอุทาหรณ์”

4.3.2 การเขียนตำราไวยากรณ์

ในสมัยรัชกาลที่ 6 กรมศึกษาธิการได้เรียบเรียงตำราไวยากรณ์ไทยขึ้น บรรจุกฎเกณฑ์ของไวยากรณ์ไทย ซึ่งสร้างขึ้นโดยเทียบเคียงกับกฎเกณฑ์ของภาษาอังกฤษและยุโรปเป็นหลัก ต่อมาพระยาอุปกิตศิลปสาร (นิ่ม กาญจนาชีวะ) ได้แก้ไข ปรับปรุง และเรียบเรียงตำราดังกล่าวใหม่ เพื่อให้คนไทยได้ใช้เป็นตำราเรียนภาษาไทย ให้ชื่อว่า *หลักภาษาไทย* เป็นชุดมี 4 เล่มคือ *อักษรวิธี* *วจีวิภาค* *วากยสัมพันธ์* และ *ฉันทลักษณ์* ตำราของพระยาอุปกิตฯมีความสำคัญมาก เพราะเป็นตำราไวยากรณ์สมัยใหม่เล่มแรกที่เขียนโดยคนไทย ภาษาที่ใช้เป็นร้อยแก้ว เป็นทำเนียบภาษาวิชาการ และใช้วิจณลีลาเป็นทางการ ซึ่งนับว่าต่างจากตำราไวยากรณ์ที่มีมาก่อนหน้านี้ทั้งหมด เนื้อหาครอบคลุมทุกด้านก็ว่าได้เกี่ยวกับภาษาไทย เริ่มตั้งแต่ ตัวอักษรและระบบการ

เขียน การสะกดคำ ตามด้วยระบบคำ วากยสัมพันธ์ และการแต่งคำประพันธ์ เล่มที่ว่าด้วยวากยสัมพันธ์เป็นเล่มที่ใช้กันมากในโรงเรียนและในหมู่นักภาษาศาสตร์ เรียกได้ว่าเป็นแบบอย่างของการวิเคราะห์ไวยากรณ์ไทยเล่มแรกทีเดียว

นอกจากตำราไวยากรณ์ระดับประเทศแล้ว เป็นไปได้ว่ามีผู้เขียนตำราเพื่อคนไทยบางกลุ่ม โดยเฉพาะอีกด้วย เช่น *ตรุณศึกษาตอนกลาง* ซึ่งโฆษณาในหนังสือพิมพ์ *อัสสัมชัญโฆษณสมัย* พ.ศ. 2464 แจ้งวัตถุประสงค์ไว้ว่า เพื่อ “เพิ่มความรู้ในอักขระบัญญัติไทย และข้อความพิเศษ เบ็ดเตล็ดอีกหลายอย่าง ซึ่งธรรมดานักเรียนหลายคนยังไม่เคยสังเกต หรือยังไม่เคยเห็นเสียเลย”

4.3.3 วิธีเขียนหนังสือไทยแบบใหม่

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยการใช้ภาษาไทยมาก พระองค์ทรงเสนอให้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีเขียนหนังสือไทยให้เป็นสากล คือเขียนพยัญชนะก่อนเสมอ ตามด้วยสระซึ่งพระองค์ทรงคิดระบบใหม่ให้เรียบง่าย ส่วนวรรณยุกต์คงไว้อย่างเดิม นอกจากนั้น ยังทรงเสนอให้เขียนคำไทยแยกออกเป็นคำๆ อย่างภาษาอังกฤษ ดังนั้น คำว่า โรงเรียน จะเขียนแบบใหม่ว่า รโง รอาน (Oa = สระเอีย) คำว่า ไหว้พระ จะเป็น หว้ไ พรI (I = สระอะ) คำว่า เจดียย์ จะกลายเป็น จ ดอย์ (= สระเอ)

พระองค์ทรงพระราชทานเหตุผล ของการเปลี่ยนแปลง สรุปได้ดังนี้

- (1) วิธีเขียนสระในภาษาไทย เช่น ข้างหลัง ข้างหน้า ข้างบน ข้างล่าง ทำให้ผู้เรียนฉงน
- (2) การเขียนสระผสมไม่สอดคล้องกับการออกเสียง ทำให้ยุ่งเหยิงยากที่จะเข้าใจ
- (3) การที่พยัญชนะเดี่ยว ๆ สามารถอ่านได้หลายแบบ เช่น เป็น อะ (ปฐม อ่านว่า ปะ-ถม) หรือเป็น ออ (บตี อ่านว่า บอ-ตี) ทำให้ฉงน
- (4) พยัญชนะควบกล้ำยากแก่ผู้เรียน บางครั้งทำให้อ่านได้หลายแบบ เช่น ปราด อ่านว่า ปราด แต่ ปลาด อ่านว่า ปะ-หลาด คำว่า เผลา ก็อ่านว่า เผลา ก็ได้ หรือ เพ-ลา ก็ได้
- (5) การเขียนคำติดกันไปหมดทำให้อ่านยาก ควรเว้นวรรคระหว่างคำ

สรุปว่าหนังสือที่เรียน เขียน และอ่านยากทำให้ผู้ใช้เสียเปรียบผู้ที่มิอักษที่เรียนเขียนอ่านง่าย

พระองค์จึงทรงเสนอระบบการเขียนแบบใหม่ตั้งแต่ข้างต้น แต่โครงการของพระองค์ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เพราะไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจริง และพระองค์มิได้ทรงบังคับใช้ระบบที่ทรงคิดขึ้น โครงการนี้จึงยุติไปอย่างเงียบๆ (ดูรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการนี้ในพระราชหัตถเลขาที่ภาคผนวก 2)

4.3.4 การตั้งวรรณคดีสมามคม

ด้วยความหวังใจที่ทรงมีต่อภาษาไทย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเกรงว่าการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยเพราะอิทธิพลจากตะวันตกจะทำให้ภาษาไทยเสื่อมลง จึงทรงตั้ง

วรรณคดีสมาคมขึ้นในปี พ.ศ. 2457 และทรงดำรงตำแหน่งนายกสมาคมด้วย คณะกรรมการประกอบด้วยนักปราชญ์ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นพิเศษ หน้าที่หลักของสมาคมนี้คือพิจารณาวรรณกรรมทุกสาขา ยกเว้นประวัติศาสตร์ ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของสมาคมประวัติศาสตร์ ซึ่งตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2450) นอกจากนั้นยังทำหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องอีกด้วย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตราพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเขียน การแปล และการใช้ภาษาไทย ข้อสำคัญคือต่อต้านการใช้ภาษาแบบฝรั่ง ซึ่งนักแปลและนักเขียนในสมัยนั้นนิยมใช้ เช่นห้ามใช้ “จับรลไฟ” ควรพูดว่า “ขึ้นรถไฟ” เป็นต้น ผลงานโดดเด่นและเป็นที่ยอมรับของคณะกรรมการสมาคม จะได้รับประทับตรามังกร ซึ่งเป็นตราประจำของสมาคม นอกจากนั้นสมาคมนี้ยังให้รางวัลผลงานวรรณกรรมดีเด่นด้วย ดังนั้น ต่อมาวรรณคดีสมาคมได้กลายเป็นผู้พิทักษ์รักษาการเขียนที่ถูกต้อง และช่วยป้องกันการทำให้ภาษาวิบัติอันเนื่องมาจากการใช้คำและสำนวนต่างประเทศ

กิจกรรมดังกล่าวนี้มีความสำคัญมาก เพราะเป็นครั้งแรกที่สังคมไทยมีการเคลื่อนไหวอย่างเป็นทางการที่จะยื่นมือเข้าจัดการกับภาษาไทย รัชกาลที่ 6 ทรงเป็นบุคคลพระองค์แรกในสังคมไทยที่ทรงริเริ่มการทำนุบำรุงภาษาในเชิงปฏิบัติและมีจุดมุ่งหมายชัดเจน

4.3.5 การตั้งนิรุกติสมาคม

มาตรการอีกประการหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่ม เพื่อทำนุบำรุงภาษาไทย คือการขยายขอบเขตของ “นิรุกติสมาคม” ซึ่งตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อทำภาษาให้เป็นมาตรฐาน ในสมัยรัชกาลที่ 5 สมาคมนี้ไม่ค่อยมีกิจกรรมมากนัก เพราะกรรมการมีกิจกรรมมากเกินไป จึงไม่ค่อยว่างที่จะประชุม เนื่องจากเป็นบุคคลสำคัญแทบทั้งสิ้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเพิ่มจำนวนสมาชิก แต่ก็ยังไม่มีกิจกรรมมากนัก ในที่สุดมีการปรึกษารื้อกันเพื่อก่อตั้งสถาบันใหม่ชื่อ *สภา พจนบัญญัติและอักษรวิธี* เพื่อทำหน้าที่แก้ปัญหารื่องการหาคำศัพท์ที่เหมาะสมเพื่อใช้แทนศัพท์ทางวิทยาศาสตร์จากภาษาต่างประเทศ และเพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภาษาไทยเป็นอักษรโรมัน แต่ในที่สุดก็ไม่มีการจัดตั้งสมาคมดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงนี้แสดงให้เห็นความพยายามของสังคมไทยในการทำนุบำรุงภาษา แม้การปฏิบัติจะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ก็ตาม

4.3.6 การเขียนภาษาไทยเป็นอักษรโรมัน (Romanization)

การถ่ายทอดภาษาไทยเป็นอักษรโรมัน นับเป็นกิจกรรมหนึ่งของการทำนุบำรุงภาษาไทย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มระบบการถ่ายอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน ทรงใช้ระบบที่ไม่อิงการออกเสียง แต่อิงตัวอักษร กล่าวคือตัวอักษรโรมันที่แปลงมาจากภาษาไทยจะต้องสอดคล้องกับการสะกดแบบบาลี-สันสกฤตไว้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้น พยัญชนะบางตัวแม้ไม่ออกเสียงก็ต้องถ่ายเป็นอักษรโรมันด้วย เช่น “ลักษณ” จะเขียนเป็น *laksana* ไม่ใช่ *lak*

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ระบบที่พระองค์ทรงตั้งขึ้น ในการแปลงนามสกุลภาษาไทยเป็นอักษรโรมัน ประกอบกับนโยบายให้คนไทยมีนามสกุลใช้ในสมัยพระองค์ พระองค์ทรงพระราชทานนามสกุลให้คนไทยจำนวนมาก พร้อมกับทรงเขียนเป็นอักษรโรมันตามระบบดังกล่าวให้ด้วย

4.3.7 การตั้งราชบัณฑิตยสภา⁶

ราชบัณฑิตยสภา เป็นจุดกำเนิดของราชบัณฑิตยสถานซึ่งตั้งขึ้นในสมัยถัดมา และเป็นรอยต่อระหว่างหน่วยงานที่ไม่เกี่ยวกับการทำนุบำรุงภาษาโดยตรงกับหน่วยงานหรือองค์กรที่มีหน้าที่ทำนุบำรุงภาษาระดับชาติ

ราชบัณฑิตยสภาตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 7 เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2469 เป็นส่วนหนึ่งของ ศิลปากรสถาน ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงาน 2 ส่วนคือราชบัณฑิตยสภาส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งคือกรมศิลปากร ซึ่งตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2454)⁷ สมเด็จพระยาตราชานุภาพทรงเป็นนายกราชบัณฑิตยสภา

ส่วนอำนาจหน้าที่ของราชบัณฑิตยสถานนั้น คืออำนาจหน้าที่ซึ่งแต่เดิมเป็นของกรรมการหอพระสมุดสำหรับพระนคร ผนวกกับอำนาจหน้าที่ของกรมราชบัณฑิตซึ่งมีมาแต่โบราณ

หน้าที่ของกรรมการหอพระสมุดฯคือจัดการหอพระสมุดฯ อำนวยการวรรณคดีสโมสร ตรวจรักษาของโบราณในพระราชอาณาเขต จัดการพิพิธภัณฑ์สถาน และบำรุงวิชาช่าง และการอื่น ๆ อันเนื่องด้วยบำรุงวิชาความรู้

หน้าที่ของกรมราชบัณฑิต คือบอกหนังสือพระสงฆ์ แต่งแบบเรียน และวางหลักสูตรการเล่าเรียน (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “กรมตำรา” และ “กรมวิชาการ” ในที่สุด)

จะเห็นได้ว่าราชบัณฑิตยสภามีหน้าที่หลากหลายมาก ทั้งการบริหารและวิชาการ ในที่สุดองค์กรนี้ก็ถูกยุบและกลายเป็นราชบัณฑิตยสถาน ในปีพ.ศ. 2476 ซึ่งจะได้กล่าว ใน 4.4 ต่อไป

กล่าวโดยสรุป ช่วงเวลานี้ (2435-2474) เป็นช่วงเวลาที่สำคัญมากที่สุดช่วงหนึ่งในประวัติศาสตร์ทำนุบำรุงภาษาไทย บุคคลที่สำคัญที่สุดคือพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงริเริ่มกิจกรรมหลายอย่างเกี่ยวกับการทำภาษาไทยให้เป็นมาตรฐาน ทำให้สังคมไทยเริ่มมีหลักเกณฑ์ในการใช้ภาษามากขึ้น

⁶ คุรุราษฎร์เชิดใน จานงค์ ทองประเสริฐ (2537: 12-14) ใน ๖๐ ปีราชบัณฑิตยสถาน . กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน

⁷ การตั้งศิลปากรสถาน ขึ้นนี้ถือว่า กรมศิลปากรถูกยุบไปรวมด้วย สำหรับกรมศิลปากรในปัจจุบันนี้ ไม่ใช่ของเดิม แต่เป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม พ.ศ. 2476 (จานงค์ ทองประเสริฐ 2537: 12)

จะเห็นได้ว่าช่วงก่อนหน้านี้นี้เป็นสมัยที่ภาษาไทยได้รับอิทธิพลจากภาษาตะวันตกมากที่สุด และรวดเร็วที่สุด เพราะสังคมได้ปรับเปลี่ยนเฉียบพลัน ในสมัยนี้การรับอิทธิพลจากตะวันตกยังคงอยู่ แต่สังคมไทยเริ่มเป็นตัวของตัวเองบ้าง ภาษาไทยก็เช่นกัน ดูเหมือนจะเริ่มพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง แบบใหม่ สมัยนี้จึงเป็นสมัยที่ทำทลายภาษาไทยมาก ในแง่ที่ว่าภาษาไทยจะเป็นตัวของตัวเองได้มากนักน้อยเพียงใดท่ามกลางแรงกระแทบอย่างรุนแรงจากตะวันตก กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาที่กล่าวมาแล้วให้คำตอบแก่เรา กล่าวคือ ภาษาไทยจะไม่ยอมเปลี่ยนแปลงในเรื่องตัวอักษร และระบบการเขียนอย่างเด็ดขาด เพราะเราได้เห็นแล้วว่า แม้ระบบการเขียนแบบใหม่ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงคิดขึ้น จะสมบูรณ์แบบและเป็นสากลเพียงใดก็ตาม แต่สังคมไทยก็ไม่ยอมรับ ในทางตรงข้าม ในด้านการใช้ภาษานั้น ภาษาไทยเปลี่ยนรวดเร็วมาก มีการใช้คำสำนวน และโครงสร้างแบบภาษาตะวันตกอย่างมากจนเป็นที่สังเกตและห่วงใย กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาในทำนองที่จะหยุดยั้งแนวโน้มการตามฝรั่งดังกล่าวจึงเกิดขึ้น

4.4 กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาไทยในช่วงเวลาที่ 4 (พ.ศ. 2475-2503)

ช่วงเวลานี้มีกิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาที่สำคัญ คือการตั้งราชบัณฑิตยสถาน และผลงานที่ตามมาคือการจัดทำพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 และการบัญญัติศัพท์ นอกจากนั้นเหตุการณ์สำคัญที่จะต้องกล่าวถึงคือการปฏิรูปการสะกดคำในสมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม

4.4.1 การตั้งราชบัณฑิตยสถาน^๘

ราชบัณฑิตยสถาน (The Royal Institute) มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงกับภาษาไทย มาตราฐาน และเป็นองค์กรสำคัญในการทำนุบำรุงภาษาไทย ถึงแม้ว่าหน้าที่ขององค์กรนี้มิได้เกี่ยวข้องกับภาษาไทย แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

ราชบัณฑิตยสถานได้รับการสถาปนาขึ้นวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2476 ในสมัยรัชกาลที่ 7 เหตุผลของความจำเป็นที่จะต้องมีการตั้งราชบัณฑิตยสถานในประเทศไทย ปรากฏอยู่ในคำกล่าวของหลวงวิจิตรวาทการ ในฐานะเลขาธิการคนแรกของราชบัณฑิตยสถาน ว่าประเทศไทยส่งคนไปเรียนต่างประเทศเป็นอัตราส่วนมาก

กว่าจีนและญี่ปุ่น แต่จำนวนคนไทยที่มีความรู้ความสามารถในสรรพวิชาทั้งหลายยังมีไม่เท่าจีนและญี่ปุ่น ทั้งนี้เพราะคนไทยขาดการค้นคว้า ถึงแม้จะมีคนที่ทำการค้นคว้าอยู่บ้าง แต่ก็ทำกันเป็นส่วนบุคคล “ซึ่งได้ผลน้อย และได้ประโยชน์น้อย ที่ว่าได้ผลน้อยนั้น คือ การค้นคว้าหาวิชานั้น ถ้าไม่ทำกันในทางสมาคมแล้ว ย่อมเป็นการยากที่จะทำให้ได้รวดเร็วหรือถูกต้อง ที่ว่าได้ประโยชน์น้อยนั้น คือว่าวิชาที่ค้นคว้าได้เป็นส่วนตัวนั้น ถ้าไม่ได้รับรองกันในที่ประชุมนักศึกษาร่วมกัน เวลา

^๘ข้อเท็จจริงที่นำมาสรุปในที่นี้ได้มาจากหนังสือ ๕๐ ปีราชบัณฑิตยสถาน และ ๖๐ ปีราชบัณฑิตยสถาน

เผยแพร่แก่ประชาชน ความรู้ที่ค้นคว้าได้ก็เกือบจะไม่มีประโยชน์อะไร อีกประการหนึ่งเล่า การค้นคว้านั้น ถ้าผู้ค้นคว้าต้องทำโดยรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตน ก็จะทำอยู่เสมอ ส่วนประชาชนก็มีที่หวังที่ฟังว่า ถ้าต้องการความรู้ในทางใดทางหนึ่งแล้ว จะไปถามใครหรือจะขอให้ใครค้นให้ ประโยชน์ที่จะได้อย่างสำคัญจากราชบัณฑิตยสถานอยู่ตรงนี้”

ราชบัณฑิตยสถานเป็นหน่วยงานที่พัฒนามาจากราชบัณฑิตยสภา ที่กล่าวถึงแล้วข้างต้น ในการประกาศตั้งราชบัณฑิตยสถานนั้น มีการยกเลิกราชบัณฑิตยสภา เพราะเป็นหน่วยงานที่ดำเนินงานได้ไม่ดี เนื่องจากต้องทำงานทั้งด้านวิชาการและธุรการ ดังที่หลวงวิจิตรวาทการว่า “...กรรมการราชบัณฑิตยสภาต้องเสียเวลาทำงานฝ่ายธุรการไปเป็นส่วนมาก เหลือเวลาที่จะค้นคว้าทางวิชาการแต่น้อย และก็ไม่มีความหมายหรือข้อบังคับอื่นใดที่บัญญัติให้กรรมการราชบัณฑิตยสภาต้องทำการค้นคว้าในทางวิชา...” ดังนั้น ราชบัณฑิตยสถานที่ตั้งขึ้นใหม่นี้ จึงมีหน้าที่เฉพาะงานวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว

บุคคลที่มีความคิดริเริ่มที่จะให้มีราชบัณฑิตยสถานนี้ คือหลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส) ท่านได้มอบให้หลวงวิจิตรวาทการ (ซึ่งต่อมาได้รับเลือกเป็นเลขาธิการราชบัณฑิตยสถานคนแรก) เป็นผู้ร่างพระราชบัญญัติ ซึ่งมีโครงร่างที่อาศัยหลักและระเบียบการของฝรั่งเศส บุคคลที่เป็นผู้พิจารณาและแก้ไขปรับปรุงร่างพระราชบัญญัตินี้ได้แก่ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ (ซึ่งต่อมาทรงได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยคนแรก) หลวงประดิษฐมนูธรรม เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ พระสารสาสน์ประพันธ์ และพระเรียมวิรัชชพากย์

สำหรับหน้าที่ของราชบัณฑิตยสถาน ที่เขียนไว้ในพระราชบัญญัติฉบับปรับปรุงแก้ไขล่าสุด (พ.ศ. 2485) มีดังนี้

- (1) ค้นคว้าและบำรุงสรรพวิชาให้เป็นคุณประโยชน์แก่ชาติ และประชาชน
- (2) ติดต่อและแลกเปลี่ยนความรู้กับองค์การปราชญ์อื่น ๆ
- (3) ให้ความเห็น คำปรึกษา และปฏิบัติการเกี่ยวกับวิชาตามความประสงค์ของรัฐบาล

ถึงแม้หน้าที่จะไม่ได้ระบุกิจกรรมที่เกี่ยวกับภาษาโดยตรง แต่เมื่อพิจารณาโครงการใหญ่ ๆ ของราชบัณฑิตยสถานแล้วจะเห็นว่าเกี่ยวกับภาษาไทยเสียส่วนใหญ่ โครงการใหญ่ ๆ มี 5 โครงการ ดังนี้

- (1) โครงการทำพจนานุกรม (Dictionary)
- (2) โครงการทำสารานุกรม (Encyclopaedia)
- (3) โครงการทำอักษรานุกรมภูมิศาสตร์ (Gazetteer)
- (4) โครงการบัญญัติศัพท์ภาษาไทย (word Coining)
- (5) โครงการจัดทำตำรา พิมพ์เผยแพร่ และติดต่อกับต่างประเทศ

กิจกรรมสำคัญของราชบัณฑิตยสถาน ที่เกี่ยวกับภาษา จะได้กล่าวแยกต่อไป

4.4.2 การทำพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓

พจนานุกรมฉบับ พ.ศ. 2493 นับได้ว่าเป็นผลงานระดับชาติ เกิดขึ้นเนื่องจากกระทรวงธรรมการได้มีคำสั่งใน พ.ศ. 2475 ตั้งกรมการชำระพจนานุกรมเพื่อปรับปรุงพจนานุกรมฉบับ พ.ศ. 2470 ให้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเมื่อมีการตั้งราชบัณฑิตยสถานขึ้นในปี พ.ศ. 2476 ขึ้นแล้ว งานชำระพจนานุกรมจึงโอนมาเป็นงานของราชบัณฑิตยสถานด้วย บุคคลสำคัญที่ทำให้การทำพจนานุกรมฉบับ พ.ศ. 2493 สำเร็จคือ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ (หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ) ผู้เป็นประธานคณะกรรมการ และพระยาอนุমানราชธน ผู้เป็นอุปนายกราชบัณฑิตยสถาน ใช้เวลาชำระถึง 17 ปี รายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอน คณะกรรมการ และลักษณะของพจนานุกรมฉบับนี้ ปรากฏอยู่ในคำนำในการจัดพิมพ์ครั้งที่ 1 (ดูในภาคผนวก 3)

พจนานุกรมฉบับนี้เป็นพจนานุกรมระดับชาติ มีความน่าเชื่อถือมาก และมีผู้ใช้มากที่สุด ได้ตีพิมพ์มาแล้ว 18 ครั้ง รวมจำนวน 177,000 เล่ม และที่สำคัญคือจะพัฒนาต่อไปเป็นฉบับ พ.ศ. 2525 ที่จะกล่าวต่อไป

4.4.3 การบัญญัติศัพท์

การบัญญัติศัพท์เป็นโครงการสำคัญอย่างหนึ่งของราชบัณฑิตยสถาน และเป็นกิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาที่สำคัญต่อประเทศมาก เพราะนอกจากจะเป็นการสร้างระเบียบของการนำความรู้จากตะวันตกมาเผยแพร่ให้คนไทยแล้ว ยังทำให้ภาษาไทยเติบโตเพราะมีคำใช้มากขึ้น และสร้างกฎระเบียบของการใช้ภาษาไทยอีกด้วย บุคคลหลัก (key person) ของการบัญญัติศัพท์ในสังคมไทยคือ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์

อันที่จริงการบัญญัติศัพท์ในประเทศไทยเริ่มมีมานานแล้ว นับตั้งแต่ภาษาไทยเริ่มสัมผัสกับภาษาอังกฤษอย่างจริงจังในสมัยรัชกาลที่ 5 แต่กระทำโดยปัจเจกบุคคล ทำอย่างไม่มีหลักเกณฑ์ ไม่มีมาตรฐานและไม่เป็นทางการ

กิจกรรมการบัญญัติศัพท์เริ่มจริงจังขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 มีผู้ให้ความสนใจมากขึ้นและมีการโต้แย้งกันว่าคำใดจะเป็นคำที่เทียบเท่าคำภาษาอังกฤษมากกว่ากัน เช่นคำว่า เสรีภาพ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้เป็นพระองค์แรกในการแปล Freedom of the Seas ว่า เสรีภาพแห่งทะเล แต่มีหลายคนแย้งว่าน่าจะใช้คำว่า เสรี ซึ่งเป็นคำในภาษาไทยที่มีใช้มาก่อนแล้ว อย่างไรก็ตาม มีผู้ไม่เห็นด้วยกับคำว่า เสรี เพราะมีความหมายแฝงว่า “เสเพล” ปนอยู่ด้วย ในที่สุดคำเทียบเท่ากับ Freedom ในภาษาอังกฤษที่เป็นที่ยอมรับมากที่สุดในสังคมไทยก็คือ เสรีภาพ ซึ่งพบใช้อย่างแพร่หลายในสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 และใช้กันจนทุกวันนี้⁹

⁹ข้อมูลนี้ได้มาจาก หนังสือ งานบัญญัติศัพท์ ของ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ (2519: 1-2)

งานบัญญัติศัพท์ในสังคมไทยกำเนิดอย่างเป็นทางการในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2485¹⁰ เมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติให้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาบัญญัติศัพท์ภาษาไทยขึ้นคณะหนึ่ง ตามข้อเสนอของสำนักนายกรัฐมนตรีที่ปรารภว่า “ศัพท์ภาษาไทยที่ใช้อยู่เวลานี้ ยังไม่เพียงพอแก่การแต่งตำรับตำราต่าง ๆ ... และถ้าคำใดเป็นคำวิชาการไม่สามารถหาคำไทยมาใช้ให้ตรงกับความหมายที่ต้องการ ก็ให้ใช้วิธีทับศัพท์” คณะรัฐมนตรีได้ถวายงานนี้แด่พระองค์วรวงศ์¹¹ เพื่อดำเนินงานร่วมกับผู้แทนของกระทรวงทบวงกรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง และให้เสนอศัพท์พิจารณาแล้วให้อนุกรรมการของวรรณคดีสมาคมพิจารณาเห็นชอบเสียก่อนเสนอให้ประกาศใช้

ภายใต้การนำของพระองค์วรวงศ์ คณะกรรมการดำเนินการบัญญัติศัพท์ได้รวดเร็วมาก ได้พิจารณาวิธีทับศัพท์คำอักษรโรมัน และกำหนดชื่อทวีป ประเทศ เมืองหลวง มหาสมุทร ทะเล และเกาะ เสร็จ ประกาศใช้เมื่อ 23 กันยายน พ.ศ. 2485 พิจารณาศัพท์วิทยาศาสตร์เสร็จ ประกาศใช้เมื่อ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2486 ศัพท์แพทย์ ประกาศใช้เมื่อ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2487 และศัพท์คณิตศาสตร์เสร็จปลายปี พ.ศ. 2487

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2488 งานพิจารณาศัพท์บัญญัติก่อนประกาศใช้ได้รับการย้ายโอนไปอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของราชบัณฑิตยสถาน แทนที่วรรณคดีสมาคม ทั้งนี้ตามข้อเสนอของพระองค์วรวงศ์

4.4.4 การปฏิรูปการสะกดคำในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม

ความคิดเรื่องการปฏิรูปการสะกดคำในภาษาไทย เกิดขึ้นในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี¹² โครงการนี้ประสบผลสำเร็จ แต่คงอยู่ระยะสั้นมาก ใช้เพียง 2 ปีเท่านั้น ในที่สุดเลิกใช้เพราะมีความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เกิดขึ้นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งเป็นยุคที่ประเทศไทยได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองการปกครองมาแล้วถึง 1 ทศวรรษ

จอมพล ป.พิบูลสงคราม ในฐานะนายกรัฐมนตรี ได้ริเริ่มโครงการฟื้นฟูวัฒนธรรมไทยครั้งใหญ่ และกระตุ้นให้คนไทยมีความรู้สึกชาตินิยม ได้รณรงค์ให้ประชาชนมีระเบียบวินัย เพราะบ้านเมืองอยู่ในภาวะสงคราม ประชาชนต้องเชื่อผู้นำ มีคำกล่าวทำนองว่า ผู้นำจะนำชาติให้อยู่รอดปลอดภัย (คำขวัญในสมัยนั้นคือ “เชื่อผู้นำ ชาติพ้นภัย”) และมีความเจริญรุ่งเรืองไปสู่ความเป็น

¹⁰รายละเอียดดูได้จาก บทความเรื่อง “พระองค์วรวงศ์กับงานทำตำรา” เขียนโดย อติศักดิ์ ทองบุญ ใน *วารสารราชบัณฑิตยสถาน* ปีที่ 2 ฉบับที่ 2

¹¹ในที่นี้ ตั้งแต่บรรทัดนี้เป็นต้นไป ข้าพเจ้าจะใช้พระนาม “พระองค์วรวงศ์” เพื่อหมายถึง “พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์” บางคนเรียกพระองค์ด้วยพระนามเดิมว่า “หม่อมเจ้าวรวงศ์ไวยากรวรวงศ์” บางคนเรียกพระองค์ตามตำแหน่งว่า “เสด็จในกรมฯ” หรือตามนามแฝงว่า “ปรีณัศวรวงศ์”

¹²จอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี 2 ช่วง คือ พ.ศ. 2481-2487 และ พ.ศ. 2491-2500 การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงแรก

มหาอำนาจ ได้มีการรณรงค์ให้คนไทยสวมหมวก เลิกวัฒนธรรมกินหมาก เลิกนุ่งโจงกระเบน และ
ผ้าถุง ให้นำงกระโปรงแทน นอกจากนั้นยังส่งเสริมการแต่งตัวสมัยใหม่เรียกว่าราวง ทางด้านภาษา
ไทย มีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย ทั้งด้านระบบการเขียน และการใช้คำต่าง ๆ

การปฏิรูปการสะกดคำในภาษาไทย หรือที่เรียกว่า “การปรับปรุงตัวอักษรไทย” ใน
“ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๔๘๕” มีเนื้อหาโดยย่อดังนี้ (ดูประกาศจริง
ในภาคผนวก 4)

วัตถุประสงค์ของการปรับปรุงคือเพื่อให้อักษรไทยกะทัดรัด เล่าเรียนได้ง่ายขึ้น เพราะเท่าที่มีอยู่
พยัญชนะ และสระ มีหลายตัวที่ซ้ำเสียงกันโดยไม่จำเป็น ถ้าตัดออกบ้างจะทำให้เรียนภาษาได้
สะดวกขึ้น ตัวอักษรที่ตัดออกมีดังนี้

สระ: ให้ตัด สระ ไ, ฤ, ฤา, ฦ, ฦา, รวม 5 ตัว

พยัญชนะ: ให้ตัด ข ค ฌ ฎ ฏ ฐ ท ฒ ณ ศ ษ ฬ รวม 13 ตัว ส่วน ญ ให้คงไว้ แต่
ตัดเชิงออก

สรุปหลักการเขียนหนังสือไทยตามระบบใหม่มีดังนี้

- คำที่เคยใช้สระ ไ (ไม้้วน) ให้ใช้ ใ (ไม้ลาย) แทน เช่น ให้ใช้ > ให้ใช้
- คำที่เคยใช้ ฤ ฤา ใช้ ร แทน เช่น พฤक्षा ฤกษ์ ฤทธิ ฤา > พริกษา เริกส์ ริทธิ รือ ตาม
ลำดับ
- คำที่เคยใช้ ฦ ฦา ให้ใช้ ล แทน เช่น ฦา > ลือ
- คำที่เคยใช้ ฌ ใช้ ฌ แทน เช่น ฌ่อง ฌียน > ฌอง ฌียน
- ฌ ฎ ฏ ฐ ฒ และ ณ ใช้ ช ด ต ถ และ น แทน เช่น กะฌเออ ฌฎา ประฌัก ฐาน
รัฐ วัฒนธรรม ฌ่า ฌรณ > กะเชอ ชดา ประตัก ฌาน รัถ ฌนธรรม ฌ่า ฌรณ ตาม
ลำดับ
- ท ใช้ ด แทนถ้าออกเสียงเป็น ด เช่น บัณฑิต > บันดิต และ ใช้ ท แทนถ้าเป็นเสียง ท
เช่น ไพฑูรย์ > ไพฑูรย์
- ศ ษ ใช้ ส แทน และ ฬ ใช้ ล แทน
- คำที่ไม่ได้มาจากบาลี สันสกฤต ให้เขียนแบบไทย เช่น บรร > บัน ควร > ควน เสริม > เสิม
เจริญ > เจริญ ลำคัญ > ลำคัน ทหาร > ทาน กระทบ > กระทบ ฯลฯ

ต่อจากประกาศนี้แล้ว รัฐบาลยังได้ออกกฎการเขียนเพิ่มขึ้นอีกเรื่อย ๆ บางกฎก็ซ้ำกับที่
ประกาศไปแล้ว ที่เพิ่มขึ้นสรุปได้ดังนี้¹³

- ตัว ญ ให้ใช้ ย แทน แต่ถ้าเป็นคำบาลีสันสกฤตให้ใช้ ญ ไม่มีเชิง
- ตัวกล้ำ ทร ที่ออกเสียงเป็น ช ใช้ ช แทน ทราย > ชาย ทรวง > ชวง

¹³สรุปจากที่พิมพ์ไว้ใน คำรณ สติรฤต (2530: 160-161)

- อย เปลี่ยนเป็น หย เช่น อยู่ อย่าง อยาก อย่า > หยู่ หย่าง หยาก หย่า
- ให้ใช้คำบาลีแทนสันสกฤต กรรม > กัม ธรรม > ธัม นิตย > นิจ สัตย์ > สัจ ยกเว้นกรณีที่คำบาลีและสันสกฤตมีความหมายต่างกัน ให้ใช้ทั้งสองคำ แต่ให้เขียนตามระบบใหม่ เช่น มายา มารยา วิชชา วิชา วิทยา กติกา กริสตีกา ศาสตราจารย์ ศูนย์กลาง
- ร หัน ในแม่ กก กต กบ กม ให้ยกเลิก ใช้ ไม้หันอากาศแทน แต่ในแม่กน ให้เก็บไว้ เช่น สรรค วรณคดี บรรพบุรุษ
- คำที่มาจากภาษาบาลี ถ้าตัวสะกดมีอักษรซ้ำ ในกรณีตัวหลังไม่มีสระกำกับให้ตัดตัวสะกดตัวหน้าออกเสีย เช่น อตภาพ หักกัม พุข อัคราชทูต รัถบาล เสถกิจ แต่ถ้าตัวหลังมีสระกำกับ ไม่ต้องตัดตัวสะกด เช่น อัคคี สัทธา
- ไม้ไต่คู้ ใช้เฉพาะในกรณีที่ต้องการให้ออกเสียงสั้น เช่น เม็ด เล็ก เป็น เย็บ เห็น ส่วนคำที่ไม่ออกเสียงสั้นจริงไม่ต้องใช้ เช่น กะห่อม กะแหมม ตะเบง คำที่มาจากบาลี สันสกฤต ไม่ต้องใช้ไม้ไต่คู้ เช่น เบญจ เพชร เวจ คำต่างประเทศถ้าจำเป็นให้ใช้ได้ เช่น เซ็ค
- กระ ให้เขียนเป็น กะ เช่น กระจ่าง กระทิ > กะจ่าง กะทิ
- คำที่ถอดมาจากภาษาต่างประเทศให้เขียนตามเสียงเป็นหลัก เช่น ตำรวจ > ตำหววด กำธร > กำทอน

เป็นที่สังเกตได้ว่าหลักเกณฑ์การเขียนภาษาไทยแบบใหม่ ตามที่สรุปข้างต้นนี้ มีลักษณะซับซ้อนและละเอียด ต้องอาศัยเวลา และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภาษาบาลีสันสกฤตด้วย จึงจะปฏิบัติตามหลักได้สมบูรณ์ อันที่จริงแล้วกฎเกณฑ์เหล่านี้มีไว้สำหรับนักวิชาการ หรือนักภาษาที่รับผิดชอบในการเปลี่ยนการสะกดคำทั้งหมดในภาษาไทย แล้วจึงจะประกาศคำเหล่านั้นให้ประชาชนใช้อีกชั้นตอนหนึ่ง แต่เนื่องจากการดำเนินขั้นตอนเช่นนั้นคงต้องใช้เวลามาก ประกอบกับจอมพล ป. พิบูลสงครามคงต้องการให้ประชาชนเข้าใจทุกขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงประกาศออกมาเป็นรูปของกฎ ซึ่งกลายเป็นประเด็นปัญหาในระดับชาติ สังเกตได้จากการที่หัวข้อนี้เป็นข่าวหน้าหนึ่งลงหนังสือพิมพ์หลายฉบับและหลายวันติดต่อกัน มีรายละเอียดเกี่ยวกับการประชุมของคณะกรรมการ และรายละเอียดของหลักเกณฑ์ ลงในวารสาร วิทยากรย์ นอกจากนั้น บทบรรณาธิการยังพูดถึงเรื่องนี้ในหลายฉบับ (ดูตัวอย่างข่าว รายงาน และบทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ที่พูดถึงเรื่องนี้ ในภาคผนวก 5 และ 6)

4.4.5 การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านอื่น ๆ ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม

นอกจากการประกาศเปลี่ยนแปลงระบบการเขียนภาษาไทย ดังกล่าวแล้ว จอมพล.พิบูลสงครามยังได้ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงภาษาไทยด้านอื่น ๆ อีก ที่สำคัญคือการเริ่มให้มีการทำ

ปทานุกรมภาษาไทยเพื่อให้สอดคล้องกับระบบการเขียนแบบใหม่ที่สร้างขึ้น การเปลี่ยนระบบคำสรรพนาม คำรับ ปฏิเสธ และการยกเลิกการใช้เลขไทย

การทำปทานุกรมแบบใหม่ ทำในรูปคณะกรรมการ พิจารณาอย่างละเอียดถึงคำยืมจากบาลีสันสกฤตว่าจะเขียนแบบใด ในที่สุดมีมติให้เขียนแบบบาลี เพราะ “เราถือว่าเมืองเราเป็นเมืองพระ ประเทศเราได้รับนับถือพุทธศาสนาแต่โบราณเป็นเวลาช้านาน เรานับถือพระพุทธเจ้า เราก็ต่างนับถือภาษาในศาสนาของพระองค์ท่านด้วย และเราก็ได้เคยเอาคำบาลีมาใช้กันแต่ก่อนแพร่หลายแล้ว ภาษาบาลีจึงเป็นเหมือนแม่ภาษาของเรา ถ้าเราจะต้องวินิจฉัยว่า เราควรมีแม่ภาษาไหน เราก็ตกลงเลือกเอาบาลี”¹⁴

นอกจากนั้นคณะกรรมการยังได้พิจารณาการเขียนคำที่ยืมมาจากเขมร และคำไทยแท้ อย่างละเอียดทุกแง่มุม (ดูรายละเอียดในภาคผนวก 7)

การเปลี่ยนแปลงการใช้คำสรรพนาม (คำแทนชื่อ) และคำตอบรับ และปฏิเสธ นั้นมีหลักฐานคือประกาศลงวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2485 สรุปได้ว่า เนื่องจากคำแทนชื่อ คำรับ และปฏิเสธในภาษาไทยมีหลายคำ ทำให้ใช้สับสนกัน ไม่เป็นระเบียบ ดังนั้นเพื่อให้การเขียนและการพูดมีระเบียบ จึงให้ใช้คำแทนชื่อ คำรับและปฏิเสธ แบบเรียบง่ายคือ

คำแทนชื่อ

	เอกพจน์	พหูพจน์
บุรุษที่ 1	ฉัน	เรา
บุรุษที่ 2	ท่าน	ท่านทั้งหลาย
บุรุษที่ 3	เขา	เขาทั้งหลาย

ส่วนคำว่า “มัน” นั้นให้ใช้กับสิ่งที่ไม่ใช่บุคคล ห้ามใช้กับสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ และเป็นที่เคารพนับถือ

คำรับ คำปฏิเสธ

คำรับ	ให้ใช้คำว่า <u>จะ</u>
คำปฏิเสธ	ให้ใช้คำว่า <u>ไม่</u>
ส่วนราชาศัพท์ให้คงใช้ตามเดิม	

ในประกาศนี้ระบุว่าจะให้ใช้แบบใหม่ในวงราชการแต่ถ้าประชาชนจะใช้ด้วยก็ได้ (ดูประกาศฉบับเต็มในภาคผนวก 8)

นอกจากนี้ยังมีการยกเลิกการใช้เลขไทย ตามประกาศลงวันที่ 19 พฤศจิกายน 2485¹⁵ ซึ่งระบุให้ใช้เลขอาหรับแทนเลขไทย เพื่อสะดวกในการติดต่อทั่วไป ดังนี้

¹⁴“บันทึกรายงานการประชุมพิเศษ ของคณะอนุกรรมการทำปทานุกรมแบบใหม่” ลงพิมพ์ใน *วิทยากร* กรกฎาคม 2485 เล่ม 42 ตอนที่ 7 หน้า 850

¹⁵ถ่ายสำเนาจากที่ลงพิมพ์ใน *คำธร* สติกรุล (2530: 160)

ตอนที่ ๗๖ เล่ม ๕๑

ราชกิจจานุเบกษา

๒๔ พฤศจิกายน ๒๔๘๕

เรื่องการใช้ตราจดหมายไทย

ตามที่ทางราชการได้เบิกโอกาสให้ใช้ตราจดหมาย (ตราอาหรับ) ไทย เพื่อความสะดวกในการติดต่อกับทั่วไปนั้น มีคน ปรากฏว่า ใช้กันแพร่หลาย จนกว่ากำหนดให้ใช้เป็นตราประจำได้แต่

คณะกรรมการจึงลงมติเสนอให้ประกาศว่า การใช้ตราจดหมายให้ใช้ตราจดหมายไทยต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๘๕

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

การเปลี่ยนแปลงที่ริเริ่มโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังกล่าวมาข้างต้น ประสบความสำเร็จเฉพาะช่วงบังคับใช้เท่านั้น (ระยะเพียง ๒ ปี) เมื่อเปลี่ยนนายกรัฐมนตรีใหม่ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ เป็นนายควง อภัยวงศ์ ได้มีประกาศยกเลิกการใช้ตัวอักษรไทยและการใช้เลขสากล^{๑๖} ดังนี้

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

เรื่องการปรับปรุงตัวอักษรไทย และทศนิยม เลขสามอันในเลขไทย

ด้วยตามที่ได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการปรับปรุงตัวอักษรไทย - ลงวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๔๘๕ และเรื่องการใช้ตราจดหมายเป็นเลขไทย ลงวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๔๘๕ ความแจ้งอยู่ดังที่ มีคน คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติ ให้ยกเลิกประกาศดังกล่าวด้วย ทั้งที่มีคนเห็นคนไม่

ประกาศ ณ วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๔๘๗

อวง อภัยวงศ์

นายกรัฐมนตรี

(พ.ศ. ๒๔๘๗ ตอนที่ ๒๗ ลงวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๔๘๗)

^{๑๖}ถ่ายสำเนาจากที่ลงพิมพ์ใน คำรณ สติรกุล (2530: 164)

การเปลี่ยนแปลงคำแทนชื่อหรือสรรพนาม ถึงแม้จะทำให้ภาษาไทยเรียบง่ายขึ้น แต่สังคมไทยมิได้เรียบง่ายเช่นนั้น สังคมไทยเป็นสังคมที่มีลำดับชั้น ผู้ใช้ภาษาต้องเลือกใช้คำแทนตัวเองและคำเรียกผู้อื่น รวมทั้งคำเรียกขานด้วย ตามสถานภาพทางสังคมของตนเอง และของผู้ที่ตนพูดด้วย คนไทยมีการแยกแยะความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังละเอียดมาก ดังมีหลักฐานจากงานวิจัยเรื่องการใช้คำเรียกขานในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ (ม.ร.ว.กัลยา ติงศกัทธิ์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2531) ดังนั้น ถึงแม้จะมีประกาศเป็นทางการ แต่คนไทยก็ยังคงใช้ภาษาตามปัจจัยทางสังคมมาจนทุกวันนี้

ในด้านระบบการเขียน จะเห็นได้ว่า ทันทีที่มีการยกเลิกการเปลี่ยนแปลง หนังสือและสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ส่วนหันมาใช้ระบบการเขียนแบบเดิม ไม่มีร่องรอยให้เห็นเค้าสมัยจอมพล. อีกละจนทุกวันนี้

ส่วนตัวเลขนั้น ถึงแม้จะมีประกาศให้กลับมาใช้เลขไทยได้ แต่ข้อมูลที่ข้าพเจ้าสุ่มตัวอย่างมาแสดงว่า ตัวเลขสากลเป็นที่นิยมมากขึ้นเรื่อยๆ ใน *จุฬาลงกรณ์เวชสาร* ปี พ.ศ. 2498 พบว่าบทความที่ดีพิมพ์ใช้เลขสากลเกือบทุกแห่ง เช่น “91 ราย” “8.5%” “ภายใน 4 ปี” ฯลฯ มีเลขไทยใช้เฉพาะ ในวันที่เท่านั้น เช่น “๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๗” ในเอกสารปัจจุบันพบว่าส่วนใหญ่ใช้เลขสากล ไม่มีการใช้ปน คือคนที่ใช้เลขสากลก็ใช้เขียนทั้งบทความ บางคน (ส่วนน้อย) ใช้เลขไทยก็ใช้ทั้งบทความ

ถึงแม้การเปลี่ยนแปลงระบบการเขียนภาษาไทยของจอมพล ป.พิบูลสงครามจะไม่ประสบผลสำเร็จในที่สุด แต่กิจกรรมนี้เป็นก้าวสำคัญมากของสังคมไทย ทางด้านสังคม กิจกรรมนี้สำคัญ เพราะเป็นจุดเริ่มของการทำนุบำรุงภาษาที่เป็นทางการ เป็นระดับชาติ ให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ความคิดของคณะกรรมการที่ประกอบด้วยบุคคลที่เป็นปราชญ์ด้านภาษา เช่น พระองค์วรวงศา (ดูคำบรรยายทางวิทยุของพระองค์วรวงศาในภาคผนวก 9) นอกจากนั้น การดำเนินงานยังโปร่งใสทุกขั้นตอน ทางด้านตัวภาษาไทยเอง กิจกรรมนี้สำคัญ เพราะเป็นครั้งแรกที่ผู้มีความรู้ทั้งหลายได้นั่งประชุมกันอย่างเป็นทางการเพื่อพิจารณาภาษาไทยอย่างละเอียดเพื่อหาทางทำให้การสะกดคำไทย และการใช้คำบางประเภทเป็นมาตรฐาน แม้กฎที่ออกมาจะถูกยกเลิกในเวลาต่อมา แต่กฎการเขียนคำไทยหลายข้อ ยังได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจว่าจะเขียนคำอย่างไรในการทำพจนานุกรม ฉบับ พ.ศ. 2493 สรุปสั้น ๆ ก็คือ ถึงแม้เนื้อหาของ การเปลี่ยนแปลงระบบการเขียนของจอมพล ป.พิบูลสงครามจะถูกยกเลิกในที่สุด แต่วิธีการและแนวทางพิจารณาวางมาตรฐานให้กับภาษาไทยยังใช้ต่อมาจนทุกวันนี้

4.5 กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาในช่วงเวลาที่ 5 (พ.ศ. 2504-ปัจจุบัน)

การใช้ภาษาในสมัยนี้เป็นแบบปัจจุบันแล้ว ระบบการเขียน การใช้คำ ตลอดจนวากยสัมพันธ์มีลักษณะไม่ต่างจากปีปัจจุบันนัก ความไม่สม่ำเสมอ หรือความลึกลับแทบไม่มีเลย ทั้งนี้คงเป็นเพราะในสมัยที่แล้วได้มีการตั้งราชบัณฑิตยสถานขึ้น และมีการตีพิมพ์พจนานุกรมระดับชา

ติ พ.ศ. 2493 ประกอบกับมีระบบในการวางมาตรฐานให้กับภาษาไทยมาตั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม อย่างไรก็ตามกิจกรรมการทํานุบำรุงภาษาไทยก็ยังคงมีอยู่ถึงแม้จะไม่เป็นแบบปฏิรูปรุนแรง (radical and dramatic) เช่นสองสมัยที่แล้ว แต่ถ้าพิจารณาในเชิงปริมาณและความหลากหลายของรูปแบบแล้ว ต้องถือว่าสมัยนี้มีมากที่สุด

4.5.1 การทำพจนานุกรม

พจนานุกรมฉบับที่สำคัญที่สุดที่พัฒนาขึ้นในสมัยนี้ ได้แก่ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 เป็นพจนานุกรมที่ปรับปรุงมาจาก พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 เริ่มปรับปรุงในปี พ.ศ. 2520 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2525 กิจกรรมการทำพจนานุกรมฉบับนี้เป็นงานระดับชาติ อาศัยความร่วมมือจากบุคคลผู้มีความรู้หลายฝ่าย และมีการประชุมกันอย่างเป็นทางการ มีหลักเกณฑ์การคัดเลือกคำและกำหนดความหมาย นับเป็นตัวอย่างการทํานุบำรุงภาษาของประเทศที่เจริญแล้วโดยแท้ (ดูรายละเอียดในคำนำเมื่อพิมพ์ครั้งที่หนึ่ง ที่ภาคผนวก 10)

นอกจากพจนานุกรมเล่มดังกล่าวแล้ว ยังมีผู้ทำพจนานุกรม ไทย-ไทย ที่จัดทำโดยบุคคลอีกหลายท่าน เรียงตามปีที่พิมพ์ดังนี้

พ.ศ. 2514 *พจนานุกรมนักเรียน* โดย เปลื้อง ณ นคร เป็นพจนานุกรมที่บรรจุคำที่ใช้กันบ่อย และให้ความหมายอย่างกะทัดรัด นอกจากนั้น ยังบรรจุเนื้อหาเรื่องอื่นด้วย เช่น คำพ้องเสียง คำที่มักเขียนผิด อักษรย่อพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ไทย ลำดับพระมหากษัตริย์ไทย มาตราชั่ง ตวง วัด การเทียบศักราช คำย่อที่ใช้ในราชการและกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

พ.ศ. 2518 *พจนานุกรมไทย* จัดทำโดยฝ่ายวิชาการแพรวพิทยา

พ.ศ. 2524 *พจนานุกรมไทย* โดย มานิต มานิตเจริญ

พ.ศ. 2528 *พจนานุกรมราชาศัพท์* จัดทำโดย สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

พ.ศ. 2531 *พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530* พิมพ์โดยสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช เนื้อหาเหมือนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ทุกประการ

ยังมีพจนานุกรมศัพท์เฉพาะสาขาวิชาอีกมากมาย แต่ในที่นี้ถือว่าเป็นเรื่องของการบัญญัติศัพท์ จึงจะแยกไปกล่าวในบทที่ 5

อนึ่ง ในปัจจุบันยังมี พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ในรูปซีดีรอม (ออกเผยแพร่ในปี พ.ศ. 2539) อีกด้วย จัดทำเนื่องในงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี (ปีกาญจนาภิเษก) โดย ราชบัณฑิตยสถาน ร่วมด้วย หน่วยปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีภาษาและวิทยาการความรู้ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ และกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม นับเป็นอีกก้าวหนึ่งของการทํานุบำรุงภาษาไทย

4.5.2 การบัญญัติศัพท์

รายละเอียดเกี่ยวกับการบัญญัติศัพท์ จะอยู่ในบทที่ 5 แต่ในหัวข้อนี้ ข้าพเจ้าจะขอกล่าวถึงการบัญญัติศัพท์ในแง่การทำนุบำรุงภาษาเท่านั้น

ดังที่ได้แสดงให้เห็นแล้ว การบัญญัติศัพท์อย่างเป็นทางการกำเนิดในช่วงเวลาที่แล้ว บุคคลที่สำคัญที่สุดในการนี้คือพระองค์วรวงศา พระองค์ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการบัญญัติศัพท์ เพราะทำให้คนไทยใช้คำไทย ซึ่งทำให้เข้าใจกันในกลุ่มคนไทย และเป็นการรักษาความเป็นชาติไทยไว้ด้วย ดัง ตอนหนึ่งของบทนิพนธ์ที่กล่าวไว้ว่า “ ในเวลานี้ถ้าเราจะถามตนเองว่า ไทยมีอะไรที่เป็นอารยธรรมของตน เราคงจะตอบว่ามีภาษาไทยนี้เอง ศิลปกรรม โภคกรรม และแม้แต่รัฐธรรมนูญ ก็เป็นไปตามทำนองยุโรปมากยิ่งขึ้นทุกวันแต่ภาษาของเรากำลังเจริญก้าวหน้าอย่างก้าวยาวและก้าวเร็ว และแม้ความคิดเห็นของเราจะโน้มไปทางยุโรป เพราะเราถ่ายแบบอารยธรรมของเขาก็ดี แต่ภาษาที่เราใช้นั้น เราจะพยายามให้เป็นคำไทยมากที่สุดที่เราจะพึงจะกระทำได้ ทั้งนี้เป็นอันพึงปรารถนา ๒ สถาน คือ คนไทยจะได้มีโอกาสเข้าใจถนัดสถาน ๑ และได้เป็นการรักษาอารยธรรมและรักษาความเป็นชาติของเราด้วยอีกสถาน ๑...”

กระบวนการบัญญัติศัพท์ในสังคมไทยสะท้อนให้เห็นระบบการทำงานเกี่ยวกับการทำนุบำรุงภาษา ซึ่งอาศัยความเสียสละของนักปราชญ์ และนักวิชาการมากมาย และยังสะท้อนให้เห็นนโยบายภาษาของประเทศไทยอีกด้วย กล่าวคือไม่มีการบังคับหรือมีการลงโทษผู้ที่ไม่ใช้ตามราชบัณฑิตยสถาน ดังจะเห็นได้ชัดเจนในคำนำ ที่นิพนธ์โดยพระองค์วรวงศา ที่ตีพิมพ์ในหนังสือ *ศัพท์บัญญัติ อังกฤษ-ไทย ไทย-อังกฤษ* โดยราชบัณฑิตยสถานดังนี้

คำนำ

เมื่อพิมพ์ครั้งที่ ๑

หนังสือบัญญัติศัพท์นี้ โรงพิมพ์พระจันทร์ได้เคยขออนุญาตพิมพ์มาครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อพ.ศ. ๒๔๙๙ และได้จำหน่ายหมดไปนานแล้ว แต่ยังมีผู้ต้องการอีกมากโดยได้มาถามหาซื้อที่ราชบัณฑิตยสถานเสมอ ๆ ราชบัณฑิตยสถานได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าหนังสือบัญญัติศัพท์นั้นยังเป็นหนังสือที่มีประโยชน์ และศัพท์ที่บัญญัติไว้ก็ยังใช้ได้เป็นจำนวนมาก ควรจัดพิมพ์ขึ้นอีกเพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการใช้ อีกทั้งจักเป็นการเผยแพร่ศัพท์ที่ได้บัญญัติขึ้นแล้วให้แพร่หลายยิ่งขึ้น อันเป็นส่วนหนึ่งในการบำรุงสรรพวิชาให้คุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน ซึ่งเป็นหน้าที่ประการหนึ่งของราชบัณฑิตยสถานด้วย

การบัญญัติศัพท์มีประโยชน์เพียงใด ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึง เพราะนักศึกษาตลอดจนนักการเมืองและนักหนังสือพิมพ์ย่อมตระหนกอยู่แล้ว

แต่การบัญญัติศัพท์เป็นกิจที่ยากลำบากมาก เพราะถึงแม้จะพยายามคิดให้รอบคอบสักเพียงใด และจะปรึกษาหารือกับท่านผู้คงแก่เรียนในวิชาต่าง ๆ สักเพียงใด ก็ยังหลีกเลี่ยงความบกพร่องไม่ได้ ด้วยภาษาแต่ละภาษาย่อมมีอัจฉริยลักษณะของตน ทั้งในทางความหมายและทางเสียง ซึ่งศัพท์ที่คิดขึ้นนั้นจะต้องอนุโลมตามอย่างสนิทแนบเนียนจึงจะมีชีวิตถาวรสืบไป ด้วยเหตุนี้เมื่อคิดศัพท์ขึ้นแล้วจะต้องลองใช้ดู ว่าเป็นศัพท์ที่เหมาะสมไม่เหมาะแก่ไหน และเป็นศัพท์ที่คิด ไม่ติดแก่ไหน การจัดพิมพ์ศัพท์เพื่อให้นำออกใช้จึงมีประโยชน์มาก เพราะการใช้เท่านั้นจะเป็นเครื่องตัดสินว่าศัพท์ใดใช้ได้ ศัพท์ใดควรแก้ไข

ในการพิมพ์ขึ้นใหม่ครั้งนี้ได้เพิ่มศัพท์ต่าง ๆ ที่ราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติขึ้นใหม่ และเห็นควรรวมไว้ในที่นี้เป็นบางศัพท์ แม้ว่าศัพท์เหล่านั้นจะยังไม่ได้ประกาศใช้เป็นทางการก็ตาม แต่ก็เพื่อให้ประชาชนได้ทดลองใช้ท้ายที่สุด ข้าพเจ้าขอขอบใจราชบัณฑิตยสถานที่ได้จัดพิมพ์หนังสือบัญญัติศัพท์ขึ้นเผยแพร่แก่ผู้สนใจและผู้จำเป็นต้องใช้ เพราะส่วนมากศัพท์ต่าง ๆ ที่ได้จัดพิมพ์ขึ้นนี้เห็นว่าเป็นศัพท์ที่ใช้ได้ดีทีเดียว ทั้งนี้จึงควรยกย่องให้เป็นความดีความชอบของคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ ข้าพเจ้าเป็นแต่ผู้ร่วมงานอยู่ด้วยคนหนึ่งเท่านั้น จึงขอแนะนำให้ท่านผู้สนใจใช้ด้วยความยินดี

พลตรี

(กรมหมื่นบวรวิถีสวัสดิ์ประพันธ์)

นายกราชบัณฑิตยสถาน

ประธานกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทย

ราชบัณฑิตยสถาน

๑๙ มิถุนายน ๒๕๑๗

งานบัญญัติศัพท์ในปัจจุบันทำกันแพร่หลาย ทั้งโดยราชบัณฑิตยสถาน โดยสถาบันการศึกษา และปัจเจกบุคคล เหตุผลและความจำเป็นในการบัญญัติศัพท์คงคล้ายคลึงกัน บางทีคำกล่าวของจางง์ ทงประเสริฐ (2537: 30) ที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของการบัญญัติศัพท์ที่ทำระดับชาติ คงสะท้อนความคิดของคนไทยส่วนใหญ่ในสมัยนี้ก็เป็นได้ ท่านกล่าวว่า “...ในปัจจุบัน วิทยาการสาขาต่าง ๆ ของโลกได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว มีศัพท์เทคนิคเฉพาะวิชาอยู่มากมาย ถ้าหากเราจะต้องแปลถ่ายทอดความรู้ในสาขาวิชาเหล่านั้นออกมาเป็นภาษาไทย ก็

- การสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “การสอนภาษาไทยให้มีคุณภาพ และธำรงคุณค่าภาษาไทย” จัดโดยกระทรวงศึกษาธิการ วันที่ 15-16 ธันวาคม พ.ศ. 2526 ณ หอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี กรุงเทพฯ (เฉลิมฉลอง 700 ปีลายสือไทย)
- การสัมมนาเรื่อง “ความเป็นไทยที่ควรธำรงไว้” จัดโดยสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 26-28 มีนาคม พ.ศ. 2529 มีบทความเกี่ยวกับภาษาไทยหลายบทความ
- การประชุมทางวิชาการเรื่อง “ราชาศัพท์กับสังคมไทย” จัดโดยภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องในวโรกาสมหามงคลสมัยกาญจนาภิเษก วันที่ 22-23 สิงหาคม พ.ศ. 2539

ฯลฯ

การทำนุบำรุงภาษาไทยโดยการจัตรายการโทรทัศน์ อาจจัดเป็นรายการพิเศษหรือรายการประจำก็ได้ ตัวอย่างเช่น

- รายการ “ภาษาไทย” จัดโดยคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แสดงทางโทรทัศน์ กองทัพบก วันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2502 ผู้ร่วมรายการ ได้แก่ พระวรเวทย์พิสิฐ ม.ร.ว. สุนชาติ สวัสดิกุล อาจารย์วรณี วิบูลย์สวัสดิ์ และอาจารย์หม่อมหลวงอนันตชนก ลดาวัลย์ วัตถุประสงค์ของรายการนี้คือ เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย เนื่องจากเห็นว่ากำลังมีความทรุดโทรมมากขณะนั้น
- รายการ “ภาษาสโมสร” จัดโดยภัทราวดี มีชูธน ออกอากาศทางไทยทีวีสีช่อง 9 อสมท. วัตถุประสงค์ คือให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษาไทย
- รายการ “ภาษาไทยวันละคำ” คณะกรรมการเผยแพร่ความรู้ภาษาไทยทางสื่อมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอโดย ศ. ดร. กาญจนา นาคสกุล ทางไทยทีวีสีช่อง 3 วัตถุประสงค์คือ อธิบายคำหรือสำนวน ที่คนไทยมักไม่เข้าใจหรือใช้ผิด
- รายการ “เรารักภาษา” เขียนบทโดย รศ. ดร.นพวรรณ พันธุเมธา ออกอากาศทางไทยทีวีสีช่อง 9 วัตถุประสงค์คือ อธิบายหรือเปรียบเทียบความหมายของคำให้คนไทยเข้าใจยิ่งขึ้น

ฯลฯ

การให้ความรู้หรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาษาไทยในสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ ทำกันแพร่หลายในสังคมไทย ถือว่าเป็นการทำนุบำรุงภาษาแบบหนึ่ง บุคคลที่น่ายกย่องในกิจกรรมเช่นนี้ ได้แก่พระองค์วรวงษ์ ผู้ทรงพระนิพนธ์บทความไว้มากมาย ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการบัญญัติศัพท์พระนิพนธ์ของพระองค์ถึงแม้บางบทความจะสั้นมากแต่ก็ให้ความรู้ที่มีค่าเกี่ยวกับเรื่องของความหมาย นอกจากนั้นก็มีหลายตอนที่ทรงแสดงทัศนะที่เต็มไปด้วยเหตุผล ไม่เอนเอียงไปทางอนุรักษ์ภาษาไทยด้วยอารมณ์ และไม่เอนเอียงไปในทางต่อต้านสิ่งเก่าๆหรือตามฝรั่งจนเกินไป พระองค์ทรง

มักจะติดขัดเกี่ยวกับศัพท์เทคนิคเหล่านี้ ถ้าจะใช้ทับศัพท์เป็นภาษาอังกฤษลงไปทุกคำ ก็จะทำให้ภาษาไทยกลายเป็นภาษาพันทาง คือ ไม่ทราบว่าคุณภาษาไทยปนภาษาฝรั่ง หรือพูดภาษาฝรั่งผสมภาษาไทยแน่ ถ้าหากจะต่างคนต่างบัญญัติเอง คำๆเดียวอาจมีผู้บัญญัติไปต่างๆกัน ทำให้ผู้อ่านเกิดความยุ่งยากลำบากใจขึ้น”

4.5.3 การเขียนตำราไวยากรณ์

ในสมัยนี้ สิ่งพิมพ์ที่ข้าพเจ้าเรียกรวมว่าตำราไวยากรณ์เกิดขึ้นมาก แบบเรียนสำหรับเด็กไทยที่เริ่มเรียนภาษาไทยมีมาก หลากรูปแบบและหลายวิธีการสอน ส่วนหนังสือหลักภาษา หรือไวยากรณ์ นั้นมีแนวโน้มเปลี่ยนไป คือเป็นการเขียนเชิงวิเคราะห์ทางภาษาศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ ตำราที่เป็นที่รู้จัก และใช้แพร่หลายมากที่สุดในสมัยนี้ ได้แก่ หนังสือเรื่อง*โครงสร้างของภาษาไทย* เขียนโดย วิจิตรนน์ ภาณุพงศ์ ซึ่งถึงแม้จะถูกวิจารณ์โดยนักไวยากรณ์ทฤษฎีที่ใหม่กว่าว่ามีจุดอ่อน แต่ก็เป็นที่ตำราไวยากรณ์ไทยที่จัดว่าสมบูรณ์ในขอบเขต และมีหลักการในการวิเคราะห์ การจะสรุปหัวข้อนี้ได้อย่างสมบูรณ์คงต้องการวิจัยลงลึก ซึ่งอยู่นอกขอบเขตการวิเคราะห์ของข้าพเจ้าขณะนี้

4.5.4 กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาแบบอื่น ๆ

กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาในสมัยนี้มีอีกหลายรูปแบบนอกจากที่กล่าวไปแล้ว เช่น การสัมมนาเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทย การจัดรายการทางโทรทัศน์ การให้ความรู้หรือแสดงความคิดเห็นทางสิ่งตีพิมพ์ และการตั้งกรรมการเฉพาะกิจเพื่อส่งเสริมและควบคุมการใช้ภาษาไทย

การสัมมนาเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทย ครอบคลุมหัวข้อต่างๆ ได้แก่ การออกเสียง การใช้เครื่องหมายวรรคตอน การทับศัพท์ การใช้ภาษาฝรั่งเศสปนไทย การใช้รูปประโยคแบบใหม่ การสะกดคำ ตลอดจนจนวนิจฉัยในการเขียน ตัวอย่างการสัมมนาระดับชาติที่ผ่านมา เช่น

- การประชุมทางวิชาการของชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ ห้องประชุม คณะอักษรศาสตร์ วันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินร่วมประชุมด้วย)
- การประชุมของศูนย์ชุมนุมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย เพื่อจัดงานชุมนุมในรอบปี นายเปลื้อง ณ นครบรรยายเรื่อง “ภาษาไทยปัจจุบัน” วันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2507
- การสัมมนาเรื่อง “การใช้ภาษาไทย” (สมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ เสด็จร่วมสัมมนาด้วย) จัดโดยคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาปรัชญา ร่วมกับคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการพลังงาน 14-15 กรกฎาคม พ.ศ. 2526
- การสัมมนาเรื่อง “วัฒนธรรมทางภาษาของไทย” จัดโดยคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2525

เป็นกลางและทรงมีส่วนอย่างมากในการทำให้ภาษาไทยเติบโต แข็งแกร่ง และทันสมัย เช่นทุกวันนี้ แม้พระดำรัสของพระองค์ก็มักมีผู้นำไปจัดพิมพ์เผยแพร่เพราะมีค่ายิ่ง ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

...ภาษาไทยเป็นวิชาที่ข้าพเจ้ารักและใฝ่ใจมากเช่นเดียวกับท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายในสถาบันอันคงแก่เรียน และมีหน้าที่ในการบำรุงรักษา และพัฒนาภาษาไทยให้เจริญรุ่งเรือง เป็นอุปกรณ์แสดงความรู้สึกรักนึกคิดของคนไทยให้ทันสมัยประมาณอันก้าวหน้าอย่างรวดเร็วนี้ได้ และภาษาไทยของเราก็ร่ำรวยพอที่จะเป็นอุปกรณ์ให้แก่เราดังกล่าวมาแล้วได้ จริงอยู่ บางท่านที่ฟังข้าพเจ้าอยู่ ณ ที่นี้ อาจมีหน้าที่สอนนักเรียนจึงต้องเน้นหนักทางการบำรุงรักษาภาษาไทย หรือว่าจะช่วยอำนวยการรักษาให้ได้ คือ ต้องรักษาแบบไว้อย่างเคร่งครัด นั่นก็เป็นการถูกต้องแล้ว และข้าพเจ้าเองก็ศึกษารวณคดีไทยโบราณอันเป็นแบบฉบับ ฉะนั้นก็เป็นผู้นิยมของเก่าเหมือนกัน แต่ในเวลาเดียวกัน เราจะหันมาต่อความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของโลกปัจจุบันไม่ได้ เด็กของเราเห็นรถยนต์ ขึ้นรถยนต์ เด็กของเราเห็นเครื่องบิน เด็กของเราชมวิทยุและโทรทัศน์ ฉะนั้นเราจึงต้องมองหน้าไปกับเขาและช่วยให้เขามีภาษาและคำพูด คำเขียน ที่เราใช้ผูกประโยค แสดงความรู้สึกรักนึกคิดของเขาได้สะดวก...¹⁷

ท่านอื่นๆที่เผยแพร่ความรู้ในเชิงทำนุบำรุงภาษาไทยก็มี เช่น อาจารย์เปลื้อง ณ นคร ในหนังสือ เช่น *ภาษาไทยของท่าน* และ *ปัญหาภาษาไทย* อาจารย์จันทน์ ทองประเสริฐ ในหนังสือ *ภาษาของเรา* อาจารย์เจือ สตะเวทิน ในหนังสือ *ภาษาไทย (จากฟ้าเมืองไทย)* ซึ่งเน้นทั้งการออกเสียง การเขียนและการเลือกใช้คำ อาจารย์บรรจบ พันธุเมธา ในหนังสือเช่น *ภาษาต่างประเทศในไทย* *บาลีสันสกฤตในภาษาไทย* และบทความเช่น “ไปสอบคำไทย” และ “ทำไม ในภาษา” นายอบ ไชยวสุ ไขคอฉิมน์ “ล่อแหลม” ในสยามสมัยรายสัปดาห์ ซึ่งทักท้วงการสะกดคำผิด และต่อมาได้รับการจัดพิมพ์เป็นเล่มชื่อ *ภาษาไทยของเรา ทั้งที่ใช้ผิดด้วยวิธีล่อแหลม*

การตั้งกรรมการเฉพาะกิจเพื่อจัดกิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาไทยมีตัวอย่างเช่น “คณะกรรมการพิจารณาจัดกิจกรรมในโอกาส ๗๐๐ ปีลายสือไทย” ตั้งโดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2525 เพื่อจัดกิจกรรมต่างๆให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปเกิดความรู้สึกรักภูมิใจและตระหนักในความสำคัญของภาษาไทยในฐานะภาษาประจำชาติ

¹⁷จากปาฐกถาของพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เรื่อง “ภาษาไทย” ทรงแสดง ณ หอประชุมคุรุสภา วันที่ 18 สิงหาคม 2509 ลงพิมพ์ใน *ผลงานของปรีณัฐวรรณ รวบรวมโดย สิริ เปรมจิตต์* (2516 : 329) อ้างใน *ชัยนันท์ นันทพันธ์* (2518: 83-84)

“คณะกรรมการรณรงค์เพื่อภาษาไทย” ตั้งโดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2526 เพื่อส่งเสริม ทะนุบำรุงภาษาไทย และ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทยให้กว้างขวางสู่ประชาชนชาวไทยทุกระดับ และสู่ผู้สนใจทั้งในประเทศและต่างประเทศ กิจกรรมที่ทำ เช่น การอนุรักษ์ตัวเลขไทย การเผยแพร่ความรู้ภาษาไทยทางวิทยุและโทรทัศน์ และการมอบรางวัล แต่ผู้ทะนุบำรุง และเผยแพร่ความรู้ภาษาไทยดีเด่น เป็นต้น

4.6 สรุป

การยื่นมือเข้าไปจัดการกับภาษาเพื่อให้ภาษาพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงไปตามที่สังคมต้องการ หรือที่เรียกว่า *การทำนุบำรุงภาษา* นั้นมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว คือมีการทำให้ภาษาไทยเป็นภาษามาตรฐาน โดยการเขียนตำราไวยากรณ์ เพื่อสอนคนไทยให้พูดและเขียนอย่างมีระเบียบ กฎเกณฑ์ ดังมีหลักฐานคือ *จินตามณี* ที่เขียนในสมัยอยุธยา และ *ต้นรัตนโกสินทร์*

เมื่อสังคมไทยเริ่มปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ด้วยอิทธิพลจากภาษาตะวันตก กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาที่เคยมีมาแต่เดิม เช่น การเขียนตำราไวยากรณ์ ก็มีมากขึ้นแต่เปลี่ยนรูปแบบจากร้อยกรองและเนื้อหาที่เน้นการสะกดคำและฉันทลักษณ์ ไปเป็นการเขียนด้วยร้อยแก้ว วจนลีลาเป็นทางการ และเนื้อหาที่เน้นวากยสัมพันธ์

ส่วนกิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาที่ยังไม่เคยมีในสังคมไทย ก็ได้พัฒนาขึ้น เช่น การทำพจนานุกรม การบัญญัติศัพท์ การเปลี่ยนระบบการเขียน และกิจกรรมอื่น ๆ อีกหลายรูปแบบ

การทำพจนานุกรมริเริ่มโดยชาวต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่ทำพจนานุกรมสองภาษา ไทย-อังกฤษ หรือ ไทยกับภาษาตะวันตกอื่น ๆ แต่ที่สำคัญต่อภาษาไทยคือพจนานุกรม ไทย-ไทย เล่มแรกชื่อ *อรรถาภิธานศรรัง* โดยหมอปรีดเล ซึ่งปูพื้นฐานให้สังคมไทยมีพจนานุกรมระดับชาติ ต่อมาจนถึง *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*

การบัญญัติศัพท์ เป็นผลของการรับวิทยาการจากตะวันตก มโนทัศน์ใหม่ๆ มากันหลังไหลสู่เมืองไทยอย่างไม่รู้จัก กิจกรรมการบัญญัติศัพท์จึงต้องทำอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่พระองค์วรวงศา ได้ทรงริเริ่มไว้ในสมัยรัชกาลที่ 7 จนถึงปัจจุบัน กิจกรรมการบัญญัติศัพท์ทำให้สังคมไทยสามารถถ่วงดุลไม่ให้อยู่ภายใต้อิทธิพลของชาติตะวันตกมากเกินไป เพราะคนไทยคิดว่าการใช้คำยืมหรือทับศัพท์จะแสดงความไม่เป็นไทย จึงต้องพยายามคิดคำไทยขึ้นใช้เรียกมโนทัศน์จากต่างประเทศให้มากที่สุด

การเปลี่ยนแปลงระบบการเขียนในสังคมไทยเกิดขึ้นในสมัยที่ไทยสัมผัสกับวัฒนธรรมต่างประเทศถึงขีดสุด ผู้นำประเทศจึงพยายามปรับภาษาไทยให้เป็นสากล เรียบง่าย และทันสมัย การเปลี่ยนแปลงระบบการเขียนหนังสือไทย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่ม และการปรับปรุงการสะกดคำไทยซึ่งริเริ่มโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นตัวอย่างที่ดีของกรณีดังกล่าว ทำนองเดียวกับที่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เปลี่ยนแปลงตัวอักษรจีนให้เรียบง่าย และประเทศตุรกี ที่ประกาศเปลี่ยนยกเลิกตัวอักษรอารบิกและเปลี่ยนมาใช้อักษรโรมัน แต่

ประเทศทั้งสองนี้ประสบผลสำเร็จ คือใช้แบบใหม่มาจนทุกวันนี้ ตรงกันข้าม ประเทศไทยยังคงใช้ระบบการเขียนและสะกดคำอย่างเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงตัวอักษรและระบบการเขียน ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญของชาติไทยไปเสียแล้ว จึงต้องอนุรักษ์ไว้ตลอดไป

กิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาในปัจจุบันมีหลายรูปแบบ และกระทำโดยหลายฝ่าย ไม่จำกัดอยู่เฉพาะองค์กรหรือกรมการระดับชาติที่มีอำนาจหน้าที่เป็นทางการ เช่นราชบัณฑิตยสถาน เท่านั้น แต่อาจทำโดยสถาบัน กลุ่มบุคคล หรือปัจเจกบุคคลก็ได้ และสื่อที่ใช้ก็มีได้จำกัดอยู่เฉพาะสิ่งตีพิมพ์เท่านั้น อาจใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ด้วย เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และคอมพิวเตอร์

บทที่ 5

การยืมคำและการบัญญัติศัพท์ในสังคมไทย

การเปิดประตูสู่โลกตะวันตกของประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยรับวัฒนธรรมจากตะวันตกในรูปของวิทยาการและศาสตร์ต่างๆ ซึ่งเข้าถึงคนไทยด้วยการแปล ดังกล่าวมาแล้ว การเรียนรู้ศาสตร์ใหม่ๆ หมายถึงการเรียนรู้ศัพท์ใหม่ๆ นั้นเอง และศัพท์ใหม่จะเรียนรู้ไม่ได้หากไม่มีคำเรียก การที่จะมีคำเรียกศัพท์ใหม่ๆ ทำได้ 2 วิธีใหญ่ๆ คือรับเอาคำภาษาตะวันตกเข้ามาโดยไม่เปลี่ยนแปลงการออกเสียงเลย หรืออาจเปลี่ยนเล็กน้อย และเขียนเป็นอักษรภาษาไทย คำเหล่านี้คือ คำยืม (loan words) การนำคำเหล่านี้เข้ามาใช้ในภาษาไทย เรียกว่า การยืมคำ หรือ การยืมศัพท์ (lexical borrowing) บางคนเรียกว่า “การทับศัพท์” อีกวิธีคือ การใช้คำไทยที่เทียบเท่าคำจากภาษาตะวันตก ถ้าไม่มีคำไทย เราก็ต้องคิดคำใหม่ขึ้น เรียกว่า ศัพท์บัญญัติ (coined word) สังคมไทยมีการทำนุบำรุงภาษา ซึ่งมุ่งทำให้ภาษาไทยเป็นไทยมาตรฐาน ไม่ปนฝรั่ง ดังกล่าวมาแล้ว ในบทที่ 5 และมีองค์กระระดับชาติที่ทำหน้าที่ดังกล่าว คือ ราชบัณฑิตยสถาน กระบวนการเปลี่ยนคำยืมให้เป็นคำไทย หรือการสร้างศัพท์บัญญัติ จึงเกิดขึ้น ที่เราเรียกว่า การบัญญัติศัพท์

การปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทยกระทบภาษาไทยด้านคำศัพท์มากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะคำศัพท์เป็นส่วนที่เด่นมากของภาษา เป็นส่วนที่บันทึกเหตุการณ์ทางสังคม และเปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังที่ Lewis (1983:318) กล่าวว่า “Vocabulary is undoubtedly the aspect of language which is most immediately affected by social change.... Changes in terminology arise partly from the need to enrich the language with the lexical items required by the economic and cultural revolution...”

ด้วยความสำคัญของคำศัพท์ ดังกล่าวนี้อเอง การสร้างคำศัพท์ใหม่จึงเป็นกิจกรรมที่มีอยู่ในทุกสังคม บางประเทศถึงกับมีศูนย์สร้างคำศัพท์แห่งชาติ (National Terminology Center) บางประเทศก็ทำในรูปของกรรมการ กลุ่มบุคคล (Terminology bodies) หรือปัจเจกบุคคล ในบทนี้ข้าพเจ้าต้องการตอบคำถามที่ตั้งไว้ในวัตถุประสงค์ ที่ว่า การรับวิทยาการหรือศาสตร์จากตะวันตก ซึ่งมีผลทำให้เกิดการยืมคำและการบัญญัติศัพท์ เริ่มเมื่อใด การยืมในระยะเริ่มแรกมีลักษณะอย่างไร การบัญญัติศัพท์เริ่มขึ้นเมื่อใด ทำโดยใคร และมีเหตุผลอย่างไร และในปัจจุบัน การบัญญัติศัพท์ทำโดยใครบ้าง ระดับใด และมีมากน้อยเพียงใดในสังคมไทย

เช่นเดียวกับในบทที่แล้วมา ข้าพเจ้าจะเสนอผลตามช่วงเวลาและจะเห็นได้ว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับภาษาไทยที่กล่าวไปแล้วในบทที่ 2, 3, และ 4 นั้นเกี่ยวพันกับเรื่องที่จะกล่าวต่อไปนี้อย่างมาก

5.1 การยืมและการบัญญัติศัพท์ในช่วงเวลาที่ 1 (พ.ศ. 2369-2393)

ในสมัยนี้ ประเทศไทยเริ่มติดต่อกับชาติตะวันตกอย่างเป็นทางการ แต่ยังไม่ได้รับอิทธิพลมากนัก ชาวเจ้าไม่พบคำยืมในเอกสารใดเลย และยังไม่มีกรับยืมศัพท์ในสังคมไทย

5.2 การยืมและการบัญญัติศัพท์ในช่วงเวลาที่ 2 (พ.ศ. 2394-2434)

อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยเริ่มรับวิทยาการและศาสตร์จากตะวันตกในช่วงเวลานี้ โดยการแปล ซึ่งในสมัยนี้ส่วนใหญ่ทำโดยชาวต่างประเทศที่รู้ภาษาไทย ความรู้ซึ่งเดิมบันทึกไว้เป็นภาษาตะวันตกได้รับการแปลเป็นภาษาไทยและตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยนี้ มโนทัศน์ต่างๆที่มากับคำภาษาต่างประเทศ ถ้าเป็นมโนทัศน์ที่มีอยู่แล้วในสังคมไทยหรือภาษาไทย ก็ใช้คำไทยเทียบเท่าได้เลย เช่นคำว่า ทองคำ เงิน กำมะถัน เกลือ แร่ธาตุ ใช้แทน คำว่า gold, silver, sulfur, salt, mineral เป็นต้น ในขณะที่มโนทัศน์ที่ไม่มีในภาษาไทย ผู้แปลในสมัยนี้ใช้คำทับศัพท์ เช่น เอดยุคเซชน (education)

ในสมัยนี้ยังไม่มีกรับยืมศัพท์ ไม่ว่าจะเป็นระดับใดก็ตาม มีแต่การยืมคำ หรือเรียกว่า การทับศัพท์ จะเหมาะกว่า เพราะผู้แปลพยายามเลียนเสียงภาษาต้นแบบให้มากที่สุด ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (ในวงเล็บคือคำในปัจจุบัน ชาวเจ้าให้ไว้เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างสมัย)

พ.ศ. 2408	คฤชตะเพอโกลำโบ	(คริสโตเฟอร์ โคลัมบัส)
	กบิตัน	(กบตัน)
	เพชพิก	(แปซิฟิก)
	ลิตติวัตต์	(เส้นรุ้ง)
	เม็คซิโค	(เม็กซิโก)
พ.ศ. 2418	มอร์นังวิสิต หรือการเขียนเขียนในยามเช้า (?)	
	ลันซัน	(อาหารกลางวัน)
	เลตี	(สุภาพสตรี)
	ดินเนอร์	(อาหารเย็น)
	เวดดิ้งเบรคฟาสต์	(อาหารเช้างานแต่งงาน?)
	เยนเตลอแมน	(สุภาพบุรุษ)
	ปอนต์	(ปอนต์)
	แกลลอน	(แกลลอน)
	ปาเลียแมนต์	(รัฐสภา)
	อังคริช	(อังกฤษ)
	กรุงลอนตัน	(กรุงลอนดอน)
	รูเซีย, รุตเซีย	(รัสเซีย)
พ.ศ. 2420	มิวเซียม	(พิพิธภัณฑ์)
	โตแปศ	(บุษราคัม)

แอสไฟร์	(ไพลิน)
เอตยูเคเซน	(การศึกษา)
คอเวอนแมนต์	(รัฐบาล)
แมตเตอร์	(สสาร)
ออฟฟิเซอ	(เจ้าหน้าที่)

พ.ศ. 2429 มีการแนะนำเลขอารบิก--1, 2, 3 ... และชื่อเดือน 12 เดือนในภาษาอังกฤษ คือ แยนวารี เฟบรูวารี มาช เอปริล เม ยูน ยูไล ออกัสต์ เซปเตมเบอ ออกโตเบอ โนเวมเบอ ดีเซมเบอ

พ.ศ. 2432	ออฟฟิช	(ที่ทำการ, ที่ทำงาน)
	การโปนิกเอชิต	(กรตคาร์บอนิก)
	แบงก์	(ธนาคาร)

ฯลฯ

จะเห็นได้ว่าการยืมคำจากภาษาต่างประเทศในสมัยนี้เป็นการเขียนทับศัพท์ตามเสียงที่ตนออก (ถ้าผู้แปลเป็นฝรั่ง) หรือตามเสียงที่ตนได้ยิน (ถ้าผู้แปลเป็นไทย) ที่น่าสังเกตคือไม่มีระบบในการเขียน เช่น ร์ บางครั้งก็ปรากฏบางครั้งก็ไม่ปรากฏ และลักษณะที่เด่นอีกอย่างคือไม่มีการเขียนรูปวรรณยุกต์เลย แสดงว่าผู้เขียนคำยืมเหล่านี้จะเป็นชาวต่างประเทศเกือบทั้งหมด ภาษาของเขาไม่มีวรรณยุกต์ จึงไม่คิดที่จะลงเครื่องหมายใดที่จะแสดงเสียงวรรณยุกต์

5.3 การยืมและการบัญญัติศัพท์ในช่วงเวลาที่ 3 (พ.ศ. 2435-2474)

สมัยนี้นับเป็นช่วงสูงสุดของการรับวิทยาการต่างๆจากต่างประเทศ การแปลมิได้ทำโดยชาวต่างประเทศเท่านั้น มีคนไทยเริ่มแปลหนังสือแล้ว จะสังเกตได้จากคำยืมที่จะเสนอต่อไปนี้ ว่ามีการเขียนคำอังกฤษไว้ในวงเล็บด้วย และมีการเขียนรูปวรรณยุกต์ในคำยืมด้วย เริ่มมีการใช้ศัพท์บัญญัติแล้ว เช่น สหปาลีรัฐอเมริกา เรือเหาะ อากาศยาน เป็นต้น การบัญญัติศัพท์อย่างเป็นทางการ หรือระดับชาติ ยังไม่มีในสมัยนี้ แต่ก็มีบุคคลที่เริ่มคิดศัพท์ใหม่ๆในภาษาไทยเพื่อใช้แทนศัพท์อังกฤษแล้ว ที่สำคัญได้แก่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระองค์วรวงศ์ฯ ดังจะได้กล่าวต่อไปใน 5.3.2

5.3.1 คำยืมจากภาษาอังกฤษที่พบในสมัยนี้

พ.ศ. 2435	เอติเตอร์	(บรรณาธิการ, บรรณาธิกร)
พ.ศ. 2442	ไฟลอสอฟี (philosophy)	(ปรัชญา)
พ.ศ. 2445	เอเยนต์	(เอเย่นต์)
	ดรักสะโตร์	(ร้านขายยา)
พ.ศ. 2449	แอลโกฮอล/อัลโคโฮล/แอลกอฮอล์(แอลกอฮอล์)	

	กล้องไมครอสโคป	(กล้องจุลทรรศน์)
	สังกะสีคลอไรด์ (Chloride)	(สังกะสีคลอไรด์)
	เซลลูโลส (Cellulose)	(เซลลูโลส)
พ.ศ. 2453	แบงก์สยามกัมมาจล	(Siam Commercial Bank/ธนาคาร ไทยพาณิชย์)
พ.ศ. 2457	แอโรเพลน/ เรือเหาะ/ อากาศยาน	(เครื่องบิน)
พ.ศ. 2461	โปรโตซัว (Protozoa)	(โปรโตซัว)
	นิวเคลอัส (Nucleus)	(นิวเคลียส)
	เซลล์ (Cells)	(เซลล์)

เป็นที่สังเกตได้ว่าคำที่ยืมในสมัยนี้เป็นชื่อเรียกวัตถุทางวิทยาศาสตร์เป็นจำนวนมาก การเขียนคำอังกฤษไว้ในวงเล็บน่าจะเป็นวิธีการของผู้เขียนหรือผู้แปลที่เป็นคนไทยมากกว่าที่จะเป็นเจ้าของภาษาตะวันตกเอง

5.3.2 การบัญญัติศัพท์ในสมัยนี้

ถึงแม้ว่าการบัญญัติศัพท์ยังไม่มีในการทำในระดับชาติในช่วงเวลานี้ แต่อาจกล่าวได้ว่ามีปัจเจกบุคคลหลายคนที่พยายามคิดคำไทยขึ้นใช้แทนคำต่างประเทศ บางครั้งก็คิดขึ้นไม่ใช่คำแต่เป็นวลียาวๆ แต่ก็แสดงให้เห็นความพยายาม และสมัยนี้ถือเป็นครั้งแรกที่มีการเขียนคำไทย และวงเล็บคำภาษาอังกฤษต้นฉบับไว้คู่กัน ซึ่งปฏิบัติมาจนทุกวันนี้ ตัวอย่างคำศัพท์บัญญัติที่พบในข้อมูลมีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2461 เป็นต้นมา ยกเว้นคำที่แสดงไว้ข้างบน คือคำว่า เรือเหาะ หรือ อากาศยาน แต่ใช้คู่กับ แอโรเพลน (ปี 2457) และคำว่า นำเบอร์ตัวเงิน ที่พบในปี 2456 ศัพท์บัญญัติที่พบในข้อมูลมีดังนี้

พ.ศ. 2456	นำเบอร์ตัวเงิน	(ลอตเตอรี่/ สลากกินแบ่ง)
พ.ศ. 2461	กรด (Acid)	
	โรคริตสีดวงตา (Trachoma / Granular Ophthalmia)	
	โรคตาแดงชนิดมีหนองเกิดแก่ผู้ใหญ่ (Purulent Ophthalmia in adults)	
	โรคกระจกตาเป็นแผลเปื่อย (Corneal ulcers)	
	โรคแผลเปื่อยชนิดหลอดเลือดดำพอง (Varicose ulcer)	
	เชื้อโรคที่เรากลุกไว้ (Culture)	
พ.ศ. 2465	ความร้อน (HEAT)	
	กำลัง (ENERGY)	
พ.ศ. 2466	ทองขาว (platinum)	
	ดินประสิว (saltpetre)	

พ.ศ. 2469 สหปาลีรัฐอเมริกา

พ.ศ. 2472 ปากกาทมิ๊กซิม

เป็นที่สังเกตได้ว่า คำไทยที่เคยใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวันก็อาจกลายเป็นศัพท์บัญญัติไปโดยนำมาใช้เลย เช่นคำว่า ความร้อน กำลัง หรืออาจผสมกับคำอื่น เช่น ทองขาว ดินประสิ่ว (พจนานุกรมราชบัณฑิตยฯ มิได้ให้ความหมายของคำว่า ประสิ่วไว้)

ข้อมูลสำหรับผู้วิจัยพบและแสดงข้างต้น ดูเหมือนจะสอดคล้องกับประวัติความเป็นมาของกิจกรรมการบัญญัติศัพท์ในสังคมไทย ตามที่บันทึกไว้ โดยพระองค์วรวงศา ดังนี้

ข้าพเจ้ากลับจากยุโรปในปี ๒๕๖๒ เป็นสมัยที่เริ่มการบัญญัติศัพท์กัน เป็นกิจจะลักษณะเพราะจะต้องแปลร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งร่างเป็นภาษาอังกฤษนั้น เป็นภาษาไทยซึ่งจะเป็นต้นฉบับ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ได้เบิกทางไว้ให้แล้วในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้ทรงแปล Freedom of the Seas ว่า เสรีภาพแห่งทะเล ...

การจำแนกความหมายตามศัพท์และความหมายนิยมใช้ เป็นหลักการอย่างหนึ่งที่ข้าพเจ้าระลึกถึงในการคิดศัพท์ เช่นคำว่า ปฏิรูป reform การเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม มีผู้คิดว่า ปฏิรูปในภาษาบาลี แปลว่า ของปลอม ข้าพเจ้าได้ให้ตัวอย่างคำบาลีว่า ปฏิรูปการี แปลว่า ผู้กระทำให้เหมาะสม หรือในทางที่เลว คือปลอมแปลงก็แล้วแต่จะใช้ เมื่อเราใช้หมายความว่า เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม ความหมายนิยมใช้ก็เป็นเช่นนั้น

ข้าพเจ้าได้รับบทเรียนอีกอย่างหนึ่งจากการทรงคิดศัพท์ของรัชกาลที่ ๖ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้ทรงเรียก United States of America ว่า สหกรณ์รัฐอเมริกา สหกรณ์ เป็นคำที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ได้ทรงคิดขึ้นสำหรับแปลคำว่า Cooperative ถ้าจะอ่านให้ถูกต้อง ก็ย่อมอ่านว่า สะ หะ กะ ระ ณะ รัต อะ เม ริ กา ซึ่งมีเสียง อะ มากไปสำหรับหูคนไทย สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯจึงทรงใช้ว่า สหการรัฐอเมริกา เพื่อให้เหมาะแก่เสียงในภาษาไทย และรัชกาลที่ ๖ ทรงแปลงเป็น สหปาลีรัฐอเมริกา เพื่อให้ได้ความชัดว่า ปกครองร่วมกัน ต่อมาเมื่อผู้ปรารถนาจะได้อักษรย่อ ๓ ตัว เหมือน U.S.A. จึงได้ร่นลงมาเป็น “สหรัฐอเมริกา ส.ร.อ.”¹

¹จากหนังสือ งานบัญญัติศัพท์ ของ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงศาประพันธ์ หน้า 1-3

มีหลักฐานว่าก่อนปี พ.ศ. 2475 พระองค์วรรณฯ ได้ทรงคิดศัพท์ที่สำคัญหลายคำ ซึ่งใช้มาจนทุกวันนี้ เช่น วัฒนธรรม นโยบาย ปฎิวัติ ปฎิรูป เป็นต้น

นอกจากทั้งสองพระองค์ที่กล่าวแล้ว ข้าพเจ้าพบหลักฐานที่แสดงว่ามีหน่วยงานและปัจเจกบุคคลอื่นอีกที่ทำการบัญญัติศัพท์ทางวิชาการขึ้นใช้ หนังสือ *ประมวลศัพท์วิทยาการ* รวบรวมโดย ส. วิจิตรานนท์ พิมพ์ในปี พ.ศ. 2475 บรรจุ “ศัพท์วิทยาการ” หรือ “ศัพท์บัญญัติ” ซึ่ง “ราชการกระทรวงธรรมการได้ตกลงเห็นชอบ” เช่นตัวอย่างดังนี้ (หน้า 192)

Alchemy	รสาณเวท
Algebra	พีชคณิต
Anthropology	มานุษยวิทยา
Arithmetic	เลขาคณิต
Astronomy	ดาราศาสตร์
Biology	ชีววิทยา
Botany	พฤกษศาสตร์
Geometry	เรขาคณิต
Mathematics	คณิตศาสตร์
Meteorology	อุตุนิยมวิทยา
Philosophy	ปรัชญา
Psychology	จิตตวิทยา

จะเห็นได้ว่าศัพท์เกือบทั้งหมดข้างต้นใช้มาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นหนังสือดังกล่าวยังบรรจุศัพท์แพทย์ ศัพท์กฎหมาย ศัพท์การช่าง ศัพท์การก่อสร้าง ศัพท์การกลเรือ (Marine Engineering) ศัพท์ธารศาสตร์ (Hydraulics) ศัพท์การไฟฟ้า และศัพท์บัญญัติทั่วไปเป็นจำนวนมาก อีกด้วย ส. วิจิตรานนท์ ผู้รวบรวมหนังสือนี้ยังได้กล่าวไว้ในคำนำอีกด้วยว่า เขาได้จัดพิมพ์หนังสือมาก่อนหน้านี้แล้วในปี พ.ศ. 2470 ชื่อ *พจนานุกรมฉบับเล็กและคำบัญญัติ* และภายหลังเขาคิดว่า “คำบัญญัติ” ควรเปลี่ยนเป็น “ศัพท์วิทยาการ” (Technical Terms)

สรุปก็คือการบัญญัติศัพท์ในสังคมไทยโดยทั่วไปคงจะเริ่มราวๆ พ.ศ. 2460 ตามหลักฐานที่พบในสิ่งตีพิมพ์ และค่อยๆ มีมากขึ้นเรื่อยๆ ตามปริมาณของวิชาความรู้ที่หลั่งไหลเข้ามาจากตะวันตก และราวๆ 1 ทศวรรษถัดมา คือราวปีพ.ศ. 2470 เริ่มมีผู้สำเนียงความสำคัญของกิจกรรมนี้ จึงได้มีการรวบรวมและจัดพิมพ์ศัพท์บัญญัติออกมาในรูปแบบหนังสือดังกล่าว

5.4 การยืมและการบัญญัติศัพท์ในช่วงเวลาที่ 4 (พ.ศ. 2475-2503)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าในสมัยนี้คำยืม หรือการเขียนทับศัพท์มีใช้น้อยลงกว่าสมัยที่แล้วอย่างมาก ที่พบมักเป็นชื่อเรียกสิ่งของอย่างเฉพาะเจาะจง เห็นได้ว่านักวิชาการส่วนใหญ่มี

ความพยายามที่จะคิดคำไทยขึ้นใช้ให้เทียบเท่าคำภาษาอังกฤษ และมีระเบียบในการเขียน คือผู้เขียนมักเขียนคำไทย และวงเล็บคำภาษาอังกฤษไว้ ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

พ.ศ. 2476 ความรู้สึกยอมเป็นเบี้ยล่าง (Sense of inferiority)
การสอบไล่ชนิดแต่งคำตอบ (Essay-type examination)

บางครั้งก็ใส่คำทับศัพท์ไว้ด้วย เช่น

ใยหรือปานในเนื้อไม้ (Wood fiber = วัตไฟเบอร์)

ยอดใบ (Apex = เอเพ็กซ์)

กาบใบ (Leaf base = ลีฟเบส)

ท่อแขนง (Vein = เวน)

พ.ศ. 2479 น้ำเชื่อม (Syrup)

น้ำยาโดโนวาน (Donovan's solution)

บางครั้งก็เขียนคำอังกฤษแล้ววงเล็บภาษาไทย เช่น

Mercurie Iodide (ปรอทแดง)

Distilled Water (น้ำกลั่น)

พ.ศ. 2483 กำลังงาน (Energy)

2 พิกัด (Two dimensions)

คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า (Electromagnetic waves)

ความแน่น (Intensity)

การเคลื่อนไหวของคลื่นกับการวิทยุ (Wave Motion and Wireless)

คุณค่าแห่งการให้การรักษา (Art of healing value)

พ.ศ. 2491 ยาฆ่าเชื้อโรค (Antiseptics)

การแผ่รังสี (Radiation)

อัตราการณะ (Death Rate)

บางครั้งผู้เขียน ปนคำภาษาอังกฤษที่เขียนเป็นอังกฤษลงไปในบทความก็มีปรากฏการณ์เช่นนี้เรียกว่า การปนภาษา (code mixing) เช่น

มันเป็นงานใหญ่ที่ต้องทำเป็น teamwork แทนจะไม่มีหรือมีก็เป็น individual research ซึ่งไม่เป็น teamwork

นับเริ่มจากดวงอาทิตย์ออกมาตามลำดับ มีดาว Mercury, Venus, Earth (โลก), Mars, หมู่ดาว Asteroides, Jupiter, Saturn, Uranus, Neptune และ Pluto

เข้าใจว่าที่ต้องทำเช่นนี้เพราะยังไม่มีศัพท์บัญญัติ ครั้นจะเขียนทับศัพท์ก็ดูจะไม่เป็นที่นิยมนักในสมัยนี้

พ.ศ. 2495-2503 ในบทความทางวิทยาศาสตร์พบคำทับศัพท์น้อยมาก แทบจะไม่มีเลย ส่วนในสารคดี หรือการเขียนที่เป็นวิชาการน้อยกว่า ไม่มีคำทับศัพท์ยกเว้นชื่อเฉพาะ และถ้าใช้ ศัพท์บัญญัติจะไม่มีกรเขียนคำภาษาอังกฤษในวงเล็บเลย

สิ่งที่ข้าพเจ้าพบในข้อมูลดูเหมือนจะสอดคล้องอย่างดีกับหลักฐานอื่นๆ เกี่ยวกับการ บัญญัติศัพท์ ตามที่กล่าวแล้วในบทที่ 4 สมัยนี้เป็นสมัยที่สังคมไทยเริ่มมีการบัญญัติศัพท์ระดับ ชาติ กล่าวคือคณะรัฐมนตรีมีมติให้แต่งตั้งคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2485 ซึ่งต่อมามงานนี้ถูกโอนเข้าไปอยู่กับราชบัณฑิตยสถาน

ภายในช่วงเวลานี้ ข้าพเจ้าพบว่ามีการตีพิมพ์หนังสือศัพท์บัญญัติ 4 เล่ม (ซึ่งล้วนไม่ เจาะจงสาขาวิชาทั้งสิ้น) ดังนี้

พ.ศ. 2490 ประมวลศัพท์บัญญัติ จัดพิมพ์โดย ไทยวัฒนาพานิช

พ.ศ. 2499 บัญญัติศัพท์ โดย กรรมการบัญญัติศัพท์

พ.ศ. 2499 งานบัญญัติศัพท์ของพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ ประพันธ์

พ.ศ. 2501 ศัพท์บัญญัติ โดย กรรมการบัญญัติศัพท์

นอกจากนี้เข้าใจว่าน่าจะมีการพิมพ์หนังสือเช่นนี้อีกมากมาย แต่ไม่เหลือเป็นหลักฐานใน ปัจจุบัน หรือไม่กี่อาจทำการภายในเฉพาะหน่วยงานก็เป็นได้

5.5 การยืมและการบัญญัติศัพท์ในช่วงเวลาที่ 5 (พ.ศ. 2504-ปัจจุบัน)

ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า งานแปลส่วนใหญ่ไม่มีการวงเล็บคำภาษาอังกฤษเลย ทั้งนี้คงเป็น เพราะศัพท์บัญญัติทั้งหลายติดตลาดแล้วและคนไทยคงใช้กันจนเคยชิน มีบทความทางวิชาการ บางเรื่องเท่านั้นที่ยังต้องวงเล็บคำภาษาอังกฤษอยู่ ซึ่งคงจะเป็นคำใหม่

จากการสำรวจหนังสือศัพท์บัญญัติที่ตีพิมพ์ในสมัยนี้พบว่ามีเป็นจำนวน 119 เล่ม มักใช้ ชื่อว่า “พจนานุกรมศัพท์...” “พจนานุกรมศัพท์...” “ศัพท์วิชาการทาง...” “ประมวลศัพท์...” “ศัพท์พจนานุกรม...” “รวมศัพท์...” จัดทำโดยองค์กระระดับชาติ มากพอๆกับโดยปัจเจกบุคคล นอกจากนั้นมีการทำโดยสถาบัน และสำนักพิมพ์อยู่บ้าง แต่น้อยกว่าสองประเภทแรก และจาก การวิเคราะห์คร่าวๆ พบว่าเป็นสาขาทางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมและเทคโนโลยี และสังคมศาสตร์ ใน จำนวนมากใกล้เคียงกัน ส่วนด้านมนุษยศาสตร์มีน้อยมาก (ดูตารางแสดงชื่อหนังสือเรียงตามปีที่ พิมพ์และข้อมูลอื่นๆ เช่น ผู้จัดทำ สาขาวิชา รูปแบบ ฯลฯ ในภาคผนวก 11)

สำหรับหลักเกณฑ์ในการบัญญัติศัพท์นั้น ถึงจะไม่มีกรเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในที่ ใดก็ตาม แต่ก็ทราบได้ว่าผู้บัญญัติต้องมีหลักเกณฑ์และเหตุผลเสมอ พระองค์วรรณฯ ทรงเป็น ตัวอย่างที่ดีที่สุดของนักบัญญัติศัพท์ นอกจากจะทรงพิจารณาความถูกต้องในด้านความหมาย พระองค์ยังทรงคำนึงถึงการออกเสียงและความไม่คาบเกี่ยวหรือซ้ำซ้อนของศัพท์ที่ใกล้เคียงกันอีก

ด้วย ไม่ปรากฏเลยที่พระองค์จะทรงบัญญัติศัพท์ใดโดยไม่มีเหตุผลสมควร ดังปรากฏในพระนิพนธ์ของพระองค์ที่ได้รับการตีพิมพ์ บ่อยครั้ง

ในปัจจุบันหลักเกณฑ์ในการบัญญัติศัพท์ก็ยังไม่มีการเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เท่าที่ศึกษาจากศัพท์บัญญัติที่ใช้ในปัจจุบัน และเหตุผลในการเลือกศัพท์ของคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ขณะประชุม² ข้าพเจ้าสามารถสรุปกฎเกณฑ์ได้ดังนี้

- ใช้คำที่เป็นที่เข้าใจง่ายสำหรับคนทั่วไป หมายความว่า หากมีคำไทยซึ่งฟังดูเหมาะสมแล้วก็ให้ใช้ โดยไม่ต้องใช้คำบาลีสันสกฤต เช่น คำว่า *ภาวะสองภาษา* และ *ภาวะหลายภาษา* ย่อมดีกว่า คำว่า *ภาวะทวิภาษา* กับ *ภาวะพหุภาษา* เพราะคำว่า *สอง* กับ *หลาย* เป็นคำไทย ฟังแล้วเป็นที่เข้าใจง่ายกว่า *ทวิ* กับ *พหุ*
- หากหาคำไทยไม่ได้ ให้ใช้คำบาลีสันสกฤต สร้างเป็นศัพท์ขึ้นได้
- หากเป็นคำประสม ซึ่งประกอบด้วยคำโดดหลายคำ ผู้บัญญัติศัพท์สามารถใช้คำไทยผสมบาลีสันสกฤตได้ แต่ต้องเรียงคำแบบไทย เช่น คำว่า *soil science* หากเราจะบัญญัติคำไทยเทียบเท่าว่า *ดินศาสตร์* ราชบัณฑิตยสถานจะไม่ยอมรับเพราะไม่เรียงคำแบบไทย แต่ถ้าเป็น *ศาสตร์ของดิน* หรือ *ศาสตร์ว่าด้วยดิน* จะยอมรับได้ ในทางตรงข้าม ถ้าคำที่ประสมกันเป็นคำบาลีสันสกฤตทั้งคู่ให้ใช้ได้ และให้เรียงคำแบบบาลีสันสกฤต คือวางคำขยายไว้หน้าคำหลัก เช่น *ปฐพีศาสตร์* ให้ใช้ได้ คำว่า *สังคมวิทยา* *มานุษยวิทยา* *ประวัติศาสตร์* จึงเป็นที่ยอมรับ แต่คำว่า *ภาษาลัทธิวิทยา* ใช้ไม่ได้ ต้องเปลี่ยนเป็น *วิทยาภาษาลัทธิ* แทน
- ศัพท์บัญญัติไม่ควรเป็นคำที่ยาวเยิ่นเย้อ หรือคำอธิบายอ้อมค้อม ไม่ควรมีโครงสร้างเป็นวลีหรือ ประโยค ควรฟังดูกะทัดรัด แม้จะเป็นคำประสม เช่น คำว่า *วิทยากร* ฟังดูดีกว่า *ผู้ให้ความรู้* หรือ *ผู้ที่ได้รับเชิญมาบรรยาย* เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้สำรวจคำในหนังสือศัพท์บัญญัติบางเล่ม พบว่ามีศัพท์บัญญัติที่ยาวรุ่มร่ามอยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้คิดคำไม่สามารถหาคำที่กะทัดรัดได้จึงจำเป็นต้องใช้คำยาว ๆ เช่น

ดินแดนอบอุ่นค่อนข้างร้อน warm land

กิริยาสะท้อนในการกระพริบตา (wink reflex)

ข้อความให้เกียรติเจ้าของงาน (credit, credit line) (วิชาการหนังสือพิมพ์)

การวิเคราะห์เชิงก่อกัมมันตภาพรังสี (activation analysis)

พฤติกรรมที่ได้มา (acquired behavior)

²ในการประชุมของคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาศาสตร์ประยุกต์ ราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งข้าพเจ้าเป็นกรรมการอยู่ด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้คำศัพท์จะยาวเพียงใด แต่ส่วนขยายคำนามที่ขึ้นต้นด้วย ที่ ซึ่ง อัน หรือที่เรียกว่า คณานุประโยคนั้นไม่เป็นที่นิยมใช้ในศัพท์บัญญัติ ถึงจะมีปรากฏอยู่บ้างแต่น้อยมาก เช่น คำว่า พฤติกรรมที่ได้มา ข้างบน ส่วนคำอื่น ๆ ถ้าใส่ ที่ หรือ ซึ่ง ลงไป จะดูรุงรังไม่น้อย เช่น ดินแดนที่อบอุ่นค่อนข้างร้อน ข้อความซึ่งให้เกียรติเจ้าของงาน เป็นต้น

5.6 สรุป

การยืมคำจากต่างประเทศเริ่มมีในสมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงปัจจุบัน ในสมัยแรกเริ่ม รูปแบบของการยืมเป็นการเขียนทับศัพท์ตามสำเนียงต่างประเทศ เนื่องจากผู้เขียนเป็นชาวต่างประเทศ

ในสมัยต่อมา คือสมัยรัชกาลที่ 5 ถึง ปี พ.ศ. 2474 เป็นช่วงที่วิทยาการหลังไหลสู่สังคมไทย มีคำทับศัพท์มาก เขียนโดยทั้งฝรั่ง และคนไทย การใช้ศัพท์บัญญัติเริ่มมีแล้ว แต่ยังไม่มาก และการบัญญัติศัพท์เริ่มกระทำกันแล้ว แต่ยังไม่เป็นทางการ

สมัย พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน การใช้คำยืมมีน้อยมาก และนับตั้งแต่มีการบัญญัติศัพท์อย่างเป็นทางการในสังคมไทย ได้มีการตีพิมพ์หนังสือศัพท์บัญญัติออกมาเป็นจำนวนมาก ครอบคลุมแทบทุกสาขาวิชา และทำโดยปัจเจกบุคคลมากพอ ๆ กับคณะกรรมการระดับชาติ

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุป

งานวิจัยนี้มุ่งแสวงหาคำตอบว่าภาษาไทยได้รับผลกระทบอย่างไรจากการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ และในขณะเดียวกัน การที่ภาษาไทยปรับเปลี่ยนตามสังคมนี้ มีผลต่อสังคมอย่างไรด้วย

ข้าพเจ้าได้เสนอผลการวิเคราะห์โดยแยกเป็นหัวข้อสำคัญ 4 หัวข้อ ได้แก่เรื่อง การแปลการใช้ภาษาแนวใหม่ การทำนุบำรุงภาษา และการยืมคำกับการบัญญัติศัพท์

การเสนอผลการวิจัยแยกจากกันดังกล่าว ทำให้ทั้ง 4 เรื่องได้รับการปฏิบัติอย่างละเอียดเท่าเทียมกัน และทำให้ผู้อ่านไม่สับสน ผลสรุปของแต่ละบทก็สามารถทำให้ชัดเจนได้ เพราะเน้นเฉพาะเรื่อง

อย่างไรก็ตาม ทั้ง 4 เรื่องดังกล่าวมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์นี้ทำให้เราเห็นภาพที่แจ่มชัดของการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษาไทยในบริบทของสังคมไทย นอกจากนี้ยังทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงของภาษากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เป็นอย่างดี ดังที่ข้าพเจ้าจะสรุปข้างล่างนี้

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมไทยปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ คือการติดต่อโลกตะวันตก ซึ่งเริ่มอย่างเป็นทางการในสมัยรัชกาลที่ 3 (โดยการทำสนธิสัญญา) แต่สังคมไทยเริ่มรับอิทธิพลจากตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 4 ดังจะเห็นได้จากการที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงเรียนภาษาอังกฤษ ทรงรับครูสอนภาษาจากตะวันตกเข้ามาสอนพระราชโอรสและพระราชธิดาในพระราชวัง และการอนุญาตให้หมอสอนศาสนาจากตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ศาสนาในประเทศไทยได้

การเปิดประตูรับวัฒนธรรมจากตะวันตกอย่างแท้จริง เริ่มในสมัยรัชกาลที่ 5 ดังจะเห็นได้จากการที่มีชาวต่างประเทศมาทำงานในประเทศไทยมากขึ้น และการส่งพระโอรสและเจ้านายไปศึกษาต่อต่างประเทศ

ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน อิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกมิได้มาจากคนตะวันตกโดยตรง แต่มาจากคนไทยที่ไปสัมผัสวัฒนธรรมตะวันตกมาแล้วนำมาเผยแพร่ให้คนไทยอีกต่อหนึ่ง สรุปสั้น ๆ ก็คือ การรับวิทยาการหรือศาสตร์จากตะวันตกเป็นไปได้สองทาง คือ รับจากชาวตะวันตกที่มาอยู่ในเมืองไทย หรือรับโดยผ่านทาง “นักเรียนนอก” ที่กลับมาเมืองไทย และนำความรู้ที่ศึกษามามาเผยแพร่ให้คนไทยต่อ ในสมัยรัชกาลที่ 4-5 เป็นการรับแบบแรก ส่วนสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นการรับแบบที่สอง

ไม่ว่าจะรับวัฒนธรรมจากตะวันตกด้วยวิธีใดก็ตาม สิ่งสำคัญที่เป็นสื่อกลางในการรับวัฒนธรรมและเผยแพร่ต่อไป คือ ภาษา ถ้าคนไทยรู้ภาษาอังกฤษหรือภาษาตะวันตกอื่น ๆ ก็รับทางภาษาเหล่านั้นได้ แต่ประเทศไทยไม่เคยตกเป็นอาณานิคมของประเทศตะวันตก คนไทยจึงไม่รู้

ภาษาเหล่านั้น ความรู้ต่าง ๆ จึงต้องเผยแพร่ทางภาษาไทย การแปลภาษาตะวันตกเป็นภาษาไทย จึงเกิดขึ้นและเป็นกิจกรรมที่ทำกันแพร่หลาย ตั้งแต่เริ่มโดยหมอปรีดเล มิซชันนารีชาวอเมริกัน ราวพ.ศ. 2408 จนทุกวันนี้ (บทที่ 2)

การแปลเกิดขึ้นเพราะความจำเป็นทางสังคมที่ต้องพัฒนาโดยใช้วัฒนธรรมตะวันตกเป็นแม่แบบ แต่ในขณะเดียวกันการแปลก็มีผลต่อสังคม ประเทศไทยคงไม่พัฒนาจนเจริญเช่นทุกวันนี้ หากไม่มีการแปลเอกสารภาษาตะวันตกมาเป็นภาษาไทย การแปลเป็นสะพานทอดระหว่าง วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมตะวันตก ความรู้ทุกสาขาวิชาในวัฒนธรรมตะวันตกได้ข้ามสะพาน การแปลหล่อไหลมาสู่วัฒนธรรมไทย

อย่างไรก็ตาม การแปลจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากไม่มีผู้รู้สองภาษา ผู้รู้สองภาษาที่ทำการแปล ภาษาตะวันตกเป็นภาษาไทยสมัยบุกเบิกคือชาวต่างประเทศที่เรียนภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง และในสมัยต่อมา (ปลายรัชกาลที่ 5 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน) ผู้รู้สองภาษาคือคนไทยที่เรียนภาษาตะวันตกเป็นภาษาที่สอง อาจเรียนในประเทศหรือต่างประเทศก็ได้

การเรียนรู้ภาษาตะวันตกของคนไทยทำให้การเรียนรู้วัฒนธรรมและศาสตร์ของตะวันตก เป็นไปได้ โลกทัศน์ของคนที่เรียนภาษาตะวันตกเหล่านี้เปลี่ยนไป สรรพสิ่งและความเป็นจริงในโลกถูกตีความใหม่ด้วยมโนทัศน์ใหม่ ที่คนเหล่านี้เรียนรู้มาจากศาสตร์ตะวันตก มโนทัศน์ใหม่ต่าง ๆ เหล่านี้ประกอบกันเป็นองค์ความรู้ และองค์ความรู้ก็คือวัฒนธรรม มโนทัศน์แต่ละมโนทัศน์ต้องมีคำเรียก เมื่อคนไทยซึ่งมีมโนทัศน์ใหม่ใช้ภาษาไทยก็ต้องการคำเรียกมโนทัศน์เหล่านั้น ดังนั้น ภาษาไทยจะต้องปรับเปลี่ยน คำศัพท์เดิมในวัฒนธรรมของไทยที่มีอยู่ไม่เพียงพอที่จะเป็นตัวแทนของมโนทัศน์ใหม่ๆ ได้ ภาษาไทยจึงต้องรับคำภาษาตะวันตกที่เป็นตัวแทนเข้ามาใช้ ดังที่เห็นตัวอย่างในการยืมคำจำนวนมากในสมัยรัชกาลที่ 4 และที่ 5 และการสร้างคำใหม่เพื่อแทนที่คำยืมในสมัยต่อมา (บทที่ 5)

ถึงแม้สังคมไทยจะรับวัฒนธรรมตะวันตกอย่างต่อเนื่อง แต่ในขณะเดียวกันก็ค่อย ๆ สร้างความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้นด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่สังคมไทยมีนโยบายไม่ใช้คำภาษาตะวันตกแทนมโนทัศน์ใหม่อีกต่อไป จึงเกิดกระบวนการบัญญัติศัพท์ขึ้นในสังคม เป็นผลให้ภาษาไทยเติบโตอย่างรวดเร็ว ศัพท์ใหม่ๆ ที่คนไทยคิดขึ้นเทียบเท่าคำภาษาตะวันตก เกิดขึ้นไม่เว้นแต่ละวัน ทุกวงการ ทุกระดับ ทุกสาขาวิชา ต่างพากันบัญญัติศัพท์ขึ้นเพื่อใช้ในการเขียนภาษาไทย (บทที่ 5) ด้วยเหตุนี้ วิทยาการจากตะวันตกจึงแพร่กระจายทั่วสังคมไทยอย่างรวดเร็วด้วยภาษาไทยที่เขียนโดยคนไทยแต่บรรจุมโนทัศน์ใหม่จากฝรั่ง

นอกจากการแปลจะเป็นสะพานเชื่อมให้ศาสตร์จากตะวันตกหล่อไหลเข้ามาสู่คนไทยแล้ว การแปลยังทำให้เกิดการใช้ภาษาแนวใหม่ในสังคมไทยอีกด้วย จากผลสรุปในบทที่ 3 เราได้เห็นแล้วว่า การใช้ภาษาแนวใหม่ค่อย ๆ พัฒนาขึ้นทีละเล็กทีละน้อย ชนิดการประพันธ์ที่ไม่เคยมีมาก่อนในสังคมไทย ได้พัฒนาและเติบโตขึ้นเรื่อยๆ จนในปัจจุบันภาษาไทยมีชนิดการประพันธ์นับไม่ถ้วน เช่นนวนิยาย ข่าว (หลายประเภท) บทบรรณาธิการ โฆษณา วิจารณ์ข่าว การบรรยาย

สารคดี บทความวิชาการ สุนทรพจน์ สัมภาษณ์ ฯลฯ ชนิดการประพันธ์เหล่านี้เกิดขึ้นเพราะสังคมไทยเปลี่ยนจากสังคมดั้งเดิมมาเป็นสังคมสมัยใหม่ ซึ่งมีความต้องการการใช้ภาษาแนวใหม่เหล่านี้ในหน้าที่หรือเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน ในทางกลับกัน การใช้ภาษาแนวใหม่เหล่านี้ ก็ทำให้สังคมสามารถสืบทอดวัฒนธรรมและพัฒนาต่อไปได้จนถึงทุกวันนี้

การใช้ภาษาแนวใหม่ที่เกิดขึ้นทำให้ภาษาไทยปรับโครงสร้าง ลักษณะของภาษาที่ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างกันย่อมต่างกัน ทำให้ภาษาไทยไม่เรียนง่ายและใช้ง่ายเหมือนแต่ก่อน แต่มีทำเนียบภาษาหลากหลายและวัจนลีลาหลายระดับที่คนไทยต้องเรียนรู้และเลือกใช้ให้เหมาะสม

การเติบโตอย่างรวดเร็วของภาษาไทย ทำให้เกิดทัศนคติต่าง ๆ กัน บางคนเห็นเป็นสิ่งดี เพราะภาษาไทยร่ำรวยคำและลีลา แต่บางคนก็เห็นว่าถ้าปล่อยให้เติบโตเกินไปจะหมดความเป็นไทย เพราะทิ้งห่างจากรูปแบบเดิมมากขึ้น ๆ ทัศนะเช่นนี้นำไปสู่ความคิดที่จะจัดการกับภาษาไทยให้มีระเบียบ และเป็นมาตรฐาน อยู่ในร่องในรอยตามที่ควรจะเป็น การยื่นมือเข้าไปจัดการกับภาษาเช่นนี้ เรียกว่า การทำนุบำรุงภาษา (บทที่ 4) สังคมไทยมีตัวอย่างการทำนุบำรุงภาษามากมายหลายแบบ นับตั้งแต่สมัยอยุธยามาจนปัจจุบัน แต่มีมากขึ้นตั้งแต่ภาษาไทยเริ่มสัมผัสกับภาษาตะวันตก มีทั้งที่ทำแบบเรียบๆ และเรื่อย ๆ เช่นการเขียนตำราไวยากรณ์ การบัญญัติศัพท์ และการทำพจนานุกรม และแบบเข้มงวด เขี้ยบบลัน เช่นการเปลี่ยนระบบการสะกดคำในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม

ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมแบบใด ก็มีวัตถุประสงค์ร่วมกันคือต้องการให้ภาษาไทยมีกฎเกณฑ์ในการใช้ มีมาตรฐาน และง่ายแก่การเรียนรู้ ด้วยเหตุนี้ องค์การระดับชาติที่เป็นศูนย์กลางของการทำนุบำรุงภาษาจึงเกิดขึ้น ได้แก่ ราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งมีกิจกรรมหลักเกี่ยวกับการสร้างกฎเกณฑ์ให้คนไทยใช้ภาษาให้เป็นมาตรฐาน ผลงานสำคัญที่ทำคือ การทำพจนานุกรม และการบัญญัติศัพท์ ตามที่ได้กล่าวไปแล้ว

การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าภาษากับสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วยกัน และต่างก็พึ่งพาอาศัยกัน เหมือนน้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า ภาษาเป็นลูกของสังคม ซึ่งได้รับการบำรุงรักษาให้อยู่ในระเบียบ และเลี้ยงดูให้เจริญเติบโต เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป ภาษา ก็เปลี่ยนตาม เช่นเมื่อสังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามการเปลี่ยนแปลงของโลก สมัยรัชกาลที่ 6 และที่ 7 ภาษาไทยได้รับผลกระทบอย่างแรง จึงเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทั้งตามธรรมชาติ และโดยการยื่นมือเข้าจัดการโดยเจตนาของคนในสังคมไทย

ในทางกลับกัน ภาษาเป็นพาหนะหรือเครื่องมือของสังคมในการเผยแพร่ความรู้สู่มวลชน การพัฒนาสังคมจะทำได้ถ้าไม่มีภาษา การที่ภาษาไทยปรับเปลี่ยนจนมีความหลากหลายเช่นทุกวันนี้ เป็นประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อสังคมไทย เพราะสังคมใช้ภาษาทุกรูปแบบในการคงอยู่และพัฒนา การเขียนข่าว นวนิยาย บทความวิชาการ ตลอดจนคู่มือสำหรับการปฏิบัติด้านต่าง ๆ ล้วนต้องใช้ภาษาทั้งสิ้น ภาษาจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกว่าได้ในสังคม การที่สังคมไทยมีภาษาไทยมาตรฐานที่พัฒนามาเป็นเวลานานจนมีรูปแบบสมัยใหม่และถูกใช้เป็นเครื่องมือในการอยู่รอด

ของสังคมไทยมาจนทุกวันนี้ เป็นสิ่งที่น่าจะทำให้คนไทยสำนึกถึงความสำคัญของภาษาไทย และควรทำนุบำรุงภาษาไทยอย่างรอบคอบและปราศจากอคติโดยการสร้างหรืออธิบายหลักเกณฑ์ที่ยังขาดให้แก่ภาษาไทยสมัยใหม่ แต่ในขณะเดียวกัน ก็ควรส่งเสริมให้ภาษาไทยเติบโตต่อไปให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมปัจจุบัน สมดังพระปณิธานของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงศประพันธ์ บุคคลสำคัญที่สุดในการพัฒนาภาษาไทย ที่ทรงปรารถนาที่จะเห็นภาษาไทยมีความเป็นไทย แต่ในขณะเดียวกันก็เจริญก้าวหน้าทัดเทียมโลก

6.2 อภิปรายประเด็นน่าสนใจที่พบในงานวิจัย

มีประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็นที่พบในงานวิจัย ถึงแม้จะไม่ใช่ประเด็นหลักในวัตถุประสงค์ แต่ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นเรื่องสำคัญที่สมควรนำมาอภิปรายไว้ ณ ที่นี้ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

6.2.1 การแบ่งช่วงเวลา

ในงานวิจัยนี้ ข้าพเจ้าได้แบ่งระยะเวลาที่ศึกษา ออกเป็น 5 ช่วงเวลา ตามเหตุการณ์สำคัญในสังคมไทย และได้เสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพัฒนาการของบทบาทภาษาไทยตามแต่ละช่วงเวลา อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ผู้อ่านพึงสังวรณคือ การสรุปเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาเป็นเพียงแนวโน้มเท่านั้น เพราะความแตกต่างของเหตุการณ์ในช่วงเวลาต่างกันได้แยกจากกันแบบขวากับดำเมื่อเปลี่ยนปี พ.ศ. กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมักเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป เราจะได้เห็นว่าช่วงท้ายของสมัยหนึ่งมักมีความคล้ายคลึงกับช่วงต้นของสมัยที่ตามมา ซึ่งเราอาจเรียกรอยต่อดังกล่าวว่า “ช่วงปรับเปลี่ยน” ก็ได้

รอยต่อ หรือ ช่วงปรับเปลี่ยน ดังกล่าวจะปรากฏชัดมากในกรณีที่เหตุการณ์ทางสังคมที่ใช้แบ่งช่วงเวลาไม่รุนแรงพอที่จะมีผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเฉียบพลัน ทั้งนี้จะเห็นได้ชัดในช่วงปรับเปลี่ยนระหว่างสมัยที่ 4 (พ.ศ. 2475-2503) กับสมัยที่ 5 (2504 ถึงปัจจุบัน) กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับภาษาไทยในครึ่งหลังของสมัยที่ 4 แทบจะมีแนวโน้มอย่างเดียวกันกับที่เกิดขึ้นในทศวรรษแรกของสมัยที่ 5 จนเราสามารถรวมระยะเวลารอยต่อนี้ไว้ในช่วงที่ 5 ทั้งหมดก็ได้ หรือจะแยกช่วงเวลานี้เป็นสมัยหนึ่งต่างหากก็ได้ หลักฐานที่เห็นได้ชัด ได้แก่ พัฒนาการของการแปล ซึ่งงานวิจัยนี้พบว่าทั้งรูปแบบและเนื้อหาของแปลในช่วงต้นของสมัยที่ 5 มีลักษณะเหมือนกับสมัยที่ 4 แต่หลังจากเริ่มทศวรรษที่ 2 ของสมัยที่ 5 เห็นชัดว่าการแปลมีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากสมัยที่แล้วอย่างชัดเจน นอกจากนั้น หลักฐานจากการใช้ภาษาแนวใหม่ยังแสดงด้วยว่าก่อนปี 2515 ในสมัยที่ 5 นั้นลักษณะการใช้ภาษาแนวต่างๆเหมือนกับปลายสมัยที่ 4 หลังจากปี 2515 เป็นต้นมาจึงมีลักษณะเป็นแบบปัจจุบัน และท้ายที่สุด การทำนุบำรุงภาษาซึ่งรวมทั้งการบัญญัติศัพท์ด้วยก็แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมหรือผลงานด้านนี้ในช่วงต้นของสมัยที่ 5 ดูเหมือนจะไม่แตกต่างจากสมัยที่ 4 นัก แต่จะเริ่มมีลักษณะเหมือนปัจจุบันหลังปี 2514 เป็นต้นมา

ดังนั้น การใช้ปี พ.ศ. 2504 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ เป็นปีเริ่มของสมัยที่ 5 หรือเป็นปีที่แยกสมัยที่ 4 ออกจากที่ 5 นั้นอาจไม่เป็นการสอดคล้องกับ แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของภาษาและสังคมไทยนัก อันที่จริง ปี พ.ศ. ที่ดูเหมือนจะเหมาะสม ที่จะใช้เป็นปีที่ขั้วหักเหของสังคมไทยในสมัยล่าสุดน่าจะเป็นปีพ.ศ. 2516 ซึ่งมีเหตุการณ์สำคัญ คือวันที่ 14 ตุลาคม 2516 วันที่ประชาชนรวมพลกันเพื่อล้มล้างกลุ่มเผด็จการที่ปกครองประเทศ ปีนี้ น่าจะเหมาะที่จะใช้แบ่งสมัยมากกว่าปี พ.ศ. 2504

6.2.2 ข้อขัดแย้ง (paradox) ด้านวัฒนธรรม

มีข้อขัดแย้งข้อหนึ่งซึ่งเป็นที่รู้จักกันในหมู่นักมานุษยวิทยา คือ “คนเราจะมองเห็นและรู้คุณค่าวัฒนธรรมของตนเองเมื่อตนได้ประจักษ์และรู้คุณค่าวัฒนธรรมของผู้อื่น” งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นเป็นนัยว่าคำกล่าวนี้น่าจะเป็นจริง ดังจะเห็นได้ว่าบุคคลที่มองเห็นและรู้คุณค่าของวัฒนธรรมไทย (รวมทั้งภาษาไทยด้วย) มากที่สุด ก็คือบุคคลที่ได้สัมผัสและเข้าใจวัฒนธรรมต่างชาติอย่างลึกซึ้ง ซึ่งได้แก่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 พระองค์ทรงศึกษาต่างประเทศเป็นเวลานานจนได้ทรงเรียนรู้วัฒนธรรมตะวันตกอย่างลึกซึ้ง และพระองค์ก็ทรงเป็นบุคคลที่เข้าใจภาษาไทยอย่างลึกซึ้ง และทรงห่วงใยภาษาไทยมากที่สุดด้วย ดังจะเห็นได้ว่าได้ทรงริเริ่มกิจกรรมการทำนุบำรุงภาษาไทย ซึ่งมีผลให้เห็นจนทุกวันนี้

6.2.3 ความเป็นฝรั่งกับความเป็นไทย

เป็นที่สังเกตว่าการที่สังคมไทยรับวิทยาการและศาสตร์จากตะวันตกเข้ามาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเทศให้เจริญขึ้นนั้นทำให้สังคมไทยมี “ความเป็นฝรั่ง” ขึ้น ความเป็นฝรั่งนี้มักขัดแย้งกับ “ความเป็นไทย” มาทุกยุคทุกสมัย ในด้านภาษานั้นจะเห็นได้ชัด เมื่อใดที่คนไทยรู้สึกหรือสังเกตเห็นว่าภาษาไทยมีความเป็นฝรั่งมากเกินไป เมื่อนั้นก็จะเกิดการต่อต้าน เช่นในสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งนำไปสู่การตั้งวรรณคดีสมภาค และกรรมการบัญญัติศัพท์ ในสมัยที่นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี ก็มีการท้วงติงการใช้คำภาษาต่างประเทศในภาษาไทย เป็นต้น

การชักเย่อระหว่างความเป็นฝรั่งกับความเป็นไทยในปัจจุบันยังเห็นได้ชัดมาก เนื่องจากสังคมไทยได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ จึงต้องมีความเป็นฝรั่งมากพอที่จะเข้าได้กับประชาคมทุกแห่งในโลก คนไทยที่รู้ภาษาอังกฤษมีมากขึ้น สื่อที่เป็นภาษาอังกฤษกลายเป็นของธรรมดาที่พบเห็นในชีวิตประจำวันทั่วไป นักจัดรายการลูกครึ่งที่พูดเป็นทั้งภาษาไทยและภาษาฝรั่งเป็นที่นิยมและยอมรับมากกว่านักจัดรายการที่พูดเป็นแต่ภาษาไทย ในขณะที่เดียวกัน คนไทยบางกลุ่มเริ่มกลัวว่าเอกลักษณ์ไทยจะสูญสิ้นไป จึงมีความพยายามที่จะดึงให้คนไทยตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทยด้วย เช่นมีความพยายามที่จะเข้มงวดการเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียน มีการสอบภาษาไทยในการเข้าทำงานในหน่วยงานบางแห่ง และมีการรณรงค์การพูดและเขียนภาษาไทยให้ถูกต้อง เป็นต้น

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ด้วยขอบเขตที่จำกัดและความเป็นไปได้ของการวิจัย งานวิจัยนี้จึงมิได้ครอบคลุมอีกหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องและข้าพเจ้าเห็นว่ามีความควรแก่การศึกษา เช่น

- การศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของตัวภาษาไทยเอง ถึงแม้จะมีผู้ทำมาพอสมควรแล้ว ยังมีที่น่าจะทำอีก เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคำ การที่คำหลักกลายเป็นคำไวยากรณ์ การเกิดใหม่ของโครงสร้างบางรูปแบบ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านค่านิยม ที่แสดงออกในภาษาอันเนื่องมาจากอิทธิพลของภาษาตะวันตก
- การวิจัยเจาะลึกเรื่องการใช้ศัพท์บัญญัติศัพท์ในสังคมไทยจะมีประโยชน์ในการสร้างมาตรฐานของการบัญญัติศัพท์ได้ เช่นสำรวจเกณฑ์ต่างๆที่ใช้กัน การใช้ศัพท์บัญญัติจริงๆ ทักษะคตินักวิชาการ และคนในแวดวงต่างๆต่อศัพท์บัญญัติ ตลอดจนวิเคราะห์กลไกทางภาษาศาสตร์ที่ใช้ในการสร้างศัพท์บัญญัติ
- การศึกษาการแปรในแง่ความต้องการของสังคมเกี่ยวกับงานแปล และปัญหาทางภาษาที่เกิดขึ้นในการแปลทำเนียบภาษาต่างกัน จะให้ประโยชน์ต่อนักแปล และนักภาษาศาสตร์สังคมอย่างยิ่ง
- การศึกษาการทำนุบำรุงภาษาไทยในแง่นโยบาย ทิศทางและแนวปฏิบัติในปัจจุบัน จะทำให้บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถวางแผนปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป
- การวิจัยการใช้ภาษาแนวต่างๆในปัจจุบันว่ามีวิจณลีลาต่างกันอย่างไร ลักษณะวากยสัมพันธ์ต่างกันอย่างไร จะมีประโยชน์ต่อทั้งผู้วิเคราะห์ภาษาไทย และผู้ใช้ภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพ

รายชื่อหนังสืออ้างอิง

- กรมศิลปากร (บก.). 2514. *จินตามณี เล่ม ๑-๒ บันทึกเรื่องจินตามณี และจินตามณีฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ*. (พิมพ์ครั้งที่ 6) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณาคาร.
- กอบกุล ถาวรานนท์. 2521. *การเว้นวรรคในการเขียนหนังสือไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัลยา ดิงศภัทย์ (ม.ร.ว.) และ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2531. *การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กำธร สติรกุล. 2530. *ลายสือไทย ๗๐๐ ปี (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพฯ: องค์การคำของคุรุสภา.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. 2537. *ความเป็นมาของกรมราชบัณฑิต ราชบัณฑิตยสถาน และราชบัณฑิตยสถาน*. ใน ๖๐ ปี ราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ชัยนันท นันทพันธ์. 2518. บทบาทของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงษ์ประพันธ์ในการพัฒนาภาษาและสื่อมวลชนของไทย. บทเรียงความที่ได้รับพระราชทานรางวัล “ทุนภูมิพล”. ใน *พิธีพระราชทานปริญญาบัตรประจำปีการศึกษา ๒๕๑๗, ๒-๓ ตุลาคม ๒๕๑๘* หน้า 83-123. ในหนังสือ *งานบัญญัติศัพท์ของพลตรี กรมหมื่นนคราธิพงษ์ประพันธ์*. ธนาคารกรุงเทพพิมพ์ถวายเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงษ์ประพันธ์. ณ เมรุพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส. 28 ตุลาคม 2519.
- เทพี พันธุมธธา. 2528. *การใช้สันธานในสมัยรัตนโกสินทร์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นคราธิพงษ์ประพันธ์, พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. 2519. *งานบัญญัติศัพท์ของพลตรี กรมหมื่นนคราธิพงษ์ประพันธ์*. ธนาคารกรุงเทพพิมพ์ถวายเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนคราธิพงษ์ประพันธ์ ณ เมรุพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 28 ตุลาคม 2519.
- นวลจันทร์ รัตนากร ชูติมา สัจจะพันธ์ และมารศรี คิวรัตน์. 2525. *ปกิณกะเรื่องหนังสือในสมัยรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- บรรณานุกรมวารสารและหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย ซึ่งตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2387-2477*. กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- บรรณานุกรมวารสารและหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย ซึ่งตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2515-2516*. กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- บรรณานุกรมแห่งชาติ ประจำปี 2518 เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- บรรณานุกรมแห่งชาติ ประจำปี 2518 เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- บรรณานุกรมแห่งชาติ ประจำปี 2525 เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- บรรณานุกรมแห่งชาติ ประจำปี 2525 เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- บรรณานุกรมแห่งชาติ ประจำปี 2527 ตุลาคม- ธันวาคม*. กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.

- บรรณานุกรมแห่งชาติ ประจำปี 2528 ตุลาคม- ธันวาคม. กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.
 บังหลวง วงศ์ภักดี. 2528. การศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณนามในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา กับสมัย
 ปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรัดเล (D.B. Bradley). 2416 (1873). *อักษรวิธานศรีบริท. Dictionary of the Siamese Language*.
 กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา จัดพิมพ์ใหม่ พ.ศ. 2514.
- ประภารัตน์ พรหมปกากร. 2539. ทารแปรและการเปลี่ยนแปลงของคุณานุกรมประโยคในภาษาไทยสมัยรัตน
 โกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล. 2522. ผลกระทบของแนวคิดตะวันตกที่มีต่อแนวความคิดทางการเมืองของไทย
 ช่วง พ.ศ. 2369-2454. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พาลีโก บริษัทแพนสยามคอมมิวนิเคชั่นส์ จำกัด.
- พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร). 2504. *ภาษาไทย ของพระยาศรีสุนทรโวหาร*
 (น้อย อาจารยางกูร). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. 2493. *วิธีใหม่สำหรับใช้สระและเขียนหนังสือไทย*. หนังสือแจก
 งานพระราชทานเพลิงศพ พระยาชนนันทน์ นิพัทธ์พงศ์ (ล้วน ชนนันทน์) ณ วัดมกุฏกษัตริยา
 ราม. 18 พค. 2493.
- พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร). 2474. *แบบเรียนการแต่งหนังสือไทย*. กรมวิชาการ กระทรวงธรรมการ.
 ภาวดี มหาพันธ์. 2524. *รัตนโกสินทร์ยุคปรับปรุงประเทศ (พ.ศ. 2394-2475)*. โรเนียวเย็บเล่ม. ภาค
 วิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.
- รัฐจวน อินทรกำแหง. 2515. *การเลือกหนังสือพิมพ์และวารสาร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
 ระเบียบหนังสือภาษาต่างประเทศที่จัดแปลเป็นภาษาไทย ฉบับสำรวจ 2522-2533, 2524-
 2527, 2530-2531. กองแปลและวิเทศสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2525. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษร
 เจริญทัศน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2527. *๕๐ ปี ราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2537. *๖๐ ปี ราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน
- วรารักษ์ รัตนกาญจน์. 2531. การใช้คำและการใช้เครื่องหมายในภาษาโฆษณาในหนังสือพิมพ์รายวันไทย
 ปี พ.ศ. 2519 กับปี พ.ศ. 2529: การศึกษาเปรียบเทียบ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชา
 ภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรารักษ์ แสงสด. 2532. บุรุษสรรพนามในภาษาไทย: การศึกษาเชิงประวัติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
 สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลยา วิมุทธะลพ. 2513. การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ สำนวน และลำดับของคำในภาษาไทยสมัย
 รัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์. 2532. *โครงสร้างของภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง พิมพ์
 ครั้งแรก พ.ศ. 2526.
- ศิริมา ภิญญินวัฒน์. 2533. หน่วยสร้างภาษาไทยที่เทียบเท่าหน่วยสร้างกรรมวาจก ภาษาอังกฤษในข่าว
 ต่างประเทศผ่านดาวเทียม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

- สายสมร วัฒนะสมบูรณ์. 2537. การเปลี่ยนแปลงของวิเศษณานุประโยคบอกเวลาในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริ เปรมจิตต์. 2516. *ผลงานของปรีชั้วรรณ*. กรุงเทพฯ: ประจักษ์การพิมพ์.
- ส. วิจิตรานนท์. 2475. *ประมวลศัพท์วิทยาการ อังกฤษแปลเป็นไทย English-Siamese Technical Terms. และความรู้รอบตัวอันเกี่ยวแก่ต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สยามบรรณกิจ.
- อภิวัน เชื้อไทย. 2526. อักษรวิธีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุบลวรรณ ปิติพัฒนาโกสิต และอวยพร พานิช. 2528. วิวัฒนาการภาษาโฆษณาในหนังสือพิมพ์ไทย (พ.ศ. 2387- 2527). กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ. 2519. พระองค์วรรณกับงานทำตำรา. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน* ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2519.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2538. กำเนิดและพัฒนาการของการแปลงให้เป็นนามวลีในภาษาไทย: หลักฐานแสดงการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษาไทย. รายงานการวิจัย เสนอสถาบันไทยศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุปกิตศิลปสาร, พระยา. 2524. *หลักภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2491.
- Biber, Douglas. 1988. *Variation across Speech and writing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Baldauf, Richard B. Jr. and William Egginton. 1989. Language Reform in Australian Languages. *Language Reform, History and Future*, Vol. IV, edited by Istvan Fodor and Claude Hagege. Hamburg: Helmut Buske.
- Cobarrubias, Juan and Joshua A. Fishman (eds.). 1983. *Progress in Language Planning. International Perspectives*. Berlin, New York, Amsterdam: Mouton Publishers.
- George, K.J. 1989. The Reform of Cornish--Revival of a Celtic Language. *Language Reform, History and Future*, Vol. IV, edited by Istvan Fodor and Claude Hagege. Hamburg: Helmut Buske.
- Haugen, Einar. 1966. *Language, Conflict and Language Planning: The Case of Modern Norwegian*. Cambridge: Harvard University Press.
- _____. 1983. The Implementation of Corpus Planning. Theory and Practice. *Progress in Language Planning. International Perspectives*, edited by Juan Cobarrubias and Joshua A. Fishman. Berlin, New York, Amsterdam: Mouton Publishers.

- Hutt, Michael. 1989. The Standardization and Development of Nepali. *Language Reform, History and Future*, Vol. IV, edited by Istvan Fodor and Claude Hagege. Hamburg: Helmut Buske.
- Ferguson, Charles A. 1968, 1971. Language Development. *Language Problems of Developing Nations*, edited by J. Fishman, C. Ferguson and J. Das Gupta. New York: John Wiley and Sons. Reprinted 1971 in *Language Structure and Language Use. Essays by Charles A. Ferguson*, compiled by Anwar S. Dil. Stanford: Stanford University Press.
- Fishman, Joshua. 1983. Modeling Rationales in Corpus Planning: Modernity and Tradition in Images of the Good Corpus. *Language Reform, History and Future*, Vol. IV, edited by Istvan Fodor and Claude Hagege. Hamburg: Helmut Buske.
- . 1989. Status Planning for Endangered Languages. *Language Reform, History and Future*, Vol. IV, edited by Istvan Fodor and Claude Hagege. Hamburg: Helmut Buske.
- Hymes, Dell. 1974. *Foundations of Sociolinguistics: An Ethnographic Approach*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Jacobs, Norman. 1971. *Modernization without Development.: Thailand as an Asian Case Study*. New York: Praeger Publishers.
- Joos, Martin. 1961. *The Five Clocks. A Linguistic Excursion into the Five Styles of English Usage*. New York: Harcourt, Brace and World.
- Jungraithmayr, H. 1983. Spontaneous and Planned Development of Hausa, a West African Language. *Language Reform, History and Future*, Vol. I, edited by Istvan Fodor and Claude Hagege. Hamburg: Helmut Buske.
- Kramer, Johannes. 1984. Language Planning in Italy. *Language Reform, History and Future*, Vol. II, edited by Istvan Fodor and Claude Hagege. Hamburg: Helmut Buske.
- Lewis, Glyn. 1983. Implementation of Language Planning in the Soviet Union. *Progress in Language Planning. International Perspectives*, edited by Juan Cobarrubias and Joshua A. Fishman. Berlin, New York, Amsterdam: Mouton Publishers.
- Maxwell, William E. 1971. Modernization and Mobility into the Elites among Medical

- Students in Thailand. Ph.D dissertation, University of California, Los Angeles.
- Neustupny, Jiri V. 1970. Basic Types of Treatment of Language Problems. *Linguistic Communications 1*. Also 1974. *Advances in Language Planning*, edited by Joshua Fishman. The Hague: Mouton.
- Prasithratsint, Amara. 1983. The Thai Equivalents of the English Passives in Formal Writing: A Study of the Influence of Translation on the Target Language. *University of Hawaii Working Papers in Linguistics*, 15:1, 1983.
- . 1985. Change in the Passive Constructions in Written Thai during the Bangkok Period. Ph.D dissertation. University of Hawaii.
- . 1988. Change in the Passive Constructions in Standard Thai from 1782-1982. *Language Sciences*, 10.1.
- Ramsay, James Ansil. 1976. Modernization and Centralization in Northern Thailand, 1875-1910. *Journal of Southeast Asian Studies*, 7.1.
- Ray, Punya Sloka. 1970. Language Standardization. *Readings in the Sociology of Language*, edited by Joshua Fishman. The Hague: Mouton.
- Riggs, Fred W. 1966. *Thailand: The Modernization of a Bureaucratic Polity*. Honolulu: East West Center Press.
- Rutnin, Mattani. 1978. *Modern Thai Literature: The Process of Modernization and Transformation of Values*. *East Asian Cultural Studies*, 17, 1-4.
- Senanan, Wibha. 1975. *The Genesis of the Novel in Thailand*. Bangkok: Thai Watana Panich, Co. Ltd.
- Smalley, William A. 1994. *Linguistic Diversity and National Unity. Language Ecology in Thailand*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Tanphaichitr, Sirirat. 1977. Modernization and Tradition: The Case of Thai Education. Ph.D dissertation, Saint Louis University.
- Weinrich, Uriel. 1953. *Languages in Contact*. New York: Linguistic Circle and the Hague: Mouton.
-

หนังสือ

อักขรภิธานศรับท์

DICTIONARY

OF THE

SIAMESE LANGUAGE.

BY

DR. B. BRADLEY.

BANGKOK.

1873.

ค้อม, คือ วัสดุสิ่ง ของ ที่มี วัสดุเหมือน เกล็ด เป็น คัน, ฤ เหมือน
อย่าง น้ำใน ทะเล นั้น.

ค่อม, คือ เป็น วัสดุ กล้า เหมือน อย่าง สภา ค่อม เป็น คัน นั้น.

ค่อม, คือ อากาศ ที่ ริม ๆ นั้น, เหมือน อย่าง กราบ เรือ นั้น, ว่า
ค่อม เรือ, ฤ ริม ท้อง ร่อง, ว่า ค่อม ร่อง.

ค่อม ร่อง, คือ ที่ ริม ๆ ท้อง ร่อง ทั้ง สอง ข้าง นั้น, เหมือน
อย่าง ตาม ริม ค เป็น คัน นั้น.

ค่อม เรือ, คือ ที่ ริม ๆ กราบ เรือ ทั้ง สอง ข้าง นั้น.

โคม, คือ ประทีป เครื่อง สำหรับ จุดไฟ ตามใน นั้น ให้แสงสว่าง,
ทำด้วย แก้ว ข้าง, ทำด้วย เกล็ด ปลา ข้าง.

โคม แก้ว, ประทีป แก้ว, คือ โคม ทำด้วย แก้ว, สำหรับ จุดไฟ
ตามใน นั้น ให้สว่าง.

โคม เกล็ด, คือ โคม สำหรับ ตามไฟ ให้แสงสว่าง, ทำด้วย
แก้ว จาระไน เป็น เกล็ด ข้าง, ทำด้วย เกล็ด ปลาใหญ่ ข้าง.

โคม แฉวน, คือ โคม ห้อย ที่ สำหรับ จุดไฟ, แฉวน ไว้ ให้แสง
สว่าง นั้น, เหมือน อย่าง โคม หวด เป็น คัน.

โคม ทั้ง, คือ โคม มี เียง ที่ สำหรับ ตามไฟ ทั้ง ไว้ ให้สว่าง, มี
เียงเหมือน เียง เทียน, ทำด้วย ทองแดง ข้าง, ทองเหลือง ข้าง.

โคม ลอย, คือ ประทีป เครื่อง สำหรับ จุดไฟ ใน นั้น ให้สว่าง, แล้ว
ควนไฟ ก็ กลั้ม อย อยู่ใน นั้น, ภาโคม ให้ ลอย ขึ้น ไปได้,
บน อากาศ.

โคม เวียน, คือ โคม ที่ หมุน ไป ทำด้วย กระจก, มี จักร มี โถย
อยู่ใน นั้น, ควน จุดไฟ เข้า ใน นั้น, ควน กระจก จักร, โคม
ก็ หมุน เวียน ไป ตาม จักร นั้น.

โคม ม่อ, คือ โคม ทำด้วย แก้ว, รูปเหมือน ม่อ, สำหรับ ตาม
ไฟให้สว่าง, มาแต่ เมือง นอก.

โคม หวด, คือ โคม ทำด้วย แก้ว, รูปคล้าย ๆ หวด น้ำ ทาน
ทราย, สำหรับ ตามไฟให้สว่าง นั้น.

ค้อม, เป็น ชื่อ เครื่องใช้ สำหรับ ใส่ ที่ คอ ควาย, เมื่อ จะลาก เลื่อน
ฤ โถ ภา เป็น คัน, ทำด้วย ไม้ โกง ๆ, คำ เหนือ, คำ ใต้
เรียก โกง.

ค้อม, คือ อากาศ สิ่ง ของ ที่ เคี้ยว เล็ก, กว่า ขรรษคา, เหมือน
คน ฤ สัตว์ ทั้ง ปวง ที่ มี อายุ มาก, แต่ เคี้ยว เล็ก ๆ, กว่า
ขรรษคา นั้น.

ค้อม, คือ อากาศ สิ่ง ของ ที่ น้อม ลง กาง อยู่นั้น, เหมือน อย่าง คน
ก้ม แกว้ ฤ ก้ม อยู่นั้น.

ค้อม, เป็น ชื่อ เครื่องมือ เหล็ก, เขา ทำ เป็น คัน ๆ คล้าย ฟัน
เลื่อย, สำหรับ แทง ไล่ ไม้ นั้น.

เคย, คัน, คือ การ ที่ ได้ กิน แล้ว แต่ ก่อน, ฤ ได้ ทำ แล้ว แต่
ก่อน, ฤ ได้ พูทจา คัน เคย กัน มา แต่ ก่อน นั้น.

เคย กิ่ง, กะบี กิ่ง, คือ กิ่ง ทั่ว เล็ก ๆ, ที่ สำหรับ ทำ กะบี นั้น
เหมือน อย่าง เคย ทา คำ เป็น คัน.

เคย กัน, คัน กัน, ความ คือ คน ที่ ได้ รู้จัก คัน เคย กัน มา
ก่อน นั้น, เหมือน อย่าง เพื่อน กัน เป็น คัน. (นี้เอง)

เคย กิน, ความ คือ ของ ทั้ง ปวง, ที่ ได้ กิน มา แล้ว แต่ ก่อน.

เคย ไป, คือ ความ ที่ อัน คน ได้ ไป แล้ว แต่ ก่อน ๆ นั้น, เหมือน
อย่าง ที่ อัน คน ได้ ไป แล้ว เนื่อง ๆ นั้น.

เคย คัน, คือ การ ที่ ได้ ทำ, ฤ ได้ ไป หลาย คน แล้ว เป็น คัน
คัน นั้น คือ การ ที่ ไป มา บ่อย ๆ ชอบ กัน นั้น.

เคย ทั่ว, คือ ความ ที่ ทั่ว คน นั้น ได้ กิน บ่อย ๆ เป็น คัน,
คน ได้ ทำ มา แล้ว เนื่อง ๆ นั้น เอง.

เคย อยู่, คือ ความ ที่ คน ได้ เคย อาศัย อยู่ มา แต่ ก่อน แล้ว
เหมือน อย่าง บ้าน เมือง ที่ เคย ได้ อยู่ แล้ว นั้น. (นี้)

เคย ใจ, คือ ความ ที่ ใจ คน ได้ คิด อาน มา แต่ ก่อน มาก แล้ว

คาย, คัน, คือ อากาศ ที่ เขา สิ่ง ของ โด ๆ อย ไว้ ใน ปาก แล้ว
กลั้ม เขา ของ นั้น ออก เลี้ยว จาก ปาก เป็น คัน.

คาย ก้าง, คือ อากาศ ที่ คน ฤ สัตว์ เขา ก้าง ออก เลี้ยว จาก ปาก
นั้น, คือ กลั้ม เขา ก้าง ออก มา นั้น เอง.

คาย คม, คือ สิ่ง ของ ที่ ระบาย เหมือน คาย อ้อย, ฤ คาย ไม้
เป็น คัน นั้น, แต่ คม นั้น เหมือน มีด ที่ คม นั้น เอง.

คาย คอ, คือ อากาศ ที่ เป็น ให้ คัน คาย อยู่ใน คอ เหมือน อากาศ
หวก ลง คอ, ฤ ข้าง ขึ้น ใน คอ เต็ก ๆ นั้น,

คาย คัน, คือ ความ ที่ คาย คัน ทั่ว, เหมือน บุง ฤ เว็ค มีน
นั้น, เหมือน อย่าง คน บุค หมู รก เป็น คัน.

คาย ขาน หมาก, คือ การ ที่ เขา ขาน หมาก ออก เลี้ยว จาก
เหมือน พวก ไทย กิน หมาก ทิบ, แล้ว คาย ขาน ออก เลี้ยว

ค้าย, คือ สิ่ง ที่ อัน บุค ค้อม รอบ ด้วย ไม้, แล้ว จุด ทิน
เป็น เียง เท็ก, เหมือน อย่าง เมือง น้อย ๆ นั้น.

ค้อม, คือ อากาศ สิ่ง ของ ที่ น้อม ลง กาง อยู่นั้น, เหมือน อย่าง คน
ก้ม แกว้ ฤ ก้ม อยู่นั้น.

ค้อม, เป็น ชื่อ เครื่องมือ เหล็ก, เขา ทำ เป็น คัน ๆ คล้าย ฟัน
เลื่อย, สำหรับ แทง ไล่ ไม้ นั้น.

เคย, คัน, คือ การ ที่ ได้ กิน แล้ว แต่ ก่อน, ฤ ได้ ทำ แล้ว แต่
ก่อน, ฤ ได้ พูทจา คัน เคย กัน มา แต่ ก่อน นั้น.

เคย กิ่ง, กะบี กิ่ง, คือ กิ่ง ทั่ว เล็ก ๆ, ที่ สำหรับ ทำ กะบี นั้น
เหมือน อย่าง เคย ทา คำ เป็น คัน.

เคย กัน, คัน กัน, ความ คือ คน ที่ ได้ รู้จัก คัน เคย กัน มา
ก่อน นั้น, เหมือน อย่าง เพื่อน กัน เป็น คัน. (นี้เอง)

เคย กิน, ความ คือ ของ ทั้ง ปวง, ที่ ได้ กิน มา แล้ว แต่ ก่อน.

เคย ไป, คือ ความ ที่ อัน คน ได้ ไป แล้ว แต่ ก่อน ๆ นั้น, เหมือน
อย่าง ที่ อัน คน ได้ ไป แล้ว เนื่อง ๆ นั้น.

เคย คัน, คือ การ ที่ ได้ ทำ, ฤ ได้ ไป หลาย คน แล้ว เป็น คัน
คัน นั้น คือ การ ที่ ไป มา บ่อย ๆ ชอบ กัน นั้น.

เคย ทั่ว, คือ ความ ที่ ทั่ว คน นั้น ได้ กิน บ่อย ๆ เป็น คัน,
คน ได้ ทำ มา แล้ว เนื่อง ๆ นั้น เอง.

เคย อยู่, คือ ความ ที่ คน ได้ เคย อาศัย อยู่ มา แต่ ก่อน แล้ว
เหมือน อย่าง บ้าน เมือง ที่ เคย ได้ อยู่ แล้ว นั้น. (นี้)

เคย ใจ, คือ ความ ที่ ใจ คน ได้ คิด อาน มา แต่ ก่อน มาก แล้ว

คาย, คัน, คือ อากาศ ที่ เขา สิ่ง ของ โด ๆ อย ไว้ ใน ปาก แล้ว
กลั้ม เขา ของ นั้น ออก เลี้ยว จาก ปาก เป็น คัน.

คาย ก้าง, คือ อากาศ ที่ คน ฤ สัตว์ เขา ก้าง ออก เลี้ยว จาก ปาก
นั้น, คือ กลั้ม เขา ก้าง ออก มา นั้น เอง.

คาย คม, คือ สิ่ง ของ ที่ ระบาย เหมือน คาย อ้อย, ฤ คาย ไม้
เป็น คัน นั้น, แต่ คม นั้น เหมือน มีด ที่ คม นั้น เอง.

คาย คอ, คือ อากาศ ที่ เป็น ให้ คัน คาย อยู่ใน คอ เหมือน อากาศ
หวก ลง คอ, ฤ ข้าง ขึ้น ใน คอ เต็ก ๆ นั้น,

คาย คัน, คือ ความ ที่ คาย คัน ทั่ว, เหมือน บุง ฤ เว็ค มีน
นั้น, เหมือน อย่าง คน บุค หมู รก เป็น คัน.

คาย ขาน หมาก, คือ การ ที่ เขา ขาน หมาก ออก เลี้ยว จาก
เหมือน พวก ไทย กิน หมาก ทิบ, แล้ว คาย ขาน ออก เลี้ยว

ค้าย, คือ สิ่ง ที่ อัน บุค ค้อม รอบ ด้วย ไม้, แล้ว จุด ทิน
เป็น เียง เท็ก, เหมือน อย่าง เมือง น้อย ๆ นั้น.

ง่ายแท้, คือ ความง่ายจริง, ไม่ยากจริง, ไม่ลำบากเลย.

ง่ายนัก, คือ ความสะดวกนัก, เหมือนคนทำการสิ่งใดไม่ยากไม่ลำบากเลย.

ง่าย, คือ สิ่งทั้งปวงที่กล่าวอยู่แล้ว, พลิกกลับขึ้นเบื้องบน, เหมือนจานคว่ำอยู่, กลับพลิกขึ้นขึ้น.

หงายขึ้น, คือ การที่พลิกกลับขึ้นขึ้นเอง, เหมือนเรือเทิ้มคว่ำอยู่, แล้วพลิกกลับหงายขึ้นขึ้น.

หงายเงย, คือ อากาที่ท่าหน้าให้มันแลดูเบื้องบนขึ้น.

หงายแหงน, คือ อากาที่กลับหน้าขึ้นขึ้นเบื้องบน, แล้วดูท้องฟ้าเป็นต้น.

หงายท้อง, คือ อากาที่ท่าให้ท้องขึ้นขึ้นเบื้องบนขึ้น.

หงายหน้า, คือ อากาที่คนกลับหน้าไว้เบื้องบนขึ้น, เหมือนคนไม่คว่ำหน้าเป็นต้น.

หงายนอน, คือ อากาที่นอนหงาย, เหมือนคนไม่นอนคว่ำขึ้น,

ง้าว, หัว, เป็นข้อโคนต้นไม้ที่ตั้งอยู่ในดินขึ้น, เหมือนง้าวกล้วยเป็นต้น.

ง้าว, เป็นเสียงแมวมีร้อง, ฤเสียงว่าอย่างหนึ่ง, มันดังอย่างขึ้น.

ง้าว, เป็นข้อข้าวอย่างหนึ่ง, เหมือนคาบมีตำยาวประมาณสักสามสอก.

ง้าวต้น, เป็นข้อต้นไม้อย่างหนึ่ง, มีทนมเหมือนต้นง้าว, ลูกมันทำหนุ่นได้, ขึ้นอยู่ตามป่า.

ง้าว, เป็นข้อต้นไม้อย่างหนึ่ง, ดอกสีแดงลูกมันใช้ทำหนุ่น, มีทนมเหมือนต้นง้าว, มีอยู่ฝ่ายเหนือขึ้น.

ง้าวเจ๊ก, เป็นข้อลูกอนเจ๊กขึ้น, มันแคงตัวใส่เสื่องาม, แล้วเล่นเรื่องต่าง ๆ.

ง้าวต้น, คือ ต้นง้าวขึ้น, เหมือนอย่างไม้ง้าว, ที่ขึ้นอยู่ตามแนวน้ำฝ่ายเหนือขึ้น.

งูยงว่ง, คือ กิริยาที่งูยงเข้าไป, เหมือนคนทวนนอนมากเป็นต้น.

งูยง, คือ อากาที่หันหน้าหงุดไปแล้วลงใจควัย, เหมือนอากาที่ง่วงนอนขึ้น.

งูยงว่ง, คือ ทำอากาช้า ๆ, เพราะง่วงนอนขึ้น, เหมือนอย่างคนมีวนอนเป็นต้น.

งูยงม, คือ อากาที่หันหน้าหงุดไป, แลเซอะเซิงควัย.

แหงว, คือ เสียงมันตีข้างขึ้น, เหมือนอย่างเสียงแมวร้องงอ่ย, เป็ลย, เพ็ลย, ที่อากาคนเสียขา, เสียแขน, ไม่มีกำลังเทิไม่ได้, เหมือนคนแขนลีบขาลีบขึ้น.

งอ่ยเป็ลย, คือ อากาแห่งคนเสียแข้ง, เสียขาเป็ลยเป็ลยงอ่ยไป, เทิไม่ได้ขึ้น.

งอ่ยเพ็ลย, คือ อากาแห่งคน, ฤสัตว์, เป็นงอ่ยเพ็ลยไปเทิไม่ได้ขึ้น.

หงอย, หงา, คือ อากาที่เท้าโศกหงาไป, เหมือนไก่เถิดเขาจับเขามาซึ่งไว้เป็นต้น.

หงอยก้อย, หงอยว่าแล้ว, แต่ก้อยขึ้นเป็นคำสรวล, อากาเหมือนอย่างไก่เข็บเป็นต้นขึ้น.

หงอย, เงือง, คือ อากาที่ไม่เร็ว, เงืองช้า, เหมือนอยู่คนทำการงานสิ่งใด, ทำช้าไม่ว่องไวเลย.

หงอยง่วง, คือ อากาที่ช้าไม่ว่องไว, เหมือนอย่างทวนนอนง่วงอยู่ขึ้น.

งวยงง, คือ อากาที่เคลือบเคลิ้มหลงลืมสติขึ้น, เหมือนอย่างคนที่ตั้งสติเป็นต้น.

เง็ย, คือ อากาที่เอียงลง, ฤตะแคงลงขึ้น, เหมือนคนเอียงหูลงคอยฟังเป็นต้น.

เง็ยฟัง, คือ อากาที่เอียงหูลงคอยฟังเสียงทั้งปวง, เหมือนอย่างคนฟังเทศนาเป็นต้น.

เง็ยลง, คือ อากาที่เอียงลง, เอนลง, เหมือนอย่างเอียงหูลงคอยฟังความเป็นต้น.

เง็ยโสทร, คือ อากาที่เง็ยหูลงคอยฟังเหตุทั้งปวง, เหมือนเง็ยโสทรลยสติฟังเป็นต้น.

เง็ยหู, คือ อากาที่ตะแคงหูลงคอยฟังความเป็นต้น, เหมือนอย่างข้างกรับหูเป็นต้น.

เง็ยง่า, คือ อากาที่ยกขึ้นง่าไว้, เหมือนคนยกทวนจะคอยฟันเป็นต้นขึ้น.

เง็ยง่า, คือ อากาที่ยกอาวุธทั้งปวงขึ้นง่าไว้ขึ้น, เหมือนอย่างคนคอยแทงปลาเป็นต้น.

เง็ยฟัน, คือ อากาที่ง่าขึ้นจะฟันขึ้น, เหมือนอย่างนายเพชรฆาฏฆ่าคนเป็นต้น.

(๖) ตัวอักษร

อรอบ รุ อิมทรี มลาต ที่,
มา อ่า ออคี่ โห มลา
ແຂ່ງ ມີ ກິມ ບຸນ, ມລ ຖຸ.

(เพลง)

(๗) ตัวอักษร

อ็องดึ โท ท สิมทุทอ, สึซึสทอ: สันตาท,
ตติ มุล เกสอู มาท ช่ วิ หม่ม วิ หมออง มริ.
อหม่อง โห ท โทท ท่ม กิ ย็อ ยาท สือ ออท ยริ,
มาลึ ช่ พมิ ทริ สัรคณธ: กักร.

(คำคมสี่ทพพพพพ)

อ็องธม คือ อุกาทร, ส่อง ทย สัทท, อูละ ออง ปรึ-
-สิป ทยอ

ແ່ງ ๑๐๓ ທ ທສທຈນຸ, ສ່ອ ສິຕຸ ສິນທາ, ສ່ອ
ມາທ່ອ, ມ ມລ.

(คำคมสี่ทพพพพพ)

อ็อง ฆ็อง ท องคี่ ปรึระม: ทุทอ: สึซึสทอ: กัสม
ทมิ รุ ออทอ:ระ: ระมาทึ ท โทอ ทยลลิตึ,
จณ มล ระหะระ: พุททาห วิธ วิธิต ทยลิต,
ซึ ลึริเมจ:ระ: ปากุทึ ทย: สึปม ทย:เปิม ทย.

(มณฑนิกอวยวิธ)

(๘) ตัวอักษร

๑ ท สืออึ โดม แอน ๕๑, ทบ ไรอ ทย อาม ๕๓๑ ทย,
กั แกร์ แทรอ ทย:ระ:ทย, ทบ อ่อน ทย: ทย อาม ๖๐๓.

(แม่เรือ)

(๕) ตัวอักษร

๑ เอน องคี่ ๑๐ เหนือ ปรึระม:
๖๑ ๓ ท่ง ทกัทย ทย:

ສຽງແບບໃໝ່

ສຽງແບບເດີມ	ສຽງແບບໃໝ່		ວິທີປາກ
	ລັກສະນະ*	ກຳນົດ†	
໊	I	໒	ສຽງ "ອ" ອັດຕະໄນທຳອິດທາງສຳຄັນເອົາ ທາງມາດຕະຖານທີ່ ໔
າ	ງ	໗	ລາກກັບເຕີມກັນເອງ, ເປັນແຕ່ກັບກິ ເກີດມີໂສ ບໍ່ມີກັບກິ "ອ"
ອ	໐	໐	} ແບບຈຸນນະກຳມາດຕະຖານ
ອ'	໑	໑	
ອ''	໒	໒	
ອ'''	໓	໓	ແຍລອອກ "A" ຈອງຈຸນນະກຳມາດຕະຖານ "໑" ຈອມ.
ອ''''	໔	໔	"໒" ຈອມ.
ອ'''''	໕	໕	ໄມ້ກັດເຕີມກັນເອງ, ເປັນແຕ່ເອົາ ກັບກິກັບກິອອກ, ຈຶ່ງເອົາມາເອົາ ໄມ້ກັດ (ແຕ່ເອົາກັບກິໄມ້ກັດ)
໋	໖	໖	ໄມ້ກັດເອົາ ອອກອອກກັນເອງ.
າ'	໗	໗	ໄມ້ກັດໄລເອົາກັນເອງ, ແຕ່ເອົາກັບກິ ໄມ້ກັດ: (ສ່ວນໄມ້ກັດເອົາ).
າ''	໘	໘	ກິໄມ້ "I" ເອົາກັນເອງ, ແຕ່ກັບກິກັບກິ ລອກກັບກິກັດ, ແລະເອົາມາກັບກິ.
າ'''	໙	໙	ກິ໋ "໑" ກັບ "໑" ມາລຸກກັນ.
າ''''	໑໐	໑໐	ອອກເອົາກັນເອງ, ແຕ່ແຕ່ກັບກິກັບກິ. (ວິທີສຽງ: "໑" ກິຈຶ່ງແຕ່ເອົາກັນສຽງ ຕາມ ອອກເອົາກັນ, ໄມ້ໄດ້ເອົາກັນສຽງ ກັບເອົາ; ເອົາ "ອ້າອອກ" ຕາມແບບ ໃໝ່ເອົາກັນວ່າ "ເອົາອອກ" ດັ່ງນີ້.

* ດັ່ງລັກສະນະກັນເອງ. † ດັ່ງກຳນົດເອົາກັນ.

คำนำ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ เมื่อพิมพ์ครั้งที่หนึ่ง

เมื่อกระทรวงธรรมการได้ตีพิมพ์หนังสือพจนานุกรมออกใช้ในราชการและจำหน่ายใน พ.ศ. ๒๔๗๐ แล้ว ในกาลต่อมากกระทรวงธรรมการได้พบข้อบกพร่องในหนังสือพจนานุกรมนั้นอันสมควรแก้ไขเพิ่มเติม จึงดำริที่จะแก้ไขเพิ่มเติมให้ดีขึ้น ประกอบทั้งมีผู้สนใจในวิทยาการด้านนี้แสดงข้อบกพร่องและแนะนำวิธีแก้ไขข้อบกพร่องมาเป็นจำนวนมาก กระทรวงธรรมการจึงได้ยกขึ้นพิจารณาพร้อมกับความดำริของกระทรวง ผลที่สุดมีความเห็นพ้องต้องกันว่า หนังสือพจนานุกรมของกระทรวงธรรมการซึ่งตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ นั้น ถึงเวลาชำระเพื่อพิมพ์ใหม่ต่อไป จึงตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เรียกว่า “กรรมการชำระพจนานุกรม” โดยคำสั่งของกระทรวงธรรมการลงวันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ประกอบด้วยผู้มีพระนามและนามต่อไปนี้ คือ :-

๑. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร (แต่ครั้งดำรงฐานันดรศักดิ์เป็น หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ)
๒. หลวงเทพรัตนานุกิษฏ์
๓. พระธรรมนิเทศทวยหาญ
๔. พระวรเวทย์พิสิฐ
๕. พระสารประเสริฐ
๖. พระยาอนุমানราชชน
๗. พระยาอุปกิตติศิลปสาร

ให้กรรมการคณะนี้มีหน้าที่พิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมหนังสือพจนานุกรมที่ยังบกพร่องอยู่ให้ดีขึ้น.

ครั้นต่อมาถึง พ.ศ. ๒๔๗๗ เมื่อรัฐบาลได้จัดตั้งราชบัณฑิตยสถานขึ้นแล้ว กระทรวงธรรมการจึงเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีว่า สมควรจะโอนงานชำระพจนานุกรมจากกระทรวงธรรมการไปอยู่ในราชบัณฑิตยสถาน เพราะงานชำระพจนานุกรมเป็นประธานของอักษรศาสตร์ และเพื่อเชิดชูเกียรติของกรรมการ ดังอารยประเทศทั้งหลายได้ทำกันอยู่ คณะรัฐมนตรีเห็นชอบด้วย จึงให้การเป็นไปตามนั้น.

เมื่อราชบัณฑิตยสถานได้รับโอนงานชำระพจนานุกรมมาแล้ว ก็ได้ดำเนินการต่อมาอย่างรีบเร่ง กรรมการก็คงเป็นกรรมการชุดเดิมทั้งชุด โดยมีพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร (แต่ครั้งดำรงฐานันดรศักดิ์เป็น หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ) นายกราชบัณฑิตยสถานทรงเป็นประธาน ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐ พระองค์ท่านต้องเสด็จไปรับตำแหน่งอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน พระยาอนุমানราชชน อุปนายกราชบัณฑิตยสถาน ได้เป็นประธานกรรมการสืบมา วิธีดำเนินการชำระก็ได้ทำเช่นที่แล้มาแล้ว เพราะเป็นวิธีการที่ดีอยู่แล้ว.

กรรมการชำระปทานุกรมนั้น ได้ตั้งช่อมและตั้งเพิ่มเติมเป็นระยะมาตามความจำเป็น คงมีอยู่ในปัจจุบันนี้ คือ :-

๑. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร M.A. (Oxon); อ.ด. (กิตติมศักดิ์)
๒. พระยาโกษากรวิจารย์ (บุญศรี ประกาศิรี)
๓. นายฉ่ำ ทองคำวรรณ
๔. หลวงเทพรัตนานุกิษฐ์ (ทวี ธรรมธัช ป.๙)
๕. ม.ร.ว. เทวาธิราช ป. มาลากุล
๖. พระธรรมนิเทศทวยหาญ (อยู่ อุดมศิลป์ ป.๙)
๗. พระหมณ ป.ส. ศาสตริ B.A. (Madras)
๘. นายประยูร ธชาลภู
๙. นายเพียร ราชธรรมนิเทศ
๑๐. นายวงศ์ เซวานะกี
๑๑. พระวรวงศ์วิสิฐ (วรวงศ์ ศิวะศรียานนท์) อ.ด. (กิตติมศักดิ์)
๑๒. พระยาศุทธิสาร (แมน ทรรทรานนท์) น.บ.ท.
๑๓. พระสมบัติวิญญผล (ม.ล.เลื่อน อิศรางกูร)
๑๔. พระยาอนุมานราชชน (ยง อนุมานราชชน) อ.ด. (กิตติมศักดิ์)
๑๕. นายเจริญ อินทรเกษตร ป. ๙ เลขานุการ

กรรมการที่ตั้งแก้กรรมและตั้งแก้อนิจกรมไปแล้วสามคน คือ :-

๑. พระพินิจวรรณการ (แสง สาลิตุล ป. ๖)
๒. พระสารประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป ป. ๗)
๓. พระยาอุบถิตศิลปสาร (น้อม กาญจนชิวะ ป. ๖)

คณะกรรมการชำระปทานุกรมได้ประชุมกันเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยมีเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนาบดีกระทรวงธรรมการ เป็นประธาน และประชุมกันเป็นครั้งสุดท้ายในวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ รวมทั้งสิ้นประชุม ๑๒๒๙ ครั้ง เป็นเวลา ๑๗ ปีเศษ.

ข้อที่น่านจะเห็นว่าการชำระปทานุกรมนี้เป็นการล่าช้าอยู่บ้าง ก็เพราะในตอนแรก ๆ มีเวลาประชุมกันได้เพียงสัปดาห์ละครั้ง ร่อมาในปลาย พ.ศ. ๒๔๘๕ ขยายออกเป็นสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง และในปลาย พ.ศ. ๒๔๙๒ ได้ขยายออกเป็นสัปดาห์ละ ๓ ครั้ง ทั้งนี้เพราะกรรมการแต่ละท่านมีงานอื่นประจำ ต้องปลีกตัวมาทำคล้ายเป็นงานอดิเรก ประกอบทั้งการนิยามคำ คณะกรรมการก็ได้ทำกันอย่างถี่ถ้วน รอบคอบทุกศัพท์และทุกคำแปล เพื่อให้ถูกต้องที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้ บางทีคำ ๆ เดียวซึ่งนิยามยาก ต้องใช้เวลาตั้ง ๒ - ๓ ประชุมก็มีกว่าจะเป็นที่พอใจของกรรมการทั่วกัน นอกจากนั้น บางครั้งยังมีงานปลีกย่อย ซึ่งกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ขอร้องมา เช่นงานบัญญัติศัพท์ เป็นต้น.

ชื่อหนังสือซึ่งเรียกว่า “ปทานุกรม” นั้น คณะกรรมการเห็นร่วมกันแล้วยังไม่ตรงกับลักษณะของหนังสือ เพราะคำว่า “ปท” ซึ่งเรานำมาใช้ว่า “บท” ถ้าหมายความถึงคำก็คือคำที่แต่งแล้ว เช่น ทศกัณฐ์ หรือ สุเมรุ เป็นคำที่มีแล้วในบาลี สันสกฤต และกวีนิพนธ์ไทย จึงเปลี่ยนใหม่เรียกว่า “พจนานุกรม” และในการทำครั้งนี้ทำเป็นสองเล่ม คือเล่มใหญ่ (ที่ทำนกำลังอ่านอยู่นี้) รวบรวมคำทั้งหมดที่มีใช้อยู่

ในภาษาไทยตลอดจนในหนังสือวรรณคดี และหนังสือทางศาสนา เล่มเล็ก (ซึ่งจะจัดตีพิมพ์ต่อไป) เก็บเฉพาะคำที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คือคำที่ยังมีชีวิตอยู่.

เมื่อพูดตามหลักการทำพจนานุกรม ย่อมเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า หนังสือพจนานุกรม ภาษาใด จะต้องรวบรวมคำทั้งหมดที่มีอยู่ในภาษานั้น ตลอดจนให้ความรู้ในเรื่องอักขรวิธี, การออกเสียงอ่าน, ความหมาย และประวัติของคำ เพราะฉะนั้นในการทำพจนานุกรมนี้ คณะกรรมการจึงยึดหลักการดังกล่าวเท่าที่สามารถจะยึดได้.

ในเรื่องคำนั้น ถือกันเป็นหลักว่า พจนานุกรมเป็นที่รวมคำที่มีอยู่ในภาษา จุฑหะเบียะ ส่ามะโนครวีซึ่งเป็นที่รวบรวมจำนวนพลเมืองของชาติ ฉะนั้น ถ้าผู้ทำพจนานุกรมเก็บคำที่ใช้ไม่หมดก็ตี หรือเก็บคำที่ไม่มีที่ใช้เข้ามาไว้ก็ดี ย่อมเป็นเหตุให้จำนวนคำผิดพลาด ทำให้สถิติของคำที่ใช้ในภาษาเสียไป เฉพาะหลักข้อนี้อาจมีข้อบกพร่องได้ แต่ถึงกระนั้นก็ดี คณะกรรมการก็ได้พยายามที่จะให้พจนานุกรมนี้บรรจุคำที่ยึดแล้วซึ่งมีใช้ในภาษาไทยมากที่สุดเท่าที่จะทำได้.

อนึ่ง ปทานุกรมฉบับตีพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๐ ของกระทรวงธรรมการนั้น มีคำที่ไม่มีที่ใช้ในภาษาไทยปนอยู่มาก โดยเฉพาะคำภาษาบาลีและสันสกฤต คำเหล่านี้ ถ้าคณะกรรมการแน่ใจว่าไม่มีที่ใช้ในภาษาไทย ก็ตัดออก ถ้ามีใช้ในภาษาไทย ก็เอาตัวอย่างที่ใช้นั้น ๆ มาลงให้ไว้ หรือคำใดยังหาตัวอย่างที่ใช้ไม่ได้ แต่รูปของคำน่าจะมีในภาษาไทยก็ให้คงไว้.

คำวิสามานยนามจำพวกชื่อคนและชื่อเมืองเป็นต้น คณะกรรมการได้ตกลงกันว่า จะเก็บรวบรวมตีพิมพ์เป็นอีกเล่มหนึ่งต่างหาก แต่มียกเว้นคำวิสามานยนามบางคำที่รู้จักแพร่หลายในวรรณคดี ก็ให้คงมีไว้ในพจนานุกรมนี้.

อักขรวิธี คือการเขียนสะกดการันต์คำต่าง ๆ หลักเกณฑ์ข้อนี้ ถ้าจะถือกันอย่างเคร่งครัด ผู้ทำพจนานุกรมจะต้องเก็บคำที่เขียนเป็นรูปต่าง ๆ อันมีใช้ในหนังสือที่เป็นหลักฐานมารวบรวมไว้ทั้งหมด เพราะผู้อ่านหนังสือย่อมพบคำที่เขียนสะกดการันต์ต่าง ๆ กัน เมื่อพบคำที่เขียนรูปอย่างใดแล้ว ก็ย่อมยึดเอารูปของคำนั้นมาค้นในพจนานุกรม ถ้าพจนานุกรมเก็บคำที่เขียนเพียงรูปใดรูปหนึ่ง ผู้ค้นอาจค้นไม่พบ และอาจตีได้ว่าพจนานุกรมบกพร่อง ข้อนี้เป็นข้อที่คณะกรรมการหนักใจที่สุด เพราะวิธีเขียนหนังสือไทยได้วิวัฒนาการผันแปรมาโดยลำดับ รูปของคำที่เขียนย่อมมีต่าง ๆ กันแต่ละยุคแต่ละสมัย การที่จะให้เก็บหมดทุกรูปเท่าที่เขียนกันย่อมเหลือวิสัยก็จะทำให้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง วัตถุประสงค์ของการทำพจนานุกรมเล่มนี้ ทางราชการต้องการให้เป็นแบบฉบับของการเขียนหนังสือไทยที่จะใช้ในทางราชการ เพราะฉะนั้นคณะกรรมการจึงได้พยายามที่สุดที่จะให้สมบูรณ์ในประการที่หนึ่ง และไม่ให้เกิดผลในประการที่สอง โดยตั้งหลักไว้ว่า เมื่อโบราณเคยเขียนกันมาอย่างไรมาก ก็ถือตามแบบนั้น ซึ่งเรียกว่าเขียนตามกฎเกณฑ์โบราณ เช่น คำบาลีและสันสกฤตที่ใช้ปะปนกันอยู่ทั้งสองอย่าง ก็ได้เลือกเก็บเฉพาะคำที่ใช้กันมากเป็นพื้น เช่น “มนุษย์” กับ “มนุสส์” เราใช้มนุษย์มากกว่า ก็เลือกเก็บแต่คำมนุษย์, คำบางคำซึ่งโบราณเขียนรูปหนึ่ง แต่ในปัจจุบันนิยมเขียนเป็นอีกรูปหนึ่ง เพื่อให้ตรงตามรูปคำภาษาเดิม เช่น “วงษ์” เป็น “วงศ์” ก็เก็บไว้ทั้งสองคำ แต่คำแรกบอกว่าเป็น “(โบ)” หรือคำที่มาจากบาลีและสันสกฤตซึ่งใช้ในภาษาไทยนานแล้ว จนถือได้ว่าเป็นคำไทย ก็ใช้อักขรวิธีตามรูปที่โบราณใช้มา เช่น “พราหมณ์” ไม่เขียนอย่างง่าย ๆ ว่า “พราม” ถ้าไม่เคยใช้เช่นนั้นก็ใช้ตามอักขรวิธีของไทย

เช่น “ลาลี” ไม่เขียนเป็น “ลัมลี” เพื่อเลียนสันสกฤต “ศาลมลี” ถึงแม้จะได้พยายามถือตามกฎเกณฑ์โบราณอย่างเคร่งครัดแล้วก็ดี ยังมีอักษรวิธีบางอย่างที่โบราณใช้สับสน ซึ่งคณะกรรมการไม่อาจถือตามได้ ก็ได้วางหลักเกณฑ์ใหม่โดยยึดหลักเกณฑ์โบราณซึ่งเคยใช้มาแล้วเป็นบรรทัดฐาน.

การบอกเสียงอ่าน เนื่องจากการอ่านออกเสียงคำในภาษาไทยไม่มีเน้นเสียงหนักเบาเช่นภาษาอื่น ประกอบทั้งมีกฎเกณฑ์ในการอ่านแน่นอนอยู่แล้ว เช่น แม่กน น สะกด แม่กย บ สะกด เป็นต้น จะมีคำที่อ่านออกเสียงแปลกจากกฎไปบ้างก็เฉพาะคำที่มาจากภาษาอื่น เช่น บาลี สันสกฤต และเขมร เป็นต้น เพราะฉะนั้นในพจนานุกรมนี้ จะบอกเสียงอ่านก็เฉพาะคำที่อ่านยกเว้นจากกฎ ส่วนคำที่อ่านตามกฎอยู่แล้ว ไม่บอกเสียงอ่าน แต่ในกรณีถ้าไม่บอกเสียงอ่านแล้วอาจอ่านเป็นอย่างอื่นได้ เช่น ขนอง ขนอบ ซึ่งอาจอ่านเป็น ขน-อง ขน-อบ ไปได้ เช่นนี้ได้บอกเสียงอ่านไว้ด้วย.

ความหมาย การนิยามคำ ได้กำหนดไว้เป็นหลักว่า คำที่นิยามได้หลายนัย โดยปกติเรียงบทนิยามที่ช้อยู่เสมอและที่เห็นว่ามีความหมายเด่นไว้ก่อน แต่มียกเว้นบางคำ ซึ่งประสงค์จะแสดงประวัติของความหมาย ก็เรียงบทนิยามที่เป็นความหมายเดิมไว้ก่อน แล้วจึงเรียงบทนิยามที่มีความหมายกลายมาเป็นลำดับไป แต่ข้อนี้อาจบกพร่องบ้าง เพราะคำบางคำไม่อาจรู้ได้ว่าความหมายอันไหนเป็นความหมายแรก และความหมายอันไหนเป็นความหมายในขั้นต่อมา แต่กระนั้นก็ได้พยายามค้นคว้าที่มาเพื่อให้เป็นไปตามหลักอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้.

ประวัติของคำ ในเรื่องประวัติของคำนั้น พจนานุกรมที่สมบูรณ์จริง ๆ จะต้องให้ประวัติของคำโดยละเอียด เช่นว่า คำนี้ใช้กันในสมัยไหน มาจากภาษาอะไร ข้อนี้เป็นข้อที่ยากมากในการทำพจนานุกรมนี้ เพราะไม่อาจสอบสวนค้นหาหนังสืออ่านได้ทุกยุคทุกสมัย ประกอบทั้งอุปการณต่าง ๆ ในการสืบค้นและให้ตัวอย่างก็มีไม่พอ ถึงกระนั้นก็ดี คณะกรรมการก็ได้พยายามที่สุดที่จะให้พจนานุกรมนี้สมบูรณ์ในด้านประวัติของคำ แต่ก็ยังมีคำอีกมากคำที่สืบประวัติไม่ได้มาจากภาษาอะไร หรือเป็นภาษาอะไรแน่ บางคำก็สืบและวินิจฉัยได้แต่เพียงราว ๆ ยังลงเนื้อเห็นไม่ได้แน่แท้ ก็ไม่อาจนำมาลงไว้ในพจนานุกรมนี้ เพราะยังเป็นเพียงข้อสันนิษฐานไว้ชั่วคราว ซึ่งจะต้องหาหลักฐานกันต่อไป.

อย่างไรก็ดี ราชบัณฑิตยสถานยังมั่นใจอยู่เสมอว่า จะพยายามแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นให้หมดสิ้นไป แต่จะช้าหรือเร็วนั้น ย่อมแล้วแต่โอกาส.

การเรียงลำดับคำลงในหนังสือพจนานุกรมนั้น โดยมากนิยมเรียงลำดับตามตัวอักษร พจนานุกรมเล่มนี้ก็เรียงลำดับคำอนุโลมตามนั้น.

มีข้อที่ราชบัณฑิตยสถานจะเว้นเสียมิได้ จำต้องกล่าวไว้ในคำนำนี้อีกข้อหนึ่ง คือ การชำระพจนานุกรมครั้งนี้ ในตอนต้น ๆ เมื่อคณะกรรมการได้ชำระคำไปได้มากพอควรแล้ว ก็รวบรวมจัดพิมพ์

เป็นร่างพจนานุกรมออกประกาศทางหนังสือพิมพ์ และส่งไปขอให้ท่านที่สนใจในทางนี้ทักท้วงแก้ไขเพิ่มเติม ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ท่านผู้รู้ได้แสดงความเห็นทักท้วงมา อันจะเป็นเหตุให้พจนานุกรมเล่มนี้ถูกต้องเรียบร้อยสมบูรณ์สมกับที่จะเป็นตำรารวมคำภาษาไทยที่ถูกต้องประกอบด้วยหลักฐานอันแท้จริง.

เมื่อได้ประกาศร่างพจนานุกรมออกแพร่หลายแล้ว ปรากฏว่าเป็นที่สนใจของท่านผู้รู้เป็นอันมาก กล่าวคือได้มีท่านผู้รู้แสดงความเอื้อเฟื้ออารีทักท้วงคำบางคำลงในหน้าหนังสือพิมพ์บ้าง ส่งมาถึงเจ้าหน้าที่โดยตรงบ้าง บางท่านก็ได้กรุณาส่งเคราะห์วินิจฉัยให้โดยประการต่าง ๆ เป็นอนงนัย และยังแสดงความกรุณาว่า ยินดีช่วยเหลือจนเต็มกำลัง ต้องการอย่างไร จะสนองความประสงค์ด้วยความเต็มใจ บางท่านก็ได้กรุณาคัดถ้อยคำพื้นเมืองชนบทมาให้, บางท่านก็ส่งรูปเครื่องทัพสัมภาระเช่น เรือไทยและเกวียนมาประกอบคำอธิบาย, เจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญทางศาสตร์ต่าง ๆ มีวิทยาศาสตร์ พฤษศาสตร์ และสัตวศาสตร์ เป็นส่วนใหญ่ ได้ช่วยเหลืออธิบายชี้แจงตามหลักวิทยากรนั้น ๆ ไซ้แต่เท่านั้น บางท่านแสดงความขบขันมาว่า ถ้ามีทางจักพึงทราบได้ว่า วินิจฉัยไปได้รับพิจารณาแล้ว ก็ยินดีช่วย ซึ่งคณะกรรมการขอรับรองด้วยความจริงใจว่า คำวินิจฉัยและคำทักท้วงของท่านทั้งหลายที่ได้กรุณาส่งมานั้น คณะกรรมการได้พิจารณาคำวินิจฉัยนั้นเสมอทุกราย เพราะคำวินิจฉัยนั้น ๆ ล้วนให้ความรู้ความเข้าใจในทางต่าง ๆ แก่กรรมการเป็นอย่างดี ซึ่งตามลำดับกรรมการเองไม่สามารถจะมีความรอบรู้ละเอียดทุกด้านได้ และอาศัยคำวินิจฉัยเหล่านั้นเอง คำที่เพียงยุติหรือไม่ได้ความเลย ก็ได้ทราบเค้าเงื่อนแจ่มแจ้งหายสงสัย, คำใด ๆ ที่แปลอธิบายไว้อย่างผิด ๆ ขลุกขลักขาดเกินอยู่ ก็ได้ความคิดในอันแก้ไขให้ถูกต้องหมดจดบริบูรณ์กะทัดรัดดีขึ้น, การเรียงข้อความที่ไขว่เขวกันในร่างเดิม ก็ได้วิธีที่ควรจัดลำดับให้เรียบร้อย, การที่ท่านผู้ทรงความรู้ทั้งหลายทั้งปวงตั้งได้กล่าวมาข้างต้นนี้ ได้ให้ความอุปการะแก่การทำพจนานุกรม โดยเอาใจใส่แนะนำ ไม่ดูตายปล่อยให้วิปลาสคลาดเคลื่อน ซึ่งบางท่านได้กรุณาทบทวนทักท้วงมาถึง ๒-๓ ครั้งก็มี เช่นนี้ ย่อมเป็นทางเกื้อกูลให้พจนานุกรมเรียบร้อยสมกับเป็นตำรารวมคำภาษาไทยที่ถูกต้อง ประกอบด้วยหลักฐานอันแท้จริง ราชบัณฑิตยสถานและคณะกรรมการชำระพจนานุกรมรู้สึกเป็นบุญคุณอย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณอย่างสูงแก่ทุก ๆ ท่าน โดยไม่อาจออกนามได้ทั่วถึง เพราะมีเป็นจำนวนมาก ไว้ ณ ที่นี้ด้วย.

อนึ่ง ตัวสะกดและการันต์ของคำแปลและคำอธิบาย อาจมีบางแห่งที่ใช้ไม่เหมือนกับต้นศัพท์ ทั้งนี้เป็นด้วยตรวจหลังเมื่อเวลาตีพิมพ์ ขอให้ถือตัวสะกดการันต์ของต้นศัพท์เป็นถูก.

การชำระพจนานุกรมครั้งนี้ งานหนักตกอยู่กับผู้เป็นเลขานุการของที่ประชุม ซึ่งแต่เดิมตำแหน่งนี้ตกแก่พระสารประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป) ต่อมาตกแก่นายเจริญ อินทร์เกษตร ราชบัณฑิตยสถาน และคณะกรรมการชำระพจนานุกรมจึงขอบันทึกรับความขอบคุณเป็นอันมากไว้ในที่นี้ด้วย.

ราชบัณฑิตยสถาน

กรุงเทพฯ

วันที่ ๘ มีนาคม ๒๔๕๓

๘๘๘

วิทยาจารย์

เล่ม ๗๖

คำที่ใช้สระ ฤ ฤๅ ให้ใช้ ร (เรือ) ประกอบสระตามกรณี^๕ที่ออกเสียงในภาษาไทย เช่น

ฤ ใน พฤษภา ใช้ ร็ เป็น พริกษา

ฤ ใน ฤกษ์ ใช้ เริ เป็น เริกส์

ฤ ใน ฤทธิ ใช้ ริ เป็น ฤทธิ์

ฤ ใช้ ริ้ว

คำที่ใช้สระ ฦ ฦๅ ให้ใช้ ล (ลิง) ประกอบตามกรณี^๕ที่ออกเสียงในภาษาไทย เช่น ฦๅ ใช้ ลือ เป็นต้น

คำที่ใช้พยัญชนะ ฉ (ระฆัง) ใช้ ก (ควาย) เช่น

เขียน ฉิ่ง ใช้ เคียง คียง เป็นต้น

คำที่ใช้ ฌ (เงอ) ใช้ ช (ช้าง) แทน

คำที่ใช้พยัญชนะวิก ฎ (ชฎา) ให้ใช้พยัญชนะวิก ก (เก็ด) แทน
โดยล้าคัย คือ

ฎ (ชฎา) ให้ใช้ ก (เก็ด) เช่น ชกา

ฎ (ประฎัก) ให้ใช้ ก (เก่า) เช่น ประกัก

ฐ (ฐาน) ให้ใช้ ถ (จุง) เช่น ฐาน ให้ใช้ ถาน รัฐ ให้ใช้
รัฐ

ฅ (มดโข) ในกรณี^๕ที่อ่านเป็นเสียง ก. ให้ใช้ ก (เก็ด) เช่น บันกิก
ในกรณี^๕ที่อ่านเป็นเสียง ท. ให้ใช้ ท (ททาน) เช่น โฟทูรย์

ฌ (ผู้เฒ่า) ให้ใช้ จ (จง) เช่น เฒ่า ให้ใช้ เจ้า วัฒนธรรม
ให้ใช้ วัฒนธรรม

ฎ (เงร) ให้ใช้ ฎ (หนู) เช่น วรรณ เป็นต้น

ตอนที่ ๗

การปรับปรุงภาษาไทย

๘๘๘

คำที่ใช้พยัญชนะ ศ ษ ให้ใช้ ส แทน

คำที่ใช้ ฬ (หุฬา) ให้ใช้ ล (ลิ) แทน

อนึ่ง คำที่มี^๕มาจากบาลี—สันสกฤต ให้เขียนตามระเบียบคำไทย เช่น
มรร (ว. หัน) ให้เขียน มัน, การ ให้เขียน ควน, เสริม ให้เขียน เสิม,
เจริญ ให้เขียน เจริญ, ล้าคัย ให้เขียน ล้าคัย, ทหาร ให้เขียน ททาน,
กระทรวง ให้เขียน กระทรวง ฯลฯ ที่จะได้ประกาศหลักเกณฑ์ละเอียดต่อไป

คณะรัฐมนตรี ได้พิจารณาหลักที่ คณะถาวร ส่งเสริม วัฒนธรรมภาษาไทย เสนอมา
ข้างต้นนี้ มีความเห็นชอบด้วย จึงลงมติเป็นเอกฉันท์ ให้ใช้สระและพยัญชนะในภาษาไทย
ไทยก็จะก้าวหน้า ทั้งที่ระดับที่ประกาศนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

(ลงนาม) จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

ԵՐԵՎԱՆԻ
 ԿԵՆՏՐԱԼԻ
 ԿԵՆՏՐԱԼԻ
 ԿԵՆՏՐԱԼԻ

ԱՆՍՏՆԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
 ԿՆՏՐԱԿՆԵ ԸՆԴՈՒՄ
 ԿՆՏՐԱԿՆԵ ԸՆԴՈՒՄ
 ԿՆՏՐԱԿՆԵ ԸՆԴՈՒՄ

— ԿՆՏՐԱԿՆԵ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼԻ
 ԿԵՆՏՐԱԼԻ ԿԵՆՏՐԱԼԻ

© ԿՆՏՐԱԿՆԵ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼԻ

ԿՆՏՐԱԿՆԵ

ԵՐԵՎԱՆԻ

ԿՆՏՐԱԿՆԵ ԸՆԴՈՒՄ (ԿՆՏՐԱԿՆԵ)

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼԻ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼԻ ԿԵՆՏՐԱԼԻ ԿԵՆՏՐԱԼԻ
 ԿԵՆՏՐԱԿՆԵ ԸՆԴՈՒՄ ԿԵՆՏՐԱԿՆԵ ԸՆԴՈՒՄ
 ԿԵՆՏՐԱԿՆԵ ԸՆԴՈՒՄ ԿԵՆՏՐԱԿՆԵ ԸՆԴՈՒՄ

ԵՐԵՎԱՆԻ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼԻ

ԿՆՏՐԱԿՆԵ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼԻ
 ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼԻ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼԻ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼԻ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼԻ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼԻ

ԵՐԵՎԱՆԻ

ԵՐԵՎԱՆԻ

ԵՐԵՎԱՆԻ

ขอมติประชาชนในเรื่องคำแทนชื่อ

บรรทัดที่หนึ่ง คณะกรรมการใครจะฟัง
ความคิดเห็นของประชาชนโดยทั่วไป

การ ประชุม คณะ กรรมการ
ปรับปรุงภาษาไทยครั้งที่ ๒ เมื่อ
วันเสาร์ ที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๗๕

เมื่อที่ประชุมได้พิจารณาเรื่อง
การปรับปรุงภาษาไทย คณะ กรรมการ ประชุม
ครั้งที่ ๒๑๑ ปรากฏกรรมการ
ได้เสนอให้มีการพิจารณาคำที่ดัด
การที่บางคำว่าเป็นการ กัดต่อ
การวางตัวที่ผิดไป หลังจาก
นั้นได้มีการ อภิปราย ถึง ด้วยคำ
หลายคำ ว่าควรจะใช้ในรูปใด
จึงจะเป็นการเหมาะสม ในที่สุด
ที่ประชุมได้ลงมติให้ถือหลักเกณฑ์
ดังนี้ขึ้น คำใดที่ปนคำยัด
หรือยัดยัดคำใด ให้ระมัดระวัง
ด้วยในโอกาสต่อไป

คือ "ว" กลายเป็นยัดยัดหมด
(มีค่อนหน้า 2)

ขอมติประชาชน (ค่อนหน้า 1)

เช่น จึง เมฆ จึง เหม เป็น
เดิม.
คำว่า อังชงกรรม กอกลง
ใจว่า อังชงกรรม วิบุลย เป็น
วิบุลย.

ด้วยคำควบหรือซ้ำกัน ถ้า
ไม่ใช่อักษรนำให้เขียนด้วยอักษร
เช่น อังชง อังชง อังชง
ดังนั้นจึงใช้ความเดิม เช่น อังชง
เพื่อที่จะให้ความหมายแก่
ประธาน ในการที่จะเข้าใจ
ความหมายของ คำที่มี การ
เปลี่ยนของอักษรมัน

คณะกรรมการชำระภาษาไทย
จะ ได้ รับ จิต คำ ประถมนี้ แล้ว
แล้วโดยรีบเร่ง แล้วจะกระทำ
ถ้า มี ข้อ เติบ งามกว่า เมื่อ
ของใดคำใด ก็จะได้ ออก
ประกาศให้ทราบก่อนแล้ว
ในทางต่อไป จึงมี ขอมติ
ถึงคำแทนชื่อ ที่มีคำควบ

พิจารณาที่มีมาของหลายครั้ง และ
จึงไม่เป็นที่ตกลง กัน นั้นขอเขียน
หรือจาก สัมภาษณ์ เดิมกับทุก
ใหม่ คณะกรรมการชุดนี้ ได้พิจารณา
นักคิดคณะนี้คือ เดิม ๒ คำคือ คำ
ว่า อันชงว่า คำที่เข้าเป็นรูปได้
เพื่อให้เห็นการ เหนือเดิมแล้ว
ปกครองในระบอบประชาธิปไตย
คณะกรรมการชุดนี้ อัน ประถม
ด้วยชน คำ นานา อังชง เป็น
ประธานจึงใคร่จะ กิจ ความคิด
เห็นทางคณะประชาชน ว่าควร
ใช้คำแทนชื่อคำใดจึงจะเหมาะสม
ซึ่งประชาชนย่อมประสงค์ความ
เห็นของตนได้โดยทางหนึ่งข้อพิพ
ข้อการ พิจารณา คำแทนชื่อ
หรือบรรทัด ๒ จะใช้พิจารณา
ในการประชุมอีกต่อไป
เกี่ยวกับ การ จิต คำ ประถม
วรรณคดี ในการประชุมครั้งนี้
มิ ได้มีการ พิจารณาคำที่เข้าข้าง
ใจ ประธานอนุกรรมการเสนอว่า
ถ้าตั้งบรรทัดของกับ "วรรณ
คดี" อัน "จิต" จะใช้ คำ
แทนชื่อนั้น

คณะกรรมการภาษาไทยประชุมครั้งที่ พิจารณา คำรับ, คำพิเศษ, แล คำนำ

เมื่อวัน ๒๐ เดือนก่อน เวลา
๑๔.๓๐ น. คณะกรรมการองค์เดิม
พิจารณาคำรับ ได้ประชุม
กันเป็นครั้งที่ ๑ ที่ท่าน้ำเขมร
รัชโยธย ได้มีมติว่าเรื่อง
๑. พิจารณาคำรับภาษาไทย
จากหอสมุดเจ้าฟ้า คำใด เมื่อ
กิตติอักษร ๑๘ คัดออกแล้ว ไม่
กรรมการที่อื่นก็ให้เขียนไปตาม
เดิม ส่วนคำรับที่ดัดกรทบท
เขียนขึ้น คำนำภาษาไทยและคำ
พระยศในภาษาไทย ให้

เขียนแบบไทยด้วยคำนำ
อักษร ให้ใช้ตามเดิม
๒. พิจารณาคำแทนชื่อ
(นาม)
๓. พิจารณาคำรับ คำ
๔. พิจารณาคำนำนาม
ทั้ง ๓ ข้อที่อื่น
พิจารณาวันขึ้น ท่านประธาน
ขอให้ คณะ กรรมการ ทุก ท่าน
ช่วยกัน คิด และพิจารณาโดย
เขียนขึ้น แล้วเสนอให้กรรมการ
คัดไป
เดือนประชุมเวลา ๑๕.๐๐ น.

โฆสภวิทยุพูดถึงการปรับปรุงภาษาไทย

ให้ โรงเรียนต่างๆ สอนภาษาไทย

เงินแต่การเรียนภาษาต่างประเทศ
ตำราต่างๆ ให้แปลแปลไทยเร็วที่สุด

แก้ไขภาษาไทย (ค่อนหน้า 1)

จะ เป็นการแก้ไขภาษาไทย
นั้นโดยควร ทั้ง ขวา จะต้องมี
คณะกรรมการว่าด้วยประ ๒ อยู่
ดังนี้ ก็ให้มีคณะกรรมการ
ภาษาไทยโดยเร็วที่สุด.

โดยจะหา โรงเรียนองการ
วางศึกษาดิจการหรืออื่นๆ ในความ
ควบคุม ของ กระทรวง ศึกษาธิการ
นี้ ได้มีการให้ข้อเท็จจริง
ในปี ๒๔.๑๘๘๖

ด้วยคณะรัฐมนตรีได้พิจารณา
เห็นว่า เนื่องจากประเทศไทยได้มี
การติดต่อกับต่างประเทศ จึงเป็น
เหตุให้ภาษาต่างประเทศแพร่หลาย
เรกเข้ามาเป็นปกติภาษา ไทยเรา
ตลอดมา จนบัดนี้ถึงปรากฏว่า
ความโรงเรียนทั่วไป และโรงเรียน
ในหน่วยงานราชการ ของ กระทรวง
ทบวงกรมต่างๆ ยังใช้ คำว่า ภาษา
ต่างประเทศที่ การสอนนั้น
เพื่อที่จะแก้ไข เรื่องนี้ และเพื่อ
ส่งเสริมให้ประชาชนชาวไทยนิยม
ภาษาไทยอันเป็นภาษาราชการ
ของเราให้ยิ่งขึ้น จึงอนมติให้
โรงเรียน ใน หน่วยงานราชการ ของ
กระทรวงทบวงกรมต่างๆ ทำการ
สอนด้วยภาษาไทยทั้งสิ้น ตั้งแต่

(มีค่อนหน้า 8)

วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ ตุลาคม ค.ศ. ๒๔๗๕

มีตัวเบี่ยงค้อมาก

* ทำให้เรียนยาก

"บทกวี - กวี" ได้กล่าว
บทสนทนาว่า คำนี้ เป็น
การมี ๒ หมายความว่า "เรียนยาก"
ประสงค์เขาว่า เด็กไทย
เรียนอะไรก็ไม่ได้เลย
ถ้าจะเทียบกันก็ดูในต่างประเทศ
เด็กไทยเรียนมากกว่าเด็ก
แต่หาหนทางแก้ ก็คือ
อันยากที่ใครสักคน ความ ยาก
มากต่างๆ ในการที่จะให้
เรียนภาษาต่างๆ ของคน
ภาษาที่พูด ในเวลาของ
แล้ว มีหน้าที่ ซึ่งต้องเขียน
ตามอันเขียนจากอักษร
ของจารึกอันยาก เขาก็
ไม่พอ มาเรียนก็ต้องเรียน
ภาษาต่างประเทศอันยาก
การแปลอันต้องจำแก่คน
พูด การเขียนนั้นความประ
ใหญ่ก่อน ที่ต้องจำว่า
ความดี ความงาม ใน
อบรมให้เป็นพลเมือง
เรื่องนี้ จึงได้ เราผู้ การ
ของคณะกรรมการผู้
ไทย โภชน์ทั้งนี้บุคคล
คุณ กวี ไปแล้ว คำว่า การ
ใหม่เพื่อให้เรียนได้
โยชน์ ใน การศึกษา

**ภาคผนวก 7 รายละเอียดเกี่ยวกับการพิจารณาปรับปรุงการเขียนคำภาษาไทย
ในสมัยจอมพล. ปิบูลสงคราม**

วิทยาลัยการฯ เลข. ๔๒

บางที่รวมผลงให้เสียงสั้นในภาษาของเราเองก็มี ระวังรูปยาลี้ก็ไม่ใช่รูป
สันสกฤตไม่เชิง เช่น มารดา (ยาลี้ - สันสกฤต เช่น มาดา) ชุมพูนท (ยาลี้ -
สันสกฤต เช่น ชุมพูนท) ชรรค์ (ยาลี้ เช่น จักคณีสกฤต เช่น ชรรค) มารยา
(ยาลี้ - สันสกฤต เช่น มาษา) เช่นนั้นก็ ระวังต้องให้เห็นว่า เราใช้เสียงเพราะ
ออกเสียงได้สั้นหรือยาวเท่า

(๒) ผลักการเขียนคำตามทักกล่าวแล้ว ในเรื่องยาลี้ - สันสกฤตนั้น บางที่
เพื่อจำแนกความหมาย เราก็นำเอามาใช้ถึง ๓ รูป โดยจำแนกความหมายให้ต่างกัน
เช่นวิชา (ยาลี้ - หมายถึงความรู้ชั้นสูงในพระศาสนา) วิชชา (รูปยาลี้เสียงเช่นไทย
หมายถึงวิชาความรู้ทั่วไป) วิชยา (รูปสันสกฤต) ใช้ประภคยักษิตัน เป็นวิทยาลย์
วิทยาสคร บางที่ก็ใช้จำแนกความหมายเฉพาะรูปยาลี้และสันสกฤต เช่น กติกา (ยาลี้)
กริสกิกา (สันสกฤต) สูยหาย (สูย - ยาลี้) สูยัดล่ง (สูย - สันสกฤต)
ทิตติ (ยาลี้) ทริสคิ (สันสกฤต) วิสถาร (ยาลี้) พิสถาร (สันสกฤต)

การเขียนคำที่ใช้ ร. หัน

ยังมีคำที่เราเอามาจากยาลี้ - สันสกฤตอีกอย่างหนึ่ง เมื่อมาเขียนเป็นคำไทย
แล้ว เราใช้ ร. หัน เช่น อุปสรรค มรรค บรรพ ชรรณ เช่นการจารจรระเบียบที่แน่นอน
คือ มี ร. หัน ซึ่งตามอักขรวิธีออกเสียง อัน เท่านั้น เหมือนโบราณ เขียน ร. หัน เช่น
กวง อาน กัง ก. หัน กกก อาน กัก เป็นต้น ร. หัน ก็ความออกเสียงเช่นอย่าง
เดิมนั้นเพราะในแม่ กน เท่าที่เป็นมาแล้ว ถ้าจะสวดในแม่อื่น ร. หัน ก็กำหนดไว้ไม่
หันอากาศไปคู่กับสัน ฉะนั้นคนกรมการ ๆ จึงได้วางหลักไว้ดังนี้

(๑) คำที่ใช้ ร. หัน

คำที่ออกเสียง อัน ในแม่ กน จึงให้เขียน ร. หัน เช่น ส้างสรรค มรรคา

ตอนที่ ๓ การปรับปรุงภาษาไทย

บรรพบุรุษ ศาบรรณ วรรณคดี บรรณาธิการ ไม่มีอักษรสกในแม่อื่น ซึ่งมีได้
ปรากฏทันทีตามความมา ถึงขออกเสียง สัน

ส่วนคำที่ไว้ก่อนเขียนเป็น ร. หัน ออกเสียงในแม่อื่น เช่น อุปสรรค มรรคผล
จักรพรรดิ กรรม บรรพ ชรรณ คุเป็นกมลกลัน จึงต่อไปถ้าต้องการให้ออกเสียง
ตามทักวงกตในก กก กข กณ ให้เขียนไม่หันอากาศมีตัวสก เช่น อุปสัค มีผล
จักรหัต บัพ กัมการ ชัมณณ

ตามทักเจ้าวmani เป็นภาวะอธิบายหลักเกณฑ์การใช้ตัวหนังสือไทย เขียนคำที่
มาจากยาลี้ - สันสกฤต ความหลักของคนกรมการ ในตอนต่อไปจึงขอแนะนำระเบียบ
และหลักเกณฑ์การใช้ตัวหนังสือไทย ของคนกรมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทย ตามทัก
หลักในการกำหนดนามกรมตัวสกแบบใหม่มาลงไว้ดังต่อไปนี้

๓. การเขียนคำไทยแท้และคำมาจากเขมร

(๑) ฉ. (หญิง) นั้นจำเป็นต้องรักษาวีในภาษาไทย เพื่อใช้เขียนคำที่มาจาก
ยาลี้ - สันสกฤต เช่น ฉาคี ฉคิ ฉาน ส่วนคำไทยที่ใช้มีน้อย เช่น หน้า
หญิง ใหม่ จึงต่อไปให้เขียนด้วย ย. (ยักส์) ความระเบียบคำไทย เช่นหน้า หึง
ชวน อ้วน เพราะตามอักขรวิธีเสียง ฉ น ในภาษาไทยก็เขียนด้วย ย. ห้วนแล้วเช่น
ยีน เขื่อน หยท หยท

(๒) ช. (อง) มีไว้สำหรับใช้เรียกคำที่มาจากยาลี้ - สันสกฤต เช่น ชนยัต
ชนนณ ส่วนคำไทยที่ใช้มีน้อย เช่น ช อ่าง ชง เชอ กำรณะชรรณนิยม
จึงต่อไปให้เขียนตามระเบียบคำไทยเป็น ท ท่าง ทง เทอ กำทอน และกำเนม เพราะ
ความรึมีคำมีเสียงในภาษาไทยก็เขียนด้วยตัว ท ห้วนแล้ว เช่น ท่อ ทอง ทาน เทอ

(๓) ภ. (สำเภา) มีไว้สำหรับใช้เขียนคำที่มาจากยาลี้ - สันสกฤต เช่น ภุมิ
ภยิ ภรรยา ภพ ส่วนคำไทยที่ใช้มีน้อย เช่น อ่างภอ สำเภา ภาช (หน้า หลง นอก

ภาคผนวก 8 ประกาศเรื่องการใช้คำแทนชื่อ คำรับ และปฏิเสธ

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

เรื่องวางระเบียบ คำแทนชื่อ และคำรับ คำปฏิเสธ

ด้วยคณะกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทย ได้ประชุมเมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ พิจารณาข้อกล่าวหาที่เห็นว่า คำแทนชื่อ และคำรับ คำปฏิเสธ ที่ใช้ทั่วไปในภาษาไทยมีมากเกินไป และอาจใช้กันสับสนกันมาก ไม่เป็นระเบียบ สมนิยมใช้คำเหล่านี้ในภาษาไทยให้เป็นที่เรียบร้อยยิ่งขึ้น จึงได้ร่างระเบียบ และประกาศ คำรับและชื่อ คำปฏิเสธ และพจนานุกรมใหม่ในรูปของพจนานุกรม ซึ่งจะมีหลายเล่มด้วยกัน ๑. เอกพจนานุกรมระเบียบการเขียนนามเป็นพิสดาร เมื่อได้ฉบับเรียบร้อยแล้ว จะลงพิมพ์ให้เสร็จสิ้นโดยเร็วที่สุด คือ ธันวาคม รุ่งแสงสว่างในวรรณคดีพระโศภิต ความเห็นของประชาชนส่วนรวมโดยทั่วไป จึงขอให้กรมโศภิตนาการช่วยโศภิตนาการในความเห็น ทั้งจากหนังสือพิมพ์และประชาชน ตามที่ได้ประกาศข้อความดังกล่าวในสภามหาวิทยาลัยในสมัยที่ประชุมและประชาชนสงฆา แต่ส่วนมากสนับสนุนไปในทางที่ให้ใช้คำว่า "คุณ" แทนการคนละเรื่องกับระชุมกันอยู่หลายแห่ง เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๔๕ พิจารณาเห็นว่าการใช้คำแทนชื่อ และคำรับ คำปฏิเสธที่ปะปนระบอบ โดยอนุโลมสมควรจะวางระเบียบวัฒนธรรมส่วนมาก และให้เสนอการวางระเบียบมาโดยวัฒนธรรมที่ควรใช้ดังนี้

๑. คำแทนชื่อ

เดิมที	แทน
บุรุษ ๑ ใช้ชื่อว่า	อิม
บุรุษ ๒ ใช้ชื่อว่า	กาน
บุรุษ ๓ ใช้ชื่อว่า	อชต

คำว่า "คุณ" ให้ใช้เฉพาะกับบุคคล และใช้ใช้สลับสักระยะ เช่นที่

๒. คำรับ คำปฏิเสธ

คำรับ	ใช้ชื่อว่า	รับ
คำปฏิเสธ	ใช้ชื่อว่า	ไม่
ส่วนจากศัพท์	ใช้คำว่า	ไม่

คณะกรรมการได้พิจารณาระเบียบคำแทนชื่อ และคำรับ คำปฏิเสธ ส่วนคณะมนตรีส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทยเสนอว่า ข้าราชการที่มี ๑๖ ปีขึ้นไป รับราชการเกิน ๑๐ ปี ใช้ชื่อรับขยัน โดยไม่ขอรับรางวัลใดๆ และรับใช้ราชการเกิน ๒๐ ปี ประสงค์จะขอใช้ชื่อตาม กให้ใช้ให้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๔๕

กรมพล ปุณยสงคราม

นายกรัฐมนตรี

คำนำ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ เมื่อพิมพ์ครั้งที่หนึ่ง

พจนานุกรมเป็นหนังสือรวบรวมคำที่มีใช้ในภาษา โดยมากจัดเรียงลำดับตามตัวอักษร ในความรู้เรื่องอักขรวิธี บอกลีเสียงอ่าน และนิยามความหมาย ตลอดจนบอกประวัติของคำเท่าที่จำเป็น นอกจากนี้ หนังสือพจนานุกรมยังเป็นเครื่องส่อให้เห็นว่าชาติผู้เป็นเจ้าของพจนานุกรมนั้น มีวัฒนธรรมอยู่ในระดับไหน สูงต่ำเพียงไร เพราะฉะนั้น หนังสือพจนานุกรมจึงนับได้ว่าเป็นหนังสืออ้างอิงที่สำคัญและจำเป็น เมื่อว่าโดยเฉพาะพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน มีลักษณะพิเศษต่างไปจากพจนานุกรมอื่น ๆ คือ ทางราชการให้ใช้เป็นแบบฉบับของการเขียนหนังสือไทยในทางราชการและโรงเรียน ทั้งนี้ เพื่อให้การเขียนหนังสือไทยมีมาตรฐานลงรูปลงรอยเดียวกันไปถักถัก อันจะก่อให้เกิดเอกภาพในด้านภาษาอันเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่ง จึงนับได้ว่าเพิ่มความสำคัญและจำเป็นขึ้นไปอีกเป็นทวีคูณ

ราชบัณฑิตยสถานได้รับมอบหมายจากกระทรวงธรรมการให้เป็นผู้รับผิดชอบในการชำระพจนานุกรม ฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๐ มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๗ และได้ดำเนินการชำระจนแล้วเสร็จ สามารถตีพิมพ์ออกมาเป็นเล่มครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ เรียกว่า “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓” ปรากฏว่าได้รับความนิยมและเชื่อถือจากทางราชการและประชาชนทั่วไป ทำให้มีผู้ต้องการมีพจนานุกรมไว้เป็นสมบัติของตนมากมาย ราชบัณฑิตยสถานต้องสั่งตีพิมพ์ครั้งแล้วครั้งเล่า รวมถึง ๒๐ ครั้ง เป็นจำนวนหนังสือ ๑๘๗,๐๐๐ เล่ม

“พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕” นี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการปรับปรุง “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓” ให้ทันสมัยและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น มูลเหตุที่ได้มีการปรับปรุงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ มีดังนี้

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ รัฐบาลซึ่งมีนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี มีนโยบายในด้านการศึกษาของพลเมืองตามที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภาตอนหนึ่งว่า “ในด้านการศึกษาของประชาชนโดยทั่วไป รัฐบาลนี้จะให้เรียนรู้และใช้ภาษาไทย โดยให้สำนึกว่า ภาษาไทยคือภาษาประจำชาติที่พลเมืองไทยทุกคนจะต้องใช้ให้ถูกต้องและทัดเทียมกัน และจะเปิดโอกาสให้ได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคตามกำลังความสามารถทางสติปัญญา” เพื่อให้การได้เป็นไปตามนโยบายนี้ นายกรัฐมนตรีเห็นสมควรปรับปรุงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ซึ่งได้ตีพิมพ์ออกมาใช้เป็นเวลาประมาณ ๒๗ ปีแล้ว โดยมีได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้ทันสมัยยิ่งขึ้นเลย พร้อมกันนั้นก็ควรจะได้เพิ่มเติมคำที่เกิดใหม่และใช้กันเป็นที่ยุติแล้ว

เข้าใจด้วย โดยเฉพาะศัพท์บัญญัติต่าง ๆ ที่ราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติไว้และใช้กันอย่างแพร่หลาย ที่เข้าใจความหมายกันดีอยู่แล้ว ตลอดจนเพิ่มคำที่ควรมีแต่ยังไม่มีอยู่ในพจนานุกรม เช่น ศัพท์ทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้กันอยู่ในระดับต่าง ๆ สำนวนและสุภาษิตของไทยซึ่งเวลานี้อ่อนชุนรุ่นหลัง ๆ ไม่ค่อยได้ยินและไม่เข้าใจความหมายกันแล้ว เข้าใจด้วย จึงนำเรื่องนี้เสนอคณะรัฐมนตรีในการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๑๒/๒๕๑๙ วันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๑๙ ขอให้ราชบัณฑิตยสถานทำพจนานุกรมฉบับสมบูรณ์เผยแพร่โดยเร็ว ซึ่งคณะรัฐมนตรีก็เห็นชอบด้วยและมีมติให้ดำเนินการตามที่ท่านนายกรัฐมนตรีแล้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในสมัยนั้น (นายบุญโญ สุรนาท) ในตำแหน่งบังคับบัญชาบัณฑิตยสถานได้มีบันทึกข้อความลงวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๑๙ แจ้งให้นายกราชบัณฑิตยสถาน (นายวินิจชัยกุล) ทราบ และให้รีบดำเนินการในเรื่องนี้ต่อไป พร้อมทั้งให้ราชบัณฑิตยสถานเสนอโครงการและคำสั่งแต่งตั้งกรรมการจัดทำพจนานุกรมโดยขอให้เสร็จทันใช้ใน ๑ ปี

ราชบัณฑิตยสถานตระหนักดีว่าภาษาย่อมมีเกิด เสื่อม และดับไปเช่นเดียวกับบุคคลผู้เจ้าของภาษา ส่วนความหมายของคำในภาษานั้นเล่าก็ตกอยู่ในลักษณะเช่นนั้น บางทีก็เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาและบางทีก็มีคำใหม่ ๆ เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นหนังสือพจนานุกรมจึงควรที่จะได้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้สมบูรณ์และทันสมัยอยู่เสมอ อย่างน้อยก็ ๑๐ ปีครั้งหนึ่ง หรืออย่างมากก็ไม่ควรเกิน ๒๕ ปีด้วยเหตุนี้ ราชบัณฑิตยสถานจึงมีความยินดีรับสนองนโยบายการปรับปรุงพจนานุกรมโดยสุดความสามารถ เพราะนาน ๆ จะได้มีโอกาสเช่นนี้สักครั้ง แต่โดยเหตุที่งานปรับปรุงพจนานุกรมเป็นงานประณีตสำคัญ ควรจะได้มีการพิจารณากันอย่างรอบคอบละเอียดลออ และโดยเหตุที่งานปรับปรุงพจนานุกรมครั้งนี้เป็นงานเร่งด่วน ราชบัณฑิตยสถานจึงเห็นว่ากรรมการส่วนใหญ่ควรเป็นนักวรรณศิลป์ของบัณฑิตยสถาน พร้อมกันนั้นก็ควรมีผู้แทนราชบัณฑิตสำนักต่าง ๆ เข้ามามีส่วนด้วย และควรจะได้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ มาร่วมเป็นกรรมการเท่าที่เห็นสมควร ราชบัณฑิตยสถานจึงได้เสนอขอคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อปรับปรุงพจนานุกรม เรียกว่า “คณะกรรมการปรับปรุงพจนานุกรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ต่อมารัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในตำแหน่งบังคับบัญชาบัณฑิตยสถาน ได้มีคำสั่งที่ ๑/๒๕๒๐ ลงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐ แต่งตั้ง “คณะกรรมการปรับปรุงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๑๙” ตามที่ราชบัณฑิตยสถานเสนอไป คณะกรรมการประกอบด้วย

๑. นายเสริม วินิจฉัยกุล	ประธานกรรมการ
๒. นายเจริญ อินทรเกษตร	กรรมการ
๓. นายสว่าง แสนสว่าง	"
๔. นายจำนงค์ ทองประเสริฐ	"
๕. นายเสฐียร พันธรังษี	"
๖. นายโชติ สุวตติ	"
๗. นายอดิศักดิ์ ทองบุญ	"
๘. นางสุจิตรา กลิ่นเกษร	"
๙. นางสาวผ่องพรรณ มีคุณเอี่ยม	"
๑๐. นายสังคม ศรีราช	"
๑๑. ผู้แทนราชบัณฑิต สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง (นายรอง ศยามานนท์)	"
๑๒. ผู้แทนราชบัณฑิต สำนักวิทยาศาสตร์ (นายบุญพฤษก์ จาตุมาระ)	"
๑๓. ผู้แทนราชบัณฑิต สำนักศิลปกรรม (นายเกษม บุญศรี)	"
๑๔. นางสาววัฒนา อินทรเกษตร	กรรมการและเลขานุการ
๑๕. นางเพ็ญแข คุณาเจริญ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๖. นางสาวสาวิตรี แสนสว่าง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

แล้วรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้นำเรื่องการปรับปรุงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๔๙๓ นี้เสนอคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐ เพื่อขออนุมัติดังนี้

๑. แต่งตั้งกรรมการชุดดังกล่าว
๒. โดยเหตุที่งานนี้จะต้องทำเป็นการเร่งด่วน จึงขอให้กรรมการชุดนี้ มีอำนาจแต่งตั้งอนุกรรมการได้ตามที่เห็นสมควร
๓. ขอให้สิ่งไปยังกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับเรื่องนี้ ตามที่คณะกรรมการ

จะขอความร่วมมือไป

๔. ขอให้กระทรวงการคลังและสำนักงบประมาณพิจารณาจ่ายงบกลางให้ เพื่อดำเนินการตามโครงการนี้เท่าที่เห็นสมควร เพราะในปีนั้นราชบัณฑิตยสถานไม่ได้ตั้งงบประมาณเพื่อการนี้ไว้

ซึ่งคณะรัฐมนตรีก็ได้อนุมัติในการประชุมครั้งที่ ๗/๒๕๒๐ เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐

เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีแล้ว คณะกรรมการปรับปรุงพจนานุกรมก็ได้ประชุมเป็นครั้งแรกเมื่อวันอังคารที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐ โดยมีนายเสริม วินิจฉัยกุล นายกราชบัณฑิตยสถานเป็นประธาน ได้กำหนดวิธีการดำเนินการปรับปรุงพจนานุกรมให้ทันสมัยและแล้วทันเวลา ซึ่งเดิมกำหนดไว้ว่าจะให้แล้วเสร็จภายใน ๑ ปี โดยจะประชุมกันสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง

คณะกรรมการปรับปรุงพจนานุกรมพิจารณาเห็นว่า หลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการชำระพจนานุกรมชุดเก่า ได้วางไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๔๙๓ นั้นดีแล้ว จะมีเพิ่มเติมบ้างก็เป็นส่วนน้อย เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้พจนานุกรมได้สะดวกและง่ายขึ้นเท่างานส่วนใหญ่ที่มีอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๔๙๓ นั้น คณะกรรมการคงไว้ตามเกือบทั้งหมด และบทนิยามต่าง ๆ ที่คณะกรรมการชำระพจนานุกรมได้ปรับปรุงแก้ไขไว้แล้ว คณะกรรมการชุดนี้ก็ยังคงไว้ หากจะมีเพิ่มเติมบ้างก็เพียงเล็กน้อย ส่วนการเก็บคำที่ยังไม่มีอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๔๙๓ นั้น ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ตามแนวความเห็นของนายกรัฐมนตรีดังกล่าวแล้ว คือ จะเก็บคำที่เกิดใหม่เฉพาะที่ใช้กันเป็นที่ยึดในภาษาไทยแล้วเท่านั้น โดยจะเก็บคำจากหนังสือคำตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยลงมาจนถึงปัจจุบัน เท่าที่โอกาสและเวลาจะอำนวยให้ ไม่ว่าจะเป็นคำในวรรณคดี คำภาษาถิ่น ที่โดยทั่ว ๆ ไปรู้จักกันดีแล้ว คำภาษาปาก (colloquial) เท่าที่เห็นสมควร ศัพท์กฎหมาย ศัพท์ทางวิทยาศาสตร์ ที่มีใช้อยู่ในตำราเรียนต่าง ๆ สำนวนไทย และศัพท์บัญญัติสาขาวิชาต่าง ๆ ราชบัณฑิตยสถานได้ประกาศใช้ เฉพาะศัพท์ที่ใช้กันจนติดและแพร่หลายแล้ว

ในการดำเนินการเก็บคำลงในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ นี้ ที่ประชุมคณะกรรมการได้มอบให้กรรมการที่เป็นนักวรรณศิลป์แบ่งงานกันไปรวบรวมคำศัพท์ต่าง ๆ ตามหลักเกณฑ์ที่ได้วางไว้ แล้วช่วยกันเขียนบทนิยาม นำมาเสนอที่ประชุม เว้นแต่ศัพท์วิทยาศาสตร์ได้มอบให้นายบุญฤกษ์ จาฎามระ ราชบัณฑิต ผู้แทนราชบัณฑิต สำนักวิทยาศาสตร์ เป็นผู้รับผิดชอบในการ

บทนิยาม และติดต่อขอความร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ

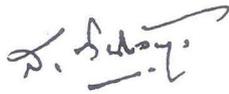
การนิยามคำ ก็คือหลักที่คณะกรรมการชำระปทานุกรมได้วางไว้ คือ นอกจากจะได้ให้คำจำกัดความหรือความหมายของคำแล้ว ยังได้เน้นหนักไปในทางแนะนำให้ใช้คำได้ถูกต้อง โดยยกตัวอย่างมาประกอบบทนิยาม และถ้าตัวอย่างนั้นได้มาจากหนังสือวรรณคดี ก็พยายามบอกที่มาให้มากที่สุดเท่าที่สามารถทำได้

คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่า คำที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาต่าง ๆ มีอยู่เป็นจำนวนมากที่คณะกรรมการฯ เองไม่มีความรู้ความเข้าใจโดยถ่องแท้พอที่จะนิยามความหมายให้ถูกต้องเหมาะสมได้ ได้สอบถามไปยังสถานที่ราชการ รัฐวิสาหกิจ และสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อขอทราบความหมาย ซึ่งก็ปรากฏว่าได้รับความร่วมมือจากสถานที่ราชการ รัฐวิสาหกิจ สถาบันต่าง ๆ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ เป็นจำนวนมากเป็นอย่างดียิ่งตลอดมา นอกจากนั้นราชบัณฑิตยสถานยังได้แจ้งความขอให้ประชาชนทั่ว ๆ ไปที่สนใจได้เสนอข้อคิดเห็นด้วย ทั้งนี้เพราะภาษาเป็นของประชาชน ประชาชนจึงควรจะได้มีส่วนรู้เห็นและแสดงความคิดเห็นด้วย ซึ่งก็ปรากฏว่ามีประชาชนเป็นจำนวนมากเสนอศัพท์ต่าง ๆ มาให้ และบางทีก็เขียนบทนิยามหรือส่งข้อคิดเห็นมาให้เพื่อประกอบการพิจารณา ทำให้คณะกรรมการฯ สามารถทำงานได้รวดเร็วขึ้นมาก จึงขอขอบคุณส่วนราชการและสถาบันต่าง ๆ ตลอดจนประชาชนทั่วไปที่ได้ให้ความร่วมมือด้วยดีตลอดมา

คณะกรรมการปรับปรุงพจนานุกรมได้ประชุมกันสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง และกะว่าจะให้แล้วเสร็จภายในเวลา ๑ ปี ตามที่รัฐบาลได้กำหนดไว้ แต่ปรากฏว่าเมื่อครบกำหนดแล้ว ยังมีส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และประชาชนเป็นจำนวนมากมีความสนใจส่งความคิดเห็นมาให้พิจารณาอีกเป็นอันมาก จึงต้องขออนุมัติขยายเวลาต่อไปอีก ๑ ปี เพื่อที่คณะกรรมการฯ จะได้มีเวลาพิจารณาความคิดเห็นนั้น ตลอดจนรวบรวมข้อมูลและนิยามคำต่าง ๆ ให้เรียบร้อยสมบูรณ์ เมื่อครบกำหนด ๑ ปี แล้ว ก็ปรากฏว่ายังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ราชบัณฑิตยสถานจึงได้ขออนุมัติขยายเวลาต่อไปอีก ๗ เดือน ซึ่งคณะรัฐมนตรีก็ได้อนุมัติให้ขยายเวลาต่อไปได้ตามที่ขอไป แม้กระนั้นก็ดี งานพจนานุกรมก็ยังไม่เสร็จเรียบร้อย จึงได้ขอขยายเวลาต่อไปอีก ๓ เดือน ในที่สุดงานปรับปรุงพจนานุกรมก็เสร็จสิ้นลง โดยมีการประชุมครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๒๒ รวมเวลาที่ใช้ในการปรับปรุงพจนานุกรมในครั้งนี้อยู่ ๒ ปี ๑๐ เดือนเศษ ประชุมรวม ๒๔๐ ครั้ง

ราชบัณฑิตยสถานขอขอบคุณ นายวิเชียร จีรวงส์ ราชบัณฑิต สำนักวิทยาศาสตร์ ที่ช่วยตรวจชื่อทางวิทยาศาสตร์ (scientific names) ของพืชส่วนหนึ่งให้ นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์ และนายสิริ สุวรรณศิริ ภาควิชาชีววิทยา สำนักศิลปกรรม ที่ได้กรุณาวาดภาพประกอบเกือบทั้งหมดให้ สถาบันป่าน้ำจืดแห่งชาติ ที่จัดหาภาพปลาน้ำจืด สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สาขาวิจัยนิเวศวิทยา วิทยาเขตภาคเหนือ กองอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้ ที่จัดหาภาพสัตว์ป่า และหอพรรณไม้ กองบำรุง กรมป่าไม้ ที่จัดหาภาพต้นไม้และดอกไม้ให้ กองประวัติศาสตร์ กรมยุทธการทหารเรือ และกองทะเบียนเรือ กรมเจ้าท่า ที่จัดหาภาพเรือต่าง ๆ ให้ และขอขอบคุณนักวรรณศิลป์และเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายแห่งราชบัณฑิตยสถานที่ได้ช่วยกันดำเนินงานปรับปรุงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ นี้ จนเสร็จออกมาทันงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี เป็นอย่างมากไว้ที่นี่ด้วย

อนึ่ง โดยที่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ นี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ทราบประวัติการทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน และเพื่อเป็นเกียรติแก่คณะกรรมการชำระพจนานุกรมที่ได้วางรากฐานการทำพจนานุกรมไว้ ซึ่งการปรับปรุงพจนานุกรมครั้งนี้ได้ยึดเป็นหลักอันเป็นเหตุให้งานปรับปรุงพจนานุกรมสำเร็จไปได้ได้อย่างเรียบร้อยและรวดเร็ว ราชบัณฑิตยสถานจึงได้นำคำนำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ มาพิมพ์ไว้ด้วย.

(นายเสริม วินิจฉัยกุล)
นายกราชบัณฑิตยสถาน

ราชบัณฑิตยสถาน
๑๘ มิถุนายน ๒๕๒๕

ภาคผนวก 11 รายชื่อหนังสือคัพท์บัญญัติที่ตีพิมพ์ พ.ศ. 2504-ปัจจุบัน

ปีตีพิมพ์	ชื่อหนังสือ	สาขาวิชา	ผู้จัดพิมพ์	ระดับ	รูปแบบ	ภาษา
2490	ประมวลศัพท์บัญญัติ	ทั่วไป	ไทยวัฒนาพานิช	สำนักพิมพ์	เทียบ	อ-พ
2499	บัญญัติศัพท์	ทั่วไป	ก.ก. บัญญัติศัพท์	ชาติ	เทียบ	อ-พ
2499	บัญญัติศัพท์ของพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอฯ	ทั่วไป	กรมหมื่นนราธิปฯ	ส่วนตัว	เทียบ	อ-พ
2501	ศัพท์บัญญัติ	ทั่วไป	ก.ก.บัญญัติศัพท์	ชาติ	เทียบ	อ-พ
2503	ประมวลศัพท์ศาสนา	ปรัชญา	ปิ่น มุทุกันต์	ส่วนตัว	อธิบาย	ท-พ
2505	พจนานุกรมศัพท์อุตสาหกรรมการ	อุตสาหกรรม	เจริญ สุวรรณสุข	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-พ
2507	พจนานุกรมแพทย์ เกสซ์ ไทย	เกสซ์	สมาคมเกสซ์ฯ	ชาติ	อธิบาย	ท-พ
2507	ศัพท์สังคีต	ศิลป ดนตรี	มนตรี ตราโมท	ส่วนตัว	อธิบาย	ท-พ
2507	พจนานุกรม อ-ทว่าด้วยเศรษฐศาสตร์ฯ	เศรษฐศาสตร์	ดวงกมล	สำนักพิมพ์	อธิบาย	อ-พ
2508	ประมวลศัพท์บัญญัติวิชาการศึกษา	การศึกษา	กรมวิชาการฯ	ชาติ	เทียบ	อ-พ
2508	พจนานุกรมศัพท์แพทย์	แพทย์ทั่วไป	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	อธิบาย	อ-พ
2508	พจนานุกรมภูมิศาสตร์	ภูมิศาสตร์	มนู วัลยะเพชร ฯ	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-พ
2509	ศัพท์การเมืองและการทูต โดย...กรมหมื่นฯ	การเมือง, ทูต	กรมหมื่นนราธิปฯ	ส่วนตัว	เทียบ, อธิบาย	ท-อ
2509	พจนานุกรมศัพท์คณิตศาสตร์และป่าไม้	คณิต, วนศส.	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	อธิบาย	อ-พ
2509	พจนานุกรมฉบับพัฒนาการ อังกฤษ-ไทย	ทั่วไป	มาสเตอร์ จอห์น	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-พ
2510	พจนานุกรมศัพท์ธุรกิจและการธนาคาร	บริหารธุรกิจ	วิทยา ศรีเครือวัลย์	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-พ
2511	พจนานุกรมศูนย์รังสีดาว	ดาราศาสตร์	จง แปลกบรรจง	ส่วนตัว	อธิบาย	ท-พ
2511	พจนานุกรมศัพท์อิเล็กทรอนิกส์	วิศวะไฟฟ้า	ปราโมทย์ ชื่นปรีดี	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-พ
2512	ศัพท์วิชาการทางรัฐศาสตร์	รัฐศาสตร์	ไทยวัฒนาพานิช	สำนักพิมพ์	อธิบาย	อ-อ
2513	พจนานุกรมศัพท์การเมือง (อังกฤษ-ไทย)	การเมือง	สังข์ พิชโนทัย	ส่วนตัว	เทียบ, อธิบาย	อ-พ
2514	ศัพท์วิชาการบริหารการคลัง	บริหารคลัง	ขจร สาธุพันธุ์	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-พ
2514	พจนานุกรมการบริหาร	บริหารทั่วไป	สมาคมสังคมศาสตร์ฯ	ชาติ	อธิบาย	อ-พ
2514	พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา	ปรัชญา	สุชีพ ปุญญานุภาพ	ส่วนตัว	อธิบาย	ท-อ
2514	พจนานุกรมศัพท์แพทย์	แพทย์ทั่วไป	แพรวพิทยา	สำนักพิมพ์	อธิบาย	อ-พ
2514	ศัพท์สะแลงทางแพทย์	แพทย์ทั่วไป	Medic	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-พ
2514	พจนานุกรมช่าง	วิศวะโยธา	หลวงวิฆานยมิตรฯ	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-พ
2515	ศัพท์และความหมายทางการบริหาร	บริหารธุรกิจ	อภิญา จรุงพร	ส่วนตัว	อธิบาย, เทียบ	ท-พ
2515	พจนานุกรมช่างกล	วิศวะโยธา	บุญทรง สราวุธ	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-พ
2515	พจนานุกรมศิลป์	ศิลป์	น. ณ ปากน้ำ	ส่วนตัว	อธิบาย	ท-พ

2516	บัญญัติศัพท์ คณะกรรมการบัญญัติศัพท์	ทั่วไป	สมาคมสังคมศาสตร์ฯ	ชาติ	เทียบ	อ
2516	พจนานุกรมศัพท์ธุรกิจการค้า	บริหารธุรกิจ	กมล จาตะเสน	ส่วนตัว	อธิบาย, เทียบ	อ
2516	พจนานุกรมศัพท์ภูมิศาสตร์	ภูมิศาสตร์	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	อธิบาย, เทียบ	อ
2517	รวมศัพท์ทางวิชาการ	ทั่วไป	จรินทร์ ธานีรัตน์	ส่วนตัว	เทียบ, อธิบาย	อ
2517	พจนานุกรมศัพท์วิทยาศาสตร์	วิทยาศาสตร์	สุทนต์ สัมปัดตะวานิช	ส่วนตัว	อธิบาย	อ
2517	ศัพท์วิทยาการวิศวกรรมโยธา	วิศวะโยธา	วิศวกรรมสถานฯ	ชาติ	เทียบ	อ
2518	พจนานุกรมศัพท์คอมพิวเตอร์	คอมพิวเตอร์	ทักษิณา สวานานนท์	ส่วนตัว	อธิบาย	อ
2518	พจนานุกรมพุทธศาสตร์	ปรัชญา	พระราชาชมุณี	ส่วนตัว	อธิบาย	ท
2518	พจนานุกรมช่างก่อสร้าง	วิศวะโยธา	บุญทรง สราวุธ	ส่วนตัว	อธิบาย	อ
2518	พจนานุกรมสถาปัตยกรรมและศิลปะเกี่ยวๆ	สถาปัตยกรรม	โชติ กัลยาณมิตร	ส่วนตัว	อธิบาย	ท
2519	คณะอนุ.ก.บัญญัติศัพท์บรรณารักษศาสตร์	บรรณารักษฯ	กรมสามัญศึกษาฯ	ชาติ	เทียบ	อ
2520	ศัพท์รัฐสภา	กฎหมาย	คณิน บุญสุวรรณ	ส่วนตัว	เทียบ, อธิบาย	อ
2520	บัญญัติศัพท์ของคณะกรรมการบัญญัติศัพท์	ทั่วไป	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	เทียบ	อ
2520	ศัพท์านุกรมสื่อสารมวลชน (อังกฤษ-ไทย)	สื่อสารมวลชน	ม. ธรรมศาสตร์	สถาบัน	อธิบาย	อ
2521	ประมวลศัพท์บัญญัติวิชาการศึกษา	การศึกษา	กรมวิชาการฯ	ชาติ	เทียบ	อ
2521	พจนานุกรมศัพท์คอมพิวเตอร์	คอมพิวเตอร์	วริทธิ์ อิงภากรณ์	ส่วนตัว	อธิบาย	อ
2522	ศัพท์ทางการรักษาพยาบาล	แพทย์ทั่วไป	วันเพ็ญ เอี่ยมจ้อย ฯ	ส่วนตัว	อธิบาย	อ
2522	พจนานุกรม...เศรษฐศาสตร์, ธนาคาร, ธุรกิจ	เศรษฐศาสตร์	วารี พงษ์เวช	ส่วนตัว	อธิบาย	อ
2522	พจนานุกรมศัพท์อุดมศึกษา	อุดมศึกษา	กรมอุดมศึกษา	ชาติ	อธิบาย	อ
2523	พจนานุกรมศัพท์พฤกษศาสตร์	พฤกษศาสตร์	วิดา เทพหัตถ์	ส่วนตัว	อธิบาย	อ
2524	การบัญญัติชื่อธาตุและศัพท์บัญญัติชื่อแร่	เคมี	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	เทียบ	อ
2524	พจนานุกรมเคมี	เคมี	ชัยวัฒน์ เจนวณิชย์	ส่วนตัว	อธิบาย	อ
2524	ศัพท์บัญญัติชื่อแร่ธาตุ	ธรณีวิทยา	กรมทรัพยากรธรณี	ชาติ	เทียบ	อ
2524	ศัพท์ปรัชญาและตรรกศาสตร์	ปรัชญา	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	อธิบาย, เทียบ	อ
2524	พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา	สังคมวิทยา	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	อธิบาย, เทียบ	อ
2525	พจนานุกรมศัพท์รัฐสภาไทย	กฎหมาย	คณิน บุญสุวรรณ	ส่วนตัว	อธิบาย	ท
2525	พจนานุกรมศัพท์คณิตศาสตร์	คณิตศาสตร์	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	อธิบาย	อ
2525	พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา	ปรัชญา	มูลนิธิธรรมาฐานุสรณ์	ชาติ	อธิบาย	ท
2525	ศัพท์บัญญัติผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเหล็ก	อุตสาหกรรม	สำนักงานมาตรฐานฯ	ชาติ	เทียบ	อ
2526	ประมวลศัพท์กฎหมายไทย	กฎหมาย	อุทัย สุภินิตย์	ส่วนตัว	อธิบาย	ท
2526	พจนานุกรมศัพท์และสำนวนกฎหมาย	กฎหมาย	ธง ดีพั้งธรรม	ส่วนตัว	อธิบาย	อ
2526	สารานุกรมศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์ฯ	บริหารธุรกิจ	โอเดียนสโตร์	สำนักพิมพ์	เทียบ, อธิบาย	อ
2526	พจนานุกรมศัพท์แผนที่	ภูมิศาสตร์	กรมแผนที่ทหาร	ชาติ	อธิบาย	อ
2526	ศัพท์วิทยาการพลังงาน การประหยัคพลังฯ	วิศวะพลังงาน	วิศวกรรมสถานฯ	ชาติ	เทียบ	อ
2526	พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรมอักษร ก	ศิลป์	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	อธิบาย	ท
2526	ศัพท์ทางสถาปัตยกรรม	สถาปัตยกรรม	มาลินี ศรีสุวรรณ	ส่วนตัว	อธิบาย	อ

2527	พจนานุกรมศัพท์ชีววิทยา	ชีววิทยา	ชูชาติ ยับบรรเทา	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-
2527	ศัพท์บัญญัติชื่อทางธรณีวิทยา	ธรณีวิทยา	กรมทรัพยากรธรณี	ชาติ	เทียบ	อ-
2527	พจนานุกรมศัพท์ป่าไม้	วนศาสตร์	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	เทียบ	อ-
2527	พจนานุกรมศัพท์ป่าไม้	วนศาสตร์	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	อธิบาย	อ-
2527	ศัพท์บัญญัติผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมปิโตรเลียม	อุตสาหกรรม	สำนักงานมาตรฐานฯ	ชาติ	เทียบ	อ-
2527	ศัพท์บัญญัติผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมพลาสติก	อุตสาหกรรม	สำนักงานมาตรฐานฯ	ชาติ	เทียบ	อ-
2527	ศัพท์บัญญัติผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมโลหะ	อุตสาหกรรม	สำนักงานมาตรฐานฯ	ชาติ	เทียบ	อ-
2528	พจนานุกรมการเมืองฉบับชาวบ้าน	การเมือง	สุพจน์ ด้านตระกูล	ส่วนตัว	อธิบาย	ท-
2528	ศัพท์วิชาการบรรณารักษศาสตร์	บรรณารักษ์	อัมพร ทีชะระ	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-
2528	ศัพท์เภสัชกรรม	เภสัช	สุธี เวศวะกยานนท์	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-
2528	ศัพท์วิทยาศาสตร์	วิทยาศาสตร์	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	เทียบ	อ-
2529	พจนานุกรม...ระบบสารสนเทศทางการศึกษา	การศึกษา	กองสารสนเทศฯ	ชาติ	อธิบาย	ท-
2529	พจนานุกรมโรคสัตว์น้ำ	เกษตร	กมลพร ทองอุไทยฯ	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-
2529	ศัพท์รัฐศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน	รัฐศาสตร์	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	เทียบ	อ-
2529	อธิบายศัพท์วรรณคดี	วรรณคดี	ทองสุก เกตุโรจน์	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-
2529	พจนานุกรมศัพท์วิทยาศาสตร์	วิทยาศาสตร์	โอเดียนสโตร	สำนักพิมพ์	อธิบาย	อ-
2530	ศัพท์การตลาด	การตลาด	สมพงศ์ วงศ์นิคม	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-
2530	ศัพท์บัญญัติวิชาถ่ายภาพ	การถ่ายภาพ	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	เทียบ	อ-
2530	พจนานุกรมไม้ดอกไม้ประดับในเมืองไทย	เกษตรศาสตร์	วิทย์ เทียงบูรณธรรม	ส่วนตัว	อธิบาย	ท-
2530	พจนานุกรมสัตว์และพืชในเมืองไทย	เกษตรศาสตร์	วิทย์ เทียงบูรณธรรม	ส่วนตัว	อธิบาย, เทียบ	ท-
2530	พจนานุกรมภาษาเบสิก	คอมพิวเตอร์	วิจิต ปุณวัตร	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-
2530	ศัพท์บัญญัติอังกฤษ-ไทย ไทย-อังกฤษ	ทั่วไป	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	เทียบ	อ-
2530	พจนานุกรมศัพท์ธรณีวิทยา	ธรณีวิทยา	อนุกรรมการฯ	ชาติ	อธิบาย, เทียบ	อ-
2530	พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรมอักษร ข-จ	ศิลป	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	อธิบาย	ท-
2530	พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ (อังกฤษ-ไทย)	ศิลป	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	อธิบาย	อ-
2530	ศัพท์บัญญัติการผลิต	อุตสาหกรรม	สมาคมจัดการธุรกิจ	ชาติ	เทียบ	อ-
2531	พจนานุกรมศัพท์คณิตศาสตร์	คณิตศาสตร์	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	เทียบ	อ-
2531	ศัพท์บัญญัติโบราณคดี	โบราณคดี	ปรีชา กาญจนาคม	ส่วนตัว	เทียบ	อ-
2532	คำอธิบายศัพท์การตลาดและคำศัพท์การขาย	การตลาด	ศิริวรรณ เสรีรัตน์	ส่วนตัว	เทียบ, อธิบาย	อ-
2532	ศัพท์บัญญัติวิชาการพิมพ์	การพิมพ์	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	เทียบ	อ-

2532	ศัพท์บัญญัติปิโตรเคมี	เคมี	บ.ปิโตรเคมีแห่งชาติ	ชาติ	เทียบ, อธิบาย	อ-ท
2532	พจนานุกรมศัพท์บัญญัติ	ทั่วไป	ดวงกมล	สำนักพิมพ์	เทียบ, อธิบาย	ท-ท
2532	พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์	ปรัชญา	พระเทพเวที	ส่วนตัว	อธิบาย	ท-ท
2532	พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา	ปรัชญา	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	อธิบาย, เทียบ	อ-ท
2532	คำจำกัดความศัพท์ในภาษาศาสตร์สังคม	ภาษาศาสตร์	อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์	ส่วนตัว	เทียบ, อธิบาย	ท-อ
2532	พจนานุกรมสมุนไพรไทย	เภสัช	วิทย์ เทียบบูรณธรรม	ส่วนตัว	อธิบาย	ท-ท
2532	พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา (อังกฤษ-ไทย)	สังคมวิทยา	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	เทียบ, อธิบาย	อ-ท
2532	ศัพท์บัญญัติผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมฯ	อุตสาหกรรม	สำนักงานมาตรฐานฯ	ชาติ	เทียบ	อ-ท
2533	รวมศัพท์กฎหมาย	กฎหมาย	ศรีนิตา พรหมหิตาธร	ส่วนตัว	อธิบาย	ท-ท
2533	พจนานุกรมศัพท์คอมพิวเตอร์	คอมพิวเตอร์	ทักษิณา สวานานนท์	ส่วนตัว	เทียบ, อธิบาย	อ-ท
2533	พจนานุกรมศัพท์คอมพิวเตอร์	คอมพิวเตอร์	ทักษิณา สวานานนท์	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-ท
2533	ศัพท์คอมพิวเตอร์	คอมพิวเตอร์	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	เทียบ	อ-ท
2533	ศัพท์คอมพิวเตอร์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน	คอมพิวเตอร์	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	เทียบ	อ-ท
2533	พจนานุกรมศัพท์เคมี	เคมี	ลัดดา มีสุข	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-ท
2533	ศัพท์ที่นำรู้ทางภูมิคุ้มกันวิทยา	แพทยภูมิแพ้	ศรีวิไล วิชาสาฯ	ส่วนตัว	อธิบาย	อ-ท
2533	ศัพท์วิศวกรรมไฟฟ้า ...เครื่องจักรกลฯ	วิศวะไฟฟ้า	สำนักงานมาตรฐานฯ	ชาติ	เทียบ, อธิบาย	อ-ท
2533	ศัพท์วิศวกรรมศาสตร์และศัพท์พลังงาน	วิศวะอุตสาหกรรม	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	เทียบ	อ-ท
2533	ศัพท์บัญญัติผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมการเชื่อม	อุตสาหกรรม	สำนักงานมาตรฐานฯ	ชาติ	เทียบ	อ-ท
2534	พจนานุกรมศัพท์ประกันภัย	การเงิน	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	อธิบาย, เทียบ	อ-ท
2534	พจนานุกรมศัพท์ประกันภัย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน	ประกันภัย	ราชบัณฑิตยสถาน	ชาติ	เทียบ, อธิบาย	อ-ท
2534	พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์	เศรษฐศาสตร์	เกษมสันต์ วีระกุล	ส่วนตัว	เทียบ, อธิบาย	อ-ท
2536	รวมศัพท์วิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยี	วิศวะทั่วไป	จักรกริณี กนกกัณฯ	ส่วนตัว	เทียบ	อ-ท
?	ศัพท์พจนานุกรมกิจการท่าเรือ	การท่าเรือ	การท่าเรือฯ	ชาติ	เทียบ	อ-ท